

Rbl. 1.16

JACK LONDON

J. Stone

J. Stone

**Jack
LONDON**

See on lugu Jack Londonist, jutustatud tema oma sõnadega, ainult talle omase jäljendamatu koloriidi, iseloomu ja dramatismiga. Seal, kus Jack räägib enesest, ei suudaks ükski biograaf ütelda paremini.

«Meremees sadulas» rajaneb Londoni viiekümne avaldatud raamatu ja kaheksa tuhande kirja, mustandkäsikirjade, dokumentide ja päevikute materjalil. See on jutustus sellest, kuidas ta töötas, armastas ja võitles.

8 T
S 82

Originaali tiitel:
Irving Stone
Sailor on Horseback
The Biography of Jack London
Collins
Forty-eight Pall Mall London

Tõlkinud ÜLO KURVITS
Kujundanud H. ARRAK

Irving Stone

MEREMEE SADULAS

Jack Londoni elulugu

*Kallile Kõllele
praktika vakeajal!
17. VIII 68.
ARR*

Kirjastus „Eesti Raamat“

Tallinn 1968

Jack London

I

Ärganud ühel hommikul 1875. aasta juunikuu alguses, lugesid San Francisco elanikud ajalehest «Chronicle» kole-dat lugu — keegi naine oli endale pähe tulistanud, sest ta mees oli «ta oma alles sündimata lapse hävitamisest keel-dumise pärast kodust minema kihutanud — järjekordne lugu südametusest ja hingeahastusest». Naine oli Flora Wellman, must lammas pioneer Wellmani perekonnast Massillonis Ohio osariigis; mees oli professor W. H. Chaney, iiri rändastroloog; alles sündimata laps aga sai miljonitele inimestele kogu maailmas tuntuks kui Jack London.

«Chronicle'i» artikkel, mis oma viimases reas küll möö-nas, et kogu lugu pärineb Floralt tema sõprade kaudu, oli Chaney jaoks küllaltki teotav. Talle heideti ette, et ta ole-vat kinni istunud Tombsi vanglas, et ta olevat mitu endist naist saatnud rahupaika, «roheline murumätas päitsis, kivi jalutsis», et ta olevat Florat sundinud pesukodades ränka tööd tegema ning tasu eest teiste inimeste lapsi hoidma, et ta olevat müünud mööbli, mille eest Flora olevat aidanud maksta, et ta olevat naist majast minema ajanud ning siis maha jätnud, kui viimane minemast keeldus. Nendes süü-distustes on niisama vähe tõtt nagu «Chronicle'i» artikli «Hüljatud naine» pealkirjaski, sest Flora Wellman polnud kunagi olnud professor Chaneyga abielus.

Floral polnud vähimatki kavatsust ennast tappa. Ta tekitas endale vaid nahahaava. Kuul tegi palju rohkem kahju Chaneyle kui Florale, sest lugu anti ajalehtedes edasi üle kogu maa ning ülejäänud osa Chaney elust möödus täis kibedust ja põlu all olekut. Üsna pea kadus ta San Francisco. Jack London ei saanud kunagi ihusilmaga näha oma isa.

Sel ajal kui «Chronicle'i» artikkel ilmus, oli Flora Wellman umbes kolmekümneaastane. Ta oli väikest kasvu, erilise iluta, sitke naine, kes kandis prille ning mustalokilist parukat, sest tüüfus oli talt võtnud suure osa silmanägemisest ja juustest. Tal olid suur nina, suured kõrvid ja kahkjast näojume ning ta riietus maitsetult. Flora põlvnes tublist Walesi suguvõsast; tema vanaema mrs. Joel Wellman oli 1800. aastal viinud oma neli last südatalvel üle Allegheny mägede, Canadaguast New Yorgi osariigis Wayne'i maakonda Ohios. See oli teekond, mis nõudis energiat, enesekindlust ja julgust.

Mrs. Joel Wellmani kaks poega Hiram ja Marshall, kellest viimane oli Jack Londoni vanaisa, pärisid need iseloomujooned. Ühel külaskäigul Clevelandi sõitsid nad hilissügisel laevaga ühele Put-In lahes asuvale saarele. Tagasisõidul, mis oli viimaseks reisiks sel aastal, laev saare juures ei peatunud ning kaks poissi jäid elaniketa saarele ilma toidu ja peavarjuta maha, talv aga oli kätte jõudmas. Käepärast vaid säärased tööriistad, mida nad said valmistada kaljudest ja vees triivivast puidust, ehitasid nad parve, mis oli küllalt tugev nende kandmiseks mitte üksnes suurele maale, vaid tervel tagasiteel Clevelandi.

Marshall Wellman asus elama Massilloni Ohio osariigis, kus ta ehitas kanaleid, patenteeris leiutisi, mille hulgas tähtsaimaks oli Wellmani söevõre, kogus märkimisväärse varanduse ning ehitas maja, mis oli üks ilusamaid kogu Massillonis ning kus sündis tema tütar Flora.

Flora Wellmanil olid kõik eelised, mida tema aeg nõudis. Ta sai õppust muusikas, omandas hariduse tütarlaste erakoolis, oli palju lugenud, kõneles head inglise keelt ning tal olid peened kombad. Rikka Wellmani perekonna tütrena võis ta endale valida abikaasa ning end sisse seada jõukaks ja soliidseks eluks, nagu seda tegid tema vennad ja õed. Kuskil masinavärgis aga vääratas mingi hammasratas. Olles küll taibukas leidur, ei suutnud Marshall Wellman välja mõelda abinõu oma tütre vaoshoidmiseks. Flora sõbrad

ütlesid, et ta on arukas ja intelligentne naine, kuid neurootik, naine, kelle emotsioonid pole püsivad ning kellel on raskusi ükskõik millisest korrast või suunast kinnipidamisega. Tüüfus, mida ta kahekümneaastasena põdes, olevat jätnud ta vaimu korrapäratusse seisundisse.

Kahekümne viie aastase pani Flora oma asjad kohvrisse ning lahkus Massillonist, mis oli vallalise tütarlapse kohta ennekuulmatu lugu. Oma elupäevade lõpuni ei astunud ta enam kunagi ühendusse oma vanematega ega tema vanemad temaga. Et millegi pärast oli aset leidnud tüli, selles pole kahtlust, kuid pahanduse täpset põhjust võib vaid oletada. Leidlik «Chronicle'i» reporter väitis, et «ta tuli sellele rannikule umbes samal ajal, kui professor võttis ette teekonna mööda maad läbi romantiliste ameerika puude»; kuid Flora ei kohanud Chaneyd enne kui alles kolme aasta pärast, Seattle'is. Me annaksime palju, kui saaksime minna tema jälgi pidi nende kolme ähmaseks jääva aasta jooksul, millal ta linnast linna rändas, klaveritundide andmisega elatist teenides. Selle järgi aga, mida me teame, võib arvata, et lugu poleks kuigi meeldiv.

Professor Chaney kirjutab: «Florati tunti minu naisena samas möbleeritud tubadega majas, kus ta oli elanud kui Lee Smithi naine. See oli väga korralik paik, ning ühel päeval leidsin ma koju tulles, et kõik üürilised kolivad välja ja et kogu majas valitseb suur ärevus. Niipea kui ma tупpa astusin, lukustas Flora ukse, langes minu ette põlvili ning palus mult nuuksudes andestust. Ütlesin, et mul pole midagi andestada. Lõpuks, pärast pikka viivitamist ja vabandamist, tunnistas ta üles, kuidas oli lugu Lee Smithiga ning ütles, et üürilised lahkuvad seepärast, et teda oli siin väga lühikese ajavahemiku vältel tuntud nii preili Wellmani, proua Smithi kui ka proua Chaneyna. Oleksin ma oma esimest impulssi järginud, oleksin ta juba tookord maha jätanud, ning see oleks toonud pääsmise aastaid kestnud õnnestusest. Kuid mu enda elu oli purunenud ning pärast järelekaalumist ma andestasin talle.»

Chaney kohtas Flora Wellmanit esmakordselt Seattle'i linnapea Yesleri majas. Yesler oli tulnud Ohioist ja tundis Wellmani perekonda. Flora peatus linnapea ja proua Yesleri juures. Viimased rääkisid Chaneyle usalduslikult, et Flora on pärit väga lugupeetud perekonnast, kuid et ta on teinud midagi väära. See väljaütlemata jäänud midagi väära oligi arvatavasti olnud Flora kodust lahkumise põh-

juseks. Chaney oli Yesleritega väga lähedastes suhetes, ta käis sageli nende pool, ning kui ta hiljem San Franciscos Florat nägi, kohtusid nad kui vanad sõbrad.

Mis laadi mees oli Jack Londoni isa? Tema esivanematest teame me vähe, välja arvatud see, et ta oli täisverd iirlane ning oli sündinud väikeses palkmajas Maine'is. Mitmed oma noorusaastad veetis ta merel. Ta oli lühikest kasvu tugeva kehaehitusega mees, kes veel kuuekümnendaastasena suutis trepist alla paisata löömamehe, kes oli saadetud teda läbi peksma. Tema elu oli täitnud kirjutamine, ajakirjade toimetamine, loengute pidamine, õpetamine ja horoskoopide koostamine. Ta soetas endale ulatusliku raamatukogu filosoofia, matemaatika, astronoomia ja okultismi valdkonnast. Ta oli lingvist ning võimekas ajaloo- ja piibliuurija. Oma sõprade, õpilaste ja järglaste seas tunti teda mehe, kes väärib tähelepanu; astroloogide hulgas tunnustati teda kui üht parimat. Vana mehe, Chicagos olevat ta, nagu räägiti, pühendanud oma suure energia ligemale kuusteistkümmend tundi päevas astroloogiale, millesse ta kirglikult ja tõemeeli uskus. Ta pidas seda täppisteaduseks, nagu seda on keemia ja matemaatika, teaduseks, mis võib inimkonda välja aidata rabast, kuhu ta on sattunud.

Chaney suurimaks nõrkuseks olid naised. Kui ta sõbrad teda tema üleaisalöömistest pärast pragasid, osutas ta oma horoskoobile ja hüüdis: «Mis parata! See on mu loomus.» Teda võis kergesti vihastada, temaga polnud lihtne läbi saada, sest ta pidi alati olema peamees, juht, õpetaja. Suurema osa oma elust veetis ta vaesuses, sest tal puudus raha suhtes praktiline meel, ta õpetas ei millegi eest, kui ta õpilased olid maksmiseks liiga vaesed, ning andis ühtelugu ära sellegi vähese, mis tal oli.

Tema õpilased tunnistasid, et ta loengud äratasid alati elavat tähelepanu, sest tal oli, mida öelda, ning ta tegi seda meelepärasel viisil. Kuid ainult vähesed said talle vastu sarkasmi ja iroonia poolest. Ta andis oma sõpradele palju mõtlemist, kui nad olid selleks suutelised, kui nad seda aga polnud, siis ei jäänud nad kuigi kauaks tema sõpradeks. Portlandis, Oregonis, said tema igapäevased loengud populaarseks. Tema kuulajaskond istus tahvli külge kinnitatud kahe jala suuruse horoskoobi ees, Chaney aga seisis selle ees kaardikepiga, osutades mitmesugustele konstellatsioonidele ning küsis klassilt seletust nende tähenduse kohta. Pärast poolteist tundi kestnud loengut pakkus ta kuulajaile

meelelahutust amüüsantsete lugudega, sest tal oli tüsedat liri huumorit.

Üks tema järgijast, Joe Tounson Healdsburgist, kellest hiljem sai Jack Londoni kaasvõitleja sotsialistide hulgas, kirjutas 1909. aastal: «Üheks paeluvaks jooneks keskustelus oli tema harjumus öelda: «Oo, see annab mulle idee!» ning siis võis ta keskustelu jätkates edasi arendada kaunist tõde või looduses ilmnevat tõika, mis seniajani oli kahe silma vahele jäänud. Matemaatikas ja astroloogias oli ta oivaline; ta õpetas mulle meetodit, mille abil dešifreeriti muistsed kirjasid. Ta tundis keelt läbi ja läbi, mõtles õpetatud mehe, asjade üle sügavalt ja põhjalikult järele, evis imetlusväärset mälu ning võis kirjutada kuusteistkümmend tundi päevas, väsimust tundmata. Sageli esines ta loenguga, just nagu seda teevad meie sotsialistid praegusel moodsamal ajal; ta kõneles rikastest, kes lähevad rikkamaks, ja vaestest, kes muutuvad vaesemaks, ning vaesuse põhjustest ja sellest ülesaamise võimalustest. Ta õpetas mulle rohkem kui kõik teised ühtekokku ning ta oli väga mitmekülgne. Ühel päeval ütles ta mulle: «Ma õpetan Teile varjutuse väljaarvutamist või ükskõik missugust teadust, mida soovite õppida.» Lühidalt, kui ma kunagi tahtsin midagi teada, siis seadsin oma sammud professor Chaney poole.»

Tounson ei unusta mainimast ka Chaney puudusi. Ta oli täielik võhik muusikas, ta vihkas naiste hääleõiguse eest võitlejaid, ta oli leppimatu vaenlane kui ka tõeline sõber ning võis pärast tüli vaevalt küll oma vihamehe vastu õiglane olla, ta nõustus vabamõtlejate käest vastu võtma raha loengute pidamiseks õigeusklikkuse vastu... ning ei suutnud vastu panna noorte leskede võlule.

Pannud Flora Wellmaniga leivad ühte kappi, seadis Chaney sisse majapidamise tookordsel Esimesel avenüül, Missioni ja Valencia tänava vahel. Ta asus tööle ajakirja «Common Sense» juurde, mis reklaamis end ainsa vabamõtlejate ajakirjana lääne pool Kaljumägesid, kirjutas artikleid, pidas sarja sotsioloogilisi loenguid filomaatide ühingu jaoks ning tõlgendas eraviisiliselt horoskoope.

«Professor on alatiselt asunud San Franciscosse, et praktiseerida ASTROLOOGIAT. Ta õpetab ka inimesi, kellel on tahtmist omandada teadmisi selle taevataide alal, mille õppijate ja imetlejate hulka kuuluvad säärased suurvaimud nagu Galileo ja sõõr Isaac Newton. — Pikas isi-

kute nimekirjas, kelle kuulutused selles linnas avaldatakse astroloogide rubriigis, pole mitte ühtki, kellel sellest teadusest mingit aimu oleks. Need, kes end astroloogideks nimetavad, on lihtsalt tulevikukuulutajad, kes ennustavad teetassi või kaardipaki alusel ja kes oma šarlataansusega on palju korda saatnud tõelise astroloogia halba kuulsusse viimiseks. — Kõnetunnid kella 10 kuni 12 e. l. ja 2 kuni 4 p. l. Õhtusi vastuvõtte võib kindlaks määrata kokkuleppel.»

Chaney polnud šarlatan. Et ta polnud teadlikult asunud kergeusklike käest raha väljapetmise teele, seda tõendab asjaolu, et ta suurema osa oma elust veetis õpetamisega, kirjutamisega ja loengute pidamisega asja enda pärast, tasu saamata. Mõned seigad valgustavad tema positsiooni sel alal.

Kord põles üks maja maha. Ilmselt oli tegemist süütamisega. Omanik küsis professor Chaney käest nõu. Chaney ütles, et asjasse on segatud kolm inimest. Ta kirjeldas neid niivõrd täpselt, et omanik läks nende juurde ning ütles, et Chaney ütlust mööda on nemad süüdlased. Nad tunnistasid kohe üles. Kui Chaney seda ütles, siis oli asjatu vastu pui-gelda.

Keegi keskealine naine, kes ilmselt polnud elanud ülearu korralikku elu, läks Chaney juurde, et see loeks tema horoskoopi. Tõlgendamise keskel hüppas naine üles ja pani plehku, hüüdes: «See mees võib lugeda jumala mõtteid!»

Laupäevaõhtutel pidas Chaney astroloogia üle loenguid Charter Oak Hallis, kus Flora müüs ukse juures pileteid, kümme senti tükk. Mõnda aega oli nende loengute külastatavus hea, olgugi et osa kuulajaskonnast tuli kohale irvitamiseks ja enda lõbustamiseks.

Kõige paremat meie ajani säilinud materjali Chaney meelsuse ja töö kohta sisaldavad tema poolt «Common Sense'is» avaldatud artiklid «Vaesuse põhjused ja nendest ülesaamine» ning «Mida tuleb ette võtta kurjategijaga?», mis käsitlesid küsimusi, millest tema poeg Jack kirjutas raevukalt umbes kakskümmend aastat hiljem. Artiklis «Inimene peab olema võimeline ennustama tulevikku», kirjutas Chaney: «Väär kasvatus on meile õpetanud, et tulevik on jumala päralt ning et inimesele on jumalavallatu isegi püüda sinna pilku heita. Kõige varasemast lapseast alates selles uskumuses kasvanuna kaldub võib-olla üheksa

kümnendikku Ühendriikide kodanikest kahtlema, kui nad kuulevad kinnitust, et tulevikku saab ette kuulutada. Nad asuvad seisukohal, mis sarnaneb nende inimeste omaga, kes elasid enne Galileod. Kasvatatud doktriinis, et seesinane maa on lame, vaatasid nad põlastusega kõigi nende peale, kes väitsid, et maa on kera, ning kui Galileo paavsti ja kardinalide poolt vanglasse heideti väite eest, et maa liigub orbiiti pidi, siis oli lihtsatel inimestel tunne, et see teaduse varane märter on saanud õige karistuse.»

Chaney artiklitest ilmneb selge, jõuline ja meeldiv kirjanduslik stiil, tõeline eruditsioon, oma mõtete väljaütlemise julgus, sümpaatia inimkonna vastu ning soov õpetada inimesi end parandama. Seisukoht, millel ta asub, on moodne ja progressiivne; oma kriminoloogiat käsitlevas artiklis kirjutab ta, et mitte karistuse karmus, vaid pigem karistuse alla sattumise veendumus on see, mis kurjategijat tagasi hoiab. Teises artiklis paneb ta ette, et filomaadid organiseeriksid meeste, naiste ja laste vennaskonna, et korraldada iganädalasi kokkutulekuid, kus täiskasvanud kirjutaksid ja diskuteeriksid mitmesugustel teemadel, lapsed aga harjutaksid muusikat, kompositsiooni ja kriitikat, nii et nad võiksid jätkata inimsoo parandamist, kuni pahed ja kuritegevus mõne põlvkonna jooksul peaaegu täielikult kaoks.

Päljudes kohtades sarnanevad kirjutamise ja ründamise laad, seisukohad, entusiasm ning kogu lauseehitus sedavõrd Jack Londoni kirjutistega, et lugeja hõõrub üllatusest silmi.

Flora polnud mitte üksnes astroloog, vaid ka innukas spiritist. Ta korraldas seansse, kus publikut üles kutsuti surnutega ühendusse astuma, kallitele kadunukestele sõnumeid saatma ning surnute eelisseisundit arvesse võttes nendelt nõu küsima, kuidas äri- ja armuasju ajada, tülisid lahendada ning oma meest või naist kontrollida. Spiritism oli 1870-ndatel aastatel suurmood. Kogu San Franciscos korraldati igal pool tosinate kaupa seansse ning nendesse uskujad läksid nii kaugele, et küsisid vaimudelt heakskiitu, enne kui palkasid majapidaja.

Flora ja Chaney veetsid San Franciscos mitu õnnelikku kuud. Flora korraldas majapidamist, andis klaveritunde, korraldas seansse, pidas loenguid spiritismi üle ja müüs pileteid saepurupõrandaga telgi ees, kus Chaney pidas loenguid keemiast, astronoomiast ja okultismist. Neil oli sõpru astroloogide hulgas, nendest oldi heal arvamisel ning neil

oli juhtiv koht selle harrastuse valdkonnas. Näib, et Flora armastas Chaneyd ning tahtis temaga abielluda, kuid Chaney oli liiga hõivatud filomaatidele loengute pidamisega «füüsilise, intellektuaalse, moraalse ja spirituaalse elu nähtustest», et lasta ennast tülitada millestki nii maisest, nagu seda on abielu.

Kui Jack London oli kahekümne ühe aastane, kirjutas ta Chaneyle, et pärida, kas viimane on tema isa. 4. juunil 1899, kakskümmend neli aastat pärast seda päeva, millal ilmus «Cronicle'i» artikkel, vastas Chaney Jack Londoni järelepärimisele. Ta nimetas teda «kalliks sööriks», avaldas nõusolekut «täita tema soovi vaikimise ja saladuse pidamise kohta» ning andis oma versiooni sündmustest, mis viisid Flora enesetapmiskatseni. «Ma pole kunagi olnud abielus Flora Wellmaniga,» kirjutab Chaney, «kuid ta elas minuga koos 11. juunist 1874 kuni 3. juunini 1875. Tol ajal olin ma impotentne, mis oli raske elu, puuduse ja liigse ajutöö tagajärjeks. Seepärast ei saa ma olla Teie isa ning ma pole ka kindel, kes Teie isa on.»

Vastu tulles Jack Londoni palvele aidata tal kindlaks teha, kes on ta isa, kordas Chaney kuulujuttu, mis viis Flora nime 1875. aasta kevadel ühendusse kahe teise mehega, kuid oli kärmas möönma, et ta «ei tea midagi kindlat». Seejärel paneb ta kirja kaks kõige südantlõhestavamad lehekülge, mis on iial kirjutatud. «Oli kord aeg, kus mul oli väga õrn kiindumus Flora vastu; siis aga hakkasin ma teda vihkama kogu oma tundelise loomuse kirega ning isegi mõtlesin tema ja iseenda tapmisele, nagu seda on teinud nii mõnigi mees samas olukorras. Aeg aga on parandanud haavad ning ma ei tunne enam mingit pahameelt tema vastu, Teie vastu aga tunnen ma sooja sümpaatiat, sest võin kujutleda, missugused oleksid minu tunded, kui oleksin Teie asemel... «Chronicle'i» kirjutas, et ma viskasin ta uksest välja, sest et ta ei tahtnud nõustuda abordiga. Seda korralditi ning levitati kogu maal. Minu õed Maine'is lugesid seda ja kaks nendest said minu vaenlasteks. Üks suri uskudes, et mina olen süüdlane. Kõik teised minu omastest, välja arvatud üks õde Portlandis, Oregonis, on ikka alles mu vaenlased ja mõistavad mind hukka kui perekonna häbiplekki. Tõllal avaldasin ma väikese trükise, mis sisaldas detektiiviseletust, mille mulle andis politseiülem, ja mis näitas, et paljud minu vastu levitatud laimujutud on valed, kuid ei «Chronicle» ega ükski teistest lehtedest,

mis mind defameerisid, ei õiendanud neid valeväiteid. Siis ma loobusin enda kaitsmisest ning aastaid oli elu mulle rängaks koormaks. Lõpuks aga tuli reaktsioon ning praegu on mul mõningaid sõpru, kes mind korralikuks inimeseks peavad. Mul on seitsekümmend kuus aastat turjal ning ma olen päris vaene.»

Vastusega rahule jäämata saatis Jack London teise tungiva järelepärimise informatsiooni saamiseks. Chaney, kes ikka veel eitas, et ta on Jacki isa, kirjutas viimase kirja.

«Meie lahkumine algas sellest, kui Flora ühel päeval mulle ütles: «Sa tead, et emakssaamine on mu elu suurim soov, sina aga oled liiga vana. Kui ma nüüd peaksin mõnd head ja kena meest kohtama, kas sa nõustuksid, et ma teemalt lapse saan?»

Ma ütlesin jah, ainult et mees peab teda ülal pidama. Ei, tema pidavat alati elama minuga koos ning olema professor Chaney naine. Kuu hiljem, või umbes selle ümber, ütles ta enda minust raseda olevat. Arvasin, et ta paneb mu vaid proovile, ega uskunud, et ta on rase. Tõstsin kära lihtsalt seepärast, et lootsin teda niiviisi sundida loobuma oma ideest. See viis tülini, mis kestis terve päeva ja öö. Kui valgenes, tõusin üles ning ütlesin talle, et ta ei saa enam iialgi olla mulle naiseks. Hetkeks muutus ta alandlikuks, sest ta teadis, et mul on tõsi taga. Ta roomas põlvili minu juurde, ise nuuksudes, ning palus mult andestust. Mina aga ei tahtnud talle andestada, kuigi ma ikka veel arvasin, et ta vaid teeskleb raskejalgsust. Kuid tema iseloom pani mu kannatuse suuresti proovile. Olin juba varemgi sageli mõelnud, et pean seetõttu temast lahku minema.

Flora väljus ja suundus doktor Ruttley maja poole; varsti tuli ta tagasi, püstol ühes ja karp padruneid teises käes, haav otsaesise vasakul küljel ning veri üle näo jooksmas. Vastuseks mrs. Ruttley ütleb Flora: «Väike naine püüdis ennast tappa ning ajas asja vussi.»

Tõusis suur segadus. Kogunes saja viiekümne pealine rahvajouk, kes ähvardas mu lähema laternaposti otsa riputada.»

Olgugi et kõik Chaney poolt enda kaitseks avaldatud trükise eksemplarid on kadunud, tõendasid selle olemasolu inimesed, kes seda tollal lugesid. Detektiiv teatas, et püstol oli vana ning et sellest polnud tulistatud pärast seda, kui teda viimati oli õlitatud, et ta lõhnas õli, mitte aga püssirohu järele, et puusepp, kes sel ajal töötas Florast kahe-

kümne jala kaugusel, polnud kuulnud mingit püstolipauku, et Flora nagu oleks pidanud olema täis püssirohtu, kui ta oleks nõnda lasknud, nagu ta ütles, kuid et sellel polnud mingit püssirohu jälge.

Chaney püüde juures tõestada, et Flora vaid teeskles, äratub tähelepanu see, et ta ei teinud katsetki vaadata Flora haava, et näha, kas see on tõeline või näiline. Ka ei viidanud ta sellele enda kaitseks avaldatud trükises. Selleks on kaaluv põhjus: et Floral oli oimukohal haavaarm, seda kinnitasid ka tema kasutütar Eliza London Shepard ja kasupoeg John Miller. Chaney püüdis ilmselt tõestada, et kui Flora oli end üldse haavanud, siis oli see sündinud laskeriistast hoopis ohutuma vahendiga — näiteks sakilise metallitükiga — kuid isegi siis, kui Chaney oleks seda tõestanud, poleks ta oma täbarat olukorda parandanud.

Samasugune mainimatajätmine muudab ka Chaney isaduseeitamise mitteaktsepteeritavaks. Kui ta oleks tahtnud kummutada Flora väidet, et viimane on temast rase, ning kui ta oleks tõepoolest olnud impotentne, oleks ta vaid tarvitsenud öelda: «Flora, sul ja mul pole olnud seksuaalsuhteid, kuidas saan ma siis olla sinu lapse isa?» Ning kui ta oleks olnud impotentne, kas oleks siis Flora olnud nii nõme, et väita end temast raseda olevat? Chaney lihtsalt keerutas. Ta tahtis Jackile öelda, et ta oli steriilne ega võinud elu luua, ei eita aga kuskil, et Flora oli tema faktiline naine.

Miks eitas Chaney, et ta on Jack Londoni isa? Kuna tema eitamine näib olevat siiras, siis on põhjust oletada, et ta tõepoolest pidas end steriilseks ning oli veendunud, et Flora oli kriitilisel kuul olnud teise mehega. Aga isegi siis, kui ta polnud veendunud, oli ta tollal juba üle seitsmekümne aasta vana ning liiga väsinud, et alustada isa ja poja suhteid päris oma elu lõpul. Ta oli raskesti kannatanud oma ühenduse tõttu Flora Wellmaniga ja tal ei tulnud mõttesegi uuesti ülepeakaela sukelduda loosse, mis oli teda nii pikka aega kibestanud. Jack London oli tema jaoks võõras, üksnes tundmatu nimi. Mis puutus Florasse ja Jack Londonisse, siis ei soovinud Chaney muud, kui et teda rahule jäetaks.

Chaneyl oli asjatu eitada oma isadust. Tema poolt kirjutatud Jack Londoni nimi kirjade ümbrikutel, mis ta Jackile saatis, pole eristatav Jacki enda allkirjast. Jack päris oma isalt tema tugeva ilusa iiri näo, heledad juuksed, kõrge

otsaesise, sügavalasetsevad müstilised silmad, meela suu, tugeva lõua ning lühikese tugeva keha. Doktor Hall, kelle järelevalve all Flora raseduse ajal oli, tunnistab, et kuueleistkümmne aasta pärast nägi ta parvlaeval kõndimas ilusat tugevakasvulist noort poissi, kes oli nagu professor Chaney suust kukkunud, temaga niivõrd sarnane, et Hall juba enne tema nime küsimist teadis, et tegemist ei saa olla kellegi muuga kui Chaney pojaga. Veelgi olulisem on aga see, et Jack päris Chaney mõistuse ja iseloomu. Kunagi pole isa ja poeg nii oma temperamendilt kui ka mõttelaadilt teineteisele täielikumalt sarnanenud.

Pärast enesetapmiskatset viidi Flora William H. Sloeumbi, «Chronicle'i» kirjasaatja ja «Common Sense'i» väljaandja kodusse, kus tema kui sõbra eest hoolitseti kuni Jacki sündimiseni. Pärast luhtunud enda puhtakspesemise katset läks Chaney Portlandis asuva õe juurde, kes polnud veel kaotanud usku temasse. Seal ta elas hulk aastaid, kogu toreda raamatukogu, avaldas trükiseid ja astroloogilise almanahhi ning sai endale õpilasi ja järglasi. Hiljem asus ta elama New Orleansi, kus andis välja okultistlikku ajakirja ning õpetas kaht noort poissi korteri ja kosti eest. Kõige viimati siirdus Chaney Chicagosse, kus ta lõpuks abiellus, end Astronoomia Kolledži juhatajaks nimetas ja sai juhuslikku elatist suusõnalisest horoskoopide seletamisest, üks dollar tükk. Enne sajandi lõppu lahkus ta siit ilmast, viies täht-tähelt, nagu väitis üks tema õpilastest, täide ennustuse, et ta sureb teatud päeval ning et teda maeatakse lumetuisus.

Flora Wellman pidas avalikke loenguid spiritismi alal ning tegeles spiritistlike seanssidega kuni päevani, millal tal sündis poeg. San Francisco elanikud mäletavad teda poodiumil seisvana ja isevärki rietatuna, mustad valelokid õlgadeni rippumas, ise aga ettepoole kummargil, nagu oleks tal küür seljas; otse tema ees aga hakkas silma laps. Nad tundsid kaasa sellele nõrgale vallalisele naisele, kes oli maailmas üksi. Mitmel korral viidi läbi korjandusi tema abistamiseks.

Neljateistkümnendal jaanuaril 1876 trükib «Chronicle» jälle ära Chaney nime, seekord aga lahkemalt: «Chaney. — Siin linnas, 12. jaanuaril, sündis W. H. Chaney abikaasal poeg.» Poiss kandis John Chaney nime vaid kaheksa kuud; siis Flora abiellus John Londoniga.

John London oli sündinud Pennsylvanias, olles inglise päritoluga. Ta käis maakoolis ning talle meeldis tsitaate esitada. Üheksateistkümnenda aastana, olles Pennsylvania Erie raudtee ühe sektsiooni töödejuhataja, abiellus ta Ann Jane Cavettiga. Abielupaaril oli kümme last ning nende kooselu oli õnnelik. London lahkus raudteelt ning hakkas farmeriks. Kodusõja puhkemisel võitles ta põhja poolel, kuni tüüfuse põdemisel hävis üks kops. Pärast sõda võttis ta endale riigi maatüki Iowas Moscow lähedal, kus ta pidas farmi, oli šerifiks ning töötas puusepa ja ehitajana. Ta oli metodisti kiriku diakon ning kutsus pastori pühapäeviti pärast jutlust enda poole pühapäevaeinele.

Varsti pärast Ann Jane Cavetti surma sai üks nende poegadest vigastada pesapallilöögist vastu rinda. Arst soovitas, et poiss viidaks Kaliforniasse, kus kliima aitaks tal paraneda. Arst jättis aga mainimata, et osariik oma tuhande kahesaja miili pikkuses on ilmastikult mitmeti erinev. Et San Francisco oli ainus linn Kalifornias, mida London teadis, pani ta oma haige poja ja kaks nooremat tütart kimpude-kompsudega rongile, mis läände sellesse linna suundus. Pärast kümnepäevast San Francisco üdu oli poiss surnud.

Seejärel tegi London ühele Iowa abielupaarile ettepaneku tulla Kaliforniasse ning hoolitseda tema ja kahe tütre majapidamise eest. Abielupaar kandis laste eest hoolt mõned kuud, siis aga siirdus osariigi põhjaossa, kus mehele pakuti teenistust. Olles jällegi üks oma kahe tüdrukuga, maksis London nende ülalpidamise eest protestantlikus orbude varjupaigas Haight Streetil.

John London oli tollal neljakümnendate eluaastate keskele jõudnud kena välimusega täishabemega mees, kes oli lahke ja leebe ning keda kõik mäletasid kui kallimeelset inimest. Et ta oma naise ja poja kaotuse üle ikka veel kurvas, soovitas üks töökaaslane tal osa võtta spiritistlikust kokkutulekust. «Tule, John, ja vaata, kas sul ei lähe korda saada neilt teadet.» Oma endiselt naiselt teate saamise asemel sai London endale aga uue naise.

Kas London kohtas Florat enne või pärast Flora poja sündi, pole võimalik kindlaks teha, kuid saab olla vaid vähe kahtlust selles, et London teadis, et Flora polnud Chaneyga abielus. Flora kõneles sellest ise avalikul kokkutulekul Charter Oak Hallis, kus ta tollal eemalviibivat professorit põhjalikult sarjas. Tookord imestas suurem osa inimestest,

miks London Floraga abiellus. Olgugi et London ei võinud raudse tervisega kiidelda, oli ta heal järjel, kõigiti muhe mees ning meeldis naistele, kellega ta käis, eriti veetlevale näitlejatarile, kes talle laupäeviti pärast lõunat oli kaaslasteks kahe tütre külastamisel orbude varjupaigas.

John London oli San Franciscos üks, ta armastas olla oma mainimiste hulgas, igatses endale naist ja kodukollet ning oma tütardele kodu ja ema. Flora oli lõbus, hea vestleja, ta mängis Johnile klaverit ning täitis tema üksildasi tunde. Kui ta kord jälle tüüfusesse jäi, põetas Flora teda. Kaks nädalat pärast seda, kui John oli sunnitud voodisse jääma, ilmus Flora laupäevaste külastamistundide ajal orbude varjupaika ja ütles tüdrukutele, et nende isa on haige ning et temast saab nende uus ema. Tüdrukud ei tahtnud teda uskuda.

Seitsmendal septembril 1876 kirjutas Flora Wellman abielutunnistusele alla kui Flora Chaney ning viis oma kaheksakuise poja elama John Londoni juurde väikesesse korterisse tööliste linnaosas Market Streetist lõunas. Kui perekond oli end sisse seadnud, läks John orbude varjupaika ning tõi koju oma kaks tütart, kellest vanem, Eliza, oli iluta, lihtne kaheksa-aastane tüdruk, oma ea kohta küps ja enesekindel. Isa näitas Elizale maja ning ütles talle, et imik on ta vend. Kui ta siis esmakordselt vaatas Jacki, nägi ta, et lapse näol on kärbsed, sest Florale polnud pähe tulnud osta moskiitovörku, et sellega väikemeest katta. Eliza ei küsinud midagi, tegi paberitükist lehvikku ning istus hälli juurde, kärbseid imikult eemale peletades. Sel hetkel adopteeris praktilise meelega kaheksa-aastane tüdruk Jacki justkui enda lapseks. Seda hooldust pidas ta pühaks kuni päevani, millal ta Jacki tuha mattis kõrgele künkale, kust avanes vaade Kuuorule.

Floral oli vähe huvi emakohustest vastu. Ta oli rahutu, temperamentne, tujukas ning liiga hõivatud oma muusikast, loengutest ja spiritismist, et pöörata tähelepanu poisile, kes hakkas sedehyäirete all kannatama. Arsti soovitusel kolis Londoni perekond linnast Bernal Heightsi, farmide rajooni, kus Flora avaldas kuulutuse amme saamiseks. Mrs. Jenny Prentiss, üle tee elav neegritar, kes oli äsja kaotanud oma lapse, sai Jacki ammeks, võõrasemaks ja elu-õnneks sõbraks. Mamma Jenny oli kõrget kasvu, lai ja rinnakas paine, must kui süsi, kõva tööinimene, usklik ning uhke oma kodu, perekonna ja lugupeetava positsiooni üle

ühiskonnas. Ta võttis Jacki oma palju mahutavasse sülle laulis talle neegri hällilaule, kinkis talle heldekäeliselt kogu oma tormaka armastuse, millega ta oleks üle külvanud omaenda lapse, kui see oleks olnud elus. Eliza ja mamma Jenny näol olid väikesele Jackile nüüd kindlustatud head hooldajad.

Aasta pärast kolis perekond tagasi tihedasti asustatud töölislinnaossa, Natoma Streetile, majja nr. 920. Selleks ajaks Jack juba paterdas ringi ning tal oli väike punane vanker, mida ta enda järel vedas. Eliza pani oma nuku sinna sisse ning Jack sõidutas seda edasi-tagasi mööda kõnniteed. Ühel päeval, kui Eliza koolist koju tuli, leidis ta oma nuku katkisenä, sest Flora oli selle andnud Jackile, kuid jätnud vankrisse kinni sidumata.

Londonid elasid kaks aastat pikas ridamisi tubadega korteris kolmekorruselises sõrestikseintega majas. Flora võtti kostilise, kellelt saadav raha võimaldas tasuda hiinlasest teenijale. John London töötas puusepana ja müüritöölisena, kuid 1876. aasta majanduslik surutis hoidis Läänt ikka veel oma haardes ja töösaamise võimalused olid kasinad. Ta saavutas endale teenistuskoha kaubakastide avajana ühes suuräris hiljem aga töötas Singeri õmblusmasinate kompanii agentina, saades tagasihoidlikku elatist.

Kui San Franciscot tabas epideemia, jäid ka Jack ja Eliza difteeriasse. Kaks last, kes lebasid ühes voodis, olid suremas. Eliza ärkas oma koomaseisundist küllalt pikaks ajaks, et kuulda, kuidas Flora küsis: «Kas võib nad mõlemad mätta ühes kirstus, doktor, et kulusid kokku hoida?» See ajal kui Jacki ema tegi ettevalmistusi oma poja matusteks, jooksis tema võõrasisa mööda linna ringi, et leida vilunud põetajat ja arsti, kes suudaks lapsi päästa. Kuulda saanud ühest arstist Oaklandis, sealpool lahte, kes oli edukalt difteeriahaigeid ravinud, asus John esimesele üle lahe sõitvale laevale ning anus, et arst tuleks San Franciscosse. Arst tuligi, põletas valged katud laste kurgust puistas väävliühendit peale... ning kaksikmatused olid välditud.

Niipea kui Jack ja Eliza olid täiesti paranenud, kolis perekond Oaklandi, päikeselõõsalsesse unisesse San Francisco äärelinna, mis püüdis saada iseseisvaks metropoliks. Nad üürisid mugava viietoalise üheperekonnaelamu Third Streetil. Flora oli kogu päeva kodust eemal oma kiire rikastumise plaanidega, et anda lisa John Londoni härvadele

juhustlikele sissetulekutele. Tema peaplaaniks oli müüa kortsipidajatele kuldfooliot, millega saaks kullata baari kohal asuvate piltide raame. Kui kortsipidaja ei lasknud end veenda, et tema piltide raamid näeksid kullatult paremad välja, astus Flora baariletile ja kaldas raamid ise.

Mamma Jenny asus veidi hiljem Oaklandi, et olla lähemal oma «valgele lapsele», kuid vahepeal langes Jacki eest emaliku hoole kandmine täiesti Eliza õlgadele. Ta pidi kas poisiga koju jääma või ta endaga kooli kaasa võtma. Kui ta oma õpetajale ära seletas, miks ta peab oma väikese venna kaasa tooma, kinnitas õpetaja kateedripjedestaalile kasti, mis pidi poisile olema laua asemel, ning andis talle pildiraamatuid lappamiseks. Jack, kes tollal oli nelja-aastane, tundis lõbu õues teiste lastega mängimisest, kes andsid Elizale õuna või lubasid tal oma sõrmuseid kanda eesõiguse eest lasta Jacki enda juures istuda.

John London sõandas järgnevalt avada puu- ja juurviljakaupluse Oaklandi töölislinnaosas Seventh Streeti ja Peralta Streeti nurgal. Perekond elas neljas toas kaupluse ruumi taga. Siin saigi Jack esmakordselt aimu sellest, et perekonna suhetes on miski viltu, sest oma käsitsi visandatud märkmetes autobiograafia jaoks, mida ta kord lootis kirja panna pealkirja all «Meremees sadulas», kõneleb ta kuueaastasest poisist, kes kuuleb pealt tüli puu- ja juurviljakaupluse tagaruumis, kus isa teeb emale etteheiteid, et tal on väljaspool abielu sündinud laps, mille peale ema kallitab ennast valju häälega: «Ma olin nii noor ja ta lubas mulle roosidest voodi.»

Puu- ja juurviljakauplus läks hästi. John London, kes suurepäraselt mõistis saadusi hinnata, sõitis ümbruskonna farmides ringi, et osta parimat puu- ja juurvilja, sel ajal kui Flora ja Eliza hoolitsesid kauplemise eest ning Jack hoolitses ise selle eest, et saada ponksi ja pähkleid iga kord, kui ta poest läbi tatsas. Mamma Jenny asus üheperekonnaelamusse Alamedas, kus Jack veetis iga päev hulk tunde Jenny lastega mängides ja tema laua ääres süües, kusjuures tal hoidis silma peal ja tema eest hoolitses lahke naine, kellele ta oli pojaks samavõrra nagu lihased lapsedki. Temaalt sai Jack nõu ja lohutust. Kui poiss tagaõues teiste lastega mängimast tüdis, ronis ta mamma sülle, et kuulata oma imikupõlve hällilaule või muinasjutte, mida mamma Jenny rass oli põlvest põlve edasi andnud.

Näib, et see oli õnnelikuks perioodiks perekonnale. Ai-

nult Flora polnud rahul, sest talle tundus, et nad ei lähe küllalt kiiresti edasi. Ta tutvustas Johnile üht Stowellinimelist meest, keelitas oma abikaasat müüma sellele mehele poole ärist, et nad saaksid oma tegevust laiendada ja rutem raha teha. Londoni ja Stowelli perekond üürisid üheskoos suure moodsa maja Sixteenth Streeti ja Woods Streeti nurgal, soliidse elamurajooni naabruses. Kauplust laiendati ning äri kasvas nii suureks, et John London pidi veetma kogu oma aja maal kaupa kokku ostes. Stowell võttis kaupluse ja laekuva raha enda hoolde. London enam ei teadnud, mis toimus. Ühel päeval leidis ta sõidult saabudes oma kaupluse täitsa tühjana eest — Stowell oli müünud kõik varud ja kogu sisustuse ning saadud rahaga jalga lasknud.

Jälle pankrotistunud, pöördus London tagasi oma ainsa meelepärase tegevuse — farmipidamise juurde. Ta rentis kahekümneaakrise Davenporti farmi Alamedas, kus kasvas tera- ja köögivilja turustamiseks. Jack kirjutab, et see oli kaotsiläinud ajaks tema lapsepõlves, sest tal polnud ühtki mängukaaslast ning ta oli sunnitud iseendasse süvenema.

London oli vilunud farmer ja ta oleks haljale oksale jõudnud, kuid Flora polnud inimene, keda võis rahulikult üksi jätta. Oletades, et naisel on ärivaistu, usaldas John asjaajamise tema kätte. Tal polnud iialgi mingit ettekujutust sellest, kuhu Flora raha kulutas, sest ilmselt jättis viimane arved tasumata. Flora kiitles, et ta on taibukas naisterahvas; ta püüdis alati raha teha uute ettevõtmistega, ka loteriipiletite ja aktsiate abil. Kavatsused olid tal head, asjaajamine läks aga harilikult untsu. Pealegi nõudis ta pealekäivalt, et kõige väiksematki asja majapidamises tuleb lasta juhtida lahkunute vaimudel. Vaatamata sellele, et London ei läinud pärast abiellumist kunagi enam spiritistide kokkutulekule, kutsus Flora spiritistide rühmi oma koju. Seansside ajal pandi kuueaastane Jack lauale pimedaruumi keskel ning seitse kätepaari asetati laua servadele. Jack ja laud pidid siis ringi hõljuma.

Nende kummituslike seansside, Oaklandi kaupluse tagaruumis pealtkuuldud jutuaajamise ning mõlemalt vanemalt päritud emotsionaalse tasakaalutuse ja endakontrolli puudumise tõttu, samuti ka Flora poolt kaasaantud tasakaalutust närvisüsteemist tingituna kannatas poiss sagedase närvilisuse all ning oli vahetevahel kokkuvarisemise äärel.

Flora oli väikest kasvu — ta võis oma mehe väljasirutatud käsivarre alt läbi minna, kuid stseenid, mida ta korraldada võis, ei kannatanud mingit võrdlust tema väikse koguga. Peale selle oli tal «süda». Tal võisid tulla südameatakid lõunalauas ning siis pidid kõik kolm last teda küsitule aitama ja hullupööra poputama. Majapidamine langes seetõttu Eliza õlgadele, kes pidi kolmeteistkümneaastaselt toitu valmistama, koristama ja pesema.

Jacki lapsepõlvest räägitakse palju anekdoote, kuid paljud nendest on kaheldava tõepäraga ning on väga raske otsustada, mida võtta, mida jätta. Vahetevahel esinenud närvilisuse hooge kõrvale jättes jääb Jackist mulje kui normaalsest, tervest lapsest, kes oli läbinisti hea ega polnud ilal õel. Ta oli blond, lokkis juustega, sinisilmne ja jumekas. Pisemalgi põhjusel hakkas ta tundlik suu tõmbema. Alamedas alustas ta kooliteed, kuid parema osa oma ajast veetis ta põldudel, käies ringi koos John Londoniga, kes oli tema ebajumalaks.

Laupäevaõhtuti läks perekond Oaklandi Tivoli teatrisse, kus etenduste ajal serveeriti õlut ja võileibu. John tõstis Jacki lauale, et ta saaks komöödiat näha, ning siis poiss naeris ja plaksutas käsi. Ühel argipäeval, kui ta mängis köögis, kus Eliza tal silma peal hoidis, ise põrandat küürides, kukkus poiss vastu sakilist auku valamus ning löikas oma otsmiku juustepiirist ninajuureni katki. Eliza, kellele meenus, kuidas isa oli ravitsenud löikehaava hobuse jalal, pani haava sisse ämblikuvõrku ning kattis selle siis tõrvaga. Esimesel laupäeval pärast seda juhtumit pani John sideme Jacki pea ümber ning võttis ta siis teatrisse kaasa nagu ikka, kuid teisel laupäeval keeldus Flora poega sidemega kaasa võtmast. Ta ütles Elizale, et ta peab kas tõrva poisil pealt maha kaapima või ise koos poisiga koju jääma. Eliza ja Jack tahtsid mõlemad etendust näha. Keset kööki seistes nüsis ta tõrva maha ja koos sellega ka kooriku. Jackile jäi see arm alaliseks otsaette.

Londonitel oli nüüd lehm, ohtralt köögivilja ja mugav maja. John sorteeris läbi kogu oma toodangu, lastes turule vaid kõige parema ning andes vähem ihaldustäratava köögivilja vaesematele perekondadele ümbruskonnas. Ta omandas produtsentide hulgas kuulsuse kui mees, kellel on samajärguline kaup ning ta oleks võinud ka edaspidi saada kenakest elatist oma Davenporti farmist. Aga peagi näeme neid farmist loobuvat ning kolivat San Mateosse, mõned

miilid San Franciscost lõunas. Perekond teatab, et Londonid kolisid minema, sest nad tahtsid rohkem ruumi hobuste kasvatamiseks. On küsitav, kas John tahtis oma farmi maha jätta; võib-olla õhutas Flora teda kiiret rikastumist töötava hobustekasvatamise plaaniga, võib-olla aga unustas Flora oma arved maksmata ning nad sunniti maalt lahkuma.

Oma seitsmekümne viiel aakril sompus mereranniku ääres kasvatas John London kartuleid, karjatas oma vähe-seid hobuseid ning rentis välja rohumaid. Jack käis Col-mast allpool paikneva künka tipus asuvas koolis, kus oli üksainus õpetaja ning neli või viis klassi kõik ühes ruumis. Oma vabadel tundidel läksid nad Elizaga mere kaldale, et vees sumada ja mitmesuguseid rannakarpe korjata. See oli mahajäetud, iluta maakoht karmi rannajoonega. Siin veetis Jack kõige süngema aasta oma lapsepõlves. Tal polnud mängukaaslasi, farmid olid üksteisest eemal hajali ning naabrid olid kas itaallased või sisserännanud iirlased, kelle seltskonnast Flora vähe hoolis. Ainsad helged silmapilgud tulid siis, kui Jack koos Elizaga vantsisid mõnda naaber-farmi, et itaalia laulatust või tantsu pealt vaadata, või kui ta sõitis San Franciscosse kõrgel vankril koos isaga, kui John vedas kartuleid turule.

Jack meenutas seda perioodi kui kõige näljasemat oma elus. Ta väitis, et tal oli nii kange tahtmine maitsta liha, et ta kord varastas kahe sõrme suuruse tüki ühe tüdruku toidupaunast, ning et kui tema koolikaaslased viskasid tülgastusest maha lihakäntsakaid, siis vaid uhkus takistas teda neid pori seest välja kiskumast ja söömast.

Kui Jack oli kaheksa-aastane, maksis John London sisse osamaksu kaheksakümne seitsme aakrise rantšo eest Livermore'is, Oaklandi taga asuvas soojas orus, ning perekond kolis sisse vanasse farmihoonesse. Ta istutas oliivipuude rea igale poole ümber rantšo, rajas viinamarjaistandused ja viljapuuaiad ning kultiveeris põllud. Pärast Kaliforniasse tulekut oli see tema esmakordne ost ning ta kavatses selle muuta oma alatiseks koduks. Siin hakkas Jack esmakord-selt osa võtma kodustest toimingutest — mune otsima, puid tuppä kandma ja kaevust vett tooma. Sageli istus ta kõrgele istmele oma isa kõrvale (Jack kutsus teda isaks ja armastas teda kui isa isegi pärast seda, kui ta teada sai, et nende vahel polnud veresugulust), kui John vedas oma too-teid Oaklandi turule. London sisendas poisile indu mitte

üksnes farmipidamiseks, vaid sääraseks teaduslikuks farmi-pidamiseks, mis annab ainult parimaid tooteid, mida maast võib saada, ning parimaid loomi tõuloomade hulgast. See oli andumus, millest Jack ekslikult arvas, et see on tal ve-res. Selles paigas avastas poiss ka oma elu tõelise kutsu-muse, mille talle tegelikult oli edasi andnud professor Cha-ney, talismani, mis teda eales hätta ei jätnud, mis teda mõtestas ja juhatas — armastuse raamatute vastu. Tema õpetaja laenas talle Irvingi «Alhambra»; naabrite kodudes, kellel oli raamatuid vaid juhuti, sattus ta Garfieldi elu-loole, Paul du Chaillu «Aafrika-reisidele» ning kõige täht-sama avastusena Ouida «Signa» eksemplärile, lüüriliselt kirjutatud loole itaalia talutüdruku ja rändnäitleja eba-seaduslikust pojast, kes tõusis vaesusest ja kitsikusest, saa-des üheks Itaalia suurimaks heliloojaks — lugu, mida Jack põhiliselt ise hiljem kordas. Jack kirjutab, et «Signa» lu-gemine avardas tema kitsast küngastehorisonti ning kogu maailm muutus kättesaadavaks, oli tarvis vaid söandada. Eliza jutustab, et Jack olevat tollal öelnud: «Tead, Lize, ma ei abiellu enne, kui ma olen neljakümneaastane. Mul saab olema suur maja ning üks tuba saab olema täis raamatuid.» Kui ta oli neljakümneaastane, oli tal suur maja ning mitu tuba täis raamatuid...

Ehkki Jack tundis lõbu Johniga põldudele minekust ja oma õe Elizaga koos lugemisest, olid kaks Livermore'is veedetud aastat ka nukrad. Ta oli juba küllalt vana tajumiseks, et nii mõnigi asi tema perekonnas oli viltu. Kodus oli vaevalt küll mõnus elada, sest seal valitsesid Flora se-gane mõttelaad, tema poolt korraldatud stseenid ning sü-dameatakid ja nõudmised. Flora polnud Jacki vastu karm ning poiss armastas teda nagu iga normaalne laps armas-tab oma ema; kuid Floral lihtsalt polnud õrnust, et lasta seda osaks saada poisile, kes armastuse otsingul pöördus Eliza poole. Flora aga võttis kostile keskealise kodusõja-veterani nimega Shepard, kes oli kolme lapsega lehestunud. Kuueistkümnenda aastasele Elizale, kelle hoolde oli jäetud toiduvalmistamine, majapidamine ja Jackile emaks ole-mine, tuli nüüd veel lisaks vastutus Shepardi kolme lapse eest, kellest vanim oli kolmeteistkümnenda aastane.

Esimese aasta lõpus oli John London endale Oaklandis jälle jalad alla saanud kui kõrgeväertusliku köögivilja tootja ning tema saagi jaoks oli alati turgu. Tulevikuvälja-vaated olid niivõrd helged, et perekond ostis Jackile tema

esimese poealussärgi, mis viis tõelisse rõõmujoovastusse poisi, kes polnud kunagi tundnud muud kui karedaid kodukootud hamesid. Siis aga haudus perekonna edusammude kiirusega jällegi mitte rahul olev Flora välja äritegemise plaani. Ta viis Johni mitu korda üle lahe San Franciscosse, tutvustas teda ühe suure hotelli juhatajaga ning pidas läbirääkimisi kokkuleppe sõlmimiseks, mille alusel John pidi rajama kanakasvanduse, hotellipidaja aga ostma kõik noorkanad ja munad.

John London, kes ei teadnud kanapoegadest midagi, tegi oma rantšole hüpoteegilaenu, et püstitada tohutu suured kanalad ja auruküttega haudemajad. Lühikest aega ostis San Francisco hotellipidaja kõik munad ja kõik noorkanad, mida John müüa soovis. Siis aga tabas Johni kolm häda korraga: Eliza, kes kanapoegade eest hoolitses, abiellus Shepardiga ning lahkus rantšost, taud tappis suure osa kanakarjast, need aga, kes alles jäid, ei munenud. Et Londoni raha oli paigutatud oliivipuudesse, viljapuuaedadesse ja haudemajadesse, polnud ta tähtaja saabumisel suuteline võla protsente tasuma. Pank kaostas hüpoteegi väljalastamise õiguse. Jällegi olid Londonid maanteel, kõik neile kuuluv kartulivankril kõrges hunnikus.

Jack Londoni meelelaad oli justkui seismograaf, mis märkis üles iga nõrga värina oma ümbruskonnas... ning neid värinaid oli rohkesti, sest järgmised kolmeteistkümme aastat perekonna elus veedeti vaesuses ja viletsuses. Jack ütles sageli, et tal polnud lapsepõlve, et tema esimesi mälestusi elust ängistas vaesus ning et vaesusest tekitatud ängistus oli krooniline.

Jack oli kümneaastane, kui John London alatiseks loobus farmipidamisest, mida ta nii väga armastas, ning pöördus tagasi Oaklandi. Jack oli sitke, meeldiva näo ja tumedate siniste silmadega poiss ning kannatas ikka veel teravalt Eliza kaotuse all. Ta polnud kakleja, kuid Garfieldi koolis kehtis Kalifornia tava, et iga poiss peab jõudu katsuma iga teise poisiga, ning nii õppiski Jack oma rusikaid pruukima. Ta tundis rõõmu pardijahist ja kalapüügist Alameda järve kaldal koos isaga, kes andis poisile oma väikese püssi ja õngeridva. Perekonna lakkamatu ebaedu ja ühest kohast teise rändamine, spiritistlike seansside õudused, mida tal tuli taluda, aimdus, et tema isaga oli midagi viltu, tegid ta kohmetuks, pelglikuks ja tagasihoidlikuks. Vanema mehe ja poisi vahel, kes mõlemad kannatasid

Flora poolt põhjustatud psüühilise trauma all ning kellest kummagi polnud jõudu halva parandamiseks, kasvas üha süvenev sümptomaatika. Nad lasksid üheskoos jalga nii sageli, kui said, et veeta terveid päevi kaldapiirkonnas omaette ümber uidates. Nad armastasid ja usaldasid teineteist jäätult, kuid see oli armastus, millel oli nukruse varjund juures.

Oaklandis üüris perekond üheperekonnaelamu East Seventeenth Streetil. Üsna lähedal olid Kalifornia Puuvilla-ketramisettevõtted, kuhu oli Šotimaalt tööle toodud hulga tüdrukuid. Juhataja küsis Londonilt, kas ta ei sooviks tüdrukuid kostile võtta. John oli tollal viiekümne viie aastane ning masendatud teadmisesest, et ta ei saa enam iial tagasi maale ega iseenda isandaks, ning polnud enam palju ameteid, millega ta oli suuteline toime tulema. Ta nõustus kostikohapidaja ametiga.

Floral oli nuppu ning iga uue teotsemistsükli alguses kaotas ta oma ajusid üsna edukalt. Ta saatis Johni, kes tundis head kaupa ja selle hinda, sisseoste tegema, ise aga kontrollis toiduvalmistamist. Kakskümmend noort šoti tüdrukut olid rahul, ketrusettevõtte juhtkonnale oli asi ka meelepärane ning Londonid said nii korralikku sissetulekut, et olid mõne kuu järel võimelised tasuma osamaksu oma maja eest. Kui ketrusettevõtte teise tüdrukute rühma sisse tõi, käis Flora peale, et tema ja John ostaksid naabruses asuva ehitusplatsi ning ehitaksid teise kerge hoone tüdrukute majutamiseks.

Mõni aeg läks kõik hästi. Teine hoone tõi neile suuremat tulu, sest Flora ajas asju ikka veel hoolikalt. Siis aga sai tema iseloomule omane emotsionaalne tasakaalutus tema üle võimust. Ta kaotas huvi, sest nad ei teinud raha küllalt kiiresti ja kostikoha pidamine polnud põnev... oli ju küllalt üritusi, kus säärane nutikas naine nagu tema võis terve varanduse teenida. Ta hakkas raha kulutama — keegi ei tea, mille peale — ning kui kahe laenu maksutähtaeg kätte jõudis, polnud sularaha, millega võlga kustutada. Pank võttis ära mõlemad ehitused ning nendega ka Johni viimase kindla elatise saamise allika.

Bel ajal kui Londoni kostikoht õitses, avastas Jack midagi suurt — Oaklandi avaliku raamatukogu. Möödunud viie aasta jooksul oli ta leidnud vaid viis tõelist raamatut; peale selle oli see tühi maakoht pakkunud talle vaid odavaid põnevusjuttude vihikuid ja vanu ajalehti. Lapsel oli

ähmane teadmine, et on olemas teisi ning isegi ilusamaid raamatuid, kuid tal polnud mingit ettekujutust, kuidas neid saada. Ta polnud iial uneski näinud, et on olemas säärane asi nagu avalik raamatukogu, hoone, mis sisaldab tuhandeid raamatuid, millest kõiki võib vabalt välja nõutada. Jack dateeris oma vaimset sünni sellest hetkest, millal ta, müts käes, seisis puidust ehituse ukselehel, silmad hämmastusest pärani, et maailmas saab olla nii palju raamatuid. Sellest päevast alates võis ta küll palju kannatada, võis läbi elada aju ja hinge agooniaid, teda võidi peksta ja põlata ning välja visata kui paariat, kuid iialgi enam polnud ta üks. Sest professor Chaney poeg oli jõudnud koju.

Avalikus raamatukogus kohtas ta esmakordselt haritud naist, kes oli raamatute maailmas kodus. Miss Ina Coolbrith nägi tulukest poisil silmis, kui ta piki raamatute ridu kõndis ning sõrmeotstega hellitavalt üle köiteselgade libistas. Enne kui naine poisile appi tuli, oli viimane juhuslikult sattunud säärasele raamatutele nagu Smolletti «Peregrine Pickle'i seiklused» ja Wilkie Collinsi «Uus Magdaleena» ning nad läbi lugenud. Miss Coolbrith sai peagi teada, et poisil on suur soov lugeda raamatuid seiklustest, reisidest, meresõitudest ja avastustest ning ta varustas poissi heldekäeliselt. Miss Coolbrith oli kultuurne naine, California esiluuletaja ning Jack hakkas teda armastama. Iga päev püüdis ta läbi lugeda kõik köited, mis naine talle andis, nii et ta võiks järgmisel päeval raamatuid tagasi viies teda jälle näha.

Raamatute järgi teravat puudust tundnud poiss otse õgis neid. Ta luges voodis, laua juures, teel kooli ja sealt tagasi, vahetundidel, kui teised poisid mängisid. Et tal oli hea mõttelend ja vastuvõtlik närvisüsteem, siis olid ka tema tunded kergesti ülesköetavad. Ta nautis võimalust vahe-mehe kaudu kõrgustesse hõljuda ning meeleheite sügavustesse sukelduda, kui tegelased, kellega ta ennast samastas, olid õnnetud või rõhutud. Ta neelas lühikese aja jooksul nii palju raamatuid, et muutus turtsakaks. Igaühele vastas ta: «Mine ära, sa teed mu närviliseks.» Vanadest reisi-lugudest ja romantiliste teekondade kirjeldustest jõudis ta ennatlikule arusaamale, et Oakland on see õige paik, kust alustada, et maailm ja tema põnevad seiklused ootavad teda, niipea kui tal õnnestub pääseda.

John London oli nüüd ilma tööta. Perekonk kolis kehvematessse kvartalitesse San Pablo avenüül Twenty-Second

Streeti lähedal. Mamma Jenny ei elanud kaugel ning tema juurde läks Jack ühtepuhku, et oma muredest ja rõõmudest rääkida, et tema laua taga süüa saada, valamu ääres oma pead pesta ja juukseid kammida lasta ning siis jälle välja maailma siirduda julgustava õlalepatsutamise saatel. John London püüdis leida regulaarset tööd, kuid midagi polnud saadaval ning perekonnale toidu muretsemine sai üheteistkümnepäevase Jacki ülesandeks. Ta tõusis juba pimedas üles, et saada oma ajalehepakki, mille ta regulaarset marsruuti pidi laiali jagas. Pärast kooli viis ta lehed kätte teisel marsruudil. Selle eest maksti talle kaksteistkümmend dollarit kuus, mis ta siis puutumatult Florale üle andis. Laupäeviti töötas ta ka jäävankril, õhtuti ja pühapäeviti käis aga veel keegleid paigale panemas. Tal oli vähe aega lugemiseks, sest elu õppis ta nüüd tundma vahetult, kakeldes teiste ajalehepoistega, jälgides mürgeldamist kortaides ning tutvudes kireva eluga Oaklandi sadamapiirkonnas, mis oli täis Arktika vaalapüüdjaid, lõunamerede haruldustekütte, oopiumiga kaubitsejaid, hiina džonkiseid, jänkide purjelaevu, austripiraaate, kreeka kalalaevu, tahmunud kaubalaevu, ujuvaid elamuid, praame, luupe ja kalapaate. Nagu ta oli kümne aastase Londoni majapidamisest pääsenud seiklusjuttude varal, nii võis ta nüüd kolmeteistkümnepäevase sellest pääseda estuaari ja mere kaudu.

John London leidis pikapeale teenistust öövahina Davies'i kait, kuid see ei tähendanud, et Jack võis nüüd kulutada raha, mis ta sai. Et tal kunagi ei lubatud osta sääraseid mänguasju nagu vurrkanni, kuulikesi või taskunuga, siis vahetas ta ajalehed, mis mõnikord üle jäid, sigaretipakkidesse pandud seeriapiltide vastu, mis kujutasid kuulsaid võidusõiduhobuseid, Pariisi kaunitare ja poksi-tšempione. Kui ta siis ühe komplekti kokku sai, vahetas ta selle asjade vastu, mida ta nii kangesti ihaldas, ning mida teised poisid said endale raha eest osta. Temast kujunes arvaka kaupleja, missugune võime talle väga ära kulus, kui ta oma jutte kirjastaja raha vastu vahetama hakkas. Tema välist asjade väärtuse hindamisel muutus nii teravaks, et teised poisid kutsusid teda oma räbalaid, pudeleid, kotte ja õlikannusid džonkimehele müüma, makstes talle komisjonitasu.

Ina Coolbrith jutustab, kuidas ta tol ajal raamatukogusse tuli, ajalehtedepakk kaenla all, kulunud riietega, vaese ja

hoolitsematu välimusega, ning midagi head lugemiseks küsis, ihaldades iga raamatut, millel oli huvitav pealkiri. Mis Coolbrith kinnitab, et poisil oli endasse usku ning ta oli kindel, et saavutab, mida tahab. Nii avaldub esimene põhiline vasturääkivus Jacki loomuses: ta oli ühelt poolt pelglik ja püüdis ennast kõrvale hoida alaväärsustunde ja ebakindluse tõttu, mida põhjustas ebaseaduslik sünd ja kaootiline kodu; teiselt poolt aga oli tal kindlust ja usku endasse, sest ta oli pärinud professor Chaney tugeva mõistuse.

Tema algkooliaastatest on teada vaid vähe, mis neid üksteisest eraldaks. Frank Atherton, tema lähedane sõber Cole'i koolist, ütleb, et kui Jack kuulis, et hiinlased maksavad suurt raha metkassi liha eest, mis pidavat nad nende salaühingute omavahelisteks sõdadeks tugevaks tegema, valmistas ta Frankiga lingusid, ning siis nad läksid Piedmonti künkaštele metkassijahile, sest Jack tahtis piisavalt raha teenida, et koolist lahkuda ja kirjanikuks hakata. See on tüüpiline näide mineviku meeldetuletamisest *post factum*. Teine anekdoot, mis kõlab iseloomustavamana, räägib, et kaks poissi üürisid estuaaris paadi sookanade küttmiseks. Kui Jacki 22-kaliibriline revolver üle parda kukkus, nõudis ta, et Frank, kes ujuda oskas, sukelduks kolme kümne jala sügavusse revolvrile järele. Kui Frank keeldus, viskas Jack mõlemad aerud vihahoos vette ning pidi siis mitu tundi abitult ringi triivima. Cole'i koolis, kus iga hommikul oli ühislaul, märkas õpetaja, et Jack ei laula. Ta küsis seletust. Jack vastas, et õpetaja ei tea, kuidas laulma peab, võttes pool tooni madalamalt, ning võib seega tema, Jacki hääle ära rikkuda. Õpetaja saatis poisi juhataja juurde karistuse saamiseks. Juhataja saatis ta tagasi sedeliga, kus oli öeldud, et poisi võib laulmisest vabastada, ta peab aga igal hommikul viisteistkümmend minutit kirjanikult kirjutama, sel ajal kui teised laulavad. Jack pani oma igahommikuse tuhande sõna kirjutamise võime selles klassis omandatud harjumuse arvele.

Raamatute armastamise kõrval oli ta elu suurimaks armastuseks meri. Ta veetis iga vaba minuti estuaari jahtklubi ümbruses, lootes leida juhust tööks paatidel ning samal ajal teenida lisaraha kojuviimiseks. Jahiomanikele hakkas ta meeldima, sest ta oli julge, võis ka kõige halvema ilmaga poomile ronida ning ei hoolinud sellest, kui märjaksta saab. Nad maksid talle teki küürimise eest ning

õpetasid talle seda, mida nad väikestest paatidest teadsid. Peagi suutis ta ka tugeva priisi puhul purje rehvida.

Kolmeteistkümnenaastasena oli tal õnnestunud koguda kaks dollarit viie- ja kümnesendistes müntides, mida südametunnistus lubas tal jätta Florale üle andmata. Selle raha eest ostis ta vana paadi, sõitis sellega üles-alla mööda estuaari ning üritas lühikesi purjesõite lähel. Need purjesõidud pidid olema lühikesed, sest paadil polnud allalastavat kiilu ning ta ei lakanud kunagi lekkimast. Jack ajas oma paadi ilmast ilma vett täis, pörkas teiste estuaaris olevate paatidega kokku, ajas paadi kummuli, kuid vigadest appides treenis ta iseennast. Ta oli kõige õnnelikum siis, kui tundis, kuidas lained paadi all õõtsusid, kui ta võis oma huultel ookeani soola maitset tunda ja manöövrit harjutas hõigata: «Tuulealusele pardale!» olgugi et oli paadis üksinda.

Kolmeteistkümnenaastaselt lõpetas ta Cole'i kooli. Ta oli nimetatud klassielu sündmuste kirjapanijaks ning valiti kõnepidajaks lõpuaktusel; aga kuna tal polnud viisakaid mõvaid, millega esineda, ei ilmunud ta kunagi isegi harjutustele. Tema keskkooli minek ei võinud tulla kõne allagi, sest Johni teenistus muutus üha ebakindlamaks. Jack jätkas ajalehtede laialikandmist, müües ajalehti öösiti ka Oaklandi tänavail, ning võttis vastu iga tööotsa, mida ta leida võis, nagu kõrtside pühkimine Idora ja Weaseli parajal pühapäevaste piknikute järel. Ta oli viletsasti rõivastatud, igaks tööks valmis noormehehakatis, kel oli ilus särav naeratus, kes ei jäänud kähmluses alla, kes kergesti ärritus ja oli hirmus tundlik.

Aasta jooksul korjas ta juhuslike tööde arvel, millest ta Florale midagi ei rääkinud, kokku kuus dollarit, mis olid talle vajalikud vabaduse ostmiseks pruugitud lootsiku naol. Kui ta oli jõudnud koguda ühe dollari ja seitsekümmend viis senti, kattis ta paadi ereda värviga; teise kuu kestel saadud lisatööd andsid talle kaks dollarit purje jaoks. Ning kui ta lõpuks sai kokku panna ühe dollari ja nelikümmend senti mõlapaari jaoks, oli maailm tema ees uuri-amiseks valla. Ta võttis ette üha pikemaid sõite San Francisco lähel, minnes mõnaga Goat Islandile turski püüdma ning tulles öhtul tõusuga tagasi. Ta sõitis praamlaevade siluvides, laulis meremehelaulukesi «Tuul viis mehe jaht» ja «Viski, Johnny, viski», sel ajal kui tuul lainete harjad vahuseks piitsutas ning teda piiskadega üle pritsis. Ta

purjetas möllava edelatuulega üle lahe oma lahtises lootsikus, ning kui ta sellest lamedapõhjaliste kuunarite madrustele rääkis, nimetasid need teda valelikuks, sest see polvat lihtsalt võimalik.

Ta polnud mitte üksnes kartmatu, vaid ka mõtlematu julge. Mida hullem oli ilm, seda rohkem oli ta valmis riskeerima, sest tal polnud hirmu mere ees. Täis kärsitus teada saada, mida ta endast õieti kujutab, armastas ta ise endale öelda, et ta on viiking, nende vägevate meresõitjate järglane, kes lahtises paadis ületasid Atlandi, et ta anglosaks, võitlushimulise rassi liige, kes midagi ei pelga. Ja kuna ta midagi ei peljanud, kuna ta näis merega olevat ühte kasvanud, sai temast ka kõige osavam väikesepaadil purjetaja sel salakavalal lahel.

Aasta jooksul näpistas ta ajalehtede müümise ja lisatööd vahel iga päev ikka tunnikese või paar, et veeta need omaks saanud paadis. Kuid veel enne kui Jackil viisteistkümmend aastat täis sai, andis rong John Londonile ränga hoobi, teda raskesti vigastades. Perekond elas estuaari ääres asuvas vanas majas, millest kõneldakse, et see oli väga armetus olukorras. Paljud lähedal asuvad hurtsikud olid ehitatud lammutatud laevade ja vanade ehituste rusudest. Jacki rõivad narmendasid, tema kodus polnud mingi moodsaid sanitaarseadmeid, ta kannatas teda alati näriv füüsilise ja vaimse näljatunde all. Ta sai alatise teenistuse ühes mahajäetud tallis asuvas konserveerimisettevõtte raudtee lähedal ning talle maksti kümme senti tunni. Kõige lühem tööpäev kestis tal kümme tundi, mõnel juhul tuli töötada kaheksateistkümmend ja kakskümmend tundi. Lõpuks oli nädalaid, kus ta varem õhtule ei saanud kui kaheksateistkümmend. Siis seisis tal ees pikk kojukõmpimine, sest ta ei võinud endale lubada sõidukulusid. Voodis oli pool tundi pärast südaööd, pool kuus hommikul aga raputas Flora ta üles, püüdes ära tõmmata voodiriideid, mille külge magav poiss meeleheitlikult klammerdus. Voodi ja lutsisse kägardudes jäi ta ikka veel kaetuks. Siis võttis Flora jõu kokku ning tõmbas voodiriided põrandale. Poiss järgnes linadele, et kaitsta end toas valitseva külma ees. Näis, et ta kukub pea ees vastu põrandat, kuid teadvus talle tase korraga tagasi, ta maandus põrandal jalad ees ning oli ärkvel.

Ta rõivastus pimedas, läks rämpase valamü juurde kööki ning pesi ennast seebitükiga, mida alles äsja tõidunõud

pesemiseks oli tarvitatud ja mis kuidagi vahutada ei tahtnud. Siis kuivatas ta end niiske, määrdunud ja narmendava rätikuga, mis lõimepudemeid näole jättis, ning istus laua ääres, et süüa oma leiba ja juua kuuma sogast vedelikku, mida Londonid kohviks nimetasid. Väljas oli selge ja külm, ta värises esimesest kokkupuutest õhuga. Tähed taevast polnud veel kahvatama löönud ning linn lebas pimeduses. Kui ta konserveerimisettevõtte väravast sisse astus, heitis ta alati pilgu itta, kus kahvatu aovalgus katuste sakilise horisondi kohale kerkima hakkas.

Esimesel jaanuaril 1891 hakkas ta oma märkmikus registreerima rahalisi sissetulekuid ja väljaminekuid. Olemaoleva rahana kannab ta sisse viisteistkümmend senti. Esimese ja viienda kuupäeva vahel kulutas ta viis senti väikestele sidrunitele ning kümme senti piimale ja leivale, siis aga ei saanud enam midagi osta, kuni sai kätte oma palga — kümme ja pool dollarit, millest ta maksis kuus dollarit üüriraha ning ostis võid, petrooleumi, austreid, pähklid, jäätist, rasvas keedetud magusaid rõngakujulisi kooke ja kahekümne viie senti eest ravimeid Flora jaoks. Märkus kahekümne senti maksmise kohta pesupesemise eest näitab, et Flora ei pingutanud ennast eriti, et otsa otsaga kokku viia.

Kui Jack end läbi väsitavate kuude lohistas, suutmata leida aega raamatukogusse minekuks ning olles liiga väsinud, et silmi öösel raamatu kohal lahti hoida, tekkis tal endamisi küsimus, kas siis elu mõte seisnebki tööloomaks olemises. Tal oli professor Chaney lühike jässakas kere ning ta võis kehalisel tööl olles vastu pidada, kuid oma temperamendilt oli ta kõlbmatu füüsiliseks tööks. Vaimse töö tegija pojana oli ta pärinud oma isa erksa aju ja elava kujutlusvõime. Ta leidis, et töö on tappev ning tõstis selle vastu mässu. Kui ta oleks teadnud, et ta on professor Chaney poeg, siis poleks ta end vaevanud küsimusega, miks on see töö talle nii väga vastumeelne, sel ajal kui teised noored poisid ja tüdrukud tema ümber mingi heroilise flegmaatilisusega oma saatusele alistusid.

Talle meenus tema lootsik, mis seisis tegevusetas ning endale sadamas koorikloomi külge kogus, talle meenus tuul, mis iga päev puhus lahel, meenusid päikesetõusud ja loojangud, mida ta ammu polnud näinud, ning soolase vee hammustus, kui ta üle paadiserva hüppas. Oli vaid üks tee surmani raskest tööst pääsemiseks ning samal ajal oma

perekonna toetamiseks — merelemineks. Jacki enda sõnade järgi oli ta tol ajal õitsvas noorukieas, tulvil romantikat ja seikluslusti ning unistusi vabast ja ohtuderikkast elust.

Pühapäevaõhtuti, kui ta oma lootsiku võttis ning ranna lähedal ringi loksus, tutvus ta austripiraatidega, kõvade joomameeste ja seiklejatega, kes võtsid ette röövretki eravalduses olevatele austripankadele Lower Bays ning kes oma saagi Oaklandi sadamas hea raha eest maha müüsid. Jack teadis, et nad harva said vähem kui kakskümmend viis dollarit töö eest ühe öö jooksul, ning et mees, kellel endal oli paat, võis saada puhtalt kakssada dollarit üheainsa retkega. Kui ta kuulis, et Prantsuse-Frank, üks vanematest piraatidest, soovib oma luubi «Razzle Dazzle» maha müüa, oli Jacki otsus tehtud. Ta ostab selle! Tema, kes oli oma isalt pärinud kirgliku soovi olla vaba tööloomaks muutvast masinatööst, ei hoolinud oma ema pojana ka distsipliinist, mis tema seltsimehi sundis nende ausa, ehkki loomaliku töö juurde kindlaks jääma.

Kust pidi aga võtma kolmsada dollarit tema, kes polnud kunagi tundnud muud kui vaesust? Otsemaid jooksis ta mamma Jenny juurde, kes töötas põetajana. Kas ta ei laenaks oma valgele lapsele selle raha? Kas ta ei laenaks! Mis oli mamma Jennyl, see kuulus ka lapsele.

Järgmisel pühapäeval sõudis Jack «Razzle Dazzle'i» juurde, ühines kambaga, kes oli ametis viinaviskamisega, ning tegi oma pakkumise. Esmaspäeva hommikul kohtas ta Prantsuse-Franki «Viimase Võimaluse» kõrtsis, ning andis sellele üle mamma Jenny säravad kahekümnedollarised kuldmündid. Niipea kui tehing oli niisutatud esimese viski-lonksuga Jacki elus, jooksis ta tulistjalu sadamasse, hiivas kähku ankru ning sõitis täispurjedega välja San Francisco lahele, mis asus kolme miili kaugusel. Briis täitis oma hingusega ta kopsud, keerutas laineharjad faarvaatril vahule ning kihutas taga purjepraame, mis sarvi tuututades nõudsid sildade avamist. Punasekorstnalised püksiirid tõttasid mööda, pannes «Razzle Dazzle'i» kiiluvees õõtsuma. Lao poolt veeti merele pargast suhkrulastiga. Veepinnal värelesid päikesehelgid ning ümberringi pulbitses elu. Seesugune ta siis ongi, see mässu-, seiklus- ja romantikavaimu hingus.

Homme on ta juba austripiraat, vaba nagu mereröövel kunagi, kuivõrd see käesoleval sajandil ja San Francisco lahe vetel veel võimalik on. Hommikul ta varustab end söögipoolise ja veega, heiskab suurpurje ja laseb end mõõ-

nal estuaarist vastutuult välja kanda. Siis aga laseb ta purjed lõdvaks ning esimesed tõusuvood viivad ta lahtepidi Asparagus Islandi juurde, kus ta kalda ligidal ankrusse heidab. Ning lõpuks saabki ta unistus teoks — ta magab lainetel.

Oma üllatuseks leidis Jack, et ostnud Prantsuse-Frankilt kolmesaja dollari eest «Razzle Dazzle'i», sai ta pärandiks ka Mamie, austripiraatide kuninganna. Mamie oli olnud Prantsuse-Franki tüdruk ning kenasse avala näoga poississe armunud päev enne seda, kui poiss oma pakkumisega «Razzle Dazzle'i» pardale tuli. Mamie oli kuueteistkümnepäevane metsiku loomuga nägus olevus, kel polnud kodu ega ühtki hingelist. Jack ütles, et ta oli soe ja lahke, ning et ta seadis «Razzle Dazzle'i» väikeses kajutis sisse tõelise kodu, esimese meelepärase kodu, mida Jack eales oli tundnud. Jack oli laevastiku noorim kipper, ainus, kes purjetas, naine pardal. See tekitas sensatsiooni ning sundis teda mitte üksnes nii mõnegi kipriga jõudu katsuma oma tüdruku säilitamiseks, vaid pidi talle peaaegu elu maksma armukadedas Prantsuse-Franki käe läbi.

Tol ööl võttis Jack esmakordselt osa retkest austripankadele. Mustade vuntsidega sadamarott nimega Ämblik, kes oli seni «Razzle Dazzle'il» töötanud, nõustus meeskonnaliikmena Jacki juurde jääma. Suur George, Noor Kurat Nelson, Nohik, Viski-Bob, Kreeklane Nicky ja tosin teisi mehi, tugevaid ja kartmatuid, kellest osa olid endised sunnitöölised, kogunesid kokku, meremehesaapad jalas, meremehevarustus üll, revolvrid vöö vahel. Plaani klaa-

ritud, hakkas flotill pimeduse katte all liikuma. Oli täis-kuu ja kätte jõudnud suur juunimõõn. Flotill laskis väikesed paadid Lower Bays vette ning sõudis, kuni paadid pörkasid vastu pehmet muda. Jack tõmbas oma lootsiku nina-pidi suurele madalikule, selle kaldapoolsel küljel, avas koti ning hakkas korjama. Ei saanud arugi, kui kott juba täis oli ning ta pidi uue koti toomiseks oma aluse juurde tagasi pöörduma. Koidikul kiirustas ta tagasi, et jõuda varahommikusele Oaklandi turule, müüs oma austrid kõrtsi- ja trahteripidajatele ning leidis, et oli ühe ööga teenud niisama palju raha kui kolmekuise tööga konserveerimisettevõttes. Poisi arust oli see tore seiklus. Ta maksis mamma Jennyle tagasi osa laenust, ülejäänud raha aga andis Florale majapidamiseks.

Nädalad läksid ning Jack võitis endale tunnustuse ka kõige vintskemate austripiraatide hulgas. Kui Prantsuse-Frank püüdis teda oma kuunariga kinni püüda, et Mamie't tagasi saada, seisis Jack «Razzle Dazzle'i» tekil, vinnastatud laskeriist käes, hoidis jalgade abil kurssi ning sundis oma viiekümneaastast rivaali rooli ära pöörama ja eemale hoiduma. Siis saabus uhke hommik, millal ta tõi «Razzle Dazzle'i» tagasi suurema laadungiga, kui oli ühelgi teisel kahemehealusel; tuli aeg, kus laevastik võttis ette retke Lower Baysse ning Jacki luup oli esimene, mis päevavalgel tagasi jõudis ankrukohale Asparagus Islandi juures; tuli neljapäeva öö, millal kogu laevastik ruttas võidu turule ning Jack tüürita «Razzle Dazzle'i» esimesena kohale tõi, et reedehommikuselt müügilt koor endale riibuda.

Kui politseiametnikud pardale tulid, avas Jack välja-valitud austrid, serveeris neid pipraga üle puistatult ning kallaskibekiiresti õllekannust kruusidesse lisa.

Ta oli seltsiva loomuga, armastas oma sõpru piraatide hulgast ning soovis, et ka nemad teda armastaksid. Kui nad trimpasid, trimpas temagi, kui nad end täis kaanisid, siis jõi ka viieteistkümnepäevane poiss, täis iha näidata, et ta on mees, end niisama täis kui kõige hullem nendest. Et ta oli omandanud kuulsuse kui üks kibedamate kätest purjetajate kambas, kes oli tugev ja võitluses kartmatu ning võis nakatavalt naeru lagistada, tunnistati teda kui võrdset ja kambameest. Kuid retkede vahel, kui otsad olid sadamasilda kinnitatud, jalutas ta Oaklandi raamatukogusse, kus tal olid pikad jutuajamised miss Coolbrith'iga ning kus ta endale valis kaenlatäie raamatuid, et neid

võtta kaasa «Razzle Dazzle'ile». Ta lukustas oma kajuti ukse, et tema kaaslased teda tülitada ei saaks, lamas selili oma koikul ning alustas ühe raamatu lõpetamisel kohe teist.

Austrilaevastikus võeti ühtsoodu kärke, kakeldi, pussitati ja tulistati, varastati aluseid ning põletati purjesid. Esi-nes tapmisi partnerite ja meeskonnaliikmete vahel. Jacki jaoks, kes ikka veel aplalt neelas juttusid mereröövlastest ja piraatidest, lugusid linnade rüüstamistest ja relvastatud meeste vahelistest vaenudest, oli kõik see tõeliseks ja ilustamata, metsikuks ja vabaks eluks. Oaklandi estuaari liivaaukudest, kus piraadid oma arveid õiendasid, kus noad välkusid ning vastase silmadesse liiva visati, viis tee välja kogu maailma seikluste avarusse, kus peeti lahinguid õilsatel eesmärkidel ja romantilistel ajenditel.

Palju kuid purjetas ta «Razzle Dazzle'il», maksis mamma Jennyle tagasi ülejäänud osa laenatud kolmesajast dollarist, toetas oma perekonda, jätkas tuhandeid erutavaid ja ohtlikke seiklusi lahe kalurite hulgas ning elas Mamie'ga õnnelikult oma luubi kajutis. Siis lõi ta kampa Noore Kuradi Nelsoniga, kahekümneaastase Heraklese kehaga uljaspeaga. Jack imetles vanemat poissi, sest see oli sinisilmaline, heledajuukseline tugeva kondiga viiking. Purjuspäi toimunud kähmluses, millest terve piraatide laevastik osa võttis, lasti Noorel Kuradil kuul käest läbi, tema alus «Reindeer» aga aeti kaldamadalale, kus ta plangud lahti läksid. Samal ajal sattus Jack rusikavõitluses Ämblikuga, kes «Razzle Dazzle'i» suurpurjele tule otsa pani ning siis jalga laskis. Teine vaenulike piraatide jõuk läks «Razzle Dazzle'i» pardale, lõhkus selle põhja augu, süütas põlema ja uputas siis ära. Jack ja Noor Kurat ühendasid oma jõud, parandasid «Reindeeri», laenasid Johnny Heinholdilt, «Viimase Võimaluse» omanikult, raha proviandi muretsemiseks, täitsid oma veeastjad ning purjetasid «Reindeeril» austripankadele.

Noore Kuradi suurimaks lõbuks oli hukust vaid karvavõrra mööda roolida. Mitte kunagi purjesid rehvida, käigu meri nii kõrgelt kui tahes, — see oli tema teiseks maaniaks. Palju kordi pääsesid nad vaevu surmast, sest Noor Kurat sõandas seda, mida kellelgi teisel poleks mõttesegi tulnud. Jack ei jäänud vägitegude poolest temast maha, vaid püüdis oma õpetajat koguni üle trumbata, sest kas polnud temagi viiking, kellele hirm oli tundmatu?

Nad kaaberdasid ringi, piraaditsesid ning läbisid veetee-
del saaki otsides sadu miile alla ja üles mööda lahesoppe, väinu ja lahte suubuvaid jõgesid, saades kuni sada kaheksakümmend dollarit öö eest, kuid olid ikka krossita, sest see pöörane saatananahk Noor Kurat kukkus kohe pimesi pummeldama, niipea kui ta kaldale jõudis, et ülal hoida seda põnevust, mida ta nautis surmaga võidu joostes või vangla eest pagedes. Ka siin oli Jackil tunne, et ta ei tohi oma kambamehest maha jääda ja peab koos temaga tühjendama ühe viskiklaasi teise järel, olgugi et vägijoogid polnud talle meeltmööda ning tal puudus ka himu end purju juua.

Mõne aja pärast polnudki enam raske alla kummutada viskit, mis oli maitselt üsna vilets. Talle hakkasid meeldima joobeseisund, metsik naer ja laul, äge kaklus ja uued sõbrused, samuti ka ajju tükkiivad pöörased mõtted, mis tegid teda enda meelest sädelevalt vaimukaks. Kui aeg läks igavaks, jõi ta enda täis. Kaldudes alati äärmustesse, tahtis ta sisemisest kindlusetundest ajendatuna teha igat asja paremini ja vägevamalt kui keegi teine tema ümbruskonnas. Nii nagu tal oli vaja saada austripiraatide printsiks, nii pidi ta saama ka joomarite printsiks. Ta jättis sinnapaika oma kitsikuses oleva perekonna ning kulutas kõrtsides ära raha, mida perekond oleks vajanud söögi ostmiseks ja üüri maksmiseks. Vanad sadama piirkonnas ringijõlkujad, kes ise olid kõvad joodikud, hakkasid juba kõõrdi vaatama meremehehakatisele, kes oli end ennekuulmatu nobedusega surnuks joomas. Nad andsid talle vaid aasta elada.

Uhel ööl, olles rahast lage ja janust vaevatud, kuid kaotamata joodiku usku ettenägemata juhuse läbi juua saada, istus ta koos Noore Kuradiga «Overland House'is», oodates, et vahest juhtub midagi. Hane-Joe tormas sisse ja ütles neile, et poliitilisel meeleavaldusel Haywardis saab tasuta trimbata, nii palju kui süda soovib. Tuleb vaid kanda punast särki ja kiivrit ning tõrvikut paraadil. Pärast paraadi avati kõrtsid ning jõuk Oaklandi kaldapealselt trügis märjukesest leemendavate baarilettide ette. Leides, et niusugune käraka saamise meetod on liiga aeglane, tõukasid Jack ja tema kambamehed baaripidajad kõrvale ja hakkasid ise riiulitelt pudeleid võtma. Seejärel läksid nad tänavale, löid pudelikaelad vastu kõnnitee betoonäärast maha ja rüüpasid.

Hane-Joe ja Noor Kurat olid õppinud puhta viskiga tagasihoidlikud olema, Jack aga veel mitte. Ta arvas, et kui

seda muidu saab, siis peab ta jooma nii palju, kui sisse läheb. Öö jooksul neelas ta enam kui kaks kvarti *. Kui jõudis kätte aeg Oaklandi tagasi minna, oli tal lämbumistunne ja kõik ta sisemuses põles. Rongil lõi ta oma taskulambiga puruks akna, et õhku saada, see aga kutsus välja üldise löömingu ning talle äiati nii, et ta meelemärkuseta maha jäi. Ta ärkas seitseteistkümmend tundi hiljem sadamaraajooni öömajas, kuhu Noor Kurat ta oli lohistanud. Ta oli nii lähedal surmale, et karvapealt oleks täide läinud kaldapealsel tehtud ennustus, mis kuulutas, et ta ei pea aastatki vastu.

Olnuks Jack säärane nagu teised piraadid, siis oleks ta jätkanud oma saagiretki ja pummeldamist, kuni läbi pea lastud kuul oleks ta pannud kiviplaadiga laibalauale Benicias, nagu juhtus Noore Kuradiga, või ta oleks uppunud või surnud, nuga keres, nagu tema sõbrad Nohik ja Viski-Bob, või oleks ta oma päevad lõpetanud San Quentini vanglas, kuhu satuti raskemate kuritegude eest, kui seda on austiröövimine, nagu see juhtus Ämbliku ja Kreeklase Nickyga. Kuid professor Chaney poolt edasiantu liigutas end ta ajus, ajendas teda sellest elupõletamisest loobuma üllamate seikluste nimel maailma eksootilisemates paikades. Pärast iga ringilaaberdamist Noore Kuradiga pugest ta «Reindeeri» kajutisse, pea viskist haige, lukustas enda järel ukse, ning avas oma armsakssaanud raamatud, et teda jälle jalule seaksid uued, värsked köited — Kiplingi «Valgus kustus», Melville'i «Typee», Shaw «Asjaarmastaja sotsialist» ja Zola «Söökaevurid», mis Ina Coolbrith oli noormehe jaoks kõrvale pannud, kui raamatud alles värskest trükivärvist lõhnavatena kirjastajate käest New Yorgist päralt jõudsid.

Jack püüdis tasapisi senise eluviisiga lõppu teha, kui temaga korraga midagi juhtus. Tema ja Noor Kurat olid saanud suure noosi ning kolm nädalat järjest joonud, mille sekka tulid, nagu Jack ütles, vaid vähesed ajavahemikud poolkainet olekut. Kell üks hommikul kalurite joomingult tulles püüdis ta tuigerdada oma luubile Benicia kai ääres, kukkus aga vette. Carquinez väina läbiv kiire hoovus kandis Jacki minema. Ta jutustas, et raske kurvameelsus olevat teda rõhunud ning ta otsustanud, et uppumine oleks tema lühikese, kuid erutava karjääri suurepäraseks kulmi-

* Kvart — veerand gallonit, umbes üks liiter. (Tõlk.)

natsiooniks. Vesi oli ütle mata mõnus, ning eks nii olnudki sangarile sünnis surma minna.

Kui vood teda Salano sadamasillast mööda kandsid, kus oli näha tulesid ja inimesi, oli ta kavalalt vakka. Jõudnud kaugemale, kus keegi enam ei saanud vahele segada, tõusis ta hääle tähtede poole omaenda leinalauluks ning ta nautis mõtet kõigega hüvasti jätta. Ta lamas selili ja vaatas, kuidas tähtede valgel mööda libisesid sadamasildade tuttavad tuled — punased, rohelised ja valged — ning saatis igaühele neist kurva, sentimentaalse lahkumispilgu. Kuid külm vesi kainestas teda. Ta jõudis otsusele, et ta siiski ei taha veel surra. Ta kiskus riided seljast ning hakkas tugevate tõmmetega õige nurga all läbi vooluse ujuma. Kui aovalgus saabus, leidis ta end Mare Islandi mässavatest vetest, kus Vallejo ja Carquinez väina kiired mõõnavood üksteisega võitlevad. Ta oli kurnatud ja külmast kange; maa poolt puhuv briis loksutas talle laineid suhtu. Palju ei puudunud, et sääraseid väljapaistvad teosed nagu «Looduse kutse», «Merehunt», «Raudne kand», «Martin Eden», «Kuuorg», «Loitev Koit», «Täherändur» ja paljud suurepärased lühijutud oleksid uppunud San Pablo lahe tõusulainetesse. Üks Vallejosse sõitev kreeklasest kalur tõmbas ta meelemärkuseta olekus oma paati. See oli Jacki metsikute joomingute lõpp paljudeks aastateks.

Mõni päev hiljem, kui tema ja Noor Kurat jõudsid parajasti austrilaadungiga Beniciasse, hõikas neid üks ametimees, kes tegi neile ettepaneku loobuda austripiraaadi ebakindlast elust ning hakata kalandusinspeksiooni esindajateks. San Francisco laht kubises krevette püüdvatest hiinlastest ja lõhilasi jahtivatest kreeklastest, kes riigi kalakaitseseadusi rikkusid. Tabamisel neid mehi ei arreteeritud, vaid neile määrati rahatrahv. Jackile pakuti viiskümmend protsenti rahatrahvidest, mis ta oli tabatud õiguserikkujatelt sisse nõudnud. Olles kaasa löönud võmmi ja varga mängu ühel poolel, võttis ta ametimehe teenistuse heameelega vastu ning määrati inspeksiooni esindajaks.

Tema esimeseks ametiülesandeks oli haarang hiina krevetipüüdjatele, kes panid välja nii tihedaid võrke, millest isegi maimud läbi ei pääsenud. Jack, Noor Kurat ja neli teist inspeksioonimeest sõitsid Oaklandi dokkidest välja «Reindeeril» ja lõhepüügiks määratud paadil. Nad jõudsid paigale pärast pimeduse saabumist ning heitsid ankrusse Pinole'i neeme kaldajärsaku all, koidikul aga purjetasid

maa poolt tuleva briisiga üle lahe. Krevetilaevastik oli hargnenud poolkuukujuliselt, sirbi tipud teineteisest kolme miili kaugusel ning iga džonki kindlalt krevetivõrgu poi külge ankurdatud. Hiinlased magasid džonkide sisemuses.

Jackil oli käsk jätta Noor Kurat ja George, üks inspeksioonimeestest, kumbki ühele džonkile, ise aga kinnitada otsad kolmanda külge. Ta sõitis džonki tuulealuse parda äärde, pööras oma suurpurje tuulde ning libises ahtrist mööda nii aeglaselt, et Noor Kurat sai kergesti pardale astuda. Siis aga anti suure spiraalse merikarbi abil häire. Tekid hakkasid kubisema poolpaljastest hiinlastest. Jack roolis «Reindeeri» kaares teise džonki kõrvale, et George saaks pardale hüpata. Siis haaras ta grootsoodi ja sõitis täiskäigul vastu ühe džonki tuulealust külge. Sõidukid põrkasid raginal kokku ning kaks džonki möla lajatasid vastu tüürpoordi. Õela välimusega hiinlane, eredavärviline siidrätik rõugearmilise näo ümber, laskis kuuldavale verd tarretama paneva viharöögatuse, surus pootshaagi «Reindeeri» vööri vastu ning hakkas paate teineteisest eemale tõukama. Jack ootas mõne hetke, et kliivrifalli vabaks lasta, ning niipea kui «Reindeer» klaariks sai, hüppas ta, köis käes, džonki pardale ja kinnitas otsa.

Üksinda ja relvata seisis ta silm silma vastu viie ähvardava hiinlasega, kellest igaüks kandis pikka nuga ehisvöö all. Nad lähenesid talle ähvardavalt, tema aga ei taandunud ning pani käe puusataskule. Hiinlased taganesid. Ta käskis neil džonki vööriankru välja heita. Kui nad keeldusid, astus ta ettepoole, laskis ankru vabaks, ning, käsi ikka veel tühjal puusataskul, sundis hiinlasi «Reindeeri» pardale asuma. Siis sõitis ta oma paadiga džonki juurde, millele ta oli jätanud George, kes karjatas oma hiinlasi, revolver käes.

Kollase siidrätikuga hiinlane riivas Jacki puusataskut ja tundis, et tal polnud revolvrit. Kiiresti kihutas ta üles oma mehed, kes valmistasid kahele inspeksioonimehele kallale sööstma ja neid üle parda heitma. Inspeksiooni esindaja George, kellel oli revolver, sattus kabuhirmu ning nõudis, et Jack laseks hiinlased Pedro neemel maale. Jack keeldus. George pööras oma revolvri Jacki poole ja karjus: «Kas võtad nüüd kursi rannale?»

Seistes vastamisi revolvri ja kuueteistkümne nugaodega hiinlasega, mõtles Jack, milliseks häbiks oleks vangide käestlaskmine. Ta sirutas ühe käe üles ning kummardas pea alla. Kuul lendas üle. Siis haaras ta kinni George'i rand-

mest. Hiinlased söötsid tema poole. Ta pööras George'i keha enda ette, et ennast varjata, rebis revolvri George'i sõrmede vahelt ära ning paiskas ta siis Kollasele Siidrätile vastu, kes komistas ning tekile maha kukkus, andes Jackile mahti laskeriista hiinlastele suunata.

Tema osa trahvidest küündis peaaegu saja dollarini.

Järgnevad kuud pakkusid samasuguseid seiklusi. Kord pidi ta elu eest jooksuma mööda Martinezi sadamasilda, jälitatuna mõirgava kaluritejõugu poolt, sest ta oli just kaks neist otse teolt tabanud ja vahi alla võtnud. Siis jälle juhtus, et ta sattus kahele mehele, kellel oli piisugune tuuraõng, mida seadus keelas, ning tal tuli mehi ringiratast ümber nisulaeva taga ajada. Kord jälle ei suutnud ta järele purjetada kahele kalurile, kes tõmbasid välja keelatud õnged enam kui tuhande naela tuurakalaga.

Ta töötas kalandusinspeksioonis peaaegu aasta, elades, kakeldes ja seigeldes koos sadade meestega — ausate ja julgete inspeksioonimeestega, meremeestega, õnneküttidega, kaluritega, kõrtsipidajatega, laevalastijatega, tüüri-meestega, meestega, kes olid kõigis maailma sadamais olnud, olid kõike näinud, igasuguseid kuritöid sooritanud, kõiksugu naisi armastanud ning iga laadi seiklustest osa võtnud. Iga kord kui ta «Reindeeriga» mööda lahte üles- või allapoole purjetas, möödus ta Golden Gate'i väinast, mis viis välja Vaiksele ookeanile. Selle väina taga asusid erutavad Idamaad, mille kirevatest sadamatest ja põnevatest seiklustest neis olid mehed talle pajatanud ning millest ta oli lugenud Oaklandi raamatukogu raamatute lehekülgedelt. Ta oli juba seitsmeteistkümneaastane, suur ja tugev ja uljas, tundis end mehena ja nägi nii ka välja. Ta soovis maailma näha ning selleks oli olemas vaid üks temale kättesaadav tee.

Ulgumeremadruseks saamine oli tema saatusekäigus muutunud nagu endastmõistetavaks, alates sellest hetkest neli aastat tagasi, kus ta kahe dollari eest ostis lekkiva loot-siku ning purjetas sellega mööda estuaari. San Francisco dokkide ääres olid otsad kinni paljudel laevadel, mille hulgast ta võis valida — oli kaubalaevu, kuunareid, reisilaevu. Ta valis neist kõige romantilisema — ühe viimastest purjelaevadest, mis San Franciscost purjetas Korea, Jaapani ja Siberi suunas üheksakümneks päevaks kotikuid küttima, sest kas polnud ta ikka ja jälle huviga neelanud Herman Melville'i «Moby Dicki» lehekülgi?

«Sophie Sutherland» oli kaheksakümnetonnine kuunar ning ehitatud kiireks sõiduks. Tal oli tohutult purjepinda — üle saja jala tekist kuni groottengi tipuni. Ruhvi, kuhu Jack oma kimpsud-kompsud viskas, ääristasid mõlemalt poolt kuni V-kujulise käilaosani koid, seintel aga rippusid õliriided, meremehesaapad ja laternad.

Olgugi et ta kunagi polnud Golden Gate'i väinast välja saanud, oli ta end kirja pannud esimese järgu madrusena, sest sellega käis kaasas kõrgem palk. Teised meremehed olid säärased, kes olid merel olnud aastaid ning olid aastatepikkuste kannatuste hinnaga omandanud oma mere-sõidukogemused. Suuremalt jaolt olid nad tugeva kondiga skandinaavlaste, kes noorukitena olid teeninud madruseid, ning kes nüüd esimese järgu madrustena ootasid, et noorukid neid teeniksid. Nad panid pahaks, et see noormees võeti arvele kui võrdne. Poleks Jack nüüd suutnud näidata, et ta oma tööd tunneb, siis pidanuks ta seitse kuud kannatama julma kohtlemist, nagu see võib ette tulla vaid merel viibival kuunaril, kust pole mingit pääsu.

Et ta aga oli meremeestega küllalt kaua läbi käinud nende lihtsa psühholoogia tundmiseks, otsustas ta teha oma töö nii hästi, et kedagi poleks vaja kutsuda seda tema eest ära tegema. Ta ei vedanud kõie tõmbamisel kunagi seana, sest ta teadis, et ta ruhvikaaslaste silmad piidlevad just säärase mittetäisväärsuse tõenduse järele. Ta võttis kindlasti nõuks olla esimeste hulgas vahetuses tekile minemas ning viimaste hulgas alla tulemas ja mitte kunagi jätta purjed või taglas kokku panemata. Ta oli alati õhinal valmis masti tippu ronima topslit seadma ning tal ei läinud ka kaua aega mõnede uute köite nimetuste ja otstarbe ning kompassinäitude lugemise äraõppimiseks.

Kolmandal merelviibimise päeval sattus «Sophie Sutherland» tormi kätte. Oli Jacki kord rooliratta taga seista. Kapten küsis, kas see seitsmeteistkümneaastane poiss suudab laeva ägeda tuule ja kõrgelt käiva mere juures kursil hoida. Jälginud teda mõne minuti, noogutas kipper heakskiitvalt ning läks alla õhtueinet võtma. Jack pidas tormiga võitlust, sellal kui tuul talle juuksed silma ajas, tundis rõõmu selle üle, et suutis laeva terve tunni õigel kursil hoida, ilma ühegi teise hingeta tekil, sest kogu meeskond oli oma saatuse tema kätte jätanud. Ükski asi, mis ta kunagi korda saatis, ei tekitanud temas suuremat uhkustunnet ega pakunud talle suuremat rahuldust kui see vägitükk.

Kui torm vaibus ja «Sophie Sutherland» jälle täissõidul edasi liikus, märkas Jack, et pahakspanev ilme tema kaaslaste näolt oli kadunud. Vahetevahel tuli tal kakelda, sest ruhv oli kitsas ja mehi täis, tema iseloom aga ei lubanud tal kedagi lasta oma varbale astuda. Suurem osa reisist aga möödus õnnelikult. Tormile järgnes viiskümmend üks toredat sõidupäeva. Öösel, kui ta selili väljasirutatult võõris tekil lammas, pea kätel, mille sõrmed üksteisest läbi põimusid, paistsid tähed nii teravate ja lähedastena, et näis, nagu oleksid nad puldani külge kinnitatud. Soojadel päevadel olid Jack ja ta kaaslased ihualasti tekil ning uhtsid üksteist mereveega üle. Ta sõbrunes Suure Viktori ja Axeliga ning kogu ülejäänud reisi kestel tunti neid kui Kolme Semu.

Ta veetis meeldivaid tunde, kuulates oma ruhvikaaslaste pajatusi meretormidest ja suurtest saakidest. Kui asjad näisid ruhvis igavaks minevat, läks ta tahapoole vahetekile, kus asusid kütid, püssid seintel, suurelised jutud suus ja tuhanded kähmlused rusikais. Öösiti, kui ta oma roolivahist vabaks sai ning kõik teised ruhvis mõnusasti norskasid, libises ta tasakesi oma teise ellu, nagu ta seda oli teinud juba siis, kui ta oli austripiraat. Toetades võõri terasseina vastu mõne raamatu — kas Idamaade ajaloo, Melville'i või Jacobsi merejutu, mis ta oli ostnud «Sophie Sutherlandi» palgaavansi arvel, või Flaubert'i «Madame Bovary» ja Tõlstoi «Anna Karenina», mida miss Coolbrith oli talle laenutanud oma erakogust, ning hoides alustassil põlevat tahti ühes käes, pööras ta teisega lehti ning luges öö otsa.

Lõpuks kerkisid «Sophie Sutherlandi» ees Bonini saarte vulkaanilised tipud. Ta purjetas rahude vahelt läbi sadamasse ja heitis ankru omataoliste merehulguste rühma hulgas. Pärismaalased oma kanuudes välisküljele kinnitatud tullidega ning jaapanlased oma sampanitega aerutasid lahte mööda ringi. Pärast kümneaastast unistamist, mis sai alguse ajal, millal ta seitsmeaastasena oli lugenud «Aafrika-reise», oli Jack saanud nii kaugele, et oli maailma teisel poolel. Ta nägi tõeks saamas kõike seda, millest oli raamatuis lugenud. Tal oli pöörane tahtmine kaldale saada, ronida mööda jalgrada, mis kadus ülal rohelises kanjonis, tõusta lagedale laavanõlvale ning jätkata ronimist palmide, lillede ja kohalike asukate võõrapäraste külade keskel. Ning lõpuks võis ta sampanist kalu püüda!

Kolm Semu läksid kaldale. Jack oli nende kambamees ja kumbki pidi talle napsi välja tegema. Tema aga oli jälle

nende kambamees ja pidi mõlemale välja tegema. Baarides kohtasid nad tuttavaid San Francisco kaldapealselt, sõpru teistelt reisidelt, austripiraadipäevade kaaslasi. Iga kokkusaamine tähendas uut joomingut, sest mida muud oli neil siin ilmas peale heade kaaslaste?

Kuigi «Sophie Sutherland» jäi Bonini saartele pidama tervelt kümneks pikaks päevaks, ei sammunud Jack kordagi mööda lillede ja pärisasukate küladega palistatud rada. Selle asemel sai ta sõbraks sadade vaalapüüdjatega, kuulas lõputuid jutupuhumisi, jõi end seltsimeestega purju, aitas kohalike asukate küla segi peksta, laulis lustlikke mere-laule tähtede all, laskis ärakaranud laevapoistel endalt raha pumbata ning pidas end üldse ülal kui vana merekaru.

Täitnud oma veepaagid, jätkas «Sophie Sutherland» sõitu põhja poole. Jack, kes oli aerumeheks, veetis palju päevi aerudele ja tullidele nahka ja nööri ümber mähkides, et nad kotikutele vargsi lähenemisel müra ei tekitaks. Siis silmas vahimadrus ühel päeval Jaapani randa ning nad sattusid suurele kotikukarjale. Sellega koos suundusid nad põhja poole, jälitades karja kuni Siberi rannikuni, laastates ja tappes, pildudes nülitud kered haidele ja soolates nahad sisse. Oma kütiga laevale tagasi aerutanud, asus Jack lihunikunoaga kotikuid nülgima, töötades iga päev toornahkadega ja korjustega kaetud tekil, mis oli rasvast ja verest libe ning mille äravoolurennidest jooksid punased nired. See oli toores töö, kuid Jacki jaoks kandis see seikluse nime. Ta nautis iga tundi sellest.

Kolme kuu möödudes, kui kotikukarjale oli lõpp peale tehtud, purjetas «Sophie Sutherland» lõunasse Jokohama suunas, nahkade lasu soolas ja raske raha saamise päev tulemas. Jokohamas jõi Jack õlg õla kõrval meestega, kellelega koos ta oli vaadanud silma surmale ja uskumatule vaevale, omaette naeratades, kui talle meenus, et ainult viis kuud tagasi olid nad arvanud, et ta on poisike, kellel pole õigust end meremeheks nimetada.

San Franciscosse tagasi jõudnud, tegi ta oma seltsimeestele välja, soovis neile kõike head ning asus parvlaevale, et sõita koju Oaklandi.

Ta leidis oma perekonna võlgades. Püüti ära elada mõnest dollarist, mida John London teenis Brooklyni rajooni konstaablina. «Sophie Sutherlandil» saadud palgast maksis Jack arved, ostis endale pruugitud kübara, kuue ja vesti, paar neljakümnesendist särki ning kaks komplekti viie-

kümnesendist aluspesu. Mis üle jäi, selle andis ta Floralale.

Tema sõge vaimustus Oaklandi kaldapealse vastu oli nüüd üle läinud. Tal polnud enam himu ringi hulkuda. Mõne päeva neelas ta raamatukogus raamatuid, siis aga tuli elamine sisse seada.

Ta oli valinud ebasobiva aja töö otsimiseks. 1893. aasta finantspaanika oli paisanud maa raskesse majanduslikku surutisse. Kaheksa tuhat ärilist organisatsiooni, sealhulgas paljud pangad, olid pankrotti jäänud. Aktiivne ettevõtlikkus oli soikunud, tehti vaid kõige hädavajalikumat tööd ning suur osa töölistest oli tööta. Meest, kellel oli ükskõik milline töö, loeti õnneseeneks. Oaklandis oli kümme senti tunnis kõik, mida terve mees võis teenida. Säärane tasu põhjustas streike ja lokaute, mis töösserakendatust veelgi vähendas.

Ainuke töö, mida Jack võis leida, oli džuudivabrikus, kümme senti tund, üks dollar kümnetunnise päeva eest. Vabrik oli täis pikki ridu masinaid, mille poolid kiiresti pöörlesid. Õhk oli soe, niiske ja ringihõljuvatest nopetest paks. Müra aga oli nii kohutav, et ta pidi täiest kõrist karjuma, kui tahtis, et teda kuuldakse. Masinate juures olid lapsed — kaheksa-aastased ja vanemad — mõned vigased, paljud tiisikuses, kõik alatoitlusest ja rahhiidist vaevatud. Nad teenisid kaks dollarit kuuekümnetunnise nädala eest.

Sel ajal hakkasid temas arenema tülikad võimed ja kalduvused (nagu ta neid armastas nimetada), mis on küll üsna ränk ütlemine temas tütarlaste vastu ärganud huvi iseloomustamiseks. Seitsmeteistkümneaastane poiss, kellele Mamie oli olnud naiseks «Razzle Dazzle'i» pardal, ning kellel oli olnud teisigi mitte risti ette löövaid naisi siin-seal San Francisco lahe ääres, muutus häbelikuks ja omast toorevõitu seltskonnast külgejäähud lihvimata käitumisest teadlikuks, niipea kui ta kena neiu seltskonda sattus. Tal oli olnud nii palju tegemist meheks saamisega, et ta ei teadnud midagi tütarlastest.

Et ta oli tulnud «raudteeliini valelt poolelt», oli tal vähe võimalusi kohtuda malbete ja kenade tütarlastega, kelle vastu ta nüüd huvi tundis. Ta sai südamesõbraks Louis Shattuckiga, sepa õpipoisiga, keda ta kirjeldab kui süütu näoga noorukit, kes ise oli üpris veendunud, et ta on elukogenud linnapoiss. Louis sai Jacki õpetajaks. Pärast tööd läksid poisid koju einetama, pesid end puhtaks, panid puhta särgi selga ning said kokku kondiitriäris, kus nad ostsid

sigarette ja kompvekke. Neil polnud võimalust tütarlaste kodudesse pääsemiseks ja nad ei saanud minna avalikule tantsuõhtule, sest mõlemad nad pidid kodus oma teenistuse ära andma, ning neile jäi umbes seitsekümmend viis senti taskuraha nädalas. Kõik, mis nad võisid, oli varastel õhtutundidel tänavatel lonkida. Louis püüdis Jackile näidata, kuidas tütarlastele paljutähendavat pilku heita, kuidas naeratada, kuidas uljalt kübarat kergitada. Juhtus mõni tüdruk kõhklevalt otsa vaatama või kuuldis naeruturtsatus, siis sai ka mõne sõna vahetada. Tütarlapsed jäid Jackile võõraks ja imetlusväärseks ning tal jäi julgest pealehakkamisest ja valmisolekust puudu, kui otsustav moment kätte jõudis.

Mõne aja pärast ta ühe või teisega siiski sõbrunes. Vahepehel viis ta mõne tütarlapse Blairi parki — kakskümmend senti trammiraha jällegi läinud, jäätis kahele — kolmkümmend senti... ning kogu ülejäänud nädala oli ta rahata. Teda tõmbas iiri tüdrukute poole; tema blokknoodis on vabrikutüdrukute Nellie, Dollie ja Katie aadressid, kellele oli meeltnööda tema nööktiv olek, tema tormakas tantsulaad ja tema kaasakiskuv naer. Kõige rohkem meeldis talle Lizzie Connellon, kes tegi tulise triikrauaga oma tööd ühes Oaklandi pesumajas. Lizzie oli kena näoga ja mitte suu peale kukkunud. Ta andis Jackile oma kameega kuldsõrmuse, et näidata, kes on ta kaval.

Lõpuks aga tuli armastus. Tütarlapse nimi oli Haydee. Nad istusid teineteise kõrval ühel Päästearmee kokkutulekul. Haydee oli kuueteistkümnepäevane, kandis *tam o'shanter*'it*, nõorsaabasteni ulatuvat seelikut, tal oli ovaalne nägu, ilusad pruunid silmad ja juuksed ning ahvatlevad huuled. Jackile oli see armastus esimesest pilgust.

Nad kohtusid mõnikord vargsi pooleks tunniks ning Jack õppis tundma kõiki poisi ja tüdruku vahelise armastuse meeletusi. Ta teadis, et see polnud maailma suurim armastus, kuid ta sõandas kinnitada, et see oli kõige kaunim. Tema, keda omal ajal hüüti austripiraatide printsiks, tema, kes võis igale poole kogu maailmas minna kui mees meeste hulgas, kes võis laeva juhtida, pimedas ja tormis, masti otsas olla, kes võis minna kõige hullematesse urgastesse meremeeste linnaosas ning enda eest seista ükskõik millil-

* *Tam o'shanter* — baretti meenutav šoti müts, suur kerakuju-line tutt pealael. (Tõlk.)

ses löömingus või baarileti ees kõigile välja teha, tema ei teadnud, mida öelda või mida peale hakata, kui oli koos selle sihvaka tüdrukuraasukesega, kes tundis elu niisama põhjatult vähe nagu Jack seda enda arvates jällegi läbi ja lõhki tundis. Kohtuda ei õnnestunud neil rohkem kui tosin korda ning nad suudlesid võib-olla tosin korda, põgusalt, süütult ja uudistavalt. Nad ei läinud üheskoos kuhugi, isegi mitte pärastlõunastele etendustele, kuid Jack uskus ikka hellalt, et Haydee teda armastab. Ise ta teadis, et armastab tütarlast. Ta unistas temast ööd ja päevad aasta otsa või enamgi, ning mälestus Haydeest jäi talle ikka väga kalliks.

Ühel õhtul tuli Flora, kes väga hästi mäletas, et Jacki isa oli kirjutanud raamatuid, noormehe juurde ühe San Francisco ajalehe «Call» numbriga ja käis peale, et ta kirjutaks loo ajalehe poolt korraldatud võistluse jaoks. Jack kõhkles hetke, meenutas taifuuni Jaapani ranniku juures, millega «Sophie Sutherlandil» oli tulnud võidelda, istus köögilaua äärde ning hakkas lugu kirja panema. Ta kirjutas kiiresti, ladusalt ja vaevata. Järgmisel ööl lõpetas ta jutu, viimistles seda nii hästi kui oskas ning saatis selle siis «Calli» toimetajale. Talle anti esimene auhind — kakskümmend viis dollarit. Teine ja kolmas auhind läksid meestele, kes olid seotud Kalifornia ja Stanfordini ülikooliga.

Lugedes «Taifuuni Jaapani ranniku juures» ilmneb, et see on värske ja jõuline ka pärast neljakümne viie aasta möödumist. Tegelaskujud on elavad, pinevus ei lakka hetkekski, sündmustik veereb edasi tõelises mererütmis ning kõlab ka muusikat lausetest, mida kirjutas seitsmeteistkümnepäevane poiss, kes oli saanud ainult alghariduse. «Call» kirjutas: «Kõige rabavamaks asjaoluks on laiahaardelisus ning väljendusviisi lakkamatu jõulisus, mis annab tunnistust noorest kunstnikust.» Need olid prohvetlikud sõnad.

Artikli ilmumine oli John Londonile kõige õnnelikumaks sündmuseks sellest ajast alates, millal ta lahkus Moscow'st Iowa osariigis. Flora naeris salakesi omaette, Jack aga istus otsekohe köögilaua äärde, et kirjutada teist merelugu. «Calli» toimetaja ei andnud aga välja jutulehte ning saatis käsikirja tagasi. Oma märkmikku on Jack sel ajal sisse kandnud kolmekümnesendise kulutuse markidele ja pakkimispaberile, mis laseb uskuda, et ta jätkas kirjutamist ning käsikirjade saatmist ajakirjadele.

Kui Jack oleks jätkanud rahaliste sissetulekute ja väljaminekute registreerimist, nagu ta seda oli teinud neljateistkümneaastasena, millal ta töötas konservitööstuses, siis oleks perekond omadega kaunis hästi välja tulnud. Tema aga andis oma palga Florale üle. Thomas E. Hill Oaklandist, kelle õe kodus nii Hill ise kui ka Londonid olid endale toad üürinud, teatab, et Flora jäi kahe kuu üüri võlgu ning tema õde oli sunnitud paluma, et perekond välja koliks.

Džuudivabrik lubas tõsta Jacki palka 1,25 dollarini päevas, ent pärast seda, kui ta oli seal mitu kuud töötanud, keeldus juhtkond oma lubadust täitmast. Jack ütles koha üles. Olles taibanud, et kehaline töö jätkaks ta alatiseks puudusesse, kümnesendise teenistuse juurde tunnis, otsustas ta mõne ameti selgeks õppida. Näis, et uuel avastusel, mida kutsuti elektriiks, on tulevikku ja seepärast otsustas Jack saada elektrikuks. Ta läks Oaklandi Tänavraudtee jõujaama ning ütles järelevaatajale, et ta ei karda rasket tööd ja on valmis kõige madalamast peale hakkama. Järelevaataja pani ta keldrisse sütt kühveldama, kolmekümne dollari eest kuus, kusjuures üks päev oli vaba.

Tema ülesandeks oli viia sütt kütjatele, kes täitsid sellega koldeid. Ta pidi sütt kärutama nii päevases kui ka öises vahetuses, nii et ta ka kogu lõunatunni läbi kehvale tööle vaatamata lõpetas harva varem kui kell üheksa, mis tegi tööpäeva kolmeteistkümne tunni pikkuseks. See viis ta palga madalamale kui kaheksa senti tunni eest, seega vähem, kui ta oli neljateistkümneaastasena teeninud konservitööstuses. Kollete põrgukuumuses higist tilkudes täitis ta raudkäru söega, lükkas selle kaalu juurde, kaalus koorma ära, kánutas ta seejärel kütteruumi ja kummutas siis küttekollete ette maha. Kui ta päevasesest kütjast natuke ette jõudis, pidi ta öise vahetuse jaoks määratud söe kõrgemale hunnikusse kuhjama, seda tugevate plankudega toetades.

Jällegi oli tast saanud tööloom. Kui ta ööpimeduses koju jõudis, oli ta liiga väsinud, et süüa. Ta suutis end vaid pesta ja voodisse viskuda. Polnud aega ega energiatki raamatutega, kenade tütarlastega või millegi muuga tegelemiseks, mis oleks lasknud elust maiku saada, sest tal polnud isegi vaba pühapäeva. Ta kõhnus, liikudes ringi luupainajalikus söetolmu udus ja kuumuses. Jällegi ei suutnud ta mõista, miks pidi ta selle töö juures nii palju kannatama, tema,

kes oli täitnud hoopis raskemaid ülesandeid meeste hulgas, kes olid temast vanemad ja tugevamad. Sedapuhku hakkas ühel kütjal temast hale. Viimane ütles noormehele, et varem olnud kaks söekärutajat, üks päevases, teine öises vahetuses. Kumbki nendest meestest saanud nelikümmend dollarit nädalas. Kui tuli Jack, noor ja õpihimuline, vallandas järelevaataja kaks söekärutajat ning pani poisi mõlema töö peale. Kui Jack küsis, miks talle seda varem ei öeldud, vastas kütja, et järelevaataja ähvardanud talle hundipassi anda, kui ta sõnakesegi piiksatab.

Mõni päev hiljem näitas sama kütja talle artiklit ühes Oaklandi ajalehes, kus räägiti, kuidas üks endistest söekärutajatest, kelle koha Jack teadmatult oli võtnud ning kellel oli naine ja kolm last toita, oli enda tapnud, sest ta ei suutnud tööd leida. Jack virutas oma labida nurka.

Selle pöörase töö tagajärjel sai Jackil füüsilisest tööst villand. Ilmselt pidi inimene olema kas ori või hulkur; polnud mingit silmanähtavat keskteed. Ta oli noor ja tugev ja ta armastas elu. Seiklusiha pulbitses tal veres. Kas polnud parem mööda maailma ringi luusida ja vembutada kui lasta oma tore noor keha mõne ahnepäitsu hammaste vahel ära järada?

Tollal, kui ta selle järelduseni jõudis, aprillis 1894, oli tööpuudus Ühendriikides kasvanud vapustaval määral. Massillonis, Ohios, Flora sünnipaigas, organiseeris keegi Coxey-nimeline mees töötute armeed, et Washingtoni marssida ja Kongressilt nõuda 5 000 000 dollari sularaha määramist meeste töölepanekuks avalike teede ehitamisel. Ajalehed pühendasid Coxey Ülemaalisele Armeele nii palju ruumi, et mitmetes Ameerika linnades tekkisid spontaanselt allüksused. Oaklandis organiseeris keegi Kelly-nimeline mees töötuid sõjaväelisteks kompaniideks ning leppis raudteedega kokku nende meeste tasuta vedamiseks kaubavagunites.

Kui Jack kuulis kindral Kelly allüksusest, otsustas ta otsekohe ära kasutada juhuse armeega ühinemiseks ja Washingtoni minekuks. Selline seiklus oli liiga hea selleks, et kiusatusele vastu panna. Et ta sellega jättis saatuse hoolde Flora ja John Londoni, kes hädapärast vajasisid tema teenitavat raha, ei heidutanud teda rohkem kui omaaegne konservitööstuses töötamisest loobumine austripiradi kahtlasevõitu elu ja kahtlase sissetuleku nimel. Ei Flora Wellman ega ka professor Chaney polnud kunagi dist-

sipliini või enesesalgamisega välja paistnud ega pidanud nad ka moraalsetest kohustustest liigselt kinni.

Kelly armee pidi Oaklandist lahkuma reedel, 6. aprillil. Kui Jack ja tema sõber Frank Davis selle päeva õhtupoolikul kaubajaama jõudsid, leidsid nad, et armee oli juba varahommikul lahkunud. Jack hüüdis: «Läki, Frank, ma tunnen seda asja; me sõidame kaubarongidel läände, kuni Kelly armee kätte saame!» Tunni jooksul leidis ta rongi, mis oli väljasõitmiseks valmis. Ta nihutas tühja kaubavaguni ukse lahti ja ronis Franki järel sisse. Siis sulges ta ukse. Vedur vilistas. Jack lamas pimedas maas ja muheles.

Ta ei liialdanud, kui ütles Frank Davisele, et tunneb asja, sest see polnud esimene kord, kus tal tuli Tee peale minna. Kolme aasta eest, kui ta oli viieteistkümnene, tekkis austripiraatluses vaheaeg. Tema paat loksus Aurikute silla otsas Benicias ning ta istus tekil sooja päikese käes, värske briis põske silumas ning tõusuvood mööda ruttamas. Ta sülitas üle ääre, et vooluse kiirust mööta, nägi, et voolus võib teda peaaegu Sacramentoni viia, päästis otsad lahti ja heiskas purje.

Sacramentos läks ta jõkke ujuma ning sattus kokku poistega, kes liivakul peesitasid. Nende kõne oli teistsugune kui poistel, kellega ta seni oli kohtunud. Need olid «raudteekutid». Lood, mida nad puhusid, olid säärased, et Jacki austripiraatlus tundus selle kõrval käkiteona. Uus maailm ahvatles teda igas sõnas, mis öeldi. See oli ühenduskangide ja kaitsevõrede, pagasivagunite, piduriputkade, lükandustega pullmanite, võmmide, järajate, hiivajate, ärakaranute, kibekäte, mansakate ja vanade kalade maailm. Iga sõnaga, mis nende suust kostis, sai Tee lummus Jacki üle üha tugevamini võimust. Ta ühines jõuguga.

Ta sai endale hüüdnimeks Meremehekutt. Jõugu pealik Bob võttis ta käsile ning muutis ta piimahabemest ehk kollanokast mansakaks ehk raudteekutiks. Nad õpetasid talle, kuidas pealiiklussoonest plekki välja pörutada, s. o. kuidas peatänaval raha kerjata. Nad näitasid talle, kuidas nad joobnute taskuid tühjendasid, ning õpetasid talle tulemusrikkalt, kuidas viiedollarist kõva äärega Stetsoni* kübarat Sacramento oru jõuka hiinlase peast ära krabada. Vägevas tänavakakluses arreteerituna istus ta kolm päeva trellide taga.

* Stetson — tolleaegne Ameerika kuulsaim kübarafirma. (Tõlk.)

Peagi tutvustati Jacki ka Tee seadusega, mille järgi keegi ei saa tõeliseks raudteekutiks enne, kui ta on pidurirõdul sõitnud üle Sierra Nevada mäestiku. Ühel ööl ootasid Jack ja Prantsuse-Kutt, kes äsja oli kambaga ühinenud, pimedas raudteetammi ääres Central Pacific Overlandi rongi, ning kui see möödus, haarasid nad tal pidurirõdudest kinni. Prantsuse-Kutt vääratas, kukkus rataste alla ja kaotas mõlemad jalad.

Bob oli Jacki hoiatanud, et tuleb olla rongi lael, s. o. sõita vaguni katusel, kuni rong möödub Roseville'ist, kus kohalikul konstaablil oli «halb» kuulsus, siis aga ronida alla pidurirõdule postivaguni taga. Kuid Jack jäi terveks ööks katusele pikali, peljates kiiresti liikuvalt ekspressrongilt maha ronida, kuni Sierra oli läbi lumeredelite ridade ja tunnelite seljataha jäetud ning laskutud alla Truckee'sse teisel pool mäeahelikku. Ta ei tunnistanud oma häbiväärset käitumist kunagi üles kambale, kes teda Sacramentosse tagasijõudmisel tervitas, andes talle uueks nimeks Frisco-Kutt ning kuulutades ta ühtlasi tõeliseks raudteekutiks.

Mõne nädala pärast tüdines ta Sacramentost ja sõitis kaubarongil tagasi Oaklandi. Nüüd, kolm aastat hiljem, oli ta jällegi «maailma mööda ümberuitava tuule seltsimees».

Jack ja Frank Davis lahkusid oma lükandustega pullmanvagunist Sacramentos ning kuulsid, et armee oli samal pärastlõunal kell neli Ogdenisse edasi sõitnud. Nad said Overland Limitedi ekspressile ning suutsid sellel vastu pidada kuni Truckee'ni, kus nad maha visati. Tol ööl püüdsid nad veel itta sõitvale transkontinentaalsele rongile karata, mis Frankil korda läks, Jack aga jäi maha. Selle asemel sai ta kaubarongile ning jäi külmast hoolimata nii sügavasti magama, et laskis end Renos kõrvalteele manööverdada, ilma et oleks ärganud. Ta veetis päeva Renos, jälgides, kuidas töötud tänavanurkadele salkadesse kogunessid, et moodustada allüksust itta teeale asumiseks. Kõikjal piki raudteeliini kohtas ta sadu töötuid, kes Tööstusarmee esimest allüksust taga ajasid.

Püüdes Franki kätte saada, lahkus Jack Renost enne, kui kompanii oli moodustatud, sõitis terve öö ja päeva kaubavagunis ning magas Wardsworthi depoo vedurijuhi kabii-
nis, kuni pühkijad ta minema kihutasid. Ta sai ühele varahommikusele kaubarongile ning sõitis tendri taga. Sāde vedurikorstnast sattus ta palitutaskusse ning lõi korraga lõomama. Rong sõitis neljakümne miinise tunnikiiirusega

ning tuld oli raske kustutada. Tema palitu ja pintsak muutis närudeks ja need tuli minema visata.

Tol ööl sai ta Franki Winnemukas kätte. Nad otsustasid oodata Reno allüksuse päralejõudmist ning sõita koos sellega, kuid üks kaubarong sõitis läbi ja kiusatus oli liiga suur — nad ronisid peale ja kolistasid itta. Kaks päeva hiljem läksid Jack ja Frank jälle lahku. Jack paneb oma poisikäega rutakalt kirja: «Teel pole Franki jaoks enam mingit võlu. Romantika ja seikluslust on läinud ning järele pole jäänud muud kui taluda tulevate vaevade karm tõelisus. Olgugi et ta otsustas läände tagasi pöörduda, olen ma kindel, et läbielatu tuli talle kasuks, avardas ta mõtteid, andis talle ühiskonna madalamatest kihtidest parema arusaamise ning muutis ta kindlasti sallivamaks hulguste vastu, keda ta edaspidi paremal järjel olles kohtab. Ta asub öösel teele läände, mina aga itta. Mul tuleb veduri peal kuni Carlinini sütt lõhkuda.»

Jacki jaoks oli hulkurielu suurimaks võluks monotoonuse puudumine. Raudteehulkurite «hobode» maailmas oli elul ühtelugu muutuv viirastuslik pale, kus võimatu sai teoks ning ootamatu kargas põõsastest igal teekäänakul. Iga päev oli päev omaette, söövitades mällu kiiresti muutuvad kordumatud pildid. Öösiti sõitis ta kauba- ja ekspressrongidel, söögiaegadel «sirutas ta käppa», s. o. nurus tagaustel almuseid või kerjas peatänaval. Ta kohtas sadu «hobosid», kellega ta sõitis rongidel jäne, jagas oma raha ja tubakat, läks vihast keema, keetis «džunglites» *mulligan*'i*, põrutas pealiiklussoonest plekki, mängis kaarte, puhus igasugu jutte ning pidas kinni «elukutseliste» kirjutamata seadusest, et tuleb kasutada kõige kiiremaid ronge.

Nevada kõrbes rongist välja visatuna tuli tal terve öö kõndida järgmise sõlmjaamani. Oli aasta algus, ja kõrgrohumaaadel, kus lumi kattis mägesid, valitses külm ning puhus ebameeldiv tuul. Uhkustades sellega, et ta on pesueht hulkur, ei kandnud ta tekki kaasas. Nii mõnigi kord tuli tal tundide kaupa «käppa sirutada», ilma et oleks tagaustest toiduraasugi saanud, või juhtus jälle nii, et ta jõudis võõrasse linna pärale keskööl, pennita taskus. Siis polnud teha muud, kui istuda rööbastee ääres «džunglis» ning loidiseda öö läbi. Teised ööd ta jälle veetis veduri ees asuval

* *Mulligan* — argosõna, mis tähistab lihast ja juurviltjast valmistatud «ühhepajatoitu». (Tõlk.)

tõkkevõrel, nn. «lehmälükkajal»*, kus ta püüdis suigatada veduri pahvimise, rataste kriuksumise ja tuliste sädemete vihma saatel. Kord, kui ta oli kole näljane, anti talle suu ajalehepaberisse mässitud padajann. Ta lippas lähedal asuvale ehitusplatsile, et toit ahnelt alla kugistada, kuid leidis, et tegemist on nätskeks läinud koogiga, mida inimesed eelmisel ööl korraldatud olengul polnud söönud. Jack istus maha ja puhkes nutma.

Just sellel «käpasirutamise» ajal arenes temas spontaanse jutustamise võime, sest heast jutustamisoskusest sõltub kerjuse edu. Niipea kui tagauks avatakse, peab ta oma ohvri üle takseerima ning kuuldavale laskma loo, mis vastab selle ohvri isiksusele ja temperamendile ning on talle meelepärane. Renos avas tagaukse lahke keskealine pereema. Jack muutus otsekohe süütaks õnnetuks noorukiks. Ta ei saanud rääkida... kunagi varem oma elus polnud ta kelleltki süüa küsinud... ainult karmid näljanäpistused olid viinud asja nii kaugele, et sundisid teda säärasele alandavale ja ebaväärikale tegevusele nagu kerjamine. Lahke naine pidi poisi ebamugavustunnet leevendama, öeldes talle, et ta on näljane, ning sundima teda kööki tulema ja istet võtma, mis on hulkurile vägagi meelepärane.

Hiljem koputas ta Harrisburgis, Pennsylvanias, ühele tagauksele parajasti siis, kui kaks vallalist piigat olid oma hommikueine juurde asumis. Nad kutsusid ta söögituppa, et ta nendega jagaks röstitud võileibu ning munahoidjatesse asetatud mune. Kummalgi vanapiigal polnud veel kunagi olnud võimalust uljale seiklusele näkku vaadata. Vanad hulkurid oleksid selle kohta öelnud, et piigad on eluaeg samas vahetuses tööd rassinud. Jack oli näljane. Ta oli kogu öö sõitnud pidurirõdul. Sel ajal kui teenija talle järjest mune, röstitud leibu ja kohvi juurde tõi, hoidis ta piigasid põnevuses oma pööraste lüüdega, tuues magusatesse toidulõhnadesse ja vanapiigade kitsaraamilisse igapäevasesse ellu maailma vabu tuulepuhanguid, mis endaga higi, tapluse ja ohtude tugevat hõngu kaasa kandsid. Jack ei unustanud seda hommikusööki kunagi ning võib kindlasti arvata, et ka vanapiigad tema juukseid püstiajavaid jutte iial ei unustanud.

* Inglise keeles *cowcatcher* — «lehmapiüüdja» või *pilot* — «loots», suur kokkupandud lumeredeleid meenutav tõkkevõre, mis pidi vältima lehmade ja muu sattumist rataste alla. (Tõlk.)

Kui asi läks liiga täbaraks, kui keskmiselt jõukate ukseid jäid lukustatuks, kui ta künkal asuvast suurest majast mõnitades minema kihutati ja ta ei suutnud näljale enam vastu pidada, läks ta vaeste linnaossa, hurtsikute juurde, mille katkised aknad olid kaltsudega kinni topitud ning mille kurnatud nägudega pereemad olid tööst murtud. Siin võis ta alati söögipoolist leida, sest vaesed ei hoidnud kunagi tagasi seda, mida nad ise vajasid. Nende kogemuste põhjal ütles Jack hiljem, et koerale visatud kont pole heategu, vaid heategu on kont, mida te koeraga jagate, kui ise olete niisama näljane kui koer.

Kõige rohkem armastas Jack erutavat ja ohtlikku vägi-kaikavedamist rongipersonaliga, sest ta tahtis tõestada, et ta on Teehulkurite Kuningas, «hobode» prints. Ta jookseb enne noobli Overlandi ekspressi väljumist pimedas teele ette ning hüppab siis esimese pidurirõdu möödumisel peale. Rongipersonal aga märkab teda. Rong peatatakse. Ta kargab maha ning jookseb ettepoole pimedusse. Seekord sõidab pidurimees rõdul, kuid sellest ei pääse rongi. Seepärast peab pidurimees, enne kui rong väga kiiresti sõitma hakkab, jälle maha hüppama ning tagumisele vagunile peale saama. Jack seisab rongist nii palju eespool, et pidurimees on rõdult, kui see poisini jõuab, juba maha hüpanud ning ta võib julgesti peale karata, julgesti, juhul kui ta ei väärata ja ennast seega ei tapa. Ta arvab, et kõik on korras, kuid mõne hetke pärast tuleb talle järele teine pidurimees, kes sõitis veduril. Rong peatatakse. Jack kargab maha. Ta jookseb ette. Seekord aga istub rongi möödumisel pidurimees esimesel rõdul, ning Jack hüppab teisele. Pidurimees kargab maha esimeselt ja hüppab teisele. Jack aga lipsab maha vastasküljelt ning plagab ettepoole, et esimesele rõdule saada. Pidurimees ajab teda taga, kuid rong võtab kiirust juurde ning pidurimees ei saa teda kätte. Jällegi tunneb Jack end kindlana... kuni kütja suunab talle veejoa... rong peatatakse... ta plagab ettepoole pimedusse...

Ta on kole uhke selle üle, et tema, vaene «hobo», pan-neli korda peatuma Overlandi ekspressi tema paljude reisijate ja vagunitega, tema valitsuse postiga ning tema kahe tuhande auruhobusega, mis veduris puristasid. Nii kestab mäng öö läbi; teda ikka tagaajavate pidurimeeste käest pääsemiseks ronib Jack «tekile» — vaguni katusele, laskub sealt harkisjalu kahe vaguni otste vastu toetudes maha, poeb vaguni alla ja sõidab ühenduskangil. Nüüd on tal kan-

nul masinist, konduktor, kütja ja kaks pidurimeest, kuid kaheksateistkümneaastasele poisile, kes on uhke selle üle, et ta vanade kalade kõiki vigureid valdab, teeb selle mängu veelgi põnevamaks kohutav hind, mida kaotuse puhul maksta tuleks.

Ta läks välja uskumatu riski peale, hüppas täie kiirusega sõitvatelt rongidelt maha, vuhisedes ükskord läbi õhu nii suure kiirusega, et lõi pikali ja oimetuks ühe ohvitseri, kes seisis tänavanurgal ja vaatas rongi möödumist. Ta sõitis ühenduskangidel neil halbadel liinidel, kus pidurimeestest teati, et nad võtavad vagunisiduri metallpulga, seovad selle pika kellanööri külge ning lasevad selle siis pidurirõdult esimese vaguni alla, kus hulkur sõidab. Siis hakkab pulk vastu rööpaid peksma ja sealt tagasi pörkama, pekstes hulkuri surnuks. Jack ei peljanud midagi. Mida suurem risk, seda rohkem nalja sai. Kas polnud ta viiking, kes oli lahtises lootsikus ületanud San Francisco lahe, kui vingus tormine edelatuul?

Kui talle lumetormis läbi mägede sõites kaubavagunis tuul alla tehti, loovutas ta Lizzie Connelloni sõrmuse ühele pidurimehele, kes teda raha otsides läbi puistas. Kui ööd olid sõitmiseks liiga külmad, läks ta pöördplatvormiga vedurikuuri ja magas veduri juhirusruumis, mitmel korral aga suundus ta elektrijõujaama, kus ta aurukatelde peal kohutavas kuumuses magas. Pärastlõunati käis ta linna raamatukogus lugemas, öösiti aga püüdis alati saada ekspress-rongi pagasivaguni platvormile. Suuresti mõnu tundes kirjutab ta: «Olin kindlasti otsustanud jääda rongile kogu ööks, ning personalist jälitatuna sõitsin pidurirõdudel, veduri tendril, «lehmälükkajatel», katustel ja rongi keskel asuval platvormil.» Ööd olid nii külmad ja päevad nii kuumad, et ta nägu hakkas kestendama ja ta nägi oma kirjelduse järgi välja, nagu oleks ta tulles kukkunud.

Kõigist neist pisiasjadest ja tuhandetest teistest kirjutab ta piinliku täpsusega omas märkmikus. Seitsmekümne kolme leheküljeline Teepäevik annab temast tunnistust kui hästikasvatatud ja leebest poisist, vaatamata toorele taustale, nurjatule tegevusele ja kõriloikajaist kaaslastele. Märkmik on täis iseloomustavaid visandeid meestest, keda ta kohtas, pealtkuuldud kahekõnede kätkeid, üleskirjutusi individuaalsetest lugudest selle kohta, kuidas kellestki sai hulgas, sisaldab raudteelaste ja hulguste sõnavara ning linnade, sündmuspaikade ja seikluste kirjeldusi. Olgugi et

päevik on pliiatsiga paberile sirgeldatud kaubavagunites, pöördplatvormiga vedurikuurides, «džunglites» ja kõrtsides, on tekst ise kirjanduslik ja lüüriline, loomuliku andega kirjanikule omaselt sundimatu ja sorav.

Suuremalt osalt on kirjapanekud märkmikus robustsed ja elurõõmsad, andes edasi sündmusi ja seiku nii, nagu neid nägi jõuline noormees, kellele kõik uued hämmastamapanevad ja paeluvad elunähtused meeldisid. Ta ei suuda aga selle kõrgendatud meeleolu juures pidevalt püsida ning ühtikka kõike takka kiita. Korraga on ta närvid vapustatud ning masendus saab ta üle võimust. Ta sirgeldab oma märkmikku lause, et igaühel on õigus enesetapmiseks, mis tuletab meile meelde ööd neli aastat tagasi, kus ta Benicia sadamasillalt vette kukkus ja otsustas, et uppumine on see õige kangelasurm. Omaenda elu ühendusseviimine surmaga paelus teda ikka tugevasti.

Kui teda Kaljumägede tipul ootamatult tabas lumetorm ning ta lahtisel rõdul külmast lõdises, ütles talle üks sõbralik pidurimees, et naaberteel on Kelly armee Reno allüksus. Kui Jack kaubavagunisse ronis, leidis ta eest kaheksakümmend neli siruli meest, kelle all oli kaks jalga õlgi ja kes üksteist soojendasid. Et polnud vabaksjäänud õlgi, millele astuda, astus ta meestele, kes ta otsekohe «käima peale» panid, teda tugevate tõugetega vaguni ühest otsast teise paisates, kuni ta leidis raasukese õlgi, mis polnud veel hõivatud. Nõnda võeti ta Tööstusarmeesse vastu.

See oli lustakas seltskond. Mõned sealhulgas olid töötud, kes tõesti arvasid, et võivad Kongressilt tööd saada, teised olid hulgused, kes rongi lihtsalt ära kasutasid, teised jälle, nagu ta isegi, olid noored poisid, kes otsisid seiklusi. Sel ajal kui vagun sõitis läbi lumetormi, hakkasid nad pajatama lugusid, midagi tuhande ja ühe öö muinasjuttude taolist, kus igaüks kaheksakümne viiest mehest pidi jutustama ühe hea loo. Kes sellega toime ei tulnud, see pandi karistuseks «käima peale». Jack ütleb, et ta pole kunagi hiljem otsast lõpuni istunud säärasel lugude heietamisel, kus jutt otse imekspandavalt voolas kui küllusesarvest.

Kakskümmend neli tundi sõitis Reno allüksus oma vagunisse lukustatult, ilma ühegi suutäie söögita, kuni ta tormist välja sai. Nebraska lausmaale jõudnud, võtsid nad ette korjanduse ning saatsid Grand Islandi ametivõimudele, kuhu nad pidid lõuna ajal saabuma, telegrammi, et kaheksakümmend viis tervet ja näljast meest jõuab sööma-

ajaks pärale ning tahab midagi hamba alla saada. Kui kaubarong Grand Islandis peatus, marssisid politseinikud ja spetsiaalsed vastuvõtukomiteed koos allüksusega hotellidesse ja restoranidesse, söötsid meestel kered täis ja konvoeerisid nad siis tagasi rongile, millele oli antud korraldus oma reisijaid oodata.

Kui nad kell üks hommikul Omahas jõudsid, võttis neid vastu spetsiaalne politseinike rühm, kes neid valvas, kuni nad viidi üle jõe Council Bluffs. Saanud käsu marsida paduvihmas viis miili kuni Chautauqua pargini, kus kindral Kelly laager asus, poetasid Jack ja ta uus sõber Rootslane, kuue jala pikkune linalakk mehaanik, ennast politseieskordi vahelt läbi ning hakkasid otsima paika, kuhu varjule minna. Nad leidsid ühe jämedatel palkidel vedeleva joogipoe, kus Jack veetis kõige haletsemisväärsema öö oma elus. Ehitus, mis oli ühest paigast teise vedamiseks üles tõstetud, paistis väga paljudest kohtadest läbi ning sealt puhus sisse vinge tuul. Kontideni läbi ligunenud, veeretask Jack end baarileti alla, kus ta lõdises ja palvetas, et ometi kord saabuks päev. Kell viis hommikul sai ta külmast sinisena ja poolsurnult kaubarongile, mis viis ta tagasi Omahas, kus ta kerjas endale hommikusööki. Siis vaatas ta linna, mille järel asus Kelly laagri poole tee, kuid sillal peatas teda maksuvõtja. Keegi kaastundlik mees andis talle veerand dollarit, et ta saaks Chautauqua parki sõita. Sinna saabudes raporteeris ta kindral Kellyle oma päralejõudmisest ning ta määrati järelväe viimasesse rivi.

Omaha ja Chicago vahel ühendust pidavad raudtee-ettevõtted olid vaenulikult meelestatud ega tahtnud armeed kaubavagunites tasuta transportida, kartes pretsedenti luua. Nad toppisid oma rongid relvastatud Pinkertoni detektiivide täis, et Kelly mehi eemale tõrjuda. Kaks päeva ja ööd lebas Jack koos Kelly armeega rööbasteede ääres, kus neid uhtis lumelobjakas, rahe ja vihm. Siis keelitasid kaks noort Council Bluffs daami ühe poisi varastama oma isa veduri ning kaasatundjad Omahas seadsid kaubavagunite kokku rongi. Kui see Kelly laagrisse jõudis, leiti, et ta on armee mahutamiseks liiga väike ning saadeti kahetsusega tagasi.

Pärast mõningaid tagajärjeta kokkupõrkeid võimudega otsustas kindral Kelly viia oma armee jalgsi Washingtoni, kus ta pidi ühinema kindral Coxeyga. Asunud teele kahe-

teistkümne kinnise vankriga, millele oli laaditud Omaha ja Council Bluffs elanikkonna poolt annetatud toidumoon ja laagrivarustus, pakkus armee küllaltki imposantset vaatepilti oma plagude, lippude ja kindral Kellyga eesotsas, kes ratsutas toredal mustal hobusel, mille oli kinkinud üks vaimustatud kodanik Council Bluffsist. Kahe päeva möödudes olid Jacki saabaste tallad läbi kulunud ning ta kõndis sokkides. Ta pöördus varustajate poole, kuid need ütlesid, et neil pole talle saapaid anda. Järgmisel päeval olid jalad sedavõrd villis, et ta sai vaevalt kõndida; protesti märgiks käis ta paljajalu... mis otsemaid tõi varustajate käest saapad välja.

Iowa osariik oli sõbralik ja külalishahke. Kui armee mõnda linna jõudis, ääristas lippude ja plagudega elanikkond tänavaid. Niipea kui mehed olid laagri üles löönud, liikusid rahvahulgad välja, et laulda ühislaule, kuulata poliitilisi kõnesid ning vaadata, kuidas linna üheksa meest mängivad pesapalli armee võistkonna vastu. Jack märgib oma ülestähenduste raamatus, et naiste mahedad hääled segunesid poiste omadega, mis kõik olid külmast kähedad. Ta märgib ka uhkustundega, et kõik avaldasid head arvamust armee kohta ning paljud olid poiste džentelmenliku hoiaku ja välimuse üle imestunud.

Üldiselt omaksvõetud käitumisnormidest ikka veel mitte hoolides, distsipliini väljakannatamatuks pidades ning tulvil soovi kõike teada saada maast, millest ta läbi reisis, lippas Jack igal öösel armeed valvama pandud piketeerijate vahelt läbi, et uut linna üle vaadata. Ta jalad läksid jälle villi ning ta otsustas sõita kaubarongidel, kuid politseiametnikud andsid kaetud vankreid, et neid, kes kõndida ei suutnud, linnast välja saada. Just enne seda kui armee Des Moinesi jõudis, lõpetati vankritel vedamine ning Jack kinnitas, et läheb pigem türmi, kui teeb ühe sammu oma mandanema hakanud jalgadel. Ta läks raudteejaama. «Inimeste kaastunnet ära kasutades sain pileti jaoks raha kokku.»

Kui armee Des Moinesi jõudis, kinnitasid mehed, et nende jalad on veriseks hõõrdunud ning keeldusid edasi kõndimast. Kahe tuhande ränduriga täis kiilutud, paigutatud Des Moines armee ühte mahajäetud tehasehoonesse ning andis talle kuus tuhat toiduportsjonit päevas, sel ajal kui ametiisikud püüdsid raudteid veenda armeed edasi viima. Raudteed keeldusid. Jack puhkas, mängis pesapalli, kosus ja magas end korralikult välja. Siis võttis linn ette kor-

landuse ning armee ehitas parved, et mööda Des Moinesi jõge allavett sõita.

Meremees Jack ja veel üheksa meest, kes tema sõnade järgi olid ettevõtlikud sellid, vehkisid sisse korraliku paadi ning asusid mööda jõge allapoole teele. Nad olid armeest ikka poole päeva võrra ees. Mõnele väikesele linnale lähenedes heiskasid nad Ameerika lipu, ütlesid, et nende paat on ette saadetud ning nõudsid, et neile teatataks, mis on armee jaoks valmis pandud. Kui farmerid mooni kohale tõid, võtsid Meremees Jack ja tema kaaslased endale parima — tubaka, piima, või, suhkru ja konservid. Nad polnud päris südametud, jättes armeele kotid ubade ja jahuga ning tapetud veised, kuid nagu Jack märkis, elasid nad toredasti. Nad koguni pidasid väärituks kasutada vees keedetud kohvi — nad keetsid seda piimas. Jack mõõnis, et armee suhtes oli see ränk tegu, kuid noh, nemad kümnekesi olid individualistid, neil oli initsiatiivi ja ettevõtlikkust ning nad olid tuliselt veendunud, et kes ees, see mees.

Kindral Kelly vihastas. Ta saatis välja kerge lootsiku, et see «ettesaadetud paadist» ette jõuaks. Kui see aga nurjus, saatis ta välja kaks ratsanikku, et ümbruskonna rahvast hoiatada. Pärast seda võeti Jacki ja tema seltsilisi «jäiselt» vastu ning nad olid sunnitud regulaarmee juurde tagasi pöörduma. Quincy, Illinois, mille kohta keegi Jackile ütles, et see on endasuuruste hulgas kõige rikkam linn ühendriikides, «sirutas ta käppa» terve päeva otsa ning tuli tagasi nii suure hulga aluspesu, sokkide, särkide, kingade, kübarate ja ülikondadega, et sellega oleks võinud rõivastada pool kompaniid. Ta rääkis Quincy inimestele tuhandeid jutte ja igaüks nendest oli hea. Kui ta hakkas ajakirjadele kirjutama, oli tal tõsiselt kahju tol päeval nii ohtralt pillatud materjalist.

Ent see oli ka armee jõuka olemise lõpp. Kolmekümne kuue tunni jooksul ei andnud farmerid tasuta toitu. Päike tuli välja palavana ja täies jõus, kevad oli kätte jõudmas, ohk oli täis joobnustavaid aroome... ning Tööstusarmee hakkas tervete üksuste ja jagude kaupa jalga laskma. Jack noteeris oma märkmikusse: «Hommikul teen sääred, ma ei suuda enam näljale vastu panna.» Kõik üheksa paadikaaslast lahkusid koos temaga. Kindral Kelly rühkis edasi ning jõudis väheste meestega lõpuks Washingtoni. Ent kui ta sinna saabus, leidis ta kindral Coxey vangis eest. Coxey, kes oli oma ajast mõnevõrra ees ja nõudis föderaalvalit-

suselt plaane töötutele töövõimaluste loomiseks, oli pealinna politsei poolt arreteeritud... murul käimise pärast.

Jack sõitis Cannonballi ekspressiga Jacksonville'i, Kansas City reisirongiga Mason Citysse, sai siis loomarongile ning sõitis sellel terve öö kuni Chicagoni. Postkontorist leidis ta eest kodunt saadetud posti viie ühedollarise pangatähega Elizalt. Ta otsis üles pruugitud asjade kaupluste rajooni, kust ostis saapad, mütsi, paari pükse, särki ja pintsaku. Sel õhtul läks ta teatrisse, vaatas linna ning magas viieteistkümmesendises voodis, esimeses, milles ta sai Oaklandist lahkumisest saadik lamada. Järgmisel päeval võttis ta laevapileti sõiduks üle järve St. Josephisse Michiganis, kus elas Flora õde Mary Everhard oma mehe ja lastega. Jack jäi mitmeks nädalaks Everhardide mugavasse kodusse, kirjutas hulk lehekülgi märkmeid, tegi saamatajäänud söömaajad tasa, nautis tädil Mary hellitust, tegi väheke farmitööd ning jutustas Everhardidele põnevaid lugusid raudteelt.

Kesksuveks jõudis ta rööbasteedel jänest sõites New Yorki. Tal sai tavaks kerjata hommikupoolle toitu, pärastlõuna aga veeta raekoja juures asuvas väikeses pargis, mis pakkus lämmatava kuumuse eest varju. Ta ostis köitmisel viga saanud raamatuid, makstes mõne sendi tükist, ning lamas jahedas rohus, lugedes ja penniste klaaside kaupa jääkülma piima juues.

Ühel pärastlõunal ühines ta inimjõuguga, kes noorukite mängu pealt vaatas. Korraga hüüdis üks poiss: «Hoidke, võmm tuleb!» ning jõuk vajus laiali. Jack lonkis pargi poole, raamat kaenla all, kui ta nägi kordnikku enda poole tulemas. Jack ei pööranud talle mingit tähelepanu. Politseinik andis talle nuiaga vastu pead ning lõi ta maha. Kuumiseva peaga ja uimasena suutis ta end jalgadele ajada ja minema joosta, sest kui ta poleks minema pääsenud, oleks tal tulnud ametiisikule vastupanu osutamise eest veeta kolmkümmend päeva Blackwell's Islandil.

Kaks päeva hiljem sõitis ta kaubavagunis Niagara Fallsi ning läks otsekohe juba vaatama. Vaatepildist haaratuna jäi ta sinna kogu pärastlõunaks, midagi söömata. Kell üksteistkümmend õhtul võis teda ikka veel näha kuuvalgusel tumedat vett vaatamas. Siis siirdus ta linna taha, ronis üle tara ja magas põllul. Kell viis hommikul ta ärkas ning pöördus joa juurde tagasi. Kui ta läbi unevaikuses tänavate kõndis, nägi ta kolme meest enda poole tulevat.

Külgmised mehed olid «hobod», see aga, kes keskel kõndis, oli kinninabija, kes Jackilt küsis, missuguses hotellis ta peatub. Et ta ei suutnud hotelli nime välja mõtelda, võeti ta kui hulgas vahi alla ning viidi Niagara Fallsi vanglasse. Hommikul toodi kuusteistkümmend vangi süüpink. Kohunik, kes ühtlasi oli iseenda sekretäriks, kutsus hulgused nimepidi välja ja mõistis igaühe neist pikema jututa kolmekümneks päevaks sunnitööle.

Jack pandi käeraudupidi kokku ühe pikakasvulise neegeriga, terasahel pisteti käeraudade ühendusketi vahelt läbi ning üheksa paari kokkuaheldatud mehi kõndis läbi Niagara Fallsi tänavate raudteejaama poole. Rongil jagas Jack oma tubakat tema taga asuva mehega, kes oli olnud paljudes vanglates ja kellel oli sellel alal rohkesti kogemusi. Nad said sõpradeks. Nad viidi Erie maakonna vanglasse, kus Jacki pea paljaks aeti ja kus talle triibuline vangirõivas selga tõmmati. Järgmisel hommikul ühines ta koondrivi astujatega ning marssis kanali juurde laevu lossima.

Pärast kahepäevast rasket kehalist tööd veel ja leival — liha anti vaid kord nädalas, ja ka siis mitte enne, kui tast kõik toitev oli välja keedetud — tuli Jacki sõber rongilt talle appi. Mees oli eesõigusi omavate vahialuste hulgast leidnud endisi vanglakaaslast, ta oli nimetatud koridorivanemaks ning kindlustas omakorda Jacki nimetamise koridorivanemaks. Tema ülesandeks oli jagada vangidele vett ja leiba ning hoolitseda selle eest, et nad korda peaksid. Jack vahetas järelejäänud leivatükid raamatute ja tubaka või trakside ja vedrunõelte vastu, mida ta sai pikaajaliste juures liha vastu maha sahkerdada.

Et ta oli saanud eesõigusi omavaks vangiks, olid koridori kongid tema ees avatud kõige toimuva jälgimiseks. Ta nägi, kuidas vangid langetõvehoos visklesid, kuidas nad hulluks läksid, nägi, kuidas neid üheksaastmelisest kivitrepist alla plitsutati, kuidas neid surnuks peksti. Nägi kirjeldamatult kohutavaid pilte selles kaitsetute piinakambris. Ta sõbrunes teiste eesõigusi omavate vangidega, valvuritega, lühiajaliste ja pikaajalistega. Ta õppis tundma sadu mehi, kuulas nende jutte, pani kõrva taha nende murrakud, hakkas taipama filosoofiat ja elas sisse nende miljöösse. Ning kogu aja hoidis ta oma kaaslasega ühte, et säilitada oma positsiooni. Nad veetsid sõbralikult ja seltsimehelikult koos palju tunde, plaanitsedes, missuguseid sulitempe nad tegema hakkavad, kui vabadusse pääsevad.

Kolmekümne päeva lõppedes lasti kaks meest vabaks, nad kerjasid Buffalo peatänaval peenraha ning läksid kõrtsi potti õlut tegema. Kui talle vahutav õlu ette pandi, vabandas Jack oma sõbra ees, läks kõrtsi tagauksest välja, hüppas üle tara ja jooksis nagu jalad võtsid raudteejaama. Mõne minuti pärast oli ta läände suunduval kaubarongil.

Tal kulus mitu kuud, et läbida kolm tuhat miili Kanada raudteid. Palju kordi pääses ta vanglasse sattumisest vaid tänu oma võimele välja mõelda lugusid, mis suutsid politseid veenda, et ta on kõike muud kui hulgas. Sageli tuli tal nälgida ka seepärast, et ta ei osanud prantsuse keelt, Kanada talunikud aga kartsid neid, kes mööda ilma ringi kooserdasid. Öösiti tuli tal sõita jääkülmates kaubavagunites, nii et ta hommikuti oli vaevalt suuteline välja ronima ja toitu kerjama. Kuid ta tundis rõõmu oma seiklustest, eriti ajast, millal ta sõitis tuhat miili ühes ja samas sõevagunis, kerjates linnas toitu iga kord, kui rong peatus, ning pöördudes ikka jälle tagasi oma sõeasemele, et toitu näsides vaadata, kuidas Kanada maastik mööda libiseb. Lõpuks jõudis ta Vancouverisse, pani end «Umatillal» madrusena kirja ja jõudis nii tagasi San Franciscosse.

III

Võib otsida nii palju kui tahes, kuid kirjapanekutes ei leidu kusagil, et Jack London oleks mõelnud sotsialistlikke mõtteid või ilmutanud sotsialistlikku meelsust enne seda aastat, mille ta veetis nende hulgas, keda sotsioloogid tavatsevad nimetada kõige vaesemaks rahvakihiks. Tolle ajani oli ta ohjeldamatu individualist, nagu tal hiljem sai kombeks öelda, individualist, kes kõige kiiremas paadis koos üheksa sõbraga jättis oma seltsimehed Kelly armees nende toidupoolisest ilma, sest «meil oli initsiatiivi ja me olime tuluselt veendunud, et kes ees, see mees». Ta oli individualist, kes kroonuvangla koridorivanemana polnud leiva ülejääke armetute vangide vahel ära jaganud, vaid oli sundinud neid selle eest maksma oma kasinatest tubaka-, raamatu- ja lihavarudest. Tal oli hea tervis, tugevad lihased ja kõht, mis oleks võinud seedida vanarauda, ta tundis pöörast rõõmu oma noorest elust ning oli suuteline nii töös kui ka kakluses enda eest seisma. Talle näis, et ta sööstab lõputult läbi elu, saades kõigest võitu palja üleoleku ja jaksuga. Ta oli uhke, et oli üks looduse tugevkaelisi väljavalituid.

Ta meelt muutis see jahmatamapanev viis, kuidas kõige vaesem rahvakiht moodustus, nagu ta seda ise näha võis. Enne raudteele minekut oli ta kujutlenud, et mehed, kes

on hulkuriks saanud, on seesugused omal vabal soovil, et nad tahavad ringi uidata ja seigelda, vabadena igasugusest vastutusest, või et nad on lihtsalt logardid, juhmid puupead või lakardid. Kuigi ta koges, et teatud osa nendest meestest olid säärased, kes oleksid jäänud jätisteks ükskõik missuguse majandusliku korra juures, nägi ta peagi, et suurem osa nendest oli olnud niisama heaks materjaliks nagu ta isegi, samasugused blondid metslased — mere-mehed ja töömehed, keda oli muserdanud ja vormist välja väänanud kas ränk töö, eluraskused või õnnetu juhus, ning kes siis olid nagu vanad hobused saatuse hooleks jäetud — hulkuritena teedel, ilma teki, vahetussärgi või toiduta, mis oleks olnud nende oma. Kui ta koos nendega rahva hulgas kerjas või tagauksi kulutas või üheskoos raudteevagunites ja linnaparkides lõdises, kuulis ta lugusid elust, mis oli alanud niisama heaendeliselt nagu ta endagi oma ning mis oli lõppenud pugerikes ühiskondliku kuristikku põhjas.

Need olid mehed, kes olid masinate juures vigastada saanud ja sandiks jäänud ning keda peremehed siis olid iseenda hooleks jätnud, mehed, kes olid haigeks jäänud, sest nad pidid iga päev neliteistkümme tundi rasket tööd tegema vabrikutes, kus puudus õhk, ning kes siis olid kasututena ukse taha jäetud, mehed, kes olid tööd rühkides vanaks saanud ning keda siis oli asendatud nooremate ja tugevamatega. Need olid mehed, kelle tööaladele oli lõpu teinud muutuv aeg, ning kes polnud suutnud leida uut tööd või polnud suutnud uuega kohaneda, mehed, kelle asemele oli pandud masinad või keda oli asendatud laste ja naistega, kes said madalamat palka, mehed, keda majanduslik surutis oli töökohtalt välja visanud ning kes siis iialgi enam polnud uuesti tööd saanud. Need olid mehed, kes ei osanud käsitseda uusi tehnilisi seadmeid, sisserännanud töötajad, kelle töö ise sundis neid kolmandiku osa aastast või koguni pool aastat tegevuseta olema, keskpärased, araks muudetud töölised, konkurentsi põhimõttele rajatud kontrollivaba tööstuse räbu, kes olid hulkurielu eelistanud rapastele vaeste linnaosadele. Need olid mehed, kes olid pikade töötundide ja madala palga pärast streikima hakanud ning kellelt streigimurdjad olid teenistuse võtnud ja keda tööandjad olid musta nimekirja pannud.

Jack taipas, et viie, kümne või kahekümne aasta pärast asendatakse ka tema nooremate ja tugevamate meestega, ta ise aga muutub tahes-tahtmata üheks osakeseks vaeste

linnaosas või raudteeheidikuks. Ta võttis omaks kaks tööka — esiteks, et ta peab õppima, selleks et ta võiks töötada oma ajuga, mitte aga lihaste jõuga, mida on kerge asendada, ja teiseks, et on midagi viltu majandussüsteemiga, mis võtab inimeselt tema parimad tööaastad ning heidab ta siis kolikambrisse nälgima ja pehkima, mis on üksik-iskule ja tema perekonnale tragöödiaks, ühiskonnale aga inimesi kalgiks muutvaks pillamiseks.

Oaklandi naasmise ajal ta juba teadis, et tema mõttelaad ja ellusuhtumine olid muutunud, et ta uskus juba millessegi uude. Ta polnud päris kindel, mida see miski endast kujutas. Professor Chaneylt päritud terane aju viis Jacki otsemaid raamatutest lahendust otsima. Töötajatelt ja ränduritelt raudteel, kelle hulgas oli õpetatud ja koolitatud mehi, oli ta küllaltki kuulnud ametiühingutest, sotsialismist ja töötajate solidaarsusest, mis andsid talle võtme ottingute alustamiseks.

Ta sai kohe teada, et moodne sotsialism on vaid seitsekümmend aastat vana, seega niivõrd kaasaegne, et oli sündinud vaid mõni aasta enne seda, kui sündis Jacki ema. Tal oli tunne, et ta on haruldane õnneseen, võides elada päris selle liikumise alguses, olla peaaegu nagu asutajaliikmeks. See õigeaegsus ise tegi ta avastuse erutavamaks. Järgmiseks sammuks oli arusaamine, et mitte inimesed, vaid majanduslikud tingimused sünnitavad revolutsioone. Prantsusmaa, moodsa sotsialismi ema, oli tõstnud mässu raiskuläinud ja koormava monarhia vastu ning kohe riputati talle kaela niisama raske koorem kodanluse näol. Kui tuli tootmine masinate abil, siis tõi see endaga kaasa pikad töötunnid, madalad palgad ja tsükliliselt korduva tööpuuduse. Tööraha hulkade olukord aga muutus halvemaks, kui see kunagi oli olnud Louis XIV ja Louis XV prassingute ajal. Oli vaja teist revolutsiooni, oma loomult mitte poliitilist, vaid majanduslikku revolutsiooni, ning sellest vajadusest kerkisid esile utoopilised sotsialistid, kes jõudsid sotsialismini, märgates, kuidas mõned üksikud nautisid üliküllust, sel ajal kui paljud nendest, kes vahetpidamata töötasid, elasid vaesuses.

Jack pöördus Babeufi, Saint-Simoni, Fourier ja Proudhoni teoste poole, kus ta leidis esimesi trükisõnas tehtud rünnakuid eraomanduse vastu ja kus esmakordselt diferentseeriti majanduslikke klasse, kus kinnitati, et eraomanduse aluseks on töö, kus nõuti mittetöiste tulude ja

pärandatavate rikkuste kaotamist ning kus oli välja toodud revolutsiooniline kontseptsioon, mille kohaselt sotsialistlikud reformid peavad kuuluma riigi funktsioonide hulka. Jack ostis kirjutusmaterjalide kauplusest viiesendise pruunist paberist bloknoodi ning märkis oma tõrksa käekirjaga üles nende pioneeride eesmärgid, kes püüdsid vaimusilmas näha tööstuslikku ühiskonda, kus ükski inimene ei elaks oma ligimeste tööst, kus iga inimene peaks töötama ja kus töö oleks tagatud kõigile. Ta märkas, et ehkki need mehed olid valmistanud pinda revolutsiooniks, polnud nad siiski suutnud näidata, missugust teed pidi tuli sotsialistliku riigini jõuda. Nad arvasid, et isandad annavad tööliste sotsialismi kristlikust südameheadusest.

Üks raudtee rändfilosoof oli Jackile kõnelnud «Kommunistlikust manifestist». Jack muretses endale ühe «Kommunistliku manifesti» eksemplari ning seda ahnelt lugedes oli tal tunne, nagu oleks ta oma süda ja aju korraga imeiliselt kõnelema hakanud. Karl Marxi arutlused haarasid Jacki täielikult enda võimusesse, sest siin ta leidis meetodi, mille abil inimkonnal oli võimalik mitte üksnes sotsialistliku riigini jõuda, vaid mis ajaloolise imperatiivina otse sundis sotsialismi omaks võtma kui majanduslikku paratamatust. Oma bloknooti märkis Jack rutakalt: «Kogu inimkonna ajalugu on olnud ekspluateerijate ja ekspluateeritavate vahelise võitluse ajalugu. Nende klassivõitluste ajalugu näitab majandusliku tsivilisatsiooni arengut, nagu Darwini uurimused näitavad inimese arengut. Suurtööstuse tulekuga ja kapitali kontsentratsiooniga on jõutud arengustadele, kus ekspluateeritavad ei saa enam valitsevate klasside alt vabaneda, ilma et ühiskond kui siisugune otsekohe ja alatiseks ei vabastataks kõigest tulevaseks ekspluateerimisest, rõhumisest, klassivahedest ja klassivõitlustest.»

Edasi sai Jack «Kommunistlikust manifestist» teada, et teaduslik sotsialism nõuab maaeraomanduse kaotamist ja ka pärimisõiguste täielikku tühistamist. Tehased, tootmisvahendid, sidevahendid ja transport peavad saama riigi omanduseks, kõik rikkused aga, tarbimisesemed välja arvatud, peavad olema kollektiivi ühisvaraks. Jämeda joonega tõmbab ta «Manifestis» alla sotsialistide üleskutse kogu maailma tööliste.

«Kommunistid peavad põlastusväärseks varjata oma vaateid ja kavatsusi. Nad kuulutavad avalikult, et nende eesmärgid on saavutatavad ainult kogu senise ühiskondliku korra vägivaldse kukutamise teel. Värisege võimulolevad klassid Kommunistliku Revolutsiooni ees. Proletaarlastel pole selles midagi kaotada peale oma ahelate. Võita on neil aga kogu maailm.»

Kõigi mäade proletaarlased, ühinege!»

Nii jõudis Jack järeldusele, et maailmas pole midagi suuremat kui sotsialism.

Otsustanud, et elab pigem oma aju kui lihaste abil, asus Jack töö juurde, mida ta soovis tegema hakata. Raudteel veedetud aasta jooksul oli ta pidanud märkmikku ning teadis päris kindlasti, et tema elul on mõte ning et ta saab õnnelikuks vaid siis, kui hakkab kirjutama jutte, mis ta ajast läbi tulvasid. Et ta juba nii noorelt sellele otsusele jõudis, on kergesti mõistetav — olid ju ka tuhanded Chaney poolt kirjutatud astroloogilised ettekuulutused lühijutud, väljamõeldud lood. Nii oli seaduspärane, et ka Jacki kalduvused viisid ta lugude vestmisele elatise saamiseks.

Ta jäi peatuma Kalifornia ülikoolil Berkeley (mis tema kodust oli vaid lühikese trammisõidu kaugusel) kui kohal, kus ta pidi saama viimase täienduse oma haridusele. Ta polnud aga käinud keskkoolis ning tal seisis ees kolm aastat koolipingi nühhkimist enne taotluse esitamist ülikooli vastuvõtmiseks.

Ta oli üheksateistkümnenda aastane, kui ta astus Oaklandi keskkooli esimesse klassi oma tublisti kantud, kortsus ja halvastiistuvast tumesinises ülikonnas ja villases lipsuta särkis. Ta oli tugev ja turske välimusega, tema nägu oli päikesest pruun ja ruske juus sassis, justkui oleks ta sellest oma sõrmedega ühtelugu läbi kamminud. Ta näris ikka veel tubakat — harjumus, mille ta oli omandanud raudteel ning mis talle ka pärast Oaklandi naasmist külge jäi, sest see leevendas valu tema paljudes hambaaukudes. Kui Eliza pakkus raha aukude plombeerimiseks ja väljatõmmatud hammaste asendamiseks valehammastega, tingimata, et ta tubakamälumise maha jätab, oli Jack sellega meelsasti nõus. Oma uute läikivate hammastega rahul olles ostis Jack esimese hambaharja oma elus.

Ta käis kühmus ringi, missuguse harjumuse ta oli omandanud kerjamisega veedetud kuudel, ning nõjatas koolipin-

gil tahapoole, jalad ette välja sirutatud, käed taskutes, ja vaatas tühjusesse. Siis pööras ta oma pea alguses ühele, seejärel teisele poole; ajuti vajus vari üle ta näo, siis aga võttis ta end kokku ning naeratus tuli tagasi. Kui tal tuli vastata, tõusis ta ilmse vastumeelsusega poolepästi asendisse, jättes mõlemad käed lauale justkui tuge otsides. Ta vastas alati madala, pehme, vaevalt kuuldava häälega ning tema vastused olid nii napid kui võimalik. Lõpetanud, istus ta ruttu ja järsku maha, justkui oleks ta kurnatud.

Teda ümbritsesid neljateistkümne- ja viieteistkümneaastased poisid ja tüdrukud, kellest enamik pärines jõukatest kodudest ja kes kunagi polnud San Franciscost kaugemale saanud. Jackile tundusid nad sülelastena. Talle näis ühtlasi, et haridus on küll väravaks paremasse ellu, kuid prantsuse keele, Rooma ajaloo ja algebra tunnid, millest ta pidi osa võtma, olid lihtsalt lapsikud. Ta ei teinud katsetki oma klassikaaslaste ees varjata, et ta on tüdinenud, et ta peab kogu seda tööd tühiseks, ning et ta on huvitatud küpsete inimeste maailmast, mille saladustesse nad pole veel pühendatud.

Ta tahtis olla ühel meelel oma klassiga, kuid ei suutnud. Ta võis seista ja üldist jutuaajamist hoolega pealt kuulata, kuid kui mõni poistest või tüdrukutest teda kõnetas, siis ta ärritus ja lahkus järsult. Jällegi avaldus see põhiline vasturääkivus tema loomuses, mida oli märganud Ina Coolbrith: ülima enesekindluse kõrval elas temas ka ängistav häbelikkus ja alaväärsustunne. Õpilastele näis, nagu oleks ta millegi üle haavunud, mille tõttu ta sageli oli turtsakas, kui nad tahtsid, et ta nende tegevusest osa võtaks. Nad püüdsid küll kõigest väest temast aru saada. Üks tema klassikaaslastest Georgia Loring Bamford jutustab, et vahetevahel ta nägu säras ja oli kui ilusa lapse oma, teinekord aga nägi ta välja kui logard kaipealselt ning näis selle üle uhkust tundvat. Ta hoidis oma mütsi pintsakutaskusse kagardatult ning kui kool lõppes, tõmbas ta selle endale pähe ning tormas majast välja, meremehe moodi kätega vehkides.

Ühiskondlikust elust osavõtuks oleks tal jäänud vähe aega ka siis, kui Oaklandi keskkooli pere oleks teda omaväärseks tunnistanud. John London oli leidnud tööd depoo-vahina raudteelaste streigi ajal, kuid Jack pidi ikka ise endale ülalpidamist teenima. Laupäeviti ja pühapäeviti pakkus ta end mitmesugustele juhutöödele — murupüga-

jaks, vaibakloppijaks, jooksupoisiks. Oma kasinatest sissetulekutest ostis Eliza talle toiduaineid ja raamatuid ning andis talle ka jalgratta kooli sõitmiseks. Jackil oli alatine rahapuudus. Kui Oaklandi keskkooli kojamees vajab abilist, muretses Eliza oma vennale selle koha. Pärast tundide lõppu jäi Jack pörandaid pühkima ja tualettruume küürima. Aastaid hiljem kirjutas ta oma tütrele uhkusega, et ta on pesnud viimast kui üht akent selles hoones, kus tütar nüüd keskkoolis käib.

Rühm tüdrukuid, kes nägid, kuidas ta Broadwayl paari hulgusega, kellega ta raudteel oli tutvunud, kõrtsi läks, laskis lahti jutu, et ta seltsib tooreste kaaslastega ja on harjunud kasutama vägivalda. Kui Jackist sai kooli kojamees, muutus lõhe tema ja teiste õpilaste vahel veelgi ülepea-matumaks.

Ometi tegi ta koolis avastuse. Selleks oli õpilaste kirjan-duslik ajakiri «The Aegis» ning kui tema artikkel «Bonini saared» vastu võeti, tuli ta otsusele, et kool talle kõigele vaatamata siiski meeldib. Artikkel, mis ilmus 1895. aasta jaanuari- ja veebruarinumbriks, on kirjutatud hoogsalt, värskelt ja vitaalselt, mis teeb ta nauditavaks ka veel praegu, kus juba nii palju aega on möödunud. Pildikesed püügilaevastikust ja saartest on elavad, tegelased soojalt inimlikud ja armastusväärased, ning mis kõige tähtsam — proosas hõljub sõnade muusika. Oma artikli trükituna nägemine tegi Jackile hoopis paremini selgeks, kuidas tuleb kirjutada, kui seda olid suutnud teha kõik kriitilised märkused, mida tema kirjanditele oli sirgeldanud tema inglise keele õpetaja, kes põlgas tema sundimatut stiili, tema spontaansust, tema tundepuhanguid ja tema kiindumust loodusesse. Märtsis avaldas «The Aegis» Jacki «Sakaicho Hona Asi ja Hakadaki», siis järgnesid kaks juttu tema elamustest raudteel — «Frisco Kutt» ja «Frisco Kutt tuli tagasi», milles mõlemas on rikkalikult argooväljendeid ning mis annavad tunnistust sügavast sisseelamisest noorte raudteehulkurite psühholoogiasse.

Streik raudteel lahenes, John London kaotas oma teenistuse ning jälle oli Jack see, kellel tuli perekonda ülal pidada. Ta pidi otsima uut kõrvalteenistust ning töötama veel rohkem. Kuna ta enam ei võinud enda peale raha kulutada, märkasid tema klassikaaslased, et ta muutus üha armetumaks. Ta oli alalõpmata ületöötanud ning toidu ja küllaldase une puudusest närviliseks muutunud. Et ta en-

dast siiralt kirjutas, sai tema meremehe- ja hulkuriminevik õpilastele teatavaks. Tütarlapsed ei tahtnud temaga enam tegemist teha. See, et ta oli kirjanik, ei pannud õpilasi tema ekstsentrilisse olekusse leplikumalt suhtuma, vaid muutis ta veelgi rohkem eemalseisjaks. Ta tundis lõbu juttude kirjutamisest vabadel öötundidel, ta tundis heameelt suurest hulgast raamatutest, mis ta raamatukogust perekonna kuue lugejakaardiga välja tõi, kuid vähe oli tal seda, mis toob isiklikku õnne — tal polnud ei sõprust, ei armastust ega õiget paika päikese all. Siis astus ta Henry Clay vaidlusklubisse.

Henry Clay vaidlusklubi oli üheks vaimuinimeste kogunemiskohaks Oaklandis. Sinna kuulusid noored kooliõpetajad, arstid, juristid, muusikud, üliõpilased ja sotsialistid, keda kõiki huvitas neid ümbritsev maailm. Enam kui ükski teine rühmitus Oaklandis hindasid nad inimest tema vaimsete võimete, mitte aga rõivaste järgi, mida keegi kandis. Jack istus vaikselt ühel või kahel kokkutulekul, siis aga hakkas sõna võtma. Klubi hindas Jacki selget ja loogilist mõttelaadi, neid lõbustasid tema tüse iiri huumor, tema elavad jutud merelt ja raudteelt, nad pidasid teda heaks naljameheks ja lustakaks kaaslaseks. Neile jättis sügava mulje tema tuline kiindumus sotsialismi ja see teadmisterohkus, mida ta selles küsimuses juba oli omandanud. Jackile aga oli sel ajal kõige tähtsam see, et nad armastasid teda, et nad ta kui võrdse ja sõbra enda hulka võtsid. See nende soe suhtumine pani Jacki endalt heitma pahura hoiaku, tusesuse ja endassesulgunud oleku; ta pea läks püsti ning ta väljendas end kergelt ja ütles kõik, mis tal öelda oli. Ta oli leidnud koha oma kaasaegsete hulgas.

Kõigist klubi liikmetest meeldis Jackile kõige rohkem Edward Applegarth, kõhn pruunijuukseline pruunide silmadega poiss, kes pärines Oaklandi elama asunud intelligentsest inglise perekonnast. Applegarthil oli terav taip ning harjumus lõpuni mõelda. Noorukid olid ühevanused ning nad innustasid teineteist kiirelt taipama ja kainelt arutlema. Nad hakkasid oma vabu tunde üheskoos veetma, pikki jalutuskäike ette võttes ja sõbralikult vesteldes. Applegarthile polnud Jack halvasti rõivastatud ja tahumata kommetega poisiks, kes pärineb rööbastee vaealt poolelt, vaid intelligentne, ramedavõitu paljureisinud poiss, kes praegu küll juhtus olema vaene, kuid on teel ülesmäge.

Applegarth tõi Jacki oma koju ning tutvustas teda oma

õele Mabelile. Jack oli vaevalt saanud üle ukسلäve, kui ta juba kõrvuni armus, kiiresti ja spontaanselt, nagu see oli omane ta jõulisele loomusele.

Mabel Applegarth oli ebamaine olevus suurte hingestatud sinisilmadega ja rikkalike kuldjuustega. Jack võrdles teda kahvatu kuldõiega sihvaka varre otsas. Mabel kõneles kauni häälega ning ta helisev naer oli Jackile kõige paremaks muusikaks maailmas. Neiu oli Jackist kolm aastat vanem, siiras ja vähimagi koketsuseta. Ta oli üliõpilane Kalifornia ülikoolis ning õppis inglise keelt ja kirjandust. Jacki hämmastasid kõik need teadmised, mis olid neiu kaudu peasse nii kenasti tallele pandud. Ta käitumisviis oli laitmatu, tal oli sügav taktitunne, kunsti ja kultuuri vallas aga tundis ta end täiesti kodus. Jack armastas teda kui jumalannat, keda peab austama ega tohi puutuda. Jacki heameeleks hakkas neiu temasse suhtuma kui endaväärsesse sõbrasse. Oleks poiss ainult teadnud, et neiu köitis tema soojus, jõulisus ja karm mehelikkus samal määral, nagu tema oli haaratud neiu haprusest.

Jackist sai sagedane külaline Applegarthide pool, kes elasid suures plaanita väljaehitatud majas, täis raamatuid ja maale. Nad laenasid talle oma raamatuid, ta sai neilt teadmisi ja õppust nendel aladel, millele ta polnud veel sattunud, ning ta jälgis hoolega nende käitumist ja nende kõnet. Peagi hakkasid toored sõnad ta sõnavarast, meremehelikkus ta kõnnakust ja tahumatus ta käitumisviisist kaduma. Teda kutsuti külla Henry Clay klubi teiste liikmete kodudesse, kus ta kohtas teisi haritud noori daame, kes kandsid maaniulatuvaid rõivaid ning kellega ta teetassi juures arutles luule, kunsti ja grammatiliste nüansside üle. Tema järsk olek kadus ning meeldiv särav naeratus kaunistas üha sagedamini ta korrapäraste joontega nägu. Ta pühendus täielikult oma uutele sõpradele, tehes seda sügava armastusega. Kui vaimustatud arvamused, et Jack London on võluv ja tähelepanuväärne noormees, keda kindlasti ees ootab hiilgav tulevik, Oaklandi keskkooli õpilaste kõrvu jõudsid, heitsid nad pilgu oma viletsasti rõivastatud ja igavlevale klassikaaslasele ning arvasid, et nendest aastate poolest vanemate arusaamadega on küll midagi viltu.

Oaklandi äsja loodud sotsialistliku partei liikmed tegid Jackile ettepaneku ühineda nende organisatsiooniga, mis oli üks esimesi taoliste hulgas Vaikse ookeani rannikul.

Siin kohtas ta sääraseid mehi nagu Austin Lewis Briti Sotsialistlikust Töörakonnast ning saksa sotsialiste, kes olid oma kodumaalt seoses sotsialismi keelustamisega välja saadetud. Need olid küpsed ja põhjalikult koolitatud mehed, kes mõjusid noorele mehele luiskudena oma vaimu teritamisel. Sotsialistide kohalik organisatsioon Oaklandis oli pigem kultuuriline kui majanduslik rühmitus, kes kohtus muusikaõhtutel ja õllekannu taga, et poliitilist ökonoomiat tundma õppida ja selle üle kõnesid pidada. Need olid haritlased, teoreetikud, kes polnud otseselt klassivõitlusega seotud, sest ükski tööline polnud veel parteiga ühinenud. Olles talle pakutava seltskonna ja õppuse eest küll tänulik, ei uskunud Jack siiski, et sotsialism kuulub haritlastele. Ta uskus, et see kuulub töölistele ja ametiühingutele, kes on ajaloo käiguga määratud klassisõda pidama, revolutsioonis võitlema ning rajama proletaarse maailmariigi, mis, nagu Karl Marx õpetas, oli järgmine aste tsivilisatsiooni arengus.

Ta hakkas töötajate miitingutest osa võtma, rääkis ametiühingutes sotsialismist ning kuulas kõnesid raekoja pargis. Ühel pärastlõunal tõusis ta kaasahaaratuna pingile ning kõneles suurele kuulajaskonnale, et kapitalism on organiseeritud röövimise süsteem, mis on töötajad kõripidi pihku haaranud ning pigistab neist viimase kui dollari eest tööd välja, enne kui ta nad kõrvale heidab. Ta polnud kõnelnud veel kümnet minutitki, kui Broadway poolt kabjaplatin kostis, must politseipatrulli vanker pargi kõrvale sõitis ning kaks konstaablit Jacki arreterisid. Nad konvoeerisid ta läbi rahvahulga patrullvankri juurde, sõidutasid ta lukus rauduste taga läbi Oaklandi tänavate ning heitsid vanglasse. Kui Jack protesteeris, et see on Ameerika, kus igaüks võib vabalt kõnelda, ning et sotsialism pole kuritegu, vastas laua taga istuv seersant: «Võib-olla pole, kuid loata kõnelemine on!»

Oaklandi ajalehed tõid loo ära suurte pealkirjade all, nimetades Jacki «Poisiks-sotsialistiks», mis talle aastateks külge jäi.

Mis tegi Jack Londoni sotsialistiks? Ta kasvas üles vaesuses, ta tundis nälga ja loobumisi, ta oli vaevavarikalt tunda saanud, missugune on tööliste saatus. Aga sajad tuhanded tolaaegsed ameeriklased, kes olid üles kasvanud keset nälga ja loobumisi, uskusid kapitalistlikku süsteemi ning läksid rikkusest oma osakese kättesaamise peale

välja. Nagu ta oli olnud küllalt tark selle mõistmiseks, et teatud arv raudteel ümberhulkuvaist meestest oleks jäänud heidikuks igasuguse tsivilisatsiooni juures, sai ta ka aru, et ainult osa tema noorusaja raskeist katsumustest tulenevad Ameerika kapitalismi ebasotsiaalsest struktuurist, et enamasti olid ta näljas süüdi tema ema järelemõtlematud äritsemisplaanid, mis ei lasknud John Londonil elatist hankida.

Professor Chaney oli oma seesmistelt tõekspidamistelt sotsialist juba enne Jacki sündimist. Tal oli suur, ehkki intellektuaalne huvi tööliklassi vastu ning kindel usk, et inimesed soovivad tublisti töötada ja koos töötada. Palju aastaid pidas ta loenguid ja kirjutas artikleid vaesuse põhjustest ja sellest ülesaamise viisidest. Säärane sümpaatia ja huvi tööliste vastu nende poolt, kes pole ise töölised, on tingitud temperamendist, millega seostub soe inimlik loomus, tundlikkus teiste kannatuste vastu, isiklik liberaalsus ning küllalt elav kujutlusvõime, mis suudab end seada kohusetundlike meeste olukorda, kelle naised ja lapsed on nälga suremas. Professor Chaneyl olid kõik need omadused; nad tegid ta sotsialistiks. Ta parandas nad ka oma pojale ning need tegid ta pojagi sotsialistiks.

Chaney oli iirlane. Sedasama oli ka Jack. Mõlemale olid antud iseloomujooned, mis ühtekokku moodustavad iirlaste eripära — kaasatundmine teiste kannatustele, lahtisekäeline suhtumine oma varasse, armastus võitluse vastu, nagu seda on kapitali ja töö vaheline klassivõitlus, ning julgus mõlema käega sekkalöömiseks.

Kas oleks Jack Londonist saanud sotsialist, kui Flora oleks oma käed John Londoni asjaajamistest eemal hoidnud ning kui perekond oleks olnud jõukal järjel? Näib, et vastus peaks olema jaatav, kuigi sel juhul oleks Jack tõenäoliselt kujunenud pigem intellektuaalseks või utopiiliseks sotsialistiks, mitte aga tööliklassi hulka kuuluvaks sotsialistiks, ning ta oleks rahuldunud sellega, et sotsialism sajandite jooksul tasakesi elu läbi immutab hääletuse teel, ning poleks üles tõusnud ja sõjakalt nõudnud: «Proletaarlased, ühinege! Heitke endalt ahelad! Pühime röövimisest elava valitseva klassi maa pealt jõuga minema!»

Jacki jaoks oli sotsialism inimliku, ajaloolise ja majandusliku loogika süsteemiks, mis on niisama ümberlükamatu nagu ükskordüks. Mõtete hulk, mida ta endas talletas, oli küll piiratud, kuid tal oli nüüd käepärast see, mis

andis talle teadusliku mõtlemise meetodi, tal oli püsivust antud mõttesuunast kinnipidamiseks ning julgust sellest tulenevatele tagajärgedele silma vaadata, üksipuha mil määral nad ka tema ette omaksvõetud seisukohtadest lahku minna võiksid.

Peale selle oli tal veel igijätkuv lahkeli, mis teda maailmast võõrutas — tema ebaseaduslik päritolu. Et ta ei saanud oma emaga ses asjus arveid klaarida, korda seada seda, mis temaga oli vääriti tehtud, ega seda ka päevavalgele tuua, jäi see tema alateadvusse valusalt pakitsema. Ainuke välismaailmas toimuv võitlus, mis oma ulatuselt võis varju jätta tema sisemise võitluse suuruse, oli ühiskonna valitseva klassi kukutamine allutatud klassi poolt, mille üheks liikmeks ta oli.

Oaklandi kaubanduspalat ja osa kindlal järjel olevast seltskonnast olid nõrkinud sellest valitseva korra purskamise katsest kõnepidamise teel, ning pealegi veel raekoja pargis! Nad tegid kõik, et Jack vanglasse saadetaks. Kui asi kohtuniku ette jõudis, asus viimane seisukohale, et Jacki noorust tuleb leevendada asjaoluna arvesse võtta, ning laskis tal minna, hoiatades, et kui ta veel kord teeb seda, mille eest ta kohtu ette sattus, siis tal enam nii lihtsalt minna ei lasta. Pärast Jacki surma istutas Oaklandi ülelinnapea Davies raekoja parki mälestuseks tamme-puu selle koha lähedusse, kus Jack oma esimese tulise kõne pärast arreteeriti.

Positsioon, mida ta oli hakanud omandama, lõi arreteerimise ja ebasoodsa populaarsuse tõttu kõikuma. Kohalik sotsialistide organisatsioon ei jätnud teda maha, nagu seda ei teinud ka Edward ja Mabel Applegarth ning veel mõned vähesed Henry Clay klubi liikmed. Jack kurtis küll sel ajal, et läbi ja läbi korralikud noormehed, kellele ta vägagi meeldis, korraldasid asja nii, et ta nende õdedega avalikkuse ette ilmuda ei saaks. Mitmedki kodud, mis talle Henry Clay klubi kaudu olid olnud avatud, jäid talle nüüd suletuks. Ülejäänud rahvale Oaklandis oli ta aga vaid kinnitanud muljet, et ta pole just eriti meeldiva iseloomuga. Teati, et ta on vallaslaps, et teda oli tema piraadipäevadel nähtud kaldapealsel joobnuna ning kahtlases seltskonnas, et ta oli olnud hulkur, ning et ta tuli vaesuse küüsis olevast deklasseerunud perekonnast, kes elas kõige hullemas linnaosas. Inimesed Oaklandis arvasid, et sotsialistiks olemine tõendab mitte ainult seda, et inimese mõis-

tusega pole kõik korras, vaid ka seda, et ta moraalliga on midagi viltu. Sotsialist oli niivõrd harva esinev nähtus, et reporterid saadeti teda intervjuerima. Kui Jack julgelt avaldas oma seisukohta, et avaliku teenindamise ettevõtted peavad linnaomavalitsuse kätte minema, häbimärgistati teda punasärgi, terroristi ja anarhistina. Kui intervjuud avaldati, siis olid nad kirjutatud kui peatükk patoloogiat, milles käsitletakse veidrat ja ebanormaalset isendit. Jackile tulid judinad peale, kui ta mõtles, kelleks oleksid ajalehed teda nimetanud siis, kui ta oleks möönnud, et tal on usku kõigi tootmisvahendite natsionaliseerimisse.

Olgugi et Mabel Applegarthi šokeeris Jacki arreteerimine ning pahandasid teatavad ajaleheintervjuud, ei avaldanud see juhtum mõju nende omavahelistele suhetele. Nad täiendasid teineteist kõige täiuslikumal kombel — Jack robustsena, vitaalsena ja jämedakoelisena, Mabel aga harrana, intellektuaalsena ja lihvituna. Nad võtsid koos ette jalgrattasõite, korraldasid piknikuid vabas looduses San Francisco lahe ääres kõrguvate Berkeley küngaste kuld-kollastel mooniväljadel, läksid pikkadele purjeretkedele tema lootsikus. Ühel varasuvisel pühapäevaõhtul triivisid nad lahte pidi allapoole. Mabel istus kombeliselt käilas, valge kohev kleit seljas ja laiaääreline kübar peas, ning luges Jackile ette Swinburne'i pessimistlikku luulet nii mahedal häälel, et Jack jäi magama. Tõus lõppes ning jättis nad kuivale. Et tütarlaps teadis, kui vähe Jack puhata saab, ei hakanud ta teda häirima. Kui Jack ärkas, pidi ta oma ainsal korralikul püksipaaril sääred üle põlvede käärima ning tütarlapse läbi muda kaldale kandma. Ta polnud noort daami endale kunagi veel nii lähedale saanud.

Jack sai õpingute eest oma esimesel semestril keskmise hinde B*. Pärast suve läbi kestnud tööd oma perekonna abistamiseks ning mõne dollari kogumiseks oma koolivajadusteks, pöördus ta tagasi Oaklandi keskkooli, et jätkata oma ettevalmistusi ülikooli astumiseks. «The Aegis» jätkas tema artiklite ja juttude avaldamist, mida kokku sai kümme. Lühijutud nagu «Üks õnnetu rohkem» ning «Kes usub vaimudesse?» näitavad kaasasündinud kompositsioonitunnetust juttude kirjutamisel. «Üks õnnetu rohkem» kõneleb lootustandvast noorest muusikust, kes läks maailma

* Vastab umbes meie hindele «hea», kuna A vastaks hindele «väga hea». (Tõlk.)

vallutama, nagu seda oli teinud Ouida Signa, kuid kes pärast raskeid aastaid koges, et tal on vaid väike anne. Ta oli üliõnnelik, kui leidis varjupaiga viiuldajana odavas õlle-müügiaias, siis aga tappis enda ühel ööl, sest ta mõistis, kui kaugele ta oli jäänud oma lapsepõlveunelmatest.

Jutustuses «Läbi tormi», milleks talle ainet andis püügi-laeval «Sophie Sutherland» kogetu, satub autori silm vaimustusse, sest iga hetk ilmub talle uus ilu — ta jälgib tõsi-seid, graatsilisi kajakaid, vaatleb kauneid päikesetõuse me-rel, delfiiniparvi, vaala, kes välja hingates aurusamba üles paiskab, näeb öösel roolimehe ähmast kogu ja purjesid, mida silm pimedas taevaalaotuse all hästi ei seleta. Tema kõrvale pole ükski asi liiga vali või ebakõlaline, kõik kos-tab harmoonilisena. Plokkide kägin on kui muusika, nagu seda on ka heisatava purjeriide ägamine, vee loksumine üles-alla tantsiskleva vööri all, ning mütsud, mis kostavad lendavate kalade pörkamisel vastu purjesid. Ta juubeldab, kui loodus raevutseb, kui taevas on üleni kaetud mustade tormipilvedega, kui õhk sarnaneb nähtamatu mõirgava deemoniga ning kui laevatekk on üksainus vahutav veelasu. Võitluslust paneb vere keema, kui paisunud purjedega toime tuldi või tõrges kõis järele andma sunniti. Mere-meeste laulud aga on talle kui magus muusika nende suust, kes tulevad emakese looduse üle võitjaks ägedas võitluses olemasolu eest.

Hellalt armastas ta loodust kõige selle ilu eest, mis looduses kätkes, kuid üle kõige armastas ta loodust tema jõu pärast, tema kohutava tugevuse pärast, mille ees terve inimsugu tundus kääbusena.

Et Oaklandi keskkooli ajakiri «The Aegis» oli oma suu-nalt liberaalne, sellest annab tunnistust ka tõik, et ajakiri avaldas Jacki sotsialistliku artikli «Optimism, pessimism ja patriotism», milles ta süüdistas võimulolijaid selles, et nad hoiavad rahvahulki haridusest eemal, sest haridus pa-neks hulga nende orjuse vastu mässama. Ta kirjutas ka-pitalismi arvele pikad töötunnid, palehigis töötamise ning ühtsoodu alanevad palgad, mis viivad ei millegi muuni kui sotsiaalse ja moraalse mandumiseni. Ta hüüdis: «Ameerik-lased! Patrioodid ja optimistid, ärgake! Haarake äraoste-tavalt valitsuselt ohjad ning andke rahvahulkadele hari-dust.»

Et ta oli veenvalt esineda oskav kõnemees, määrati Jack üheks esinejaks jõuluvaheaja alguse puhul korraldataval

vaidluskoosolekul. Võib päris kindlasti arvata, et vaidluste teema oli sotsialismist üsna kauge, kuid Jack sai kõnelda vaid minuti või kaks, kui ta tegi pausi, viis keharaskuse teisele jalale ning asus pidulikult rõivastatud õpilastest kuulajaskonda, nende vanemaid ja sõpru ründama kõige metsikuma sotsialistliku hurjutamisega, mida nad eales kuulnud, nagu üks naissoost pealtkuulajaist väitis. Jack rääkis nendele, et on saanud aeg, kus olemasolev ühis-kond tuleb purustada, ning et ta on valmis seda lammu-tama ükskõik missuguste vahendite või ükskõik missuguse jõu abil. Ta rääkis säärase ägedusega, et kuulajaskonnal oli tunne, nagu ei annaks ta endale enam aru, kus viibib, arva-tes, et on juba klassivõitluses vaenlase kõrist kinni haara-nud. Ühed kohkusid, teised pidasid seda naljaks, kolman-dad jälle arvasid, et lugu on kahetsusväärne, et poiss pole vastutusvõimeline, et ta on superegoist ja latentne para-noik. Koolivalitsuse liikmed nõudsid drastiliste abinõude kasutuselevõttu.

Võimalik, et Jack kasutas juhust sildade põletamiseks enda järel, sest ta ei pöördunudki enam tagasi Oaklandi keskkooli. Selle lõpetamine oleks tal võtnud veel kaks aas-tat; kuna ta aga oli äsja kahekümneseks saanud, siis oli tal tunne, et ei või enam aega kaotada. Keskkooli asemel läks ta ettevalmistuskursustele Alamedas, et end sügisesteks ülikooli sisseastumiseksamiteks ette valmistada. Eliza andis talle õpperaha. Jack tegi nii kiireid edusamme, et pärast viie nädala möödumist (nii Jack vähemalt kinnitab) andis õppeasutuse omanik talle raha tagasi ja ütles, et Jack peab lahkuma, sest tema õppeasutusele oleks diskrediteeriv, kui ülikoolis teada saadakse, et kaheaastase kursuse võib läbi teha nelja nädalaga nagu tema.

Ettevalmistuskursustel veedetud viis nädalat tulid Jackile kasuks mitte ainult faktilise materjali näol, mida ta omandas, vaid just seetõttu, et talle sai selgeks töö meetod. Järgmiseks kaheistkümneks nädalaks lukustas ta end oma tuppa Flora juures, kus ta ühe raamatu teise järel läbi võttis, et pideva tuupimisega kiiresti teadmiši omandada. Umbes samal ajal kui professor Chaney olevat istunud üheksateistkümmend tundi päevas oma laua taga Chicago astronoomiakolledžis teadust uurides ja horoskoope koos-tades, istus tema poeg Jack oma laua ääres Flora Well-mani majas Oaklandis üheksateistkümmend tundi päevas, õppides matemaatikat, keemiat, ajalugu ja inglise keelt.

Ta loobus kokkutulekutest Henry Clay klubis, sotsialistide koosolekutest, tõi koguni ohvriks oma külaskäigud Edward ja Mabel Applegarthi poole. Tema ihu ja mõistus hakkasid üles ütlema ja silmad tõmbema, kuid ise ta ei löönud millalgi kõikuma.

Pärast kaheteistkümne nädala möödumist sõitis ta tram-miga Berkeleysse, kus viibis mitu päeva eksameid soorita-des. Olles sissepääsemises kindel, laenas ta purjepaadi, võttis kajutisse kaasa tekirulli ja veidi külma toitu ning jõudis varahommikul estuaarist mõõnaga välja triivida. Esimeste tõusulainetega sõitis ta lahte pidi üles ning kihutas soodsa ja tugeva tuulega edasi. Carquinez väinalt kerkis udu, kui ta seljataha jättis vanad kaldamärgid, mida ta esmakordselt oli tundma õppinud Noore Kuradi Nelsoniga «Reindeeril», millel kunagi purjesid ei rehvitud. Benicias kinnitas ta otsad ning ruttas laevade juurde. Siin leidis ta eest oma sõbrad kalainspektsioonist. Kui levis kumu, et Jack London on tagasi, tulid kalurid teda vaatama, vana-dest aegadest pajatama ja tema terviseks jooma. Jack, kes polnud poolteist aastat tilkagi maitsnud, jäi maani täis.

Hilisööl laenas tema endine ülemus kalainspektsioonist talle lõhepüügipaadi. Jack võttis varuks puusütt ja söe-ahju, nagu neid kalurid kasutavad, kohvikannu ja röstimispanni, kohvi ja liha ning värsked ahvenaid ja šidus otsad lahti. Tõus oli lõppenud ning äge mõõn, mis vingele tuulele otse vastu vajus, pani mere kõrgelt käima. Suisuni laht oli vihaselt kobrutavatest voogudest valge. Jack juh-tis oma lõhepüügipaadi selle sisse ja sellest läbi. Vahuta-vate harjadega lained löid paadi jalasügavuselt vett täis, kuid Jack vaid naeris, kui meri teda ringi loksutas, ning laulis «Ole õrn mu tütre vastu» või «Hulkurid ja mängu-mehed, tulge siia kõik», pühitsedes sellega oma astumist maailma, kus mehed töötasid ja saavutasid võite oma aju abil.

Pärast nädalapäevad kestnud purjetamist pöördus ta värskendatult tagasi, et ülikooli astuda. James Hopper kirjeldab teda tol ajal kui Skandinaavia meremehe ja kreeka jumala kummalist kombinatsiooni, mille muutis üsna poisilikuks veel kahe hamba puudumine, mis olid kuskil kähmluses kaotsi läinud. Hopper kirjutab, et talle assot-sieerus sõna «päikesepaiste», kui ta Jacki esmakordselt üli-kooli õuel nägi. Tal olid lokkis juuksed, mis näisid olevat «päikesekullast kedratud»; tema tugev kael pehme lahtise

särgi kaeluses oli päikesest pronksivärviliseks muutunud; silmad olid kui päikeses sädelev meri. Tema riided olid lo-tendavad ja korratud ning laeva ruhv oli tema laiadesse õlgadesse jätnud terakese mere õõtsumisest. Ta oli tulvil taltsutamatu entusiasmi ja määratu suuri plaane. Ta tah-tis õppida kõiki inglise keele ja kirjanduse alasid — ei mi-dagi vähem — ning suuremat osa loodusteadustest ning ajaloo ja filosoofia distsipliinidest. Hopper ütleb lõpetu-seks, et Jacki isiksusest hoovas niisama palju soojust kui päikesest endast ning et ta oli kartmatu, noor ja liigutav, puhas ja pealehakkamisest pulbitsev.

Üks Oaklandi keskkooli tütarlastest, keda Jacki välimus ja käitumine olid aasta eest eemale peletanud, kohtas nüüd sedasama isikut ülikooli territooriumil ning leidis oma ül-latuseks, et tegemist on kena, korraliku ja õnneliku noor-mehega, kes hästi sobis oma ümbrusega ning kelles polnud enam süngust ega ängistustunnet, mis teda keskkooli noorte hulgas nõnda oli ahistanud. Ta veetis palju tunde ülikoolis koos Mabel Applegarthiga. Siin oli ka ta kaaslasi Henry Clay klubist. Tal oli üliõpilaste hulgas juba mehe kuulsus, kes on korda saatnud metsikuid ja romantilisi te-gusid, tal oli palju sõpru, temast peeti lugu ja teda armas-tati.

Kalifornia ülikoolil oli hea raamatukogu ja heade õppe-jõududega teaduskond. Jack tundis kogu südamest rõõmu oma töö üle. Olgugi et tema kirjutisi majanduslikel ja poliitilistel teemadel trükiti Oaklandi «Timesis» ning tema juttusid avaldati säära-stes kohalikes ajakirjades nagu «Evenings at Home» ja «Amateur Bohemian», näib, et ta ei and-nud midagi ülikooli kirjanduslikule väljaandele «The Occi-dent». Ta jätkas siin-seal juhuslike tööde tegemist, ning kui jäi rahast täiesti lagedaks, siis pöördus «Viimase Võima-luse» kõrtsi omaniku Johnny Heinholdi poole, kus ta pärast «Razzle Dazzle'i» ostmist oli esmakordselt viskit maitsnud, ning laenas sellelt nelikümmend dollarit.

Olgugi et Jack juba enne kuueaastaseks saamist teadis, et John London polnud tema isa, polnud tal mingisugu-seidki andmeid selle kohta, kes võiks ta isa tegelikult olla. Sel ajal sai ta kuidagi andmeid Chaney kohta. Ta ei aval-danud kunagi oma informatsiooniallikat, kuid neid oli käe-pärast mitu. John London võis oma elu lõpu lähenemist tundes Jackile rääkida, et viimane saaks tõde teada ja suu-daks iseennast paremini mõista. Ta võis ka põliste San

Francisco ja Oaklandi elanike kõnelusi kuulda, kellest paljud teadsid, kes on ta isa. Ta võis sattuda «Chronicle'i» artiklile Flora ja Chaney kohta, mis äratas ta tähelepanu, või talle võidi vihjata, et ta vaataks oma sünniteadet, kust ta siis leidis, et on sündinud Chaney nime all. Lõpuks säilitas ka Flora kogu aeg oma abielutunnistust, mis kandis daatumit kaheksa kuud pärast «Chronicle'is» avaldatud teadet Jacki sünni kohta, ning sellele tunnistusele oli Flora alla kirjutanud kui Flora Chaney. Hoidis ju Flora seda tunnistust lukustatavas kastikeses, mis ei käinudki lukus!

Jack rääkis oma avastusest usalduslikult Edward Applegarthile, kui nad soojas päikesepaistes Broadwayl vanast St. Mary kolledžist mööda jalutasid. Applegarth teatab, et Jack oli kohutavalt löödud ning küsis luba kasutada Applegarthi aadressi, kui ta Chaneyle kirjutab. Ta ei tahtnud oma ema haavata ühegi märguandega sellest, et teab tema kirjut minevikku, samuti ei tahtnud ta, et Flora saaks Chaney vastuse kinni pidada. Jack küsis Chaneylt informatsiooni kolme probleemi kohta, mis vaegasid ja piinasid teda kuni elupäevade lõpuni: Kes oli mu isa? Kas mu ema oli tuntud kui lõtvade elukommetega naine? Kas oli mu ema tõbine?

Ta sai oma esimesel semestril hinneteks A ja B, jõuluvahelajal ta töötas ning pöördus siis ülikooli tagasi. Siiski nägi ta juba mõne nädala pärast, et see on lootusetu võitlus. Hulk aega liikus ringi kuuldus, et Jack lahkus ülikoolist seepärast, et oli esitanud oma lühijutu käsikirja ühele inglise keele professorile, kes märkis äärele kreekakeelse vaste sõnale «rämps». Tegelik põhjus oli palju proosalisem — John London, kes kodusõja veteranina oli saanud loa majast majja käies kaubitseda ning kes Alamedas pilte müüa pakkus, oli põdura tervisega ega suutnud endale ja Florale ülalpidamist teenida. Jack võttis selle kohustuse enda peale. Kui poleks olnud rahapuudust, siis tõenäoliselt oleks Jack jätkanud ülikoolis õppimist ning võib arvata, et ta oleks avaldanud artikleid ja jutustusi ülikooli ajakirjas «The Occident» ja tal oleks võib-olla ka jätkunud kannatust õppeprogrammi nõuete täitmiseks ja ülikooli lõpetamiseks.

Vaatamata sellele, et perekond oli meeleheitlikus olukorras, võttis Jack ette viimase riskantse katse, enne kui läks füüsilist tööd otsima. Ta otsustas, et kuna temast võib-olla saab kirjanik, siis on parim, mis ta teha võib, istuda

laua taha ja kirjutada. Ehk saab ta ka midagi sellest maha müüa. Võib-olla suudab ta perekonda ülal pidada, teenida rohkem kui dollar päevas, mida tööturul maksti. Viis aastat oli ta palju lugenud, palju diskuteerinud, oma aju koolitanud ja kujutlusvõimet sütitanud oma ideid sõnastades, oli näinud unustamatuid ilusaid looduspilte ning paha ilma ja torme, oli töötanud ja seigelnud ölg öla kõrval kõigist rahvustest meestega. Oli kätte jõudnud aeg selle tal-
lelepandu jagamiseks teistega.

Jällegi lukustas ta end oma tuppa. Ta kirjutas visalt viisteistkümmend tundi päevas, ning seda päev päeva järel. Ta sule alt voolasid rasked esseed, teaduslikud ja sotsioloogilised traktaadid, lühijutud, humoristlikud värsid, traagilised jambid ning raskepärane eepika spenserlikes stroofides. Oma esimeses loomisõhinas unustas ta söömise. Ta ütles, et veel kunagi pole olnud säärast loomispalavikku nagu temal, millest haige oleks terve nahaga välja tulnud.

Ta saatis oma käsikirjad itta, niipea kui oli nad masinal ümber kirjutanud, raisates viimase raha postmarkidele. Kui käsikirjad tagasi saadeti, müüs ta oma raamatud ja rõivad odava hinna eest maha, laenas, kust aga sai, ning jätkas kirjutamist. Kuid kui majapidamiseks oli läinud ta viimane dollar ning polnud enam toitu, pani Jack oma pliiatsi kõrvale ning leidis endale teenistuse Belmonti akadeemia pesumajas. Selles akadeemias oli kunagi olnud üliõpilaseks Frank Norris. Ta sai tasuta korteri ja ülalpidamise, nii et ta võis pärast tubakaraha äravõtmist kogu kolmekümne-dollarise kuupalga Florale üle anda. Tema ametiks oli sorteerida, pesta, targeldada ja triikida üliõpilaste ja professorite ning nende naiste valgeid särke, kraesid ja mansette ning valgeid pükse.

Pikki nädalaid tegi ta palehigis tööd, mis iial ei lõppenud, rügas öösiti elektrivalgel, et pessuantud esemed vedelema ei jääks. Kastikene raamatutega, mille ta nii lootusrikkalt oli kaasa võtnud, jäigi avamata, sest kui päevatöö oli tehtud, sai ta akadeemia köögis oma õhtusöögi ning vajus voodisse. Pühapäeviti oli varjus lamamine, koomiksite lugemine ning kaheksakümnetunnisele töönädalale järgnev magamine kõik, mis ta teha suutis. Vahel sekka sõitis ta mõnel pühapäeval, kui ta polnud liialt kurnatud, jalgrattal Oaklandi, et veeta mõned tunnid Mabel Applegarthiga. Ta teadis, et oli ummikusse sattunud, kuid ei näinud sellest väljapääsu. Kas peab ta koha üles ütlema ja teist tööd otsima?

Kuid töökohad olid kõik ühesugused. Kui inimene töötas palga saamiseks, siis polnud aega hingetõmbeks, lugemiseks ega mõtlemiseks, isegi mitte elamiseks. Ta oli vaid masin, millesse kummutati piisavalt sööki ja und järgmise päeva töö ärategemiseks. Ta küsis endalt, kui kaua peab ta enast nõndaviisi mõttetult vaevama ja kus on see tee, mis viiks ta sellesse ellu, mida ta ihaldab.

Saatust andis talle vastuse. Klondike'i ääres avastati kulda ning kui 1896. aasta kevadel algas esimene suur tormijooks, oli Jack esimeste killas. Teda ei hoidnud tagasi asjaolu, et Flora ja John London olid elanud tema kolmekümnest dollarist kuus, et ta oli nii üliskoolist kui ka kirjutamisest loobunud, et vanemate jaoks raha teenida. Seiklus tõmbas.

Jällegi oli ustav Eliza see, kes appi tuli. Tema abikaasat, kes oli juba rohkem kui kuuekümnene, oli samuti haaranud Klondike'i palavik. Eliza tegi oma majale tuhande-dollarise hüpoteegi ning tõi veel oma säästudest viissada dollarit lagedale, et kaht meest vajalikuga varustada. Jack ja Shepard sõitsid üle väina San Franciscosse, kus kõikjal käis elav äri Alaska-varustusega, ja ostsid endale karusnahksed kasukad, samasugused mütsid, kõrged saapad, punased flanellsärgid, tekid, telgi, ahju, kelgugalased, riimad ja tööriistad koerakelkude ja paatide ehitamiseks ning tuhat naela toidumooni kummalegi.

12. märtsil 1897. aastal sõitsid nad välja «Umatillal», samal laeval, millega Jack oma hulkuripäevade lõpus San Franciscosse tagasi oli pöördunud. Jällegi oli ta kirju seltskonna hulgas kõige noorem, tugev sinisilmaline lahke noormees, kes võis ka kõige parematega jõudu katsuda vaidluses, kakluses või päevatöös. Temas polnud kübetki riukaid või tigidust, talle meeldis igaüks ja ka tema meeldis kõigile. «Umatillal» sõbrunes Jack Fred Thompsoniga, kaevur Jim Goodmaniga ja puusepp Sloperiga. Need neli meest jäid truudeks sõpradeks kõikideks rasketeks päevadeks, mis ees seisisid.

«Umatilla», mis oli uljaid kullaotsijaid täis tuubitud, süundus sisemisse kanalisse ning jäi Skagway juures ankrusse. Laeva paatidel viidi nüüd juba erutusest pöörased kullakaevurid Dyea rannal maale, kus tuhanded õnneotsijad seisisid oma tonnide viisi kokkukuhjatud mooni ja varude keskel, millega nad pidid arktilisest talvest üle saama, ning kauplesid ägedalt indiaanlastega selle kraami kohale-

toimetamise pärast. Kui Jack ja Shepard San Franciscost lahkusid, oli indiaanlaste poolt tavaliselt nõutav tasu asjade kandmisel üle Chilkooti mäekuru kuus senti naela eest. Selleks ajaks aga, millal nad Dyea rannale jõudsid, oli nõudmine kandjate järele kasvanud nii suureks, et indiaanlased olid tõstnud oma tasumäära neljakümnele sendile naela eest, ning kui sellest rabatud kullakaevur jäi hetkeks veel kõhklema, tõstsid nad hinna viiekümnele.

Kui Jack ja Shepard oleksid seda hinda maksnud, oleksid nad jäänud ainsagi dollarita ning kirdeala ratsapolitseinikud ehk «kollajalad», kes nõudsid, et igal õnneotsijal oleks kaasas viissada dollarit sularahas lisaks tuhandele naelale toidumoonale, oleksid nad Jukoni jõe äärest otsemaid tagasi saatnud. Paljud õnneotsijaist, kes polnud suutelised kandmise eest nõutavat tasu maksma, ning kes polnud ka küllalt tugevad, et kraami oma turjal Chilkooti mäekurust üle tassida, tunnistasid end lööduks ning purjetasid «Umatillal» San Franciscosse tagasi. Shepard läks koos nendega, jättes Jacki Thompsoni, Goodmani ja Sloperi seltsi.

Olgugi et oli alles aprill, seisis neil ees mitmekuuline raske töö, et mäekurust üle saada, oma kraami kakskümmend viis miili eemal asuva Lindermani järveni kanda, see ületada, kärestikud läbida, mitusada miili Jukoni jõge pidi ülespoole sõita ning Dawsonini jõuda, mille lähistel voolas kulda kandev Klondike'i jõgi, kuid nad lootsid kõige sellega valmis saada enne, kui talvekülmad peale tulevad ja edasise reisimise võimatuks muudavad. Jack kui meremees saadeti välja väikest paati ostma, mille mehed siis hoolikalt oma varusid täis laadisid ja Dyea jõge ehk Lynni kanalit pidi vastuvoolu üles tirisid. See retk kuni Chilkooti mäekuru jalamini oli seitse miili pikk. Pärale jõudnud, laadisid mehed oma kraami paadist maha, peitsid ära ning sõitsid kevadise vooluga tagasi Dyeasse, et paat uuesti täis laadida. Pärast mitmenädalast vaevanägemist, kehad paati köitpidi tirides ettepoole kummargil, oli kaheksa tuhat naela varustust mäekuru jalamile toodud.

Chilkooti mäekuru öeldakse olevat kraami ülekandmiseks üks rängemaid kogu maailmas. Ta on üleni kaljune ning läheb peaaegu loodis üles. Jack ladus endale sada viiskümmend naela selga ja asus ronima. Kuue miili pikkune rada oli alt kuni üles üksainus meeste rodu. Selle kõrval

võis mõlemal pool näha vanemaid mehi, nõrgemaid ja vähem hakkajaid, neid, kes olid tulnud kantseleidest ning polnud iialgi midagi pliiatsist raskemat kergitanud ja kes nüüd olid kurnatusest veertele pudenenud ... tagasisõiduks Ühendriikidesse järgmisel laeval. Kui suvine päike läks liiga palavaks, kooris Jack oma pintsaku ja särgi kuru keskpaigas maha ning oli oma punastes flanellpükstes ülespoole rühkides üllatuseks indiaanlastele. Iga käik võttis terve päeva ning Jackil, Goodmanil, Thompsonil ja Sloperil kulus üheksakümmend päeva, et oma kaheksa tuhat naela teisele poole toimetada. Ükski edaspidi kirjutatud raamat ei pakkunud Jackile nii suurt rahuldust kui see asjaolu, et ta alustas raja jalamil teed samaaegselt indiaani pakikandjatega, kellest ühelgi polnud suuremat kandamit kui temal, tippu jõudis ta aga sageli varem, jättes indiaanlased kaugemale seljataha.

Lindermani järve kallastel tuli teisel osal seiklushimulistest tagasi pöörduda, sest polnud võimalik saada paate. Jacki kamp peitis jälle oma varud kindlasse paika ning igal hommikul kõmpisid nad kaheksa miili jõekallast pidi ülespoole, kus Sloper oli algelise saeveski sisse seadnud. Nad raiusid mõned puud maha, riputasid üles ning saagisid käsitsi laudadeks. Jackist meremehele tehti ülesandeks välja nuputada kaks lamedapõhjalist paati. Ta andis neile nimeks «Yukon Belle» ja «Belle of the Yukon» («Jukoni Kaunitar» ja «Kaunitar Jukonilt») ning kirjutas nende vettelaskmise päeval kummagi kohta jõeemi.

Ta lõi kas presendist purjed, õmblev need kokku ja purjetas paatidel rekordilise ajaga üle järve, suurendades seega nende šansse Dawsonini jõudmiseks enne külmade saabumist. Lindermani järv seljataga, pressis seltskond edasi Jukoni jõe ülemjooksule ning valmistus lõppspurdiks. Valge Hobu kärestikeni jõudes leidsid nad kaldal reas peaaegu tuhat paati ning tuhanded mehed sealsamas nõutult seismas, sest viimane kui üks paatkond, kes oli püüdnud kärestikku läbida, oli uppunud. Thompson ütles: «Jack, mine ja viska kärestikule silm peale, ning kui ta on liialt ohtlik ...»

Jack kõitis kaks paati kaldale kinni. Trobikond mehi, enamasti seesugused, kes eales polnud paadis istunud, kogunes tema ümber, kinnitades, et kärestik on küll päris kindel enesetapp. Jack heitis pilgu Valgele Hobule, tuli tagasi ja ütles: «Pole midagi. Teised paadid püüdsid voo-

luga võidelda, et karidest eemale hoida. Meie aga läheme vooluga ja see viib meid puhtalt mööda.»

Sellal kui meestesumm kaldaid palistas ja ergutushüüdeid kuulda laskis, naelutas Jack oma presentpurjed varudele peale, paigutas Sloperi, mõla käes, põlvili vööri, asetaski Thompsoni ja Goodmani paadi keskele, käskides neil tagada paadile küllaldane kiirus, ise aga istus ahtrisse, et tüürida. Vee peamassiga kaasa liikudes söötsid nad kärestikust kindlalt läbi, kinnitasid vaikes vees otsad kaldale ning kõmpisid tagasi teise paadi järele.

Otsemaid külvati Jack üle pakkumistega, viia läbi ka teised paadid. Ta määras tasuks kakskümmend viis dollarit paadi pealt, jäi mitmeks päevaks paigale ning teenis oma paatkonnale kolm tuhat dollarit. Võinuks küll veel viis tuhat dollarit juurde saada, kuid oli juba septembri keskpaik.

Juba niigi olid nad liiga kaua viivitanud. Stewardi jõe suudmes, seitsekümmend kaks miili Dawsonist, tuli peale talv äkilise valge lumelasuga, ning neil polnud enam võimalik edasi minna. Neli meest hõivasid mahajäetud onni Jukoni kaldal, saagisid kütteks maha ühe kuuse ning jäid talvitama. Viiekümne ja seitsmekümne mehe vahel oli neid, keda talv Stewardi jõe kaldal tabas. Nende hulgas oli arst, kohtunik, ülikooli professor ja insener.

Jõe kallastelt tõusid tahapoole kõrged künkad, millesse siin-seal olid löikunud ojasängid. Kõikjal ümberringi olid kuusemetsad ning lumikate oli neli jalga sügav. Kõik mehed, kes pikki radu pidi tulid, pidid Jacki onnist mööduma ning suits, mis kui valge vooster korstnast kerkis, meelitas ligi, sest ta kõneles soojusest, puhkusest ja hubasusest. Sellesse onni astusid sisse Loitev Koit, Louis Savard, Peacock, Keogh, Pruette, Stevens, Malemute Kid, Del Bishop, karusnahakütid, indiaanlased, kollajalad, *chechaqua*'d, karastunud vanad asukad, mehed kõikjalt üle kogu maailma, kes said surematuks Jack Londoni haaravates Alaska-juttudes.

Siin veetis Jack ülimõnusa talve. Seltskond oli meelepärane ja mitmekesine, laagris oli palju raamatuid, millest Jack oli üle Chilkooti mäekuru kandnud Darwini «Liikide tekkimise», Spenceri «Stiili filosoofia», Marxi «Kapitali» ja Miltoni «Kaotatud paradiisi». Üks vana Alaska kullaotsija, kes oli jäänud ägeda tuisu kätte, komberdas poolsurnuna laagrisse, tõukas Jacki onni ukse pärani ning

leidis, et onn on täis piibusuitsu ja mehi, kes kõik üheaegselt rääkida püüdsid, üksteise peale kisasid ja kätega vehkisid. Kullaotsija ütleb, et kui ta kuulda sai, mille üle see meestesumm nii ägedasti vaidleb, siis tuli talle pähe mõte, et küllap ta vist on tuisu käest pääsemiseks ettevõetud pingutuses kaotanud aru. Mille üle käis siis vaidlus? Sotsialismi üle.

Ühel õhtul juhtus W. B. Hargrave, kes asus naaberonnis, pealt kuulama tulist vaidlust Darwini teooria üle kohtunik Sullivani, arst B. F. Harvey ja John Dillon vahel. Jack lesis oma koikus, samuti pealt kuulates ja märkmeid tehes. Kui ta sõbrad mingi vaieldava punkti juures takerduma jäid, hõikas ta: «Lause, mida te, vennased, tahate tsiteerida, kõlab järgmiselt...» ja esitaski lause. Hargrave läks teise onni, kuhu «Liikide tekkimine» oli välja laenutatud, tõi raamatu tagasi ning ütles: «Noh, Jack, lase oma sõna veel kord kuulda, ja ma vaatan, mis kiri ütleb.» Hargrave teatab, et Jack tsiteeris lauset sõna-sõnalt peast.

Hargrave ütleb, et kui ta esmakordselt Jacki onni astus, istus Jack oma koiku serval ja keeras plotskit. Goodman valmistas einet ja Sloper tegi oma puusepatööd. Jack oli mõnede Goodmani ortodokssete vaadete vastu vaidlema hakanud ning Goodman kaitses end ihust ja hingest Jacki mõttesähvatuste rapiirilöökide eest. Jack katkestas arutelu, et külalisele tere tulemast öelda. Hargrave kirjutab, et Jacki külalislahkus tuli niivõrd südamest, tema naeratus oli niivõrd lahke, tema seltsimehelikkus niivõrd tõeline, et see otsekohe hajutas igasuguse reserveeritud oleku. Jack kutsus sisseastunud otsekohe ühinema vaidlusega.

Hargrave'i kirjapanekute kohaselt oli Jack sünnipäraselt lahke, arutult helde, ühesõnaga kaaslane, kellest paremat ei saa ette kujutada. Tal oli leebust, mida ka kõige tõorem miljöo polnud suutnud kõigutada. Sõnasõjas aga, kui ta vastane end omaenese ebaloogilisuse võrku mässis, heitis Jack pea kuklasse ja laskis nakatava naeru valla. Hinnang, mille Hargrave lahkumisel Jacki kohta andis, on liiga tõepärane, et tas midagi muuta võiks. «Palju pikki öid istusime Jackiga kahekesi teistest kauem ärkvel olles loitvate kuusehalgude ees ning vestlesime tundide kaupa. Ta oli kujult tore mees, kui ta lihtsalt üleslaotud kolde ees nõnda külitab ja valguskuma ta kaunitel näojoontel väreles. Tal oli puhas, rõõmsameelne, õrn ja kibestumata noore inimese süda, kuid tema juures polnud üldse märgata

noorte juures avalduvat solvavat egoismi. Välimuselt näis ta olevat vanem kui kahekümneaastane, keha oli nõtkes ja tugev, kael paljas, pruunid sassis juuksekiharad langesid talle kulmudele ning tal oli elavas jutuhuos olles harjumus neid kannatamatult tagasi lükata; suu oli meelas, kuid huuled võisid siiski muutuda tõsiseks ja käskivaks; naeratus oli särav, silmis oli sageli enesekaemuslik ilme, nagu näis kuuluvat kunstnikule ja unistajale, kuid evis tugevaid jooni, mis märgitsesid tahtejõudu ja piiritut energiat. Ta oli mees, kes oli harjunud väljas viibima, lühidalt üks tõeline, mehine mees. Tõde oli talle hingeliseks vajaduseks. Religioonile, majandusele, ühesõnaga kõigele lähenes ta üheainsa mõõdupuuga: Mis on tõde? Ta võis haududa suuri mõtteid. Temaga kohtudes ei saanud ükski vältida tunnet, et ta on kokku sattunud ülekaaluka intellektiga. Ta vaatas elule näkku ülima kindlusetundega ning surmale silma vähimatki erutust tundmata.»

Fred Thompson ostis kelgu ja rakenditäre koeri ning võttis Jacki kaasa, et mitmesuguste Jukonisse voolavate väiksemate jõgede ääres kullaotsimise väljavaadetega tutvuda. Thompson kinnitab, et Jack oli lageda taeva all elamises läbi ja läbi vilunud mees, et ta võis tormis lõkke üles teha, hõrgutavaid pannkooke ja maitsvat peekonit valmistada ning telgi nõnda üles lüüa, et võis soojalt magada ka kolmekümnekraadises külmas. Jack oleks selle kohta öelnud, et kõik see on kähkide ühele õigele hulkurile, kes on terve aasta veetnud väljas tekita magades ning kes on endale toitu valmistanud konservitoosides «raudteedžunglite» lõketel.

Jack ja Thompson alustasid oma kullaotsinguid Hendersoni jõel, mis suubus Jukonisse üks miil Stewarti laagripaigast allpool. Seal, kus kiirevooluline vesi ei lasknud jääd tekkida, pistisid nad oma kühlid jõesängi ning kui nad need välja tõstsid, oli kühlite külge jäänud liivaterade hulgas helkivat tolmu. Erutusest hingetuna löid nad sisse vaiad oma leiuõiguse tähistamiseks, kihutasid koeri taga kiireks naasmiseks Stewardisse ning tegid oma leiu teatavaks. Viimane kui üks mees laagris asus teele kas jalgsi või oma koerte järel, et leida paik, kus oma vaiad sisse lüüa. Thompson ütles Jackile, et nad on nüüd küll oma kenake veerand miljonit väärt. Missugused unelmad pidid küll Jackile silme ette kerkima sellest, kuidas ta oma kullakotid Oaklandi toob, kuidas ta Florat ja John Londonit

nagu kord ja kohus abistab, Elizale tema paljude vastutulekute eest tasub, Mabel Applegarhi naiseks võtab ning küllaldaselt aega evib, et kirjanikuks hakata.

Unelmad ei kestnud kaua. Vanad kullaotsijad, kes olid Hendersoni jõekesele tormanud, tulid valju naeruga tagasi. Jacki puhas kuld oli osutunud vilgukiviks! Thompson ütleb, et Jack, nagu näis, polnud just väga pettunud. «Umatillale» minnes oli ta Thompsonile rääkinud, et ta ei lähe Alaskasse mitte kulda kaevama, vaid raamatute jaoks materjali koguma. Siiski ei võinud ta selle «kenakese veerand miljoni» suhtes olla täiesti ükskõikne. Kõige parema kirjelduse Jackist Alaskas annab Emil Jensen, kes oli Malemute Kidi prototüübiks ning keda Jack hiljem iseloomustas kui üllast meest. Jensen kirjutab, et Jack oli esimene, kelle suust ta kuulis sõbraliku «tere tulemast» sellel ebasõbralikul külmal jõeäärsel. Jack tervitas teda, lausudes: «Võin öelda, et olete meremees ja pealegi lahe äärest, selle järgi otsustades, kuidas te oma paadiga sujuvalt randusite, vaatamata voolusele ja triivivale jääle.»

Jensen kirjutab, et naeratus Jacki huultel oli poisilikult lahke ning ta silmad särasid, kui nad otse tema omadesse vaatasid. Ta oli ühtikku rõõmsameelne, alati armastusväärne, alati ustav sõber. Kui inimesed polnud tema sotsialismiga päri, siis Jack ütles: «Te pole selleks veel küpsed, kuid see tuleb.»

Jenseni järgi oli Londoni onn tähelepanu keskpunktis, sest Jackile polnud võrdset ei võimete mitmekülgsuse ega ka kuulajate tähelepanu paelumise oskuse poolest. Kui mehed vahetevahel pajatasid lugusid, mis tundusid mõneti liiga suurelistena, nii et teised olgu kehitades tagasi tõmbusid, jäi Jack paigale ning päris aina põhjalikumalt järele, et viimast kui üht üksikasja välja uurida. Niihästi väikesed kui ka suured asjad tema igapäevases laagrielus virgutavad tema tähelepanu ning muutsid iga tema ärkveloleku tunni niisuguseks, mis väärisk elamist. Temale sisaldas iga asi midagi uut, midagi märkimisväärsust, olgu see siis vistimäng, vaidlus või päike, mis keskpäeval külmalt lõunas asuvate küngaste kohal säras. Kas hardalt vaikides vaadata, kuidas lumi ebamaise taeva all öösiti kumama lööb, või erutusest haaratuna jälgides võimsa jõe voogusid tulva-vee ajal, — ikka oli ta täis ootusärevust.

Jensen jutustab lõbusa loo sellest, kuidas Jack talle «Liikide tekkimise» laenas. Kui Jensen kurtis, et raamat on

tema jaoks liiga keeruka sõnastusega, andis Jack talle Haeckeli «Maailma mõistatuse» eksemplari kui kergemini loetava. Kui ka see osutus liiga keerukaks, koukis Jack oma tekkidekuhjast välja oma kõige väärtuslikuma vara — Miltoni «Kaotatud paradiisi». Jensen tunnistas, et ta ei armasta luulet ega saa «Kaotatud paradiisi» lugeda. Jack siirdus siis allpool Jukoni ääres asuvasse onni, kus, nagu ta oli kuulnud, pidi leiduma üks Kiplingi «Seitsme mere» eksemplar. Ta naasis raamatuga Jenseni onni ning palus tungivalt läbi lugeda paar lehekülge, et Jensen näeks, kui kaunis on luule. Kui Jensen siis raamatu ühtejärke läbi luges, tundis Jack, et ta on saavutanud tähtsa võidu.

Jenseni kirjalik kiitus Jacki kohta väärisk samuti edasiandmist muutmata kujul. «Jacki seltskond oli värskendav, virgutav ja kasutoov. Ta ei jäänud kunagi peatuma, et kaaluda, kas midagi tasub teha, või unistada, mis kasu sellest võib saada. Ta oli ikka valmis, olgu see siis otsimisretk laagrid pidi lugemisvara saamiseks, kae külgepanek puidukoormaga kelgu vedamisel või kahepäevane jalgsimatk pressitud tubaka paki saamiseks, kui ta nägi, et oleme suitsunäljast kärsituks ja pahuraks muutunud. Ükskõik, kas osutatav teene oli suur või väike, kas ta tegi seda palutut või palumata, andis ta sinu käsutusse mitte ainult iseenda, vaid ka talle kuuluva. Tema näo pani särama naer, mis ealeski ei muutunud jahedaks.»

Jack veetis oma koikus palju tunde lugedes ja Alaska kohta märkmeid tehes ning kirja pannes kuulnud jutte, vaidlusi, millest ta oli osa võtnud, murrakuid, filosoofilisi targutusi, samuti ka märkmeid isikute ja tema onni astunud meeste iseloomu kohta. Veel kaua aega hiljem, 1937. aastal, nurises Thompson, et vahel ei saanud ta Jacki kaasa võtta puid lõhkuma, sest poiss oli sotsialismi vooruste ülistamisega liialt ametus. Mitmed vanad alaskalased tõendasid, et lemmikjutuaineks Stewardi laagris tol 1896. aasta talvel oli sotsialism, sest Jack polnud kaugeltki ainus, kes sellesse majandusfilosoofiasse uskus. Kullakaevajatele jäi märkamata iroonia asjaolus, et just need ohjeldamata individualistid, kes olid kullajahile välja tulnud isikliku varanduse kokkukaapimiseks, veetsid omad vabad tunnid kollektiivse sotsialismi kiitmisega. Jack oleks seepeale vastanud, et loos pole midagi imelikku, sest tegemist oli vapraste meestega, pioneeridega, seda laadi inimestega, kes läk-

sid riski peale välja nii võõraste, ohtlike ja kaugete maade kui ka võõraste, ohtlike ja kaugete teooriate uurimisel.

Kui lõpuks kevad tuli, kordas Jack oma vanaisa Marshall Wellmani vägitükki, kes oli ehitanud parve ning sõitnud sellel Put-In lahest Clevelandi — piirist piirini. Jack ja doktor Harvey lammutasid Harvey onni ning Jack sidus palgid parveks kokku ja parvetas sellel allavoolu Dawsonini, kus nad palgid kuuesaja dollari eest maha müüsid.

Dawson osutus lõbutsemishimuliseks telkidelinnaks, kus elas viiskümmend tuhat inimest. Siin oli porine peatänav, mida mõlemast küljest ääristasid kõrtsid, kus mehed mitte üksnes ei joonud, vaid ka sõid, magasid, ostsid endale varustust, sõlmisid äritehinguid, tantsisid tantsusaali tüdrukutega ning mängisid oma kullatolmu elukutselistele mänguritele maha. Toitu oli kasinalt, soolasingiga munaroog maksis kolm ja pool dollarit portsjon, töölistele maksti päevas unts kulda, mille väärtus oli umbes 17,5 dollarit. Linna oli kokku tulnud mees- ja naissoost seiklejaid kogu maailmast. Prostituute kogunes nii suurel arvul, et ratsapolitseil tuli nad teisele poole jõge nõndanimetatud Täilinna laagrisse panna. Üle jõe rippus kvartalipikkune sild, mis oli kinnitatud köite külge. Jack pani tähele, et vaid vähesed kullakaevajad pidasid silda üleminekuks liiga ohtlikuks.

Thompson ütleb, et Jack ei liigutanud Dawsonis lillegi. Siiski näib, et ta kulutas mõne päeva jõest palkide väljapüüdmisele, vedades nad siis sõudepaadi järel saeveskisse. Tõsi küll, tal oligi vähe põhjust töötamiseks, kui ta võis igale poole minna ka ilma rahata. Ta oli teretulnud külaliseks baarides, kus kullakaevajad ostsid talle jooki eesõiguse eest talle pikki lugusid puhuda. Ta oli meister teiste keelepaelte vallapäästmisel, pannes nad rääkima ja oma lugusid jutustama, mida ta soovis hoopis enam kui nende kehva viskit. Naistele ta meeldis, sest ta oli kena välimusega ja hea jutumees. Kuigi tal polnud raha, oli tal naljasoont. Kui polnud lugusid, mida pealt kuulata, siis istus ta kuhugi kõnnitee äärde ning lõbustas kokkukogunenud rahvast omaenese lugudega. Ööd veetis ta mängumajades pealt vaadates ja märkmeid tehes. Kuulates karusnahakütide ja kauaaegsete asukate jutustusi, kes olid Alaskas olnud juba enne Klondike'i kullaleidu, kogus Jack kokku selle paikkonna esimese autentse ajaloo, asustamise alg-

päevadest alates. Ta teadis, millist materjali ta soovib, ja teadis, kuidas seda saada, sest ta oli välja töötanud teadusliku järelepärimise meetodi, mis ta tulevases töös suuresti kasuks tuli.

Et Alaskas polnud värsket taimetoitu, jäi Jack skorbuuti. Ta nägu kattus haavanditega ning ta vähesed järelejäänud hambad hakkasid igemetes logisema. Ta viidi katoliiklaste hospidali, kus Thompson Jacki seeshoidmiseks maksis väikeses summa. Siin teda raviti, kuni ta oli jälle suuteline rändama. Juunis lahkusid Kentuckyst pärit olev Taylor, John Thompson ja Jack Dawsonist väikeses lahtises paadis, et sooritada tuhande üheksasaja miili pikkune retk piki Jukoni jõge allapoole ja mööda Beringi mere randa. Jack oli roolijaks. Nad rändasid kõrvetavas kuumuses keskpäeval, õhtul aga sidusid paadi kinni ja löid kaldal laagri üles. Nad läbisid Jukoni madaliku tema miljoniliste moskiitoparvedega, sõitsid läbi kärestike ning vaatasid pealt, kuidas anglosaksid tantsisid indiaani tüdrukutega pärismaalaste külades.

Vaatamata sellele, et skorbuut oli Jacki vööst allapoole peaaegu täiesti sandiks muutnud, ning et tema parem jalg oli niivõrd kangestunud, et ta ei saanud seda välja sirutada, läks ta öösiti, kui ta kaaslased magasid, ikkagi linde laskma. Ta tegi iga päev sissekirjutusi oma märkmikku. Pärast seda kui ta oli kirjeldanud punarind-lepalindude laulu saartel, kajakate ja jääkauride ebakõlalist kisa, rüütide ja metshanede lendu ning seda, kui ilus oli öö, kui nad mööda jõge alla triivisid, märkis ta äärele, et see materjal võiks hästi sobida ajakirjadele «Outing Magazine» või «Youth's Companion».

Jacki paatkonnal kulus tuhande üheksasaja miili läbimiseks üheksateistkümmend päeva. Vähihagi viperuseta purjetasid nad piki Beringi mere rannikut ja kinnitasid otsad paigas nimega St. Michael's. Jack sai katlakütja koha St. Michael'sist Briti Kolumbiasse sõitval laeval, sealt aga sõitis vahetakil Seattle'isse. Seattle'ist oli paksust ja vedelast lähikäinud hulkuril naljaasi kaubarongidel Oaklandi välja jõuda.

Ta saabus koju ühegi pennita, kuid just tema, kes polnud Alaskas ühtki untsi kulda välja kaevanud, tegi kullapalaviku arvel rohkem raha kui ükski oma leiukoha tähistamiseks vaiad sisse tagunud põlisasukas.

IV

Kui Jack saabus oma koju Oaklandis, East Sixteenth Streetil nr. 962, kuulis ta, et John London on surnud. Jacki valdas sügav kurbus, sest oma võõrasisa poolt oli ta tunda saanud vaid sõbralikkust ja seltsimehelikkust.

Kuni selle ajani oli John London olnud perekonnapeaks, teenides dollari dollari kõrvale, niipalju kui tema aastatekoorem ja pödur tervis seda vähegi lubasid. Nüüd aga oli Jack pereisaks. Tema vastutust suurendas veel see, et Flora oli adopteerinud väikese Johnny Milleri, John Londoni lapselapse, kelle emaks oli noorem tütar, kes oli isa kutsel tulnud Kaliforniasse. Florast sai hoolitsev ema viieaastasele poisile, kelle ta ohtralt üle külvas õrnustega, mis Jacki troostitus lapsepõlves hoopis vajaka jäid.

Maailmas ihaldas Jack London vaid üht — saada kirjanikuks. Sellele otsusele ei jõudnud ta meelevaldselt, mitte au või kuulsust või rikkust soovides ning mitte seepärast, et oleks oma nime trükituna näha tahtnud. See otsus küpses tal sisimas, selle kirjutasid talle ette ta loomus ja vaimuanded, ning seda käsku tuli täita. Oma märkmikku oli ta visandanud raudtee-päevil nähtud karakterkujusid, Alaska maakohtade kirjeldusi, dialoogide katkeid ning süžeelisi kompositsioone, mis olid talle iseenesest pähe turgatanud, sest ta oli sünnipäraselt taibukas ja nähtustele vastuvõtlik

loomuga ning sõnataidur, kes oma elamusi edasi anda oskas. Tema otsus muutus veelgi kindlamaks, kui ta teada sai, et tema isa Chaney oli olnud õpetatud mees, kes kuulus raamatute ja kirjutamise maailma. Tuhande üheksa-aaja miili pikkusel retkel alla mööda Jukonit, laeval, mis ta St. Michael'sist Seattle'isse viis, oli ta plaanitsenud ja kavandanud jutustusi, mida tahtis kojujõudmisel paberile panna. Ta oli palju näinud ja jälginud Klondike'is, ning kõik nähtu vasardas ta ajus ja nõudis kirjapanekut.

Jacki vastutustunne liikus tsükliliselt. Kui ta alles ajalehepoiss oli või kui ta konserveerimisettevõttes töötas, andis ta viimase kui ühe teenitud sendi toidu muretsemiseks ning üüri maksmiseks ja Florale rohtude ostmiseks. Siis jättis ta oma kindla sissetuleku sinnapaika, et saada austripiraadiks. Mõnda aega toetas ta oma perekonda piiratlusest saadud rahaga, siis aga hakkas seda metsikuteks loominguteks pillama. Kui ta «Sophie Sutherlandil» teenitud palgaga tagasi tuli, ostis ta vaid mõned pruugitud rõivastusesemed, enne kui ta oma töö eest saadud tasu emale üle andis. Džuudivabrikus, elektriijaamas ja pesumajas töötades jättis ta endale vaid seitsekümmend viis senti nädalas. Siis pärast monotoonseid, kuid kestnud kohusetundlikku käitumist oli vastutustunde vedru jällegi maha jooksnud ning ta pani plehku, et minna seiklema raudteele ja Klondike'i äärde. Nüüd, kahekümne kahe aastana, haaratuna soovist teha oma elus midagi loovat, oleks tal esmakordselt olnud mingi õigustus jalgalaskmiseks.

Selle asemel lükkas ta aga kõik mõtteis pakitsevad jutud tagaplaanile. Pärast kuusteistkümmend kuud kestnud seiklemist oli vastutustunde vedru uuesti üles keeratud ning ta ei tahtnud oma ema ja tema adopteeritud lapselast jätta puuduse kätte nende kuude jooksul, mis oleks kulunud oma juttude paberilepanekuks ning ajakirjadele müümiseks. Vajadused olid pakilised ning ta pidi otsekohe tööd leidma.

Ajad olid rasked. 1893. aasta majanduslik surutis, mis oli teda viis aastat tagasi sundinud džuuditööstusesse tööle minema kümnesendise tasu eest tunnis, halvas ikka veel Kaug-Lääne majandust. Omaette hambaid kiristades, et saamahimulises ühiskonnas on ajad alati halvad, kõmpis Jack palju päevi mööda tänavaid ja dokke, ning leidis, et ka kõige lihtlabasemat füüsilist tööd polnud enam võimalik saada. Omades vilumust pesumaja töös, püüdis ta kõigis

Oaklandi pesumajades mingisugust teenistust leida. Ta kulutas oma viimased kaks dollarit kuulutustele ajalehes. Ise ta vastas abistajat vajavate vanemate invaliidide kuulutustele ja käis õmblusmasinate agendina majast majja, nagu seda oli teinud John London kakskümmend aastat tagasi San Franciscos. Tal oli tunne, et ta peaks olema tööturul hea kaup — ta kaalus sada kuuskümmend viis naela, millest igaüks oli raskeks tööks karastatud, kuid kõik, mis ta leida võis, olid samasugused juhuslikud tööotsad, millega ta oli Oaklandi keskkooli päevil lisa teeninud — muru pügamine, hekkide kärpimine, akende pesemine ning vaipade kloppimine tagahoovides. Harvad olid need päevad, kus tal õnnestus teenida terve dollari.

Mabel ja Edward Applegarth andsid ta kojusaabumise auks eine. Nad kutsusid sellele mitmeid vanu sõpru Henry Clay vaidlusklubist, kes surusid tal kätt, patsutasid talle õlale ja ütlesid, kui õnnelikud nad on teda taas Oaklandis nähes. Jack oli sellest soojast vastuvõtust liigutatud ning kostitas neid lugudega Klondike'ilt... pärast aga viis igaühe kõrvale, et küsida, kas too vahest ei tea, kus ta võiks mingit tööd leida. Keegi ei osanud midagi soovitada.

Pärast kuueteistkümnepäevast äraolekut ning karmi elu Steward Campi ja Dawsoni kullaotsijate keskel leidis Jack, et Mabel Applegarth on muutunud veelgi hapramaks ja ilusamaks. Kui klubi liikmed lõpuks hüvasti jätsid ning Edward oli diskreetselt oma tuppa läinud, keeras Mabel valguse hämaramaks ning viis Jacki kättpidi klaveri juurde, kus ta mängis ja laulis neid laule, mida oli laulnud siis, kui Jack esmakordselt majja tuli ning tema mehelik kohmakus ja jõud teda ühtaegu köitsid ja eemale peletasid. Mabel nägi armastuse helki Jacki silmis, kui ta tema vastas klaveri tiivale toetus, kütkestatuna muusikast ja neiu kergest parfüümist. Jack aga tundis tütarlapse lembust enda vastu helisemas vaikselt mahedas hääles, mis sentimentaalse ballaadi sõnadega tunnistas, et ka laulja on noormehesse armunud. Kuid ta teadis, et aeg polnud kõnelemiseks kohane, sest ta ei tohtinud, neiu tema haritud kodust raamatute, maalide ja muusika keskelt välja viia, enne kui oli suuteline pakkuma midagi paremat kui pruugitud riided ja nälginine.

Järgmisel hommikul nägi ta ühes Oaklandi ajalehes teadaannet, et postiteenistujate väljavalimiseks korraldatakse eksamid. Ta ruttas peapostkontorisse, sooritas katsed ning

sai hindeks 85,38. Kui oleks olnud mõni vakantne koht, oleks ta peagi tõtanud oma marsruuti pidi mööda Oaklandi tänavaid, postipaun üle öla.

Juhuslikud tööotsad, mida ta leidis, ei võtnud talt terveid päevi, kuid ei andnud ka küllaldaselt määralt raha perekonna vajadusteks. Lugenud San Francisco ajalehe «Examiner» pühapäevasest lisast, et ajakirjade poolt makstav alammäär on kümme dollarit tuhande sõna eest, ning tundes, kuidas pool tosinat põnevat artiklit ta sõrmeotstes kihelevad, istus ta maha konarliku puulaua äärde, mille Flora oli paigutanud oma kaheksa jala laiusesse ja kümne jala pikkusesse magamistuppa, ning kirjutas tuhandesõnalise jutustuse oma retkest lahtises paadis allavett mööda Jukonit. Samal pärastlõunal saatis ta jutustuse posti teel San Francisco «Examiner» toimetajale. Tal polnud aimugi, et alustab oma kirjanduslikku karjääri; ta lihtsalt püüdis teenida kümme dollarit, et majaperemeest kaelast ära saada, kuni jõuab kätte postiljoniks määramine. Ta oli jõudnud otsusele, et pealetung kirjandustandril tuleb edasi lükata, kuni ta on suutnud mõnisaada dollarit säästusid kõrvale panna või kuni tal enam pole suid, keda toita.

Et ta aga oli kirjutamise maigu juba suhu saanud, siis ei lasknud ta kirjanikutalent tal kord ettevõetud teelt enam ära pöörata. Otsekohe asus ta kirja panema kahekümne tuhande sõna pikkust lugu avaldamiseks ajakirja «Youth's Companion» üksteisele järgnevates numbrites, milleks ta viis peatükkide pikkuse vastavusse nende järjekaupa avaldatavate jutustuste omadega, mida ta raamatukogus oli selles ajakirjas lugenud. Enne kui ta arugi sai, mida teeb, oli ta suures õhinas valmis kirjutanud seitse Alaska-juttu, mida ta oma meeles oli tarinud. Ta oli paisu vaid praokile avanud, kui tulvavesi ta peale paiskus ja oma võimusesse võttis.

Postiametist ei tulnud kohalemääramise suhtes mingit teadet. Ka «The Examiner» ei saatnud talle ei kümnet dollarit ega ka teadet käsikirja kättesaamise kohta. Jäänud isegi peenrahata toidu ostmiseks, pantis Jack jalgratta, mille Eliza oli talle andnud Oaklandi keskkooli sõitmiseks. Kui peremees ütles, et tuleb kas maksta või välja kolida, pantis Jack Eliza abikaasa kingitud kellä, seejärel aga ka vihmakuue, mille John London oli talle jätnud ainsa pärandusesemena. Kui üks endine sõbramees kaipealselt ilmus silmapiirile ajalehepaberisse mässitud peoülikonnaga,

mille omandiõiguse kohta ta ei suutnud veenvat seletust anda, pistis Jack talle vahetuskaubana paar Alaska suveniiri pihku ja pantis peoülikonna viie dollari eest, millest ta suurema osa kulutas markide ja ümbrikute ostmiseks, et oma üha rohkem kuhjuvaid käsikirju ajakirjadele saata. Tal polnud ikka veel aimugi sellest, et on muutumas kutseliseks kirjanikuks; ta oli lihtsalt meeleheitlikku kitsikusse sattunud mees, kes ei suutnud tööd leida ning oma ainsa talendi ära kasutas pöörases püüdes söögiraha teenida, kuni ta kord määratakse tsiviilteenistusse.

Saabus talv. Ta kandis ikka veel kerget suverõivastust. Vürtspoodnik ühel tänavanurgal andis talle kaupa võlgu nelja dollari eest, siis aga muutus kalgiiks. Lihunik teisel tänavanurgal andis koguni viie dollari eest võlgu, enne kui tema ees ukse sulges. Ustav Eliza kandis Londonite majja kõik, mis ta omaenda toidulaualt iganes näpistada sai ning andis Jackile küllaldaselt peenraha, et ta oleks varustatud kirjutuspaberi ja tubakaga, ilma milleta ta ei võinud elada. Jack võttis kaalus maha, tema põsed langesid lohku, ta muutus närviliseks ja raskesti talutavaks ning polekski enam olnud heaks kaubaks tööturul. Kord nädalas oli tal võimalus süüa korralik kõhutäis liharooga Mabeli pool, kuid ta hoidis end laua juures vägisi tagasi, et armastatud tütarlaps ei saaks teada, kui näljane ta on. Lootused aga olid kirkad, sest tal püsis meeles, et ajakirjad maksavad kümme dollarit tuhande sõna eest, jutud ja artiklid aga, mis ta oli välja saatnud, olid mahult neli kuni kakskümmend tuhat sõna igaüks, ning kui ükski nendest vastu võetakse, on perekond päästetud. Tema hinges püsis lootus, et võib-olla osutuvad vastuvõetavaks mitu juttu, ning see lootus hoidis teda ülal, nagu telgipuu hoiab ülal telki. Siis oleks tal tee vaba elatuse saamiseks oma kirjanduslikust tööst ning tal ei tuleks hädaolukorra sunnil hakata postiljoniks. Ta ei taotlenudki suuri tasusid või häid rahalisi tehinguid, kõige rohkem, mida ta oma tööst teenida lootis, oli kümme dollarit tuhande sõna eest, mis isegi siis, kui tal oleks õnnestunud viimane kui üks kirjapandud rida maha müüa, poleks talle rohkem sisse toonud kui kolmsada dollarit kuus, enam kui tõenäoliselt aga vaid saja viiekümne dollari ümber.

Ta süvenes sedavõrd oma juttudesse, haarates nende avaldamise väljavaatest kinni kui õlekõrrest, et tal oli raske kirjutamist sinnapaika jätta murupügamiseks või vaibakloppi-

miseks. Perekond langes armetusse olukorda. Ainult seetõttu, et Flora oli visa naisterahvas, kellel oli kahekümneaastane treenitus nälgimise alal, millega tal ikka ja jälle oli tulnud kokku puutuda, suutis ta nüüd puudusest üle saada. Jack muutus toidunappusest nõrgaks ja siis haigeks. Ta riided olid niivõrd kulunud ja ta ise muutus sedavõrd hahameelseks, et loobus ka sellest ühest öhtust nädalas, mis tal oli tavaks saanud Mabeliga veeta. Lõpuks sai tal kõigest sellest lõõg täis ja ta oli valmis uuesti minema söekärutajaks kolmekümne dollari eest kuus. Päevad läksid ning Jack muutus nii ihult kui hingelt üha haigemaks, mitte ainult nälja tõttu, vaid ka tuleviku ebakindluse tundest. Tema mõtted jõudsid jälle selleni, et tuleb endale lõpp teha; nagu see tal oli mõttesse tulnud ka tollel ööl, millal ta Benicia sadamasillalt vette kukkus, või siis, kui talle raudteepäevil melanhoolia peale tuli. Ta ütleb, et kui talle poleks olnud vastumeelne Florat ja väikest Johnnyt saatuse hooleks jätta, oleks kõik asjaolud rääkinud enesetapu kasuks. Frank Atherton, Jacki lapsepõlvesõber, pajatab: «Jack koostas lahkumiskirja. Siis tuli hüvasti jätma üks sõber, kes samuti oli otsustanud kõigele lõppu teha.» Jacki vastuväited sõbra enesetapumõtete mahalaitmiseks olid ilmselt esitatud niivõrd veenvalt, et ta ka ise neid uskuma jäi.

Ühel mornil hommikul novembrikuu lõpupoole sai ta õhukese ümbriku kirjanduslikult ajakirjalt «Overland Monthly», mille oli 1868. aastal San Franciscos rajanud Bret Harte ja mis oli tuntud kogu maal. See tähendas ühe tema Alaska-jutu vastuvõtmist! Ta oli ajakirjale saatnud «Mehe terviseks, kel tee jalge all» ning nemad järelikult avaldavad selle! Välgukiirusel hakkas ta endamisi arvutama... käsikiri sisaldas viis tuhat sõna... nad maksid kümme dollarit tuhande eest... sees on tšekk 50 dollarile... ta on päästetud!... Tal on nüüd võimalus kirjutamist jätkata. Ta vajus oma voodi servale ning värisevi sõrmi käristas lahti ümbriku, nagu tema vaimusilma ees oli kärisenud hall argipäev, lastes pilgul uidata kirkasse tulevikku.

Tšekki aga polnud. Oli vaid asjalik teade toimetajalt, et tema arvates võib juttu «kasutada», ning et ta maksab selle eest pärast avaldamist viis dollarit. Viis dollarit käsikirja eest, mille kirjutamiseks oli kulunud viis päeva! Seesama vana dollar päevas, mis ta oli teeninud töölisena konservivabrikus, džuudivabrikus, elektrijaamas või pesumajas. Tema silmad jäid tardunult vahtima, ta oli kui uimaseks

löödud, tema keha muutus liiga nõrgaks, et liikuda ning ta jäigi vabisedes istuma. Ta oli olnud kergeusklik lollpea. Teda oli haneks püütud. Ta oli uskunud pühapäevases lisas avaldatud artiklit. Ajakirjad ei maksnud korralikku tasu penn sõna eest, vaid maksid penni kümne sõna eest. Keegi ei saa säärasest töötasust ära elada, perekonna ülalpidamisest rääkimata. Isegi kui ta kirjutaks suuri meistriteoseid ning müüks ära kõik, mis ta jämeda pliiatsi alt tuleb, ei oleks tal mingit lootust. Ainult rikkad võivad endale lubada luksust olla kirjanik; tema aga peab jääma murupügajaks ja vaibakloppijaks, end kuidagimoodi läbi vedama, kuni ta postiametis kohale määratakse.

Selsamal pärastlõunal sai Jack veel teise õhukese pikliku ümbriku ning see oli kokkusattumus, ilma milleta Jack ise oleks vapustuse küll üle elanud, tema looming aga mitte. Sedapuhku saatis ümbriku üks idas väljaantav ajakiri nimega «The Black Cat», kuhu ta oli saatnud jutu, mis oli kirjutatud tol hektilisel perioodil Kalifornia ülikooli päevade ja Belmonti akadeemia pesumajja töölemineku vahepeal. «The Black Cat» omanikuks ja toimetajaks oli mees nimega Umbstaetter, kes oli palju ära teinud noorte ameerika kirjanike julgustamiseks. Umbstaetter kirjutas Jackile, et tema jutt on «pigem pikavõitu kui tugev», aga kui Jack annaks talle loa nelja tuhande sõnalist käsikirja poole võrra kärpida, siis saadaks Umbstaetter talle otsekohe tšeki neljakümnele dollarile.

Annaks loa! See oli ju kakskümmend dollarit tuhande sõna eest ehk kaks korda suurem tasumäär, kui ta oli lootnud. Teda polnud haneks püütud. Ta pole olnud lollpea. Ta võib oma perekonnale elatust saada seesuguse tööga, mida ta armastab. Ta kirjutas Umbstaetterile, et see võib jutu pooleks kärpida, kui vaid raha välja saadab. Umbstaetter saatis vastuseks postiga nelikümmend dollarit. Ning see, ütleb Jack, oligi põhjuseks, miks ta jäi edasi kirjanikuametisse.

Ta läks pandimajja ning tõi välja oma jalgratta, kella ja vihmakuue. Ta maksis vürtspoodnikule tema neli dollarit ja lihunikule tema viis. Ta tassis koju toiduvarusid, maksis kaksteistkümmend dollarit kahe kuu üüri eest, ostis pruu- gitud talverõivaid, masinakirjapaberit, kimbu pliiatseid ning laenas ka kirjutusmasina. Sel õhtul korraldas ta Flora köögis pidusöögi, järgmisel hommikul aga helistas Mabel Applegarthile. Kõrvuti sõitsid nad jalgratastel läbi Oak-

landi, siis aga tõusid oma lemmikkõrgendikule Berkeley küngastel. Oli selge ja ilus päev sumeda päikesepaiste ja heitlike kergete tuuleiilidega. Õhukesed purpurilise varjundiga udulinikud, mis olid kui kootud kangad, peitsid end küngastevahelistesse nõgudesse. Lahe taga lebas San Francisco oma küngastel kui ähmane suitsukangastus. Laht ise aga läikis tuhmjalt kui sulametall, millel purjekad liikumatult lebasid või koos tõusuvetega laisalt triivisid. Kauge Mount Tamalpais, mis hõbedases vinas oli vaevu nähtav, sai justkui suurust juurde Golden Gate'i väinalt, mille taga Vaikse ookeani taevapiiril vähkresid pilvemasid, veeredes mannermaa poole.

Lebades siin sügavas rohus esimese naise kõrval, keda ta armastas, rääkis ta Mabelile, et «Overland Monthly» ja «The Black Cat» olid ta käsikirjad vastu võtnud. Meenutades, kui kaugele Jack oli kolme aastaga jõudnud, laskis Mabel kuuldavale rõõmuhüüatuse. Jacki käsi libises vargsi neiu selja taha ja tema ümber ning tõmbas ta tasakesi ja hellitades enda vastu. Mabeli käed laskusid kahele poole Jacki soojale, päikesest pruunistatud kaelale; noormehe jõud näis hoovavat neiu hapraste kehasse.

Mabel Applegarth oli Jack Londoni täielik vastand. Kui noormees oli robustne, siis neiu oli haprake. Kui noormees põlgas konventsionaalsust, siis neiu sellest elaski. Kui noormees oli kaitsetult jäetud meeste maailma kõigi raskuste ja julmuse meelevalda, siis neiu oli kasvanud hoolitsetuna ja kaitstuna. Kui noormees murdis traditsioone, siis neiu oli neile kuulekas. Kui noormees oli tormakas ja elujõust pulbitsemas, siis neiu oli vaikne ja tagasitõmbunud. Kui noormees polnud kellegi meelevalda all, siis neiu üle valitses täielikult tema ema, isekas valitsemishimuline naisterahvas, kes kontrollis tütre vähimatki sammu. Jack teadis, et mrs. Applegarthil olid Mabeli suhtes suurejoonelised plaanid, et ta soovis tütre abiellumist rikka mehega, mis võimaldaks korvata perekonna varanduse kaotuse, sest mr. Applegarth oli Inglismaalt kaasatoodud kapitali investeerinud maa koloniseerimise ettevõttesse, mis luhtus.

Jack ei tundnud mrs. Applegarthi ees mingit hirmu. Halvimalgi juhul poleks temaga olnud raskem toime tulla kui rehvimata purjedega «Reindeeriga», «Sophie Sutherlandi» tüüri- rattaga tormi ajal, Overlandi ekspressi piduriplatvormiga või Valge Hobu kärestikuga.

Lastes hea maista võileibadel, mida Jack eelmisel õhtul

oli valmis teinud, olid armastajad ühel meelel, et neil tuleb olla kihlatud terve aasta, mille lõpuks Jack peaks olema juba nii kindlalt jalad alla saanud, et nad saavad abieluluda. Nad seaksid endile sisse väikese omaette kodu, kus neil oleks riiulitäied raamatuid, maalid seintel ja klaver, millel Mabel saaks Jackile mängida ja laulda, töötuba, kus Jack saaks kirjutada haaravaid lühijutte ja romaane, tema naine aga võiks käsikirjade korrektuure lugeda, et kõrvaldada juhuslikud grammatilised eksimused. Nad elaksid ilusasti ära ning neil oleksid intelligentsed huvitavad sõbrad, nad kasvataksid lapsi ning võtaksid ette reise ja oleksid väga, väga õnnelikud. Nii nad istusid, kuni helge päev hakkas õhtule veerema, hämmeldatuna neile avanenud armastuse imest ja sellest, et saatuse oli nad nii kummalisel kombel kokku viinud. Läänepoolse horisondi pilvemassid sängitasid lojuva päikese ning taevakaar muutus roosakaks. Noormehe käte vahel laulis Mabel õrnalt «Jää hüvasti, õnnis päev». Kui ta lõpetas, suudles Jack teda uuesti ning käsikäes, oma saatused teineteisele usaldanud, kõndisid nad küngastelt alla ja sõitsid oma jalgratastel tagasi Oaklandi.

Jackil oli ajakirjalt «The Black Cat» saadud neljakümnest dollarist järele jäänud täpselt kaks dollarit. Selle kulutas ta markide ostmiseks, et ära saata käsikirju, mis olid Idas väljaantavate ajakirjade poolt tagastatud ja nüüd topitud laua alla, sest polnud raha käsikirjade uuesti välja saatmiseks. Jällegi sukeldus ta oma kirjatöösse, pannes käsikirjad posti, niipea kui oli nende masinal ümberkirjutamise lõpetanud. Üks pääsuke ei too aga veel kevadet. Ta jutud tulid tagasi standardse tagasilükkamislipikuga. Toit kadus aegapidi Flora riiulitelt. Kell, jalgratas, vihma-kuub ning lõpuks ka soe talverõivastus läksid tagasi panti. Ajakirjad võisid küll maksta sõna eest penni või dollarigi, kuid mis oli sellest kasu, kui ta ei saanud müüa lausetki.

Kuueteistkümnendal jaanuaril 1899. aastal saabus kiri, mis kutsus ta postkontorisse tööle. Amet oleks olnud püsiv, seda oleks jätkunud Jacki elupäevade lõpuni. Tasu oli kuuskümmend viis dollarit kuus. Tal oleks olnud õhtralt süüa ning uus ülikond senise pruugitu asemel — luksus, mida kahekümne kolme aastane nooruk polnud veel saanud endale lubada. Tal oleks olnud võimalik osta raamatuid ja ajakirju, mida ta nii kangesti ihaldas. Tal oleks ol-

nud võimalik hoolitseda Flora ja väikese Johnny eest ning kui Mabel oleks nõustunud ajutiselt tema perekonna juurde elama asuma, oleksid nad võinud kohe abielluda.

Jack ja Flora kaalusid olukorda kainelt. Kui Jack jätkaks kirjutamist, tuleks neil veelgi aastaid puudust kannatada. Kui tast aga saab postiljon, mis kasu oleks siis õht-rast toidust, uutest rõivastest ning raamatutest ja ajakirjadest? Ta pole maa peale sündinud selleks, et toita ja katta oma keha ning lõbustada vaimu, ta on siia sündinud selleks, et luua, täiendada kirjandust suurte teostega. Ta suudaks taluda kunstiinimesele osaks langevaid loobumusi, sest ta oleks vaimustatud oma tööst, mis muudaks kõik teised võimalikud lõbud nagu söömise ja materiaalsete hüvede evimise tühiseks ja tähtsusetuks. Mis andis aga tuge Florale? Kui ta oleks teinud stseeni, tulnud välja südameatakiga, nutnud või anunud, siis oleks Jack võib-olla läinud postkontorisse ja ameti vastu võtnud. Kuid tema ema, kes oli ta sünnitanud väljaspool abielu, kes oli ta armastusest ja õrnusest ilma jätnud ning mürgitanud ta nooruse vaesuse, kibeduse ja alatise kindlusetundega, ütles nüüd kindlalt, et ta peab oma juttude kirjutamist jätkama, et temas on sädet, millega ta läbi lööb. Tema, Flora, on aga Jackile toeks, ükspuha kui kaua edu saavutamiseni aega peaks kuluma. Sest kui Jackist saab edukas kirjanik, siis oleks tema, Flora Wellman, Wellmani perekonna must lammas, rehabiliteeritud.

Nüüd, kus otsus oli lõplikult langetatud, asus Jack tema resoluutsele loomusele omase keevalisuse ja innuga oma töö kallale. Selleks et kirjanikuks saada, oli tarvis kaht asja — teadmisi ja kirjutamisvõimet. Ta teadis, et kui ta mõtleb selgelt, siis ta ka kirjutab selgelt, sest kui ta oleks kehva haridusega, kui ta mõtted oleksid segased ja pillapalla laiali, kuidas võikski ta siis loota väljenduda ilmekalt ja arusaadavalt. Ning kui ta mõtted on midagi väärt, siis on seda ka tema poolt kirjutatu. Ta teadis, et ta peab tundma elu sisemist tukset, et tema tegelike teadmiste kogum peab saama tegevfilosoofiaks, mille varal ta saab maailma mõõta, kaaluda, hinnata ja tõlgendada. Ta tundis, et peab ennast harima ajaloos, bioloogias, evolutsiooniõpetuses, majanduse alal ning sadadel teistel tähtsatel teaduse aladel, sest see avardaks ta mõtteid, laiendaks ta silma-ringi ning muudaks ulatuslikumaks ta tegevusvälja. Need

teadmised annaksid talle tegeliku filosoofia, mille taolist poleks kellelgi teisel ning sunniksid teda algupärasele mõtlemisele, varustaksid teda millegi uue ja elulisega, mis paneks äravaevatud maailma oma kõrvu teritama. Ta polnud mingit kavatsust kirjutada tühja-tähja, manustada šokoladiga kaetud pille ummisajude turgutamiseks.

Nõnda ta siis asuski kohe raamatute kallale ning hakkas neisse talletatud tarkust vallutama. Ta polnud kolledžipoiss, kes endale vajalikul määral fakte pähe tuubib, et eksamil läbi saada, ega ka juhuslik möödamineja, kes suurte tarkuselõkete paistel oma käsi soojendab. Ta püüdis täie hardumusega tarkuse poole ning tema jaoks oli iga uus tundmaõpitud fakt, iga uus teooria, mille ta omandas, iga vana arusaama kummutamine ja iga uue arusaama omandamine isiklikuks võiduks, mis andis põhjust rõõustumiseks. Ta püstitas probleeme, tegi oma valiku, heitis kõrvale ning võttis kõik loetu põhjaliku analüüsi alla. Teda ei pimestanud kuulsuse sära ega sisendanud talle ka aukartust. Suurvaimud ei avaldanud talle mõju, kui nad ei andnud talle suuri ideid. Konventsionaalne mõtlemine tähendas vähe sellele mehele, kes oli murdnud iga konventsionaalsuse, millega tal oli tulnud kohtuda. Et ta ise oli pühapiltide purustaja, siis ei kohutanud teda ega peletanud tagasi ka ikonoklastiline mõtteviis, mis pärines teistelt. Ta oli aus, julge, sirgjoonelise mõttelaadiga ning tal oli sügav armastus tõe vastu — neli omadust, mida paratamatult peab evima igaüks, kes tahab olla koolitatud.

Olgugi et ta haridus oli puudulik, tundis ta end loomupärase õppijana. Haridus oli tema jaoks nagu kaardikamber. Tal polnud mingit hirmu tundmatute raamatute ees, ta teadis, et ta nii kergesti oma teelt ei hälbi, ning et ta on nende kaartide hulgas viibinud juba küllalt kaua, et teada, missuguseid randu ta uurida tahab. Sattunud raamatule, ei hakanud ta seda sisu haaramiseks tasakesi lahti muukima. Jack London võttis talle teadmiste tihnikust läbimurdmisel ettejäänud uue kõite käsile kui täitmatu loom, kui näljane hunt. Ta lõi oma hambad raamatule kõrri, raputas seda ägedalt, kuni see vagaseks jäi, larpis siis ära vere, õgis liha ning krõbistas hammaste vahel ära kondid, kuni raamatu viimane kui üks kiud ja lihas olid tema osaks saanud, olid talle oma jõu toiduks andnud.

Jack pöördus majandusteaduse isa Adam Smithi juurde tagasi ning luges «Rahvaste rikkust», läks siis edasi, võttes

läbi Malthuse «Rahvastiku teooria», Ricardi «Jaotamise teooria», Bastiati «Majanduslike harmooniate teooria», varasemast ajast pärinevad saksa teooriad maksumuse ja piirtootlikkuse kohta, John Stuart Milli «Jaotuse aktiad»... ning veelgi kaugemale läbi ajalooliste korollaaride, kuni jõudis teadusliku sotsialismi rajajateni ning tundis end jälle tuttavalt pinnal. Poliitika tundmaõppimisel pöördus ta tagasi Aristotelese juurde, käis Gibboni juhendusel läbi Rooma impeeriumi tõusu ja languse, jälgis kiriku ja riigi vahelist konflikti keskajal, Lutheri ja Calvini mõju reformatsiooni poliitilisele struktuurile, tutvus moodsaate poliitiliste kontseptsioonide algusega inglase Hobbesi, Locke'i, Hume'i ja Milli raamatutes, vabariikliku valitsusvormi tekkimisega tööstusrevolutsiooni vajaduste rahuldamiseks. Metafüüsika valdkonnast luges ta Hegelit, Kanti, Berkeleyd ja Leibnitzi. Antropoloogia alalt luges ta Boasi ja Frazerit, bioloogia alal oli ta juba Darwinit, Huxleyd ja Wallace'it lugenud, ning pöördus nüüd nende juurde tagasi sügavamale arusaamisega. Ta neelas kõiki raamatuid, mida ta sotsioloogia alalt leida võis — tööpuudust, majanduselu tsükleid ja surutisi, vaesuse põhjusi ja sellest ülesaamise viise, vaestelinnaosades valitsevat olukorda, kriminoloogiat ning heategevust käsitlevaid teoseid ja süvenes üha rohkem ametiühinguliikumisse.

Ta tegi hoolikalt märkmeid kõige loetu kohta ning seadis endale sisse kaartkataloogi süsteemi, et vajalik materjal kohe käepärast võtta oleks. Kuid alles siis, kui ta sattus Herbert Spenceri «Algprintsipidele», leidis ta kauaotsitud meetodi, mille abil sai korrelatsiooni viia need mitmesugused mõttevoolud, millest ta oli kujundanud oma tegevfilosoofia. See, et ta kohtas Spenceri mõttesuunitlust, oli võib-olla kõige suuremaks seikluseks tema seiklusrikkas elus. Ühel õhtul, pärast pikka õppimistuuri William Jamesi ja Francis Baconi kallal ning pärast soneti kirjutamist enne magamaheitmist võetava pitsi asemel, puges ta voodisse «Algprintsipide» eksemplariga. Hommik leidis Jacki ikka veel lugemast. Ta jätkas lugemist kogu järgmise päeva läbi, ronides voodist põrandale, kui ta keha väsis. Ta sai aru, et ta oli vaid asjade pealispinnast üle libisenud, eraldi seisvaid nähtusi vaadelnud killukeksi kokku kuhjates ning tehes pealiskaudseid üldistusi, kusjuures miski selles tujukas ja korratud juhuste maailmas ei näinud evivat sise-misi seoseid. See Spencer aga oli kõik teadmised tema jaoks

korraстанud, kõik ühtseks taandanud, esitades Jacki hämmeldunud pilgule universumi, mis oli nii konkreetset mõistetav nagu laeva mudel, mida meremehe käsi oli teinud ja pudelisse pannud. Polnud enam ruumi tujudele, oli jäänud vaid paratamatu seaduspärasus. Jack oli sellest avastusest rohkem erutatud kui kulla avastamisest Hendersoni harujõel, sest ta teadis, et Spenceri monism ei saa kunagi osutuda vilgukiviks.

Herbert Spenceri laiahaardelisus joovastas Jacki. Kõik varjatud nähtused paljastasid oma saladused. Sel õhtul nägi ta oma taldrikul olevas lihas säravat päikest ning ta mõtted läksid päikeseenergia kannul läbi kõigi ta muundumiste tagasi selle energia algallika juurde sada miljonit miili eemal. Siis aga võtsid mõtted jälle suuna ettepoole, järgnedes päikeseenergiale lihaste liikumapanekul kätes, mis võimaldas tal liha lõigata, ning läksid edasi koos päikeseenergiaga aju, kust lihased said käskluse liha lõikamiseks. Lõpuks nägi Jack vaimusilmas päikest oma ajus paistmas, kusjuures nii päike kui ka aju olid samast materias, olles mõlemad osakeseks teineteisest. Herbert Spencer oli talle näidanud, et kõik asjad on seotud kõigi teiste asjadega, alates kõige kaugematest tähtedest maailmaruumi avarustes ja lõpetades aatomite müriaadidega liivaterakeses kellegi jala all, ning et inimkond ja üksikisik on vaid protoplasmas kätkeatud materia teine avaldumisvorm.

Jacki neljaks intellektuaalseks isaks olid Darwin, Spencer, Marx ja Nietzsche. Tema tegevfilosoofia, saksa ja inglise filosoofia, pärines otseselt nendelt neljalt üheksateistkümnenda sajandi suurvaimult. 1899. aastal oli nende käreidasti rünnatud ja taunitud revolutsionäärade lugemiseks tarvis sisemist meelekindlust. Nende mõistmiseks oli vaja ka selget arusaamist, intelligentsi ja penetratsioonivõimet. Jackil oli vajalikku julgust ja intelligentsi ning tema neli meistrit rikastasid ta elu ja filosoofiat. Nad süvendasid ta terveloomulist skeptitsismi, tema tõearmastust tõe enese pärast, pühkisid minema keskaja vaimse saasta ning andsid talle teadmistejahl tarvismineva teadusliku meetodi. Jack omakorda dramatiseeris nende õpetust ja andis seda edasi.

Friedrich Nietzsche avaldas Jackile võib-olla kõige suuremat emotsionaalset mõju, sest nende kogemused olid kõige lähedasemad. Jack oli oma lapsepõlves tunda saanud spiritismi jubedusi, just nagu vaimuliku poeg Nietzsche

oli tunda saanud vagatsemise liialdusi. Jack tõstis mässu kõigi religiooni avaldusvormide vastu, üleloomulikkusesse jõudusesse, surmajärgsesse ellu ja jumala poolt juhitudasse maailma uskumise vastu. «Ma usun, et oma surmaga olen ma samavõrd ära pühitud nagu viimane moskiito, mille teie või mina lõmastasime.» Ta uskus, et kogu ristiusk on tühjade rituaalide ja mitteusutavate faktide kogum. Ta oli veendunud, et religioon, igasugune religioon, on inimsoo suurim vaenlane, sest ta anesteseerib aju, kasutades dopinguna dogmasid, paneb inimesed pimesi omaks võtma, selle asemel et igatüks ise järele mõtleks, takistab inimesi end isandatena maksma panemast maa peal, millel nad kõnnivad, takistades neid seega oma elu parandamast. Nietzsche juures leidis Jack õigustust kõigele sellele, mis ta religiooni pettuse, silmakirjalikkuse ja valskuse vastu tundis, esituna sedavõrd hiilgavalt, et noormees oli kindel, et Nietzsche on kristlusele haua kaevanud.

Nietzsche juures avastas ta ka teooria üliinimesest, kes on kõigist kaasinimestest suurem ja tugevam ja targem, kes suudab kõiki takistusi võita ja orjalikke rahvahulki valitseda. Jackile tundus see üliinimese filosoofia üsnagi meelepärasena, sest ta oli veendunud oma üliinimeslikkuses, tundes end võimelisena kõiki takistusi võitma, hiiglasena, kes lõpetab rahvahulkade valitsemisega (õpetamisega, juhtimisega, suunamisega). Asjaolu, et tema filosoofia üliinimese valitsemisest orjalike rahvahulkade üle oli Nietzsche viinud sotsialismi kui nõrkade ja võimetute valitsuse põlgamisele, ning oli ta viinud ka ametiühingute taunimisele, sest need viivad töölisi rahulolematusele oma saatuse suhtes, ei näinud Jacki häirivat. Tal tekkis usk nii üliinimesesse kui ka sotsialismi ning seda samaaegselt, vaatamata sellele, et need kaks teineteist vastastikku välistasid. Oma elu lõpuni jäi ta individualistiks ja sotsialistiks. Ta soovis individualismi enda jaoks, sest ta oli üliinimene, blond metslane, kes suutis võita... ning sotsialismi rahvamassi jaoks, kes oli nõrk ja vajab kaitset. Mitmeid aastaid suutis ta ühtaegu ratsutada nendel kahel intellektuaalsel ratsul, kellest kumbki tiris eri suunas.

Peale hariduse saamise oli Jackil kaelas veel teine, kohest lahendamist nõudev ja proosaline probleem — elatise hankimine. Ta veetis pikki tunde raamatukogu vabalt kasutatavas lugemissaalis, kriitiliselt studeerides jooksvaid ajakirju, võrreldes seal avaldatavaid juttusid nendega, mis

tal endal kirjutusmasinast välja tulid, ning murdes pead selle üle, missugusel kummalisel moel küll on korda läinud neid juttusid trükki sokutada. Ta oli hämmastatud, kui hulganisti trükiti surnud kraami, kus kõik oli hall, kus polnud ei valgust, ei varju ega kübetki elu. Teda viisid segadusse arvutud lühijutud, mis olid kirjutatud kerge sulega ja oskuslikult, kuid elujõuta ja ebarealistlikult. Elu oli nii imelik ja hämmastamapanev, niivõrd tulvil probleeme, unistusi ning kangelaslikku vaevanägemist, kuid need trükitud väljamõeldised tegelesid vaid kulunud sentimentaalsusega. Ta tunnetas elu pinget, tema palavikulist tukset, tema metsikut mässamist, ning just see vääris kirjutamist! Ta tahtis aupaistega ümbritseda lootuseta ürituste juhte, meeletuid armastajaid, vägilasi, kes pidasid ränkrasket võitlust keset õnnetust ja koledusi, nii et elu nende jalge all vappus. Need ajakirjade autorid aga, kelle tüüpilisteks esindajateks on Richard Harding Davis («Saatuse sõdurid», «Vürstitar Alime»), George Barr McCutcheon («Graustark»), Stanley Weyman («Prantsuse kavalier», «Keisrirüü varjus»), Margaret Deland («John Ward», «Jutlustaja»), Clara Louise Burnham («Doktor Latimer», «Tark naine»), näisid pelgavat tegelikku elu, tema sügavamaid tõdesid ja reaalsusi. Nad lakeerisid, hiilisid ebameeldivustest mööda, katsid oma tegelaskujud võltsi romantika looriga, vältides kõike, mis võib sügavamalt lahata.

Asja kallal juurelnud, jõudis Jack otsusele, et autorite säärase hoiaku valdavaks põhjuseks on hirm, hirm väljandajaid kohutada, neile mitte meeltmööda olla, hirm oma Kesk-Lääne lugejaskonda endast võõrutada, hirm sattuda vastuollu ajalehtedega, väge ja võimu enda käes hoidjatega ning kapitalistide poolt kontrollitava kirikukantsliga ja haridussüsteemiga. Tunti hirmu kõige jõuküllase, brutaalselt tõelise, eelkõige aga ebameeldiva ees. Need jutusepad olid lääged ja armetud, vedelate vatsadega kirjanduslikud kohimehed. Neil polnud ei originaalsust, ei filosoofiat ega tõelisi teadmisi. Kõik, mis nad evisid, oli vaid retsept imalmagusa romaani keste koostamiseks. Need olid mannetud vaimud, kes muutsid mannetuks ka kirjanduse. Jack jõudis äratundmisele, et need on kääbused. Vaid vägilased sõandasid mõõgad tõelise kirjandusega ristata. Tema aga sunnib nii kirjastajad kui ka lugejaskonna end vastu võtma sellisena, nagu ta on.

Ta pöördus nende kirjanike poole, kes tema hinnangu

järgi olid ise endale tee rajanud — Scott, Dickens, Poe, Kipling, George Eliot, Whitman, Stevenson, Stephen Crane. Ta tuhnis läbi geenuste triumfviraadi — nagu ta neid nimetas — Shakespeare'i, Goethe ja Balzaci tööd. Spencerilt, Darwinilt, Marxilt ja Nietzscheilt oli ta õppinud, kuidas mõelda, oma kirjanduslikelt isadelt Kiplingilt ja Stevensonilt oli ta õppinud, kuidas kirjutada. Nüüd ta tundis, et tal on olemas teadusliku determinismi tegevfilosoofia, mille abil tema poolt visandatavad tegelaskujud välja joonistada, ning kirjandusliku väljendusviisi kirkus mõtete avaldamiseks; tema teosed peaksid nüüd olema terve vaimuga, värsked ja tõde kajastavad.

Jacki jaoks olid üheks suuremaks naudinguks maailmas sõnad, kaunid sõnad, kõlavad sõnad, tugevad ja vahedad ja sütitavad sõnad. Kaalukaid ja õpetlikke raamatuid lugedes oli tal alati sõnaraamat käepärast, ta kirjutas sõnad paberilehtedele ning pistis need prakku oma kirjutuspuldi peegli taha, kust ta võis neid endale meelde jätta sel ajal, kui ta habet ajas või end riidesse pani. Ta riputas sõnade loendid klambrite abil pesunööri külge, nii et võis iga kord üles vaadates või läbi toa minnes näha uusi sõnu ja nende tähendusi. Ta kandis sõnade loendeid igas taskus, luges neid raamatukogusse või Mabeli poole minnes ning pomises neid söögilauas või magama minnes omaette. Kui mõnes jutus juhtus täpset sõna tarvis minema ning kui sadadest loenditest kargas välja see, mis evis täpset tähendusvarjundit, siis käis tal justkui soe juga südamest läbi.

Kuidas oleks tal aga võimalik oma juttudega läbi murda sellest kivisest barrikaadist, mille toimetajad olid püstitanud oma peene publiku kaitseks läänest pärinevate barbarite pealetungi vastu? Polnud kedagi, kes oleks teda abistanud, kes oleks teda nõuka sõnaga toetanud. Ta ei tundnud ühtki toimetajat või kirjameest või mõnda, kes kunagi isegi oleks üritanud kirjutada. Tal tuli võitlust pidada üksi, pimedas, ilma ühegi abita peale omaenda jõu, otsustavuse ja veendumuste ning fabuleerimistaju, mis pidid teda nüüd ülal hoidma. Ta valas juttudesse ja artiklitesse oma hinge, seejärel murdis aga nad kokku, pistis pikliku ümbriku sisse ka vajalikus koguses marke, kleepis ümbriku kinni, siis veel margid peale ja laskis saadetise postkasti. Ümbrik reisis üle terve mandri ning mõne aja pärast tõi postiljon ta tagasi. Jack oli veendunud, et teises otsas pole inimesest toimetaja, vaid kavalalt väljanuputa-

tud masinavärk, mis käsikirju ühest ümbrikust teise pistis ja margid peale kleepis.

Aeg! Aeg! Selle vähesus pani teda ilmast ilma ohkama, olgu see siis õppimisel või omal alal meisterlikkuse saavutamisel, enne kui raha toidu ja üüri eest maksmiseks otsa lõpeb, mis ta hävitaks. Päevas polnud küllalt tunde, et teha kõike, mida oleks soovinud. Tal oli kahju end kirjutamise juurest eemale kiskuda, selleks et õppida, ning tal oli kahju ka tõsise õppimise juurest eemalduda, et raamatukogusse minna ja ajakirja lugeda. Kahetsustundega lahkus ta ka lugemissaalist et Mabeli juurde minna ainsaks puhketunniks, mida ta endale lubas. Kõige raskem aga oli raamatud ja pliats kõrvale panna ning kibelevad silmad uneks sulgeda. Oma suures õhinas piiras ta oma öist uneaega viie tunniga. Talle oli talumatu mõte, et peab elamise katkestama isegi nii lühikeseks ajaks. Tema ainsaks lohutuseks oli see, et äratuskell oli viie tunni pärast tirisema pandud. Plärisev kell raputab ta teadvusetusest üles ning tal seisab jälle ees üheksateistkümmend tundi toredat tööd. Ta oli võlutud hing, leegitsev hing.

Jaauaril lõpuks avaldati jutustus «Mehe terviseks, kel tee jalge all» ajakirjas «Overland Monthly». See oli Jacki debüüt kutselise kirjanikuna. Toimetaja aga oli talle saatmata jätnud lubatud viis dollarit ega suvatsenud isegi ajakirja üht eksemplari välja saata. Jack seisis nukra ilmega Broadwayl ühe ajalehekioski ees, sest tal polnud taskus kümmet senti, millega eksemplari osta, et vaadata, kuidas ta jutt trükituna välja näeb. Ta jalutas Applegarthide maja juurde, laenas Edwardilt kümnesendise, kõndis tagasi... ja ostis oma eksemplari.

Oaklandi ajakirjanduse levitajad müüsid omad «Overland Monthly» varud kiiresti läbi, sest Jacki sõbrad Henry Clay ühingu olid hea sõna kaasa rääkinud. Üks Oaklandi ajalehtedest, kes olid Jacki kui «sotsialistipoissi» pilanud ja naeruvääristanud, avaldas nüüd lugupidava lühiartikli mr. Jack Londoni kui «kirjanikupoisi» kohta, märkides uhkusega, et üks tema juttudest on avaldatud auväärses «Overland Monthlys». Olgugi et Jack oli putuduse küüsis, kandis ikka veel kohmakaid pruugitud rõivaid ning elas sunnitult nappidest toidunormidest, tundis ta, et inimeste suhtumises temasse on toimunud otsustav pööre. Kui ta kirjanikuna tööpoolest läbi lööb, siis andestavad nad talle tema ekstsentrilisuse riietuses ja mõttelaadis.

«Mehe terviseks, kel tee jalge all» ei kuulu Jacki parimate Alaska-juttude hulka, sest selles on rõhku pandud rohkem sündmustikule kui tegelaste iseloomustamisele või looduse kujutamisele. Ometi sellest hetkest, kus Malemute Kid tõuseb püsti, kruus käes, heidab pilgu õlipaberiga kaetud aknale, millel on kolme tolli paksune jääkate, ning hüüab: «Mehe terviseks, kellel täna öösel on tee jalge all! Jätkugu tal toidupoolist, jätkugu tal koerte käppades jaksu, jätkugu ta tikkudes ikka tuld!» on lugeja kuni jutu lõpuni haaratud ning tajub, et Ameerika kirjanduses on kostma hakanud uus, nooruslik ja jõuline hääl.

«Overland Monthly» oli lubanud talle iga järgmise jutu eest, mille avaldamist peetakse võimalikuks, vürstliku summa — seitse ja pool dollarit. Vaatamata sellele, et talle polnud esimese jutu eest viit dollarit ikka veel välja saadetud, saatis Jack ajakirjale «Valge vaikuse», mis otsemaid vastu võeti ning veebruarinumbris avaldati. Jackile tundus, et jutt on üks tema parimaid ning et ta peaks selle eest saama vähemalt viiskümmend dollarit, kuid oli pikemata nõus seda minna laskma seitsme ja poole dollari eest, ning seda õige mitmel põhjusel: ta lootis, et jutt hakkab lääneosariikide kriitikutele ja ajakirjade toimetajatele silma ning rabab neid, ta soovis Mabelile tõestada, et ei tööta ilmaaegu, ning seitse ja pool dollarit, kui tal õnnestub neid kätte saada, toidaks ta peret ligemale kuu aega.

«Mehe terviseks, kel tee jalge all» kallutas Oaklandi publiku arvamusele, et Jack Londonist võib saada edukas kirjanik. «Valge vaikus» aga, mis on püsiva väärtusega klassikaliseks jutuks külma küttes oleva maa teemal, viis oaklandlased arusaamisele, et ta suudab kirjutada. Jutt, mis on esitatud suure tunde hellusega, sügava elamuslikkusega ja milles on suurepäraseid tegelaskujusid, kutsus lugejas esile kaastunnet, hirmu ja säärast juubeldust, mida võib vaid täiusliku kunstiteose puhul kogeda. Jack oli lugenud ja oma märkmikku üles kirjutanud sadu poeme. Ta oli neid kirja pannud iga päev nende ladusa väljendusviisi pärast ja seetõttu, et sõnad ta ajus laulsid, nagu muusika helilooja peas heliseb. «Valges vaikus» ta tõendab, et ta on see, mida me temasuguse päritoluga poisist kõige vähem oleksime oodata võinud — tõeline poeet. «Loodusel on palju kavalaid vempe, millega ta inimesele tema üürikese olemasolu selgeks teeb — tõusu ja mõõna lakkamatu järgnevus, tormi raevukus, maavärinate poolt tekitatavad va-

pustused — kuid kõige tohutum, kõige jahmatamapanevam on tegevuseta Valge Vaikus. Kõik liikumine lakkab, taevast selgineb, pea kohal on kui valgest vasest võlv. Vaikseimgi sosin tundub pühaduseteotusena ning inimene muutub omaenese hääle ees kartlikuks. Ainsa eluraasukesena, mis üle selle surnud maailma lummutuslike avaruste trügib, väriseb ta oma jultumuse pärast, saab aru, et ta elu pole rohkem väärt kui ussikesel oma. Tahtmatult kerkiavad kummalised mõtted ning kõigi asjade salapära pürgib esile.»

Jack arvas, et pealehakkamine nihutab rohkem mägesid paigast, kui usk sellest iial unistada võiks. Ta seadis endale normiks tuhat viissada sõna päevas ning ei jätnud enne järele, kui oli nad oma distsiplineerimatu käega paberile pannud ning masinal ümber löönud. Ta pani kõik mõttes kirja enne paberile panemist, mille järel enam miski ei suutnud teda veenda muudatusi tegema, ehk olgu see siis vaid ühe-kahe sõna asendamine teistega. Jalgratas, kell, vihmakuub ja talverõivad pandi jälle panti. Mõnikord möödus nädalaid, millal perekond toitus vaid ubadest ja kartulitest, ning dieet lahenes vaid siis, kui Eliza tõi neile oma laualt toitu. Meeleheitel hakkas Jack kirjutama triolette ja nalju, lootes teenida dollari huumoriajakirjalt.

Veel kahel korral tuli talle sel kevadel postkontorist kutse tööleilmumiseks, ükskord siis, kui kodus polnud viiesendist müntigi ega kääru leiba. Ta laenas Elizalt raha praamisõiduks, tõmbas justkui võitlusrüü selga ning sõitis üle lahe «Overland Monthly» toimetusse, mis oli ta anuvad kirjad tähelepanemata jätnud ning polnud talle saatnud ei viit dollarit «Mehe terviseks, kel tee jalge all» tasuks ega seitset ja poolt dollarit «Valge vaikuse» eest. Hetkel, millal ta toimetuse ruumi astus, sai talle selgeks, et tegemist polnud jõuka, üleriigilise tähtsusega ajakirjaga, nagu ta oli kujutlenud. Ajakiri seisis majanduslikult viimase veere peal ning tal hoidsid enda ülalpidamiseks hinge sees abitoimetaja ja majandusasjade korraldaja — Roscoe Eames ja Edward Payne. Eamesile ja Payne'ile tegi Jack Londoniga kohtumine rõõmu. Vaimustusest ülekeevate fraasidega tervitasid nad tema talenti... ning andsid lubaduse, et esimeseks asjaks, mis nad hommikul teevad, on saata talle viis dollarit. Üksnes füüsilise vägivalla tarvitamise ähvardus nälginud autori poolt suutis lagedale tuua

viis dollarit peenrahas kahe kirjandusliku džentelmeni taskutest.

Võlgadesse uppunud Jacki perekond elas sellest viiest dollarist terve märtsikuu. «Overland Monthly» palus uut juttu aprillinumbriga jaoks. Jack keeldus seda saatmast, kuni pole tasutud «Valge vaikuse» eest. Pärast korduvaid pealekääimisi nad maksid ning Jack saatis neile «Hundipoja». Aprillis avaldati ka üks ta arvukaist triolettidest «Ta pahvatas heameelest naerma» San Francisco ajalehes «Town Topics». Flora ja Jack olid oma võlausaldajate ja peremehega niivõrd kimpus, et Jack hakkas viie tuhande sõnalisi jutte pakkuma dollari eest tükk, olles valmis kõigele, et vaid mõni sent taskusse saada. Tema enesekindlust hoidis küll ülal töö, mida ta tegi, kuid oli perioode, millal ta kannatas raskete närvikriiside all, millal kõik sügavatesse hingsoppidesse maetud kahtlused pinnale tõusid ja väitsid, et väljavaated on liiga nigelad, ning et ta ei suuda iial läbi lüüa.

Mai oli tema esimene suur kuu. «Town Topics» avaldas poemi «Kui ma tund aega jumal oleksin», «Overland Monthly» aga neljanda Alaska-jutu «Neljakümnnenda miili mehed» — hoogsa loo, mis väärrib tähelepanu oma robustse iiri võitlusvaimu ja huumoriga, «Orange Judd Farmer» trükkis ära «Teenistuspuhkusel» ning ajakirja «The Black Cat» väljaandja mr. Umbstaetter avaldas lõpuks «Tuhat surma». Jack istus omas ahtakeses viletsasti valgustatud magamistoas, neli ajakirja tema kaastöö kohalt lahti löödud, ning libistas sõrmi kammina läbi oma sassis juuste, endal hallikassinised silmad rõõmust kilamas. Mis luges see, et maja oli küttepuudusest külm, et toidukapp oli tühi, et ta põsed olid lohku vajunud ning tema rõivad niivõrd viletsad, et ta enam ei söandanud Applegarthide poole minna, kartusest, et Mabeli ema võib ta äärmist puudust märgata. Temal ja Floral oli pikk nälgimise kool selja taga, nad olid sitked inimesed, kes suutsid välja kannatada seda, mis oleks vähem vastupidavad perekonnad hävitanud. Karmid katsumused olid tema raudset iseloomu karastanud; juba poisina oli ta end harjutanud uskumatult rasketele olukordadele ja ohtudele naerdes vastu vaatama. Pidi ta siis täiskasvanuna olema vähem viiking? Ta oli endale seadnud mõeldavaist ülesandeist kõige raskema. Seda enam oli tal nüüd põhjust sellega toime tulla, sest ükski vastane peale kõige hirmuäratavama ei paistnud talle väärt olevat oma

vapruse näitamiseks. Poisina oli ta end sundinud ohtu välja kutsuma ja sellest rõõmu tundma. Kuid see sundimine polnud enam loomuvastane. Ta oli sõna tõsisel mõttes julge mees, ehkki ta mõnikord kaldus sellele romantilist värvingut andma. Nii ta vähemalt sisendas endale, kui istus oma ühe kuu kirjandusliku noosi ees magamistoa vaikus, mees üksi oma tööga.

Juunis nägi tema töö trükimusta ühes idaosariigi ajalehes — Buffalo «Express» trükkis ära «Dawsonist mereni», jutustuse tema tuhande üheksasaja miilise retkest lahtises paadis allavoolu mööda Jukonit. «Home Magazine» avaldas tema «Läbi kärestike teel Klondike'ile» ning «Overland Monthly» jätkas tema Alaska-lugude sarja jutustusega «Kaugel maal». Siiski läks tal tõeliselt elukutselikeks kirjanikuks saamiseni aega veel juulini, sest sel kuul ilmusid ta jutud ja artiklid viies perioodilises väljaandes, mis oli lihtsalt ühe kahekümne kolme aastase nooruki kohta, kes alles üheksa kuud tagasi oli hakanud kirjutama. Ajakirjas «American Journal of Education» ilmus kaks tema artiklit keelepruugist ja verbide kasutamisest, mis näitas, kui kaugele ta oma iseõppimisega oli jõudnud, «The Owl», «Overland Monthly» ja Tillotsoni sündikaat aga esitasid avalikkusele kolm lühijuttu.

Leides, et ta pidukuu annab niisama palju põhjust pühitsemiseks nagu kahe esimese jutu müüminegi, lunastas Jack oma jalgratta pandist välja, läks Mabelile järele ning sõitis temaga mägedesse. Kui ta aga seekord oma võidud tütarlapse jalgade ette asetaski, märkas ta, et kallim on nukker. Neiu otseselt küsimusele vastates pidi ta tunnistama, et kõigi viie töö müük kokku tõi talle sularahas sisse vaid kümme dollarit, võimalusega saada veel seitse ja pool dollarit «Overland Monthly» käest, kes ikka veel võlgnes talle kahe varasema jutu eest. Mabel langes kummuli ning nuttis, pea poisi süles. Nende kihlusaastast oli juba pool möödas ning Mabeli arvates Jacki kasin teenistus ta edukate juttude pealt vaid tõestas, et nad iialgi ei saa abielluda või elatuda Jacki sissetulekutest kirjanikuna. Tema ise oleks küll nõus noormehe vaesust jagama, kuid mrs. Applegarth oli selge sõnaga öelnud, et Mabel ei või abielluda Jackiga, kuni viimasel pole kindlat sissetulekut.

Jack oli kaasa võtnud mitu oma uut käsikirja, mida ta neiuale innukalt ette luges, püüdes tõestada, et on vaid aja küsimus, millal rikkad ajakirjad idaosariikides tema töid

ostma hakkavad. Seistes nõnda vastamisi Jackis puhkele pääsenud eneseusaldusega, veendumusega oma loomingu tõelisuses ja jõus ning selles, et midagi taolist pole Ameerikas veel kirjutatud, sõandas Mabel lõpuks siiski öelda, et talle see kõik ei meeldi, et jutud on tahumatud ja ebadeliikaatsed, jõhkrad omas toore elu, kannatuste ja surma kirjeldamises... ning et lugejaskond ei kiida neid iialgi heaks. Tema aga armastab Jacki rohkem kui kunagi varem... Selle tõenduseks heitis ta oma käed poisi kaela ümber ning suudles teda kuumalt... Ta abielluks temaga otsekohe, kui Jack ainult oleks mõistlik ning võtaks vastu koha postkontoris... või püüaks saada alatise teenistuse ajalehe-reporterina.

Mabeli usaldusepuudus tema töö suhtes kurvastas Jacki, kuid ei kahandanud tema armastust tütarlapse vastu. Oli viimane ju üles kasvanud samas peenutsevas ja verevaeses triiphooneõhkkonnas, millest pärinesid ka idaosariikides väljaantavate ajakirjade toimetajad. Hüva, küll ta neile veel näitab. Ta raputab nad mõnulevast rahulolust üles! Ta alles õpetab nendele, mida üks lühijutt endast tõeliselt kujutab!

Ta pöördus oma rohmaka puulaua juurde tagasi, keeras endale valmis lõputu rea plotskeid ning sööstis töö kallale raevukamalt kui kunagi varem. Ta kirjutas mürgiseid artikleid klassisõja kohta ning sama kirjutusmasina lindi alt tulid välja ka seiklusjutud lastele; haaravad lood surmast ja saatuse vastu peetavast sangarlikust võitlusest külma kütkest olévas põhjas pandi samale kirjapaberile, millele tulid ka naljalood ajalehe «Town Topics» jaoks. Uue hooga ründas ta oma raamatuid, tehes arvukaid märkmeid sõja, rahvusvahelise kaubanduse, valitsusasutustes ja kohtutes võetava altkäemaksu, konkurentsil põhinevas tööstuses esineva raiskamise, boikottide, naisõiguslaste liikumise, kriminoloogia, kaasaegse arstiteaduse ning tehnika ja kaasaegse teaduse arengu kohta, lisades kaardi kaardi järel oma hästi korrastatud kartoteeki. Ei möödunud ühtki päeva, millal ta oleks õppinud ja kirjutanud vähem kui kuusteistkümmend tundi; kui tal aga vähegi jaksu oli, sundis ta end töötama üheksateistkümmend tundi päevas — kõigil seitsmel nädalapäeval. Pealehakkamine nihutab rohkem mägesid paigast, kui usk sellest iial unistada võiks.

Nendel intensiivse rakendatuse kuudel jäi tal vähe aega sõprade või ühiskondliku tegevuse jaoks. Mabel ja tema

ema olid kolinud väikesesse San José linna Santa Clara orus. Nüüd hakkas Jack tundma, et ta on end inimestest liiga ära lõiganud — oli ju lõbus ja huvitav sõpradering üheks ta loomuse peamiseks vajaduseks. Kui vastasutatud Ruskini klubi, kuhu kuulus San Francisco lahe ümbruse liberaalide ja haritlaste koorekiht, Jacki endaga ühinema kutsus, oli ta kohe nõus. Mõni õhtu hiljem läks ta ette teatamata sotsialistide kohaliku organisatsiooni miitingule, kus teda kärarikkalt ja soojalt vastu võeti. Kui talle peale käidi, et ta liikmetele kõneleks, läks Jack poodiumile ja rääkis «Maksimumi küsimusest», kus ta püüdis näidata, et kui kapitalism jõuab oma maksimaalsele arengutasemele, siis peab ta paratamatult üle kasvama sotsialismiks. Ainult nädal aega varem oli ta sel teemal kirjutanud artikli «Maksimumi küsimus», mille üks idas väljaantav ajakiri oli ostnud, kuid avaldamata jätnud, seadis Jacki professionaalsete majandusteadlaste ridadesse, sest ta näitas mitte ainult ajaloo ökonoomilise tõlgendamise täielikku mõistmist, vaid andis tunnistust ka sellest, kuivõrd ulatuslikult Jack oli süvenenud rahvusvahelise poliitilise ökonoomia küsimustesse.

Meelitatuna sellest, kuidas sotsialistide kohalik organisatsioon ta kõne vastu võttis, nõustus Jack esinema mitme pühapäevaõhtuse loenguga, mis olid üldhariduslike loengute sarjas ette nähtud. Pärast esimest pühapäevast ettekannet oli ta üllatatud, leides Oaklandi ajakirjandusest teistes ja sõbralikus toonis kirjutatud annotatsioone. Nii Jack London kui ka sotsialism olid saanud lugupidava suhtumise osaliseks!

Septembris, oktoobris ja novembris murdis Jack endale tee veel kolme ajakirja veergudele. Need olid «Conkey», «The Editor» ja «Youth's Companion». Temasõbrad Ruskini klubis ja sotsialistide kohalikus organisatsioonis hakkasid teda edukaks kirjanikuks pidama. Pühapäeviti, kui tal polnud sotsialistide kohalikus organisatsioonis loenguid, sõitis ta jalgrattal nelikümmend miili San Josésse, et külastada Mabelit. Nädala jooksul aga viibis ta mitmel õhtul miitingutel, loengutel ja vaidluskoosolekutel. Romaanikirjanikuks muutunud jutlustaja Jim Whitakeri ja filosoofia-anarhisti Strawn-Hamiltoni seltsis sõudis ta ühel õhtul ühe lahe, et Turk Street Temple'is kuulata Austin Lewise loengut sotsialismist. Siin kohtas ta Anna Strunskyt, tulist sotsialisti, keda Jack London kirjeldab kui emotsionaalset

inimest. Kahtlemata oli ta kõige sädelevam naiskuju, keda Jack eales oli kohanud.

Stanfordi ülikooli üliõpilane Anna Strunsky oli uje, sihvakas ja tundlik neiu tumepruunide silmade ja mustade lokkis juustega. Ta põlvnes ühest San Francisco pioneeride perekonnast ning tema vanemate kodu oli väljapaistvaks kultuurikeskuseks linnas. Miss Strunsky kirjutab, et tema isalepanu juhiti Jack Londonile kui seltsimehele, kes kõneleb Oaklandi tänavail ning teenib ülalpidamist juttude kirjutamisega. Kui teda pärast loengut Jackile tutvustati, oli tal oma sõnade järgi tunne, nagu oleks ta kohanud Lassalle'i, Marxi või Byronit nende nooruses, nii momentaanselt tajus ta, et viibib ajaloolise kuju läheduses. Tõeliselt aga, ütleb ta, seisis ta suurte siniste silmadega mustaripsmelise noore mehe ees, kellel oli ilus suu, mis meelsasti avaneks naermiseks, näidates seejuures kahe esihamba puudumist. Nii kulmud, nina, põsejoon kui ka massiivne kael olid kreekalikud. Tema keha tundus nõtkena ja tugevana. Ta oli rietatud halli ülikonda ning kandis pehmet valget sarki külgepandud kraega ja musta lipsuga.

Jack Londoni ja Anna Strunsky vahel tekkis temperamentne sõprus, mida koormasid ägedad vaidlused sotsiaalsel ja majanduslikel teemadel ning naisküsimuses. Jack sukeeris miss Strunskyt, öeldes, et kuigi ta on sotsialist, kaalub ta kapitaliste lüüa nende omas mängus. Inimesed arvavad, et sotsialistid on need, kellel on viltu läinud, hädavarased ja oskamatud, kuid tema tahab tõestada, et sotsialist suudab olla niisama edukas kui parim kapitalistide hulgast ning sellega aitaks ta propagandistlikult kaasa sotsialismi üritusele. Miss Strunsky arvates oli säärane unistamine otse eemaletõukav ning ta hoiatas Jacki, et tõelistele sotsialistidele see küll pähe ei mahu. Rikkust kokku ajada ja edu saavutada? Kuid igaüks, kes vanast korrast kasu saab, peab oma vaimu poolest ja ka tegelikult mõnel määral sellesse maailma kuuluma! Jack naeris heasüdamlikult ning vastas, et idaosariikide toimetajad, kes teda praegu nalga jätavad, peavad edaspidi juttude eest kenakest raha maksma, kui nad neid saada tahavad. Tema aga pigistab kapitalismilt välja kõik, mis saab, viimase kui dollari.

Kui perekonna võlad ja rahamured kõrvale jätta, tundis Jack oma elust juba mõnu. Ta teenis kümme kuni viisteist dollarit kuus. Ajakirjade ring, mis tema töid avaldasid, laienes tasapisi. Talle meeldis kirjutada, mõelda, õppida,

kõrvutada, aru saada. Pühapäeva õhtutel pidas ta sotsialistide kohalikus organisatsioonis loenguid säärastel teemadel nagu «Ekspansioonipoliitika»; ta käis lõunasöökide Ruskini klubis, kus nüüd ta sõprade hulka kuulusid noored õppejõud Kalifornia ülikoolist, elukutselised kirjanikud, uus Oaklandi raamatukogu juhataja, kes oli tulnud tema vana sõbra ja innustaja Ina Coolbrithi asemel. Nädalalõpu veetis ta Applegarthide külalisena San Jose, kus ta oma uusi käsikirju Mabelile ette luges, tema kriitilised märkused ära kuulas, mõned suudlused varastas, kuid nad metsas piknikul olid või Applegarthide sohval istunud. Kui jäägitult ta Mabelit ka ei armastanud, ei püüdnud ta kunagi tütarlast mõttes sobitada oma pulbitseva eluga Oaklandis. Oli patuasi isegi kujutleda teda sotsialistide miitingu lärmis ja suitsuvinas. Ei, tema oli karge jumalanna, kes maailma taplusest ja möllust kõrgemale. Pärast nende abielumist jäaks ta sulniks võõrustajaks tema vähem häbematu tele sõpradele, ning kui ta oma tormilistelt miitingutelt tagasi tuleb, täis erutust ja üleni higine, oleks Mabel käed selleks vaikseks sadamaks, mille rüpes ta võiks lõõgastuda, vaikselt oleskleda ja rahu tunda. Mabelil olid eeldused saada üliinimese naiseks.

Viimaks, vähe aega enne sajandi lõppu, toimus Jack Londoni elus suur murrang, mida ta vältimatult teadis saavuvat kõigile, kellel oli «usku, pealehakkamist ja annet». Äsja möödunud nädalate jooksul oli ta kirjutanud pikema jutustuse «Põhjala odüsseia», ning tal oli jätkunud ülbust saata see Bostoni «Atlantic Monthlyle», kõige siniverelise male, kõrgimale ja juurdepääsmatemale kirjanduslikule ajakirjale Ühendriikides. Seniste kogemuste kohaselt pidanuks «Atlantic Monthly» käsikirja tagasi saatma, solvatus väärakusest tunnistust andvat lipikut juurde lisades. Selle asemel sai Jack aga ühe neist piklikest lamedaid ümbrikkest, mille saabumine tal hinge kinni pani. Toimetaja kirjutas jutustuse heaks, palus Jackilt luba sissejuhatavate osade kärpimiseks kolme tuhande sõna võrra ning pakkus kirjastamisõiguse eest sada kakskümmend dollarit. Jälle vajus Jack värisedes ja klaasise pilguga oma voodi servale nagu tol hommikul, millal saabus õhuke ümbrik ajakirjalt «Overland Monthly». Sada kakskümmend dollarit! Sellest piisas perekonna võlgade katmiseks, oma vara pandis väljalunastamiseks, toidukapi täitmiseks ja üüri tasumiseks kuueks kuuks ette! Ilmatu hüppega kargas ta voodist üles,

paistis oma magamistoa ukse valla, jooksis kööki, haaras Florast kinni ja keerutas teda ringi, nii et ema jalad õhus olid, ise aga hüüdis: «Näed, ema, näed! Ma saavutasin selle! «Atlantic Monthly» avaldab minu suure jutustuse. Kõik idaosariikide toimetajad näevad nüüd seda. Nad tahavad nüüd samuti osta. Oleme teel ülesmäge!»

Flora Wellman noogutas pead ja kibe naeratus vajus tal põlmetest terasraamidega prillide tagant üle näo, kui ta ema ainust poega suudles.

Jacki ennustus osutus täpsemaks, kui ta isegi unistada oskas. Houghton Mifflini kirjastus, mis oli seotud Bostoni «Atlantic Monthlyga» ning näinud «Põhjala odüsseia» käsikirja ja teisi Jacki Alaska-jutte, mis olid ilmunud «Overland Monthlys», nõustus kevadel välja andma Jacki lühijuttude kogumiku. Houghton Mifflini esimene annotatsioon sellest ajast, millal nad lühijuttude tsükli väljaandmist kaalusid, on arvatavasti esimeseks professionaalseks kriitikaks Jacki tööde kohta. «Ta kasutab kullakaevajate laagris käibelolevat argood veidi liiga vabalt, olles tegelikult kaugel elegantsusest, kuid tema stiilil on värskust, jõudu ja kindlust. Ta maalib elavaid jutte külma, pimeduse ja nälja õudustest, rõõmust, mida selles vaenulikus keskkonnas annab inimeste seltsimehelikkus, ning inimese tõelistest väärtustest, mida see loodusega peetav karm võitlus annab. Lugeja on veendunud, et autor on seda ise läbi elanud.»

Enam pole tal tarvis rahulduda seitsme ja poole dollariga lühijutu eest, seitsme ja poole dollariga, mida «Overland Monthly» käest nii raske oli välja nõuda. 21. detsembril 1899 kirjutati lepingule alla ning Boston kohustus maksma Kalifornia ja Alaska piirimaadel alguse saanud kirjandusliku revolutsiooni vaderiks. Bostoni konservatiivse kirjastusega tema radikaalsete uuenduste seljataga oli Jackil väljavaateid, et teda erapooletult kuulda võetakse, et tema üle mõistetakse kohut tema vooruste, mitte aga lahku minekute alusel.

Mõned õhtud hiljem istus Jack oma magamistoas, ümbritsetuna käsikirjadest, kartoteegikaartidest ja märkmetest saja tulevase jutu jaoks. Mõne tunni pärast pidi tulema ilmale kahekümnes sajand. Jackil oli tunne, et keskööl sünnib ka tema, et tema ja kahekümnes sajand lähevad teele ühekorraga.

Näda aastat tagasi oli inimkond sel ööl veel keskajast

pärinevates mürgistes ududes ogaralt ringi lengerdanud, kujutledes, et maailmas on kõik ette ära määratud ja muutumatu, lihtsameelselt uskudes, et valitsemisvormid, majanduslik struktuur, moraal, religioon ja kõik teised elunähtused on issanda jumala poolt alatiseks ja kindlakujuliselt sisse seatud ning et vähimatki tõekspidamist ei tohi puudutada ega muuta. Mässumeelne saksa filosoof Hegel oli murdnud selle jäiga kontseptsiooni, mille kuningad ja vaimulikud olid mõtlemisega mitte tegelevatele hulkadele peale surunud. Teadmatuse, hirmu, vale ja silmakirjatsemise udust olid tõusnud ka Darwin ja Spencer, et inimkonda religiooni kütkeist vabastada, ning Karl Marx, kes andis inimkonnale vahendi, millega ta võib oma ahelad purustada ning oma vajadustele vastava tsivilisatsiooni luua. Sada aastat tagasi samal ööl oli inimsugu veel ori. On ta saja aasta pärast järgneval ööl juba isand? Nüüd on tal abinõud ja relvad, millega ennast vabastada. Maailm võib olla missugune tahes ja säärane, nagu inimesed teda soovivad; puudu on vaid tahtest. Jack oli kindlasti otsustanud etendada oma osa säärase kollektiivse tahte kujundamisel.

Vaikselt ja mõtlikult kaalus ta oma võimeid, oma tööd, oma iga ja oma tulevikku. Tal oli tugev karjainstinkt, talle meeldis viibida omataoliste hulgas, kuid seltskonnas oli ta kui kala kuival. Kodune keskkond oli temas tekitanud ebamugavustunde kõige konventsionaalse vastu, oli teinud ta mässumeelseks. Ta oli harjunud ütlema, mida mõtles, ei midagi rohkem ega vähem. Ebaõnne ränk käsi, mis juba kümnendal eluaastal ta peale langes, oli jätnud temasse vaid tunded, hävitades tundlikkuse. Praktiliselt oli see muutnud ta sääraseks, et vahel tunti teda karmina, tõredana ja leppimatuna, oli pannud ta uskuma, et mõistus on tugevam kui kujutlusvõime, et teadusemees seisab tundeinimesest kõrgemal. «Võtke mind säärasesena,» kirjutas ta Anna Strunskyle nende tutvuse algpäevadel, «kummalise külalisena, rändlinnuna, kes soolasest veest krobestatud tiibadel vilksatab ühel lühikesel hetkel läbi Teie elu — metsiku, eksleva linnuna, kes on harjunud suure õhumerega ja avara ruumiga ning kes pole kitsendatud eksistentsi meeldivate kommetega kohanenud.»

Teesklust ja ettekäändeid ta ei kannatanud. Inimesed pidid võtma teda säärasesena, nagu ta on, või teda üksi jätma. Suurema osa ajast kandis ta sviitrit ning võttis ette kü-

laskäike jalgratturi riietuses. Tema sõpru see enam ei šokeerinud. Nad ütlesid, üksipuha mida ta ka ei teinud: «See on ju Jack.» Ta ei lipitsenud, ei püüdnud kellelegi meelepärane olla ega kellegi soosingut võita, kuid teda armastati ja hinnati, sest, nagu Anna Strunsky väljendas, «tema tundmaõppimine tähendas otsekohest nakatumist tormilise entusiasmiga igauhe suhtes». Tema sõnad ja naer ja vaated elustasid neid, kellega ta kokku puutus, tema viibimine mõnes inimrühmas ajas sellele rühmale kohe elu sisse. Tal olid elektriseerivad omadused, tema tuppa astudes läbis inimesi otsekui vool, raputas nad ärkvele, nii et nende kehadesse ja ajadesse tuli elu.

Tema elu suurimaks kireks olid täpsed teadmised. «Esiatage mulle fakt, ümberlükkamatu fakt!» on kõiki tema elupäevi ja kogu tema tööd läbivaks juhtmotiiviks. Ta uskus, et elu rajaneb füüsilisel alusel, sest oli näinud silmakirjalikkust, pettust ja nõmedust, mis vaimse aluse taga seisis. Ta soovis, et teaduslikust uurimistööst tulenevad teadmised asendaksid pimedat usku; üksnes täpse ning kõikeläbiva mõistuse abil saaks keskajast pärineva jumala inimeste kukilt maha võtta, saaks ta troonilt tõugata ja inimkonna tema asemele seada. Agnostikuna ei kummardanud ta ühtki jumalat peale inimese hinge. Ta oli kogenud, kui nurjatu inimene võib olla, kuid ta oli samuti näinud, missuguste kõrgusteni ta võib pürgida. «Kui väike on inimene ja kui suur ta on!»

Ta nõudis inimeselt esmajoonet ja alati mehisust. «Inimene, kes suudab lööki või solvangut silmi pilgutamata vastu võtta, ilma et ta vastu annaks — brrrr! Ma ei hooli ka ta ülevatest mõtteavaldustest, mul hakkab paha!» Arg inimene oli tema silmis põlastusväärne. «Vaenlased! Pole tarvis. Anna pihta, kui löömaks läheb, või muidu antakse sulle, kuid kunagi ära pea vimma. Tee asi klaariks ja andesta.» Jack oli oma sõprade suhtes heldekäeline; ta andis end järgitult nende käsutusse, keda armastas, ning ei jätnud neid maha ka siis, kui nad teda haavasid või eksisid. «Ma ei arva, et oma sõprade puuduste hukkamõistmine annaks mulle põhjust neid mitte armastada.»

Tema elu peatoeks oli sotsialism. Ta uskus, et riik peab muutuma sotsialistlikuks, ning sellest usust ammutas ta jõudu, meelekindlust ja julgust. Ta ei lootnud, et inimkond ühe päevaga uueks kujuneb, ega mõelnud ka, et sotsialismi eesmärkide saavutamisele peab eelnema inimese taassünd.

Talle oleks meeldinud, kui sotsialism oleks järk-järgult läbi imbunud, ilma avaliku revolutsioonita ja verevalamiseta, ning tal oli tuline tahtmine anda oma osa rahvahulkade harimisel, et nad võiksid neile kuuluva tööstuse, loodusvarad ja valitsuse üle võtta. Kui aga kapitalistid teevad selle evolutsioonilise protsessi võimatuks, siis oli ta valmis sotsialismi ürituse eest võitlema barrikaadidel. Sest misugune uus tsivilisatsioon oli kunagi sündinud ilma veristseteta?

Tema sotsialistlike veendumustega oli orgaaniliselt seotud tema filosoofiline poolehoid Haeckeli monismile, Spenceri materialistlikule determinismile ja Darwini evolutsiooniõpetusele. «Loodusel pole tundehellust, heldemeelsust ega halastust. Me oleme nukud suurte mõistmatute jõudude mängus, kuid me võime mõnede nende jõudude seaduspärasusi teada saada ja nende abil näha oma arengusuunda. Me oleme pimedad tegurid looduslikus valikus inimrasside seas... Ma väidan koos Baconiga, et kõik inimlikud arusaamad kasvavad välja meelelistest tajudest. Ma väidan koos Locke'iga, et kõik inimese ideed tulenevad meeleorganite funktsioneerimisest. Ma väidan koos Laplace'iga, et pole mingit vajadust looja-hüpoteesi järele. Ma väidan koos Kantiga, et maailm on tekkinud mehhaanilisel teel ning et loomine on looduslik ja ajalooline protsess.»

Oma tööprotsessis lootis ta käia oma õpetaja Kiplingi jälgedes. «Kipling puudutab asjade hinge. Tema jaoks pole lõppu, seda pole lihtsalt olemas. Ta avas uued perspektiivid vaimule ja kirjandusele.» Jack kuulutas, et temas äratab nõrdimust «see vaene ameerika tütarlaps, keda ei tohi vapustada ning kellele ei tohi anda midagi vähem lääget kui märapiim». Tema küpsesse ikka jõudmise aastakümme, sajandi viimane kümnend, oli sajandi madalpunktiks, viljatuse ja tühjuse perioodiks, kus viktoriaanlus pääses juhtima. Kirjandust abistasid nii eest kui tagant, nii paremalt kui ka vasemalt Kesk-Lääne arusaamad moraalist, raamatuid ja ajakirju anti välja lugejaskonnale, kes pidas Louisa May Alcottit ja Marie Corellit suurteks kirjanikeks. Algupärast tööd oli raske teha, kirjutada võis vaid respektaablist keskklassist või rikastest inimestest, voorus pidi alati saama väärilise tasu ning pahelisus hukkamõistu. Ameerika kirjanikelt nõuti, et nad kirjutaksid nagu Emerson, näeksid elu meeldivast küljest, hoiduksid karmist, rõõmutust, räpasest, tõelisest. Ameerika kirjandust juhtisid

ikka veel Holmesi, Whittieri, Higginsoni, W. D. Howellsi, F. Marion Crawfordi, John Muiri, Joel Chandler Harrise ja Joaquin Milleri meeldivalt poetilised hääled. Ameerika kirjastajad, kes olesklesid oma kõrgete positsioonide hõredas ja jahedas atmosfääris, maksid ennekuulmatut tasu Barrie, Stevensoni ja Hardy teoste eest ning läksid koguni nii kaugele, et trükkisid ära (muidugi toimetaja poolt kastreerituna) prantslaste ja venelaste julgeid avaldusi, oma ameerika autoreilt aga nõudsid pseudoromantilise tegumoe kordamist, lubades muuta vaid kulisid.

Venemaal teostasid kirjanduses revolutsiooni Tolstoi ja realistid; Prantsusmaal Maupassant, Flaubert ja Zola; Norras Ibsen; Saksamaal Sudermann ja Hauptmann. Kui Jack luges ameeriklaste poolt kirjutatud jutte ning neid Hardy, Zola ja Turgenevi loominguga võrdles, siis ei imestanud ta enam selle üle, miks Euroopas peetakse Ameerikat laste ja metslaste maaks. Ameerika kirjanduse ülempreestritar «Atlantic Monthly» trükkis Kate Douglas Wiggin ja F. Hopkinsoni ilukirjanduslikke teoseid. «Kõik see oli äärmiselt vaikne ja kahjutu, sest oli läbi ja läbi surnud.» Hüva, paari päeva pärast ilmub «Põhjala odüsseia» ning ei «Atlantic Monthly» ega ameerika ilukirjandus pole enam kahjutud ja surnud. Jack oli kindlalt nõuks võtnud teha oma maa kirjanduse heaks sama, mis Gorki tegi ilukirjandusliku proosa heaks Venemaal, Maupassant Prantsusmaal ja Kipling Inglismaal. Ta toob kirjanduse Henry Jamesi kõrgema seltskonna salongist välja ning asetab ta rahvahulkade kööki, kus talle mõnikord võib küll lehk külge tulla, kuid see oleks vähemalt elu lõhn.

Tolleaegses ameerika kirjanduses ei tohtinud mainida kolme asja — ateismi, sotsialismi ja naise jalgu. Tema, Jack, etendab oma osa organiseeritud religiooni ja organiseeritud kapitalismi hävitamisel ning mõjub kaasa, et seksuaalvahekordele hakatakse vaatama mitte kui millelegi põlastusväärsele, inetule ja surnuksvaigitavale, vaid kui teaduslikult põhjendatud looduslikule valikule, mille eesmärgiks on liigi püsijäämine. Ta ei soovinud aga muuta ka tühipaljaks pamfletikirjutajaks, sest eelkõige oli ta kirjanik, kirjanduse looja. Ta koolitab end välja juttusid vestma nii osavalt, et propaganda ja kunst on lahutamatu paari pandud.

Seda nelja eesmärki taotlevat kavatsust oli tema arvates võimalik täide viia ainult siis, kui talt saab lõpuleveereva

sajandi üks haritumaid mehi. Et endale aru anda, kui kaugele ta juba oli selle titaanliku ülesande kallale asumisel jõudnud, heitis ta pilgu laual ja voodil lebavaile raamatule, mida ta parajasti uuris ja kust ta endale väljakirjutusi tegi. Jah, ta oli õigel teel: Saint-Amand'i «1848. aasta revolutsioon», Brewsteri «Arutlusi struktuurist ja stiilist», Jordani «Märkmeid evolutsiooni kohta», Tyrelli «Subarktika», Bohm-Bawerki «Kapital ja kasum», Oscar Wilde'i «Inimese hing sotsialismi puhul», William Morrisi «Sotsialistlik ideaal — kunst» ja William Oweni «Saabuv solidaarsus».

Kell tema ema toas lõi üksteistkümmend. Oli järele jäänud vaid tunnike hääbuvast sajandist. Jack küsis endamisi, mis laadi see sajand oli ning mida ta oli endast järele jätanud Ameerikale, sellele Ameerikale, mis oli aastal 1800 alustanud omavahel vaid nõrgalt seotud põllumajanduslike riikide rühmitusena. Esimesed aastakümned olid möödunud pioneeride tungimisega metsikutesse maakohtadesse, sajandi keskpaik masinate ja tehaste väljaarendamisega ning kontinendi hõivamisega, lõpp aga suurima rikkuse kokkuajamisega, mida maailm eales oli tundnud... Ning selle rikkuse ja tehnilise progressi kõrval oli ta aheldanud rahvahulga masinate ja vaesuse külge.

Uus sajand aga — ah! — see saab olema suur aeg elamiseks. Loodusvarad, masinad, teadused, kõik rakendatakse inimkonna teenistusse, mitte aga tema orjastamiseks. Inimaju haritakse looduseaduste tundmaõppimisega, teda õpetatakse mittekummutatavatele faktidele otsa vaatama, selle asemel et teda nõrkade jaoks määratud religiooni ja tossikeste jaoks määratud moraali abil uimastada. Kirjandus ja elu muutuksid siis sünonüümideks. Inimese tõeline vaim avalduks siis kunstis, kirjanduses ja muusikas, mida ahtakeste eluraamide, religiooni ja kapitalismi kolmepäine koletis nüüd juba hällis kägistama hakkab.

Missugust suurepärase Ameerikat näevad küll tema pojad saja aasta pärast sel ööl, kui nad oma laudade ääres istuvad ning vastmöödunud sajandile pilgu tagasi heidavad! Tema osaks on aga selle uue Ameerika tekkimisele kaasa aidata. Ta heidab praegu lõppeva pimedas sajandi kütkeid kõrvale, ta keeldub kandmast neid jäledaid kõrgeid jäiku kraesid, mis inimese ihusse lõikuvad, ning neid jäledaid kõrgeid jäiku ideid, mis inimese ajusse lõikuvad, ning nad haletsusväärseks muudavad. Ta pöörab üheksateistkümmend

nenda sajandi ajast ja arust läinud ideoloogiale selja ning vaatab uljalt näkku kahekümnendale sajandile, ükskõik, mida see ka tuua võiks. Temast saab moodne inimene ja moodne ameeriklane. Saja aasta pärast meenutavad ta pojad ja pojapojad teda uhkustundega.

Flora kell lõi kesköötundi. Vana sajand oli läinud. Uus oli algamas. Jack kargas oma laua tagant püsti, tõmbas kläniskaelusega sviitri selga, pani klambrid püksisäärtesse, tõi välja oma jalgratta ning sõtkus nelikümmend miili läbi ööpimeduse San Josésse. Kas olekski võimalik sajandit paremini alustada kui abielludes kohe esimesel päeval tütarlapsel, keda ta armastab? Et tema pojad ja pojapojad saaksid saja aasta pärast sel ööl teda uhkusega meenutada, ei tohi ta aega raisata!

V

Mrs. Applegarth polnud kunagi soovinud, et Jack ta väimeheks saaks. Ta polnud kihlusele küll liiga tarmukalt vastu seisnud, sest ta teadis, et abielu esmaseks tingimuseks oli see, et Jack suudab oma naist kirjutamisega ülal pidada. Säärase võimaluse kartmiseks arvas ta aga vähe põhjust olevat. Kui Jack aga astus Elmi ja Ashbury tänava nurgal asuvasse üheperekonnaelamusse ning näitas Mabelile ja tema emale «Põhjamaise odüsseia» signaaleksemplari kui head ennet selle kohta, missugune õnnelik uus aasta ees seisab, muutis Mrs. Applegarth äkitselt meelt. Jah, ta nõustuks nende abieluga, jah, päevapealt... kuid ühel tingimusel. Jack peaks kas asuma Applegarthide majja San Josés kui perekonna eest hoolitseja — oli ju Mr. Applegarth surnud ning Edward ei elanud enam kodus — või tal tuleb oma ämm Oaklandi kaasa võtta ning anda lubadus, et ta teda tema tütre kunagi ei lahuta.

Jacki, kes alles mõne päeva eest oli ühele oma sõbrale kirjutanud, et tal «on alati tulnud perekonda ülal pidada ning et see on noorele mehele põrgu», kohutas mitte niipalju väljavaade saada endale kaela vastutus veel teisegi perekonna eest, kui just see, millise ilmse endastmõistatavusega Mrs. Applegarth oma tüdrit raudsete küünide vahel hoidis. Järgnes perekondlik stseen. Jack püsis omal arva-

musel, et Mrs. Applegarthil pole mingit õigust oma tütre õnnel ees seista. Mrs. Applegarth aga tegi Jackile teatavaks, et Mabel on kohusetruu laps, et ta on tänulik kõigele eest, mis ema tema heaks on teinud, ning et ta ei jäta oma ema ka vanaduspäevil maha. Kõike seda väitis Mrs. Applegarth, hoolimata kõigile teada olevast asjaolust, et ta oli kaks korda nii tugev kui Mabel, et ta oli türannina sundinud tütarlast põetajat mängima ning nõudis oma tütrelt ka praegu, et see talle hommikueine voodisse tooks.

Mabel istus kahe inimese vahel, keda ta armastas, ise kahvatu ja üha ägenevast vaidlusest segane, suutmata otsustada, kelle poolt olla. Ta oli alati olnud oma ema võimu all ning see oli talle luusse ja lihasse läinud. Sellel harral naisolevusel, kes oli nii nõrk, et ei söandanud ema vastu piiksatadagi, jätkus kummalisel kombel kindlust vaikselt istuda ning oma elu purustada lasta, pealt vaadata, kuidas tema unelmad armastusest, abikaasast ja lastest pihuks ja põrmuks muudetakse.

Kui Jack tol öhtul lööduna Oaklandi tagasi jõudis, nurjunud sõit seljataga, lisandusid ta muredekoormale veel uued hädad. Flora teatas talle, et «Atlantic Monthlylt» saadud raha on otsas. Hommikul sõitis ta jalgrattal tuttavat marsruuti pidi pandimajja, John Londoni vihmakuub juht-
raual. Kui ta naasis, oli tal paar dollarit taskus, kuid koju tagasi tuli jalgsi kõndida. Tema teekond pandimajja, mis vahetult järgnes Mrs. Applegarthi ultimaatumile, näitas talle, missugusesse võimatusse olukorda ta oli sattunud. Kui Mabel oleks tema majja tulnud ning temaga voodit ja toitu jaganud, siis oleks see tähendanud vaid vähest kulude suurenemist. Nende armastus oleks neil lasknud tee muredest läbi murda. Kuid kulub veel aastaid, enne kui ta nii palju teenima hakkab, et ka oma ämma saaks ülal pidada. Oli lihtsalt kujuteldamatu, et ämma võiks Flora juurde elama tuua, sest need kaks naist oleksid juba kahekümne nelja tunni jooksul teineteisel kõris kinni. Ning isegi siis, kui ta suudaks kaht majapidamist ülal hoida, kas oleks ta siis isand omas kodus? Kas ei võtaks Mrs. Applegarth tema kodu oma käpa alla nagu tema naisegi? Mabel peaks kõigepealt olema Mrs. Applegarthi tütar, ning ainult siis, kui aega üle jääb, saaks ta olla ka haine. Säärane olukord oleks talumatu!

Jacki meel värises erutusest, kui ta Mrs. Applegarthi võimutsemisest tingitud nurjumisele mõtles. Ta nõrdimus

jõudis haripunkti, kui talle meenus Mabel, kelle elu kahe tugeva inimese vahele sattumisega puruks muljuti. Ta raev hajus ning temas sai ülekaalu õrnus Mabeli vastu ja mure tütarlapse pärast ning ta võttis kindlalt nõuks, et kõigi takistuste kiuste ta ei jäta tüdart ema meelevalle alla, et ta abiellub ning saab mrs. Applegarthiga hakkama, kui see vajalikuks osutub. Otsustanud kõik korda seada, muutus ta meel rõõmsaks, ning ta rahunes. Kaine mõtlemisvõime tagasi saanud, oli ta sunnitud mõnema, et kui ta peakski mrs. Applegarthi üle mingil moel võidu saama ning normaalse abieluni jõudma, siis tuleks selle eest sajakordselt maksta Mabelil oma kidura tervise arvel. Jällegi püüdis ta end veenda, et ta ei luba Mabelit ohvriks tuua, et niipea kui ta hakkab piisavalt raha teenima, rajab ta omaette majapidamise ning laseb mrs. Applegarthil selle üle valitseda. Sest ükskõik, kuidas ta peaks selle ülevõimu all ka kannatama, poleks see siiski hullem kui see, mida temal ja Mabelil tuleb taluda praegu. Siis hakkas see piinav nõiarõng jälle uuesti otsast peale ning ta sai aru, et tema alistumine hävitaks nad samuti, sest kuidas saab õnnelik olla üks abielu, kui naine on ihult ja hingelt orjastatud oma ema poolt.

Ta elas üle oma suurima pettumuse. Tema armastus Mabeli vastu oli saanud nagu endastmõistetavaks ning nende abielu oleks kujunenud õnnelikuks. Tema armastas tütarlast ning pidas temast lugu kõige selle peenetundelisuse ja hea tooni tundmise tõttu, mis tal endal puudus. Et tütarlaps oli nii habras ja ta tervis nii hellik, siis oleks Jack tahtnud teda kaitsta ja alati hoolas olla, et teda mitte solvata. Mabel omakorda polnud kedagi armastanud enne Jacki ning oma iseloomu tõttu ei armastanud enam kedagi ka hiljem. Temast oleks saanud truu naine ning ta oleks loonud Jackile säärase kodu, mida noormees oli kogu oma noorusaja ihaldanud. Jack oli ääretult õnnetu, mitte ainult seepärast, et tema unistused naisest, kodust ja lastest tal käest ära libisesid, vaid ka seepärast, et tema armastatud naisolevus oli sattunud mõttetult traagilisse olukorda, millest ka Jack polnud suuteline väljapääsu leidma, traagilisse olukorda, mis hävitab mitte üksnes nendevahelised suhted, vaid ka Mabeli enese.

Jaanuar osutus pidukuuks, olgugi et Jacki tõusev kuulsuspäike andis finantsiliselt alles vähe sooja. «Põhjala odüsseia» avaldati «Atlantic Monthlys», mille igakuisesse numbrisse paigutati vaid üks kuni kaks lühijuttu. «Öko-

noomika Klondike'il» ilmus ajakirjas «Review of Reviews» ning «Südikus ja visadus» ajakirjas «Youth's Companion». «Põhjala odüsseia» on lugu Naassist, Akatani pealikust, moodsast Odüsseusest, kes mööda kogu maailma otsib oma naist Ungat, kelle talt pulmaööl röövib üks kollasejuukeline viiking. Samuti nagu «Valge vaikus», tekitab ka see jutustus lugejas traagilise ekstaasi. Teos võeti idas vastu kiidukooridega, sest julge ettevõtmine innustab ka teisi julgusele. Ühes Oaklandi ajalehes ilmus artikkel Oaklandi kasvava kirjandusliku tähtsuse kohta, kusjuures keskseks kujukaks oli mr. Jack London. Meenutades kõiki neid raskusi, mida tal oli tulnud taluda, ei muutunud ta sõbrad kadedaks, nagu seda sõpradega enamasti juhtub, kui üks nendest tavalisest edukamaks osutub. Sõbrad korraldasid Jacki auks koosviibimise ning kõik olid õnnelikud, et tal vedama hakkas.

Kuu lõpus laenas ta ühelt oma sõbralt viis dollarit, et jalgratas pandist välja lunastada, ning sõtkus San José poole. Kõigi nende päevade jooksul oli ta oma argumendid selgelt ja täpselt läbi mõelnud ning oli nüüd kindlalt veendunud, et ka Mabel ei suuda nendele vastu seista ja saavutab oma iseseisvuse. Mabel aga suutis ta sõnu vaevalt mõista, olles nagu kataleptilises transiseisundis ning ise seejuures vaikselt häälel ühtlugu korrates: «Ema vajab mind, Ta ei tule minuta toime. Ma ei või teda maha jätta.» Veel palju aega hiljem, 1937. aastal, ütles Edward Applegarth nukralt: «Ema oli alati isekas naisterahvas. Mabel veetis kogu oma elu tema eest hoolitsedes.»

Jack ei jätnud veel lõplikult lootust. Ta armastas Mabelit niisama palju kui varemgi, kuid ta hakkas teiste naiste seltskonda otsima. Ta kohtus küllalt sageli Anna Strunskyga, kelle lõunalauas oli alati vabu kohti sõprade jaoks, kes võivad juhuslikult sisse astuda... ning Jack astus sageli sisse. Anna kirjutas samuti lühijutte ja sotsioloogilisi esseid. Nad arvustasid teineteise tööd, vaidlesid ägedalt kõigi asjade üle päikese all, imetlesid teineteist. «Anna, ärge laske end maailmale kaduma minna, sest kuivõrd te maailmale kaduma lähete, niivõrd olete te pattu teinud.» Oli veel keegi San Francisco naisajakirjanik nimega Ernestine, kelle fotolt nähtub, et tal oli harukordne profiil ning kuratlik helk silmis. Tema ja Jack läksid viimase sõnade järgi palju kaugemale sellest, mida võiks nimetada «konventsionaalseteks väljasõitudeks».

Vaatamata sellele, et jaanuar oli Jackile olnud nii hiilgavaks kuuks, ei saanud ta veebruaris müüa reakestki. «Atlantic Monthlylt» saadud rahaga sai kinni maksta võlad, osta soliidsed rõivad Florale, Johnnyle ja endale ning muretseda raamatuid ja tellida ajakirju, mida ta vajab. Nüüd aga, kui majas polnud jälle pennigi, tundis Jack, et tal on sellest kõrini villand. Lapsepõlves majanduslikult tunda saadud teotused, mille kohta tal oli tekkinud tunne, et ükski inimolend ei suudaks seda taluda, olid viinud teda veendumusele, et pauperism on niisama hukkamõistetav nagu suur rikkuski. Ta võttis nõuks, et seal, kus on tegemist rahaga, ilmutab ta avalikult ja järjekindlalt jõhkrust, et ainult lollid põlgavad raha. «Raha on see, mida ma tahan, või pigem tahan küll asju, mida raha eest osta saab. Ning sellest ei saa mul kunagi küllalt. Mis puutub aga praktiliselt mitte millestki elamisse, siis kavatsen seda teha nii vähe kui võimalik. Toit teeb inimese, mitte sünnipära. Rohkem raha tähendab rohkem elu minu jaoks. Raha saamise harjumus ei kujune kunagi mu paheks, kuid raha kulutamise harjumus — oh Issand! Ma jään alati selle ohvriks. Kui sularaha tuleb kuulsusega, siis tulgu kuulsus, kui aga sularaha tuleb kuulsuseta, siis tulgu sularaha.»

Nõnda öelnud, andis ta panti oma raamatud ja ajakirjad ning oma uue ülikonna, mille üle ta oli olnud nii uhke. Nagu ikka, tegi ta oma esimese peatuse pärast pandimajast lahkumist postkontoris, kus ta ostis marke ja lähetas käsi- kirjad teele. Kui ajakiri «The Editor» pakkus talle tuhande seitsmesaja sõna pikkuse artikli eest viis dollarit, oli ta solvunud, kuid võttis siiski raha vastu. Ta asus kahekordse innuga jälle oma töö juurde. Ta oli kirjutanud tuhat sõna päevas, kuus päeva nädalas ning oli võtnud endale reeglaks, et teeb järgmisel päeval tasa selle, mis eelmisel päeval puudu jäi. Nüüd aga suurendas ta oma töönormi tuhande viiesaja sõnani, siis kahe tuhandeni, kuid sellest kaugemale minekust ta loobus.

«Ma jään selle juurde, et head tööd ei saa teha, kui määraks on kolm või neli tuhat sõna päevas. Head tööd pole võimalik sulepeast välja imeda. Seda tuleb laduda nagu müüri, iga tellist hoolega valides.» Asjaolu, et ta vajab rohkesti ja kiiresti raha, ei muutnud teda oma meetodites hooletuks või mõtlemises loiuks. Ka selles, missugust laadi jutustusi ta kirjutada soovib, ei muutnud ta oma meelt. Ta deklareeris, et kui ajakirjad tahavad teda ihu ja hin-

gega tükki osta, on nad teretulnud, kui vaid suudavad maksta nõutavat hinda. Kogu kirjutamisest vaba aja aga veetis ta sellega, et uuris Drummondit arenguõpetuse valdkonnas, Hudsonit psühholoogia alal ning kõiki raamatuid, mida ta antropoloogia küsimustes leida võis, kusjuures see mitteignoreeritav fakt, et ajakirjad poleks maksnud evolutsiooni ja antropoloogia tonni eest kümnet sentigi, ei heidutanud teda sugugi.

Himustades ise raha, mis teda tema igavesest orjusest vabastaks, kirjutas ta kirglikke artikleid sotsialismi üle, ehkki teadis, et neid artikleid pole võimalik müüa, ning pidas sotsialistliku partei jaoks loenguid Alamedas, San Josés ja teistes väikestes linnades, saamata mingit tasu. Teda ängistas rahapuudus, kuid tema sõbrad tollest perioodist teavad rääkida, et ta oli valmis reisima üksipuha kui kaugele, et ainult leida mõnda inimrühma, kellega võiks alustada tulist vaidlust antropoloogia küsimustes. Kui ta sattus Weismanni radikaalsele teooriale, et omandatud omadused pole päritavad, tegi see ta niisugusel määral rahutuks, et ta jättis kogu töö sinnapaika ning käis ringi oma sõprade pool, lahtine raamat käes, et ka nemad ta suurest avastusest osa saaksid. Tema, kes väitis, et võiks kirjutada jama, kui keegi talle selle eest maksaks, näitas end hoolimatult ebajärjekindlana, kirjutades asjadest, millesse ta uskus — revolutsioonilisi artikleid ja juttusid, ehkki samas vaimus varem kirjapandu ikka alles kasutult laua all vedeles. Ta tahtis raha, kuid hind, mida ajakirjade toimetajad oma raha eest nõudsid, oli tema jaoks liiga kõrge! «Jään kindlaks. Igaüks, kellel on olnud juhust mind hästi tundma õppida, on märganud, et asjad lähevad nii, nagu mina soovin, isegi kui selleks aastaid kulub. Mitte keegi ei saa mind kõigutada, olgu see siis vaid väikestes hetkelistes asjades. Ma pole kangekaelne, kuid pöördun ikka jälle oma eesmärgi poole niisama kindlalt nagu kompassinõel pooluse poole. Viivita, püüa vältida, seisa salaja või avalikult vastu, kõik see ei loe midagi, sest asjad lähevad nii, nagu mina soovin. Elu on heitlus ning ma olen selleks heitluseks valmis. Kui ma poleks loogilise loomusega loom, siis oleksin ma seismisest raisku läinud või tee veeres kõngenud.»

Veebruaris leidis ainult mõnepäevase vahega aset kaks sündmust, mis antud momendil näisid tähtsusetutena, kuid mis ometi olid Jacki välise elu suhtes määravad. Ta võttis

vastu mrs. Ninetta Eamesi, ajakirja «Overland Monthly» majandusasjade korraldaja abikaasa kutse einele. Ning Oaklandi toodi matmiseks tagasi Fred Jacobs, tema kursusekaaslane, kes oli end Hispaania ja Ameerika vahelisse sõtta üles andnud ning kes oli transpordilaeva pardal surnud, pärast seda kui oli söönud konservliha, mida olid hankinud need, kes sõjast kasu lõikavad ning keda kõikjale jätkub. Mrs. Eamesi eine toimus varem. Läks küll tükike aega, enne kui tagajärjed end tunda andma hakkasid, kuid mõju püsis seda kauem.

Mrs. Ninetta Eames oli malbe, peenutsev, lasteta neljakümne seitsme aastane naine. Teda tunti ikka kui «vaest Nettat», ta oli velbas ja nutikas isik, kelle kavatsused vaid harva ilmsiks tulid ning kes leebuse ja sentimentaalsuse varjus raudsete sõrmedega kõige külge klammerdus nagu viinapuuväät. Kuna tema mees oli pretensioonikas tossike, oli mrs. Eames perekonnaasjade ajamise enda peale võtnud ning saavutas oma eesmärgid sel ainukesel teel, mis möödunud sajandi kaheksakümnendatel ja üheksakümnendatel aastatel oli jäänud avatuks naistele, kes võisid oma mehi juhtida ja neile tarmukust sisendada, ilma et maailm seda kahtlustadagi oleks teadnud.

Kutse põhjuseks oli artikkel, mida mrs. Eames kavatses «Overland Monthly» jaoks Jacki kohta kirjutada. Sellele einele oli mrs. Eames kutsunud ka oma õetütre, keda ta oli lapsepõlvest saadik kasvatanud, Clara Charmian Kittredge'i, kes oli oma tädi üpris hea teise. Clara Charmian Kittredge oli reibas, sõnakas ning sihvaka, kuid meela kujuga, kakskümmend üheksa aastat vana ning alles valla-line. Polnud võimatu, et mrs. Eames lootis Jacki ja oma õetütre vastastikuse huvi ärkamist. Miss Kittredge aga krimpsutas Jacki viletsate rõivaste üle nina ning oli nõrdinud, kui mrs. Eames arve maksis. Ta erutus vaid siis, kui mrs. Eames Jackile ütles, et tema õetütar on ühes lähedalasuvas kontoris masinakirjutajaks. Miss Kittredge toksas oma tädile kohe vastu säärt, selle eest, et tädi oli avalikuks teinud, et ta peab elatise saamiseks tööd tegema.

Kahekümnendal veebruaril lõpetas Jack õhinal «Hundi-poja», oma esimese raamatuna ilmuva juttude kogumiku korrektuuride lugemise, ning saatis nad posti teel kirjastajale tagasi. Järgmisel päeval võttis ta osa Fred Jacobsi matustest, kus ta kohtas Jacobsi kihlatut Bessie Maddernit, kena välimusega iiri tütarlast, keda Jack Oaklandi ringi

päevilt pealiskaudselt tundis. Kaaslased nägid tütarlast üpris meelsasti ja pidasid temast lugu ning tundsid nüüd ta kaotuse puhul kaasa. Järgmisel hommikul sai Jack kirja Mabel Applegarthilt, kes oli Bessie vana sõbratar ning kes nüüd Jacki palus Bessiet külastada ning teha kõik, et ta murekoormat kergendada. Veel samal õhtul külastas Jack Madderneid.

Bessie Maddern, kuulsa näitlejatar Minnie Madderni nõbu, oli lõpetanud San Francisco tütarlaste kõrgema keskkooli, käinud kaks aastat seminaris ning olnud kolm aastat Alameda alama astme keskkooli õpetajaks. Fred Jacobsi surma ajal andis ta eraviisilisi järeleaitamistunde matemaatikas mahajäänud õpilastele alama astme keskkoolist ja kõrgemast keskkoolist neile, kes tahtsid ülikooli astuda. Ta oli füüsiliselt tugev, pika toimega flegmaatiline naine, kes Oaklandis ja Alamedas jalgrattal majast majja oma õpilaste juurde sõitis. Ta oli Jackist veidi vanem, tal olid soojad kurvameelsed silmad, kullinina, suur, kuid ilusalõikeline suu, tugev lõug ning mustad juuksed kitsa halli triibuga, mis tal otsmikult otse tahapoole suundus ning mis oli talle jäänud mälestuseks ühest õnnetusest, mida ta üheksateistkümnendaastaselt oli läbi elanud. Temas võis tunda rahulikku väarikust ning täiel määral otsekohest loomust.

Miss Maddern tundis südamevalu Fred Jacobsi kaotuse üle, Jack aga valutas südant oma lootusetu kihluse pärast Mabel Applegarthiga. Nad leidsid, et neil on teineteise seltsis meeldiv olla, et nad saavad sellest lohutust, tundes end koos olles vähem troosituna. Peagi leidis Jack, et ta veedab palju õhtuid miss Madderniga koos. Neiu aitas teda järele matemaatikas ja füüsikas, milles ta polnud õpetust saanud, Jack aga asus esimesi inglise kirjanduse teoseid uurima, ning andis Bessie'le ülevaate inglise kirjandusloost. Pühapäeviti võtsid nad oma jalgrattad üle lahe Marin Countysse sõites kaasa ning sooritasid retki Muiri metsadesse, kus nad hõõguvatel sütel endale õhtusöögi valmistasid röstitud lihast, küpsetatud bataatidest, krabidest ja kohvist. Teistel õhtutel, kui Jackil oli veidike raha, õhtustasid nad mõnes San Francisco põhjakaldal asuvas itaalia restoranis ning läksid siis ooperisse.

Jack jätkas iganädalasi neljakümne miiliseid jalgrattasõite San Josésse, kuid kohtumised Mabeliga tegid ta meele kurvaks ja kaine. Kergendustundega läks ta Bessie kergesse vähenõudlikku seltskonda tagasi. Neiu korrigeeris

nüüd kõiki Jacki käsikirju, siludes juhuslikke kohmakusi lauseis. Talle meeldis noormehe töö ning ta uskus vähimagi kõhkluseta, et noormehest saab üks maailma suuri kirjanikke; ning see kindel usk jäi tas kõikumatuks.

Jacki korter Sixteenth Streetil oli saanud kohtamispai-gaks inimestele, keda ta tundis, sest nad kõik olid tema seltskonda ihkama hakanud. «Mul on saatustlik võime sõprade soetamiseks ning mul puudub õnnistatud oskus nendest lahtisaamiseks.» Miski maailmas ei meeldinud talle rohkem kui võõrustaja osa etendamine, kuid jalgrattakel-lad hakkasid väljas tema maja ees tilisema nii tihedasti, et sageli pidi ta oma kirjatööd tegema kolme või nelja mehe juuresolekul, kes istusid voodil, suitsetasid, vanadest aegadest juttu heietasid ning arutlesid, kas materialistlikud veendumused viivad paratamatult pessimismini. Jack ei saanud oma külalisi tühja kõhuga minema lasta. Kui «Overland Monthlylt» saabus paar dollarit artikli «Sõja võimatuses» eest või «National Magazine'ilt» artikli «Õppetund heraldikas» eest, ostis ta endale kohe varuks biifsteeki ja karbonaadi, et nad jääkappi pista.

Sõbrad Ruskini klubist astusid sisse, et suitsu teha ja lobiseda, seltsimehed sotsialistide kohalikust organisatsioonist, et teda miitingule kõnelema kutsuda, siis veel vanad tuttavad Jukonilt, kalainspeksioonist, austripiraadid ning hulkurid raudteelt. «Minu praeguse korteri üheks varjuküljeks on see, et igaüks astub sinna sisse, minul aga pole südant neid ukse taha saata.»

Et ta kodu hakkas ulualusena kõigi tema raamatute, sõprade ja töö jaoks liiga väikeseks jääma ning kuna ta lootis, et «Hundipoeg» talle rohkem sisse toob, otsustas Jack suuremasse korterisse kolida. Tema ja Flora leidsid East Fifteenth Streetil, ainult mõni kvartal eemal, kahekorruselise maja, kus oli suur uukakendega elutuba ja ruumikas magamistuba, mida võis tööruumi ja kabinetina sisse seada. Seitsme toa sisustamisel tegi peamise töö Eliza, kuid Bessie Maddern aitas Jacki kabineti hubaseks ja rõõmsaimeliseks muuta. Jacki perekonna sissekolimise eelõhtul riputasid Eliza ja miss Maddern kabinetti kardinaid üles, kuna Jack ise oli vaibal täies pikkuses siruli, sõrmed kukla taga kokku põimitud, nii nagu ta oli palju öid ka «Sophie Sutherlandi» võõritekil lamanud. Eliza pöördus kardinapuu võtmiseks ringi ja märkas, et Jack vahib Bessiet, endal iseäralik ilme näol. Korraga ta nägi

Jacki silmis otsust langevat ning teadis kohe, milline see otsus oli. Järgmisel hommikul polnud ta üllatatud, kui Jack talle teatas, et abiellub Bessie Madderniga.

Jack oli nii kindlalt soovinud Mabel Applegarthiga abielluda mitte ainult seepärast, et ta tütarlast armastas, vaid ka seepärast, et oli abiellumismeeleolus. Ta oli tublisti rohkem läbi elanud kui tema kakskümmend kolm aastat seda eeldada lubasid. Temas oli isakutsumus nii tugev, et ta isegi hulkurina raudteel oli oma märkmikusse kirja pannud igatsuse laste järele. «Mitmed sügavad kaalutlused on mind selle sammuni viinud. Kuid ma pean käega lööma nimelt ühele vastuväitele — et siis ma olen seotud. Ma olen juba niigi seotud. Ehkki olen üksik, pean ma sellegipärast perekonda ülal pidama. Tuleks mul tahtmine Hiinasse minna, peaksin ma ikkagi majapidamise eest hoolitsema, olgu mul siis naine või mitte. Nii aga muutun ma püsivamaks ning saan rohkem aega tööle pühendada. Igaühel on lõpuks vaid üks elu, ja miks seda mitte elada? Mu süda on avar ning ma saan korralikumaks ja tervema elulaadiga meheks, kui mind tagasi hoitakse ega lasta vabalt triivida, kuhu mul aga lust tuleb.»

Jack ja Bessie olid teineteise vastu ausad. Nad ei kuulutanud, et on meeletult armunud, nagu romantilised traditsioonid seda ette nägid. Nad teadsid, et Bessie ikka alles armastas Fred Jacobsit ja et Jack ikka alles armastas Mabel Applegarthi. Kuid mõlemad võtsid abielu südamega. Nad meeldisid teineteisele, pidasid teineteisest lugu ja tundsid vastastikust meeldumust. Neil oli tunne, et võivad rajada hea abielu ja kindla kodu ning kasvatada toredaid lapsi. Nad mõõnsid, et armastus pole küll just pikk sõna, kuid on küllaldaselt paindlik, lastes end mitmel viisil defineerida. Miss Maddern kaalus abieluettepanekut päeva või paar, siis aga nõustus.

Jack ei tahtnud abielluda nime all, mis polnud päris seaduslikult tema oma, sest sellega võis ta oma lapsed kahtlasesse olukorda seada. Seepärast rääkis ta Maddernitele ära, kuidas olid lood tema sündimisega. Nad läksid Bessiega kahekesi ühe Oaklandi kohtuniku juurde, kes oli Maddernite perekonnasõber. Viimane kinnitas noortele, et kuna Jack on kogu oma eluajal kandnud Londoni nime ning on selle all töid avaldanud, siis on tal nimele ka juriidiline õigus.

Pühapäeval, nädal aega pärast Jacki abieluettepanekut,

laulatati Jack ja Bessie vaikselt. Flora oli niivõrd solvatud sellest, mida ta pidas enda hülgamiseks poja poolt, et keeldus talitusele tulemast. Noorpaar sõitis jalgratastel maale kolmepäevast mesinädalat pidama, siis aga naasis Oaklandi, et kodu sisse seada ning tööle hakata. Ruskini klubi korraldas nende auks õhtusöögi, Oaklandi «Enquirer» aga väitis abielust kirjutades, et «pruut on ilus ja tubli noor naine», milline kompliment oli Oaklandi rahva arvamust mööda ka täiesti ära teenitud.

Päeval jätkas Bessie oma järeleaitamistundide andmist mahajäänud õpilastele; tema teenistusest piisas elamiseks, kui Jacki sissetulek väheseks jäi. Õhtuti korrigeeris ta mehe käsikirju ja kirjutas neid masinal ümber, luges uusi raamatuid, mille vastu mees huvi tundis, et nad neid siis koos arutada võiksid, tegi paberilehtedele ära kirju luuletustest, mis mehele olid meeldinud, ning köitis neid sadade kaupa punaste pappkaante vahele, kogus ajakirjadest ja köitis kokku artikleid majanduslikel ja poliitilistel teemadel, seadis sisse pimiku ja näitas mehele, kuidas fotosid ilmutada. Pühapäeviti võtsid nad ette pikki jalgrattamatku läbi viljaka San Leandro oru, kus Jack pajatas Bessie'le lugusid oma nooruspäevist John Londoni farmis. Ühel nädalalõpul läksid nad Santa Cruze, kus nad ujusid ookeanis ning hullasid liivarannal. Nad ei sattunud küll tundejoo-vastusse, kuid neil oli koos lõbus olla ning nende vahel valitses siiras ja usaldusväärne sõprus. Kõik Jackis kõnles, et ta oli rahul oma valiku ja oma abieluga. Bessie ütles 1937. aastal: «Ma ei armastanud Jacki, kui ma temaga abiellusin, kuid õige pea hakkasin teda armastama.»

Abielu näis endaga head õnne kaasa toovat, sest maikuus avanes Jackile lõpuks juurdepääs idas väljaantavale lühijuttude ajakirjale «McClure's», mis avaldas põnevusjutte meestele. Algas mesinädalate periood Jacki ja kirjastaja S. S. McClure'i vahel, kes omandas surematu kuulsuse sellega, et maksis kõrget hinda tundmatute autorite juttude eest, sest «poisid peavad ju sööma». McClure ostis «Visad naised» ja «Elu seaduse», kirjutades Jackile: «Me oleme Teist suuresti huvitatud ning tahaksime, et Te teaksite, et siin New Yorgis on Teil kõige siiramad sõbrad. Sooviksin, et nüüdsest peale vaataksite meile kui oma kirjanduslikele toetajatele. Kui saadaksite meile kõik, mis kirjutate, kasutaksime ära, mis saame, mida me aga ei

saa, seda püüaksime paigutada kuhugi nii soodsalt kui võimalik.»

Noorel kirjanikul pole võimalik saada julgustavat teadet kui see. McClure'i sõnast võttes kogus Jack terve kastitäie käsikirju kokku, siis aga süvenes kirjutama vastseid, mis tal meeles mõlkusid. McClure ostis ära «Maksimumi küsimuse» ning maksis talle kolme pala eest kokku kolmsada dollarit, suurima rahasumma, mis Jackil kunagi oli olnud. Materjali, mida ta kasutada ei saanud, saatis McClure oma soovitustega teistele ajakirjadele. Kui käsikirjad muutusid tema jaoks liiga arvukaks, andis ta nad üle soliidsale kirjandusagendile. Tänu sellele, et McClure ta töid omandas, ja McClure'i eestkostele New Yorgi kirjandusmaailmas hakkas Jack Londoni nimi tuntuks muutuma.

Kui «Hundipoeg» 1900. aasta kevadel välja lasti, sai ta otsekohe positiivse kriitika osaliseks. Raamat oli nagu viitsütikuga pomm, mis vabastas tee uude sajandisse. Mõni juhuslik igandlik lause välja arvatud, polnud temas üldse nüüd juba igavikku vajunud üheksateistkümnenda sajandi sugemeid. Lühijuttudes kõlas jõuliselt uus sajand. Teaduslik hoiak evolutsiooni ja liikidevahelise võitluse suhtes, kirikuvande alla sattumist mittepelgavate inimeste tõeline väärtus, mida ei saa tavalise moraali mõõdupuuga kindlaks määrata, julge lähenemine elu julmusele, varjukülgedele ja kibedusele kui ka kaunile ja heale, mitmest keskkonnast pärinevate ning varem lubamatuks peetud tegelaskujude sissetoomine lühijutu peenesse seltskonda, ohjeldamatu teotsemine, brutaalne konflikt ja vägivaldne surm, mis varem olid jutuvestjale keelatud — kõik see oli hingekellaks sellele verevaesele, sentimentaalsele, tõelisusest möödahiilivale ja silmakirjalikule, mis vajutas oma pitseri üheksateistkümnenda sajandi kirjandusele.

Paljud tolleaegsed kriitikud võtsid omaks Jacki mõõdupuu. Bostoni «The Literary World» ütles: «Autori labidas lõikab sügavale asjade juurtesse,» «Atlantic Monthly» aga arvas, et «raamat sisendab lugejasse sügavat usku inimkonna mehisusse». Teised kriitikud kirjutasi: «Täis tuld ja tundeid», «sündinud jutuvestja», «läbi ja läbi mehelik ning jõuline», «avalduvad kõik välised geniaalsuse tunnused», «suur jõuline kunstnik»... Üks kriitikutest märkis: «Tema jutud on läbi imbunud suure Põhjala poeesiast ja müstikast. Valdavad alati traagilised toonid (vastandina

happy end'i vormelile), nagu see on alati, kui mehed võitlevad looduse ürgjõududega. Ta tõi Klondike'i elu komöödiasse ja tragöödiasse küllaltki palju Kiplingi kujutlusvõimet ja dramaatilist jõudu. Kuid tal on tundeõrnust ja sangarluse ülevamate tundeavalduste ergast mõistmist, mida Kiplingil nii harva näha võib.»

Temalt ilmus esimene raamat ning juba võrreldi teda heas mõttes tema armastatud õpetajaga! Retsensioonidest ülendatud meeleolus jätkus tal ometi mahti pahandada kriitikute üle, et nad ei suutnud Kiplingi tõelist suurust mõista ning ta septses selle kohta kähku valmis ka krõbeda artikli.

«Hundipoja» ilmumine tähistas ameerika moodsa lühijutu algust. Tal oli eelkäijaid Edgar Allan Poe, Bret Harte'i, Stephen Crane'i ja Ambrose Bierce'i näol, kes kõik olid konventsionaalsest maneerist lahti öelnud, et tõelist kirjandust luua, kuid Jack oli esimene, kes tõi jutu lihtsate inimeste kodudesse, kes muutis ta täiel määral mõistetavaks ja nauditavaks. Kuni selle ajani oli enamik lühijutudest kirjutatud vanapiigadele. Jacki jutud olid määratud iga liiki ameeriklastele, välja arvatud vanapiigad — need aga neelasid neid jutte ettetõmmatud aknakatete ja lukustatud uste taga. Ta oli ka esimene, kes vormi kahekümenda sajandi teadusliku hoiakuga läbi immutas, andes talle selle jõu ja vitaalsuse, mida ameeriklased olid mandri vallutamisel ja hiiglasliku tööstuse rajamisel rakendanud.

Kaua aega oli ta ihaldanud romaani kirjutamisel oma kätt proovida. Et aga romaani kirjutamiseks kulub kuus kuud kuni aasta, missuguses ajavahemikus pole tööst võimalik saada mingit tulu, näis väljavaade, et ta suudab piisavalt tööd ette ära teha, mis võimaldaks pikema teose juurde asuda, küllaltki kaugena. Siis kirjutas ta oma täbarast olukorrast McClure'ile. See vastas jalamaid: «Subsideerime Teie romaani Teie enda tingimustel. Saadame Teile viie kuu jooksul iga kuu tšeki 100 dollarile, kui Te aga leiate, et vajate 125 dollarit, siis oleme nõus ka sellega. Olen kindel, et suudate kirjutada tugeva romaani. Kui Teil peaks kunagi mingisugust abi tarvis minema, siis teatage meile sellest, palun.»

Ning siis, kui tuul puhus ta karjääri purjedesse, nagu see oli olnud «Razzle Dazzle'iga» pärituult sõites, tõi Bessie talle uudise, et ta on rase. Jack oli üllirõõmus ning teadis kohe, et see saab olema poeg. Kui ta varem oli olnud sõb-

ralik, siis nüüd muutus ta õrnaks kui laps, hoolitsedes hellasti naise tervise ja heaolu eest. Teadmine, et ta varsti saab isaks, turgutas ta loomingulist sädet ning mõni tund pärast seda, kui Bessie talle oma saladuse avaldas, alustas ta tööd oma esimese romaani «Lumeväljade tütar» kallal.

Olgugi et Jack oli hoolega kaalunud asjaolu, et ta on juba seotud ja peab perekonda ülal pidama, jättis ta tüüpiliselt mehele omasel viisil kahe silma vahele asjaolu, et seniajani pole veel ehitatud kööki, kuhu mahuks kaks naist. Flora hakkas Jacki naisele põrgut tegema.

Ta oli sügavasti haavunud sellest, mida ta nimetas poja pakkuminekuks just sellal, kui too hakkas natuke raha teenima. Olles nurisemata kannatanud kõigi nende puudusest märgistatud kuude kestel, tundis ta nüüd, et on õigustatud tasu saama. Selle asemel aga tõi Jack majja võõra naise. Flora oli Jackile toitu valmistanud ja tema eest hoolitsenud, nüüd aga tahtis Bessie ise toitu valmistada. Flora oli olnud võõrustajaks, kui sõbrad külla tulid, nüüd oli Bessie perenaine. Florale ei meeldinud, et ta Jacki elus kõrvale jäi, talle tundus, et teda tõrjutakse tagaplaanile. Kui ta muremõtteid haudus, tuli vana neurasteenia tagasi. Ta tülitseis Bessie'ga ilmast ilma, tegi viimasel elu nii kibedaks, kui vähegi sai. Kaksikümmend aastat pärast Jacki surma märkis Bessie: «Ma pidanuks Florat ümmardama, teda poputama ja tunnustama teda perenaisena, siis oleksime kõik toredasti läbi saanud. Kuid ma olin noor ning tahtsin ise oma abikaasa eest hoolitseda. Nii me põrkasimegi kokku!»

Nii mõnigi kord, kui Jack püüdis mõtteid oma esimese romaani rasketele ülesehitusprobleemidele keskendada, täitsid kahe naise vihased hääled toa, milles ta töötas, ning ajasid tal «Lumeväljade tütre» meelest. Ta püüdis kõike seda taluda nii kaua, kui suutis, siis aga tormas majast välja ning kõndis nii kiiresti kui jalad võtsid Eliza poole, anudes teda oma poole minema ja koduseid rahustama. Kui Jack siis tund või kaks hiljem koju tagasi tuli, oli Eliza asjad kombesse saanud ning Jack võis jälle töö juurde asuda.

Et tal nüüd olid sõprade vastuvõtuks paremad võimalused, hakkas Jack enda ümber koguma huvitavate inimeste ringi, julgustades neid harjunud kombel kolmapäeva õhtuti sisse astuma. Sõprade ringis oli esikohal kõrgekasvuline atleetliku kehaehitusega erakordselt tundlik

George Sterling, kellest Jack kirjutas: «Mul on sõber, kõige kallim kogu maailmas.» Sterling oli katoliku kiriku preestri seisusest loobunud, et saada üheks neist vähestest luuletajatest, kes põimivad oma töösse ilu, õrnuse ja tõeiha. Klassikalisel pinnal üleskasvanud esteedina oli ta lõhestatud isiksuseks, keda ühelt poolt köitis armastus sotsialismi vastu, teiselt poolt aga «kunst kunsti pärast» kontseptsioon, mida talle oli sisendanud Ambrose Bierce, kelle filosoofiat Jack ägedasti eitas. Rikka kujutlusvõimega isikuna, kelle sõnades kätkes muusika, suutis Sterling kuulustav sõber oma tulihingelisuse ja vaheda kirjanduskriitikaga palju ära teha Jacki nurgelisuse silumiseks. James Hopper, turske ja jõuline jalgpallur, keda Jack tundis ülikoolipäevist ja kes samuti püüdis lühijutte kirjutada, sai lähedaseks sõbraks nagu Jim Whitakergi, seitsme lapse isa, kes oli loobunud jutlustajaametist ja oma kantslist, et romaane kirjutada. Lähedaseks sai ka Xavier Martinez, hispaania-indiaani päritoluga maalikunstnik. Frederick Bamford, Oaklandi raamatukoguhoidja abi ja üks Ruskini klubi asutajaid, tõi kaasa oma terava kitsehabeme ja vaheda kirikuõpetatuse. Anna Strunsky tuli kohale San Franciscost, samuti filosoofist anarhist Strawn-Hamilton, sotsiaaldemokraat Austin Lewis ning teised San Francisco lahe ümbruskonna radikaalid. Mrs. Ninetta Eames käis sageli külas, tuues kaasa oma kirjandushuvilisi sõpru ja teateid oma õetütre Euroopa-reisi kulgemisest. Kõik tulid õhtusöögiks, mille järel loeti käsikirju ning arutati uusi raamatuid ja näidendeid. Pärast mängisid mehed pokkerit või «punast koera» väikeste panuste, suure õhina ja laia naeruga. Peagi said need kolmapäevaõhtused koosviibimised tuntuks kui Jacki kodu lahtiste uste päevad.

Cloudesley Johns, kena välimusega armastusväärne nooruk, saabus kohale oma postkontorist ühes Kalifornia linnakeses, et Jacki läheduses nädalat veeta. Johns oli esimene isik, kes pärast «Mehe terviseks, kel tee jalge alla» avaldamist «Overland Monthlys» Jackile vaimustatult kirjutas. Sellest ajast alates olid nad kirjavahetuses. Hulkurid raudteelt, meremehed, vanad sõbrad kaipealselt, kõigile neile meeldis Jacki poole sisse astuda, et klaasikese haput itaalia veini juua või sõbralikult juttu puhuda. «Iga natukese aja pärast ilmub mõni vana laevakaaslane... äsja tagasi tulnud pikalt reisilt... suur palgapäev ees...» Ütle, Jack, vana vunts, kas saad mulle homseni laenata paar dol-

larit?» Jack küsis, kas poolest summast ei piisa, andis neile raha ja laskis nad minna. Ta oli üliõnnelik, et sai osutada külalislahkust, ja talle meeldis väga oma majas hulgana sõpru näha, kui oli oma päevatöö lõpetanud.

Olgugi et 125 dollarit ajakirjalt «McClure's» saabusid regulaarselt iga kuu, ei jätkunud sellest enam tema perekonna vajaduste, tema kasvava elustandardi ja sõpradevoolu rahuldamiseks. Ta hakkas oma tööaega kaheks jaagama, pühendades hommikupoolikud tõsisele kirjandusele, pealelõunad aga igapäevase leiva teenimisele. Selle tulemusena müüs ta «Boston Transcriptile» artikli sellest, kuidas ta pargis magas ning seejärel politseinikule lugusid Jaapanist jutustas, et vanglast pääseda; siis müüs ta veel artikli «Husky», Alaska kelgukoerast, mille ostis «Harper's Weekly», teise artikli «Ekspansioon», mille San Francisco «Wave» trükkis ära juhtkirjana, kaks perekonnaelu jutustust «Nende alkoov», mis avaldati ajakirja «Womans Home Companion» poolt, ja «Majapidamine Klondike'i ääres», millega ta pääses «Harper's Bazaari» veergudele; trioleti «Town Topicsile»:

Ta astus sisse,
kui mina olin läinud välja,
et paar penni pumbata välja,
selleks astus ta sisse
ja sellest ei tulnud midagi välja;
nii olin mina puhtalt väljas
ja tema omadega sees.

Ja Jackil oli dollar taskus!

Ta töötas nii püsivalt oma kirjutusmasina ja raamatute taga, et mõnikord ei saanud päevade kaupa jalga eesuksest välja, ehk siis ainult õhtulehe toomiseks eeskojast. Ta kaotas kehakaalus, muutus lõdvaks, leidis, et muutub pelglikuks vastavalt oma lõdvenemisele, et hakkab pelgama kirjutada asju, millesse ta usub, hakkas endamisi küsima, kas seda käsikirja saab müüa, või kas too meeldib publikule. Ta oli alati veendunud, et pödukas kehas ei saa kätkeeda terve vaim, ning seepärast ostiski paari hantleid, millega ta igal hommikul lahtise akna all harjutas, enne kui kirjutamiseks maha istuda — harva hiljem kui kell kuus hommikul; pärast tööd läks ta aga Berkeley küngaste taha kütima või lahele kalu püüdma. Tema keha muutus tugeva-

maks ning koos sellega kasvas ka südidus ja julgus. Uue vitaalsuse hoos kirjutas ta «Mittekahetseja Jan» ja «Mees armiga». Need olid ta esimesed humoristlikud lood Klondike'ilt ning kirjutatud iirlase kuratliku huumorimeelega, kes võib isegi surnu juures valvates vempe visata.

Ajakirjanduse positiivsele kriitikale vaatamata oli «Hundipoja» läbimüük vaid keskpärane. Ka ei hakanud talle ajakirjad, «McClure's» välja arvatud, maksma paremat tasu — kakskümmend dollarit käsikirja eest oli kõrge hind. Tema nimi polnud lugejaskonnale veel tuntud. Ta pidi kirjutamist jätkama, et mõni tema töödest menu saavutaks ja autori kuulsaks teeks. Vahepeal jätkas ta dollarite noppimist, kust aga sai. Kui «Black Cat» kuulutas välja jutuvõistluse ja ta ei suutnud välja mõelda jutu põhikavandit, millega mõnd suurt auhinda võita, kirjutas ta iroonilise «Semper idem». Selleks andis talle idee õhtuleht, mida ta luges, ning ta võitis väiksema auhinna. Kui «Cosmopolitan Magazine» kuulutas välja võistluse teemal «Koostöö puudumisest tekkiv kahju», läks Jack välja ühele võimalusele miljoni hulgast ning kirjutas revolutsioonilise artikli pealkirjaga «Mida ühiskond konkurentsil põhineva süsteemi läbi kaotab». Ta sai kahesaja dollari suuruse esimese auhinna, mis andis talle põhjust märkida, et ta on ainus mees Ameerikas, kes sotsialismist raha teeb.

Pärast kuid kestnud alalõpmata näaklemist naise ja ema vahel üüris Jack väikese üheperekonnaelamu tänaval, mis asus otse selle maja taga, kus ta ise elas, ning paigutas Flora ja Johnny sinna ümber. See ekskommunikatsioon ajas Flora marru; nüüd oli ta siis oma poja majast välja tõstetud, hüljatud! Jack saavutas selle manöövriga vähe, välja arvatud lisakulu, sest Flora käis endiselt Jacki pool, põhjustades veelgi rohkem segadust, ning hakkas talle osakssaanud ülekohtust rääkima ka naabritele, kes alustasid keelepeksu. Kujutledes, et ta on jälle iseenda peremees, hakkas Flora väikestes äritehingutes kaasa lööma, kulutades Jacki poolt antud raha teadmata kuhu ning tehes võlgu, mis ta pojalt tuli tasuda.

Kogu suve ja sügise töötas Jack oma romaani kallal, pidas sotsialistide kohaliku organisatsiooni jaoks loenguid San Franciscos korraldatavatel massimiitingutel, võttis nendest osa ka siis, kui esinesid teised lektorid, astus Ibseni ringi, võttis vehklemis- ja poksitunde oma tagaõuel ning võõrustas kolmapäevaõhtuti oma sõpru. Ta oli kaugel sel-

lest, et olla melanhoolne haritlane — üheks toredamaks elamuseks talle sel sügisel oli jalgpallimatši jälgimine, kus Kalifornia meeskond Stanfordin oma pihuks ja põrmuks lõi —, kuid tema kõige olulisemaks seikluseks sel perioodil oli suurte raamatute avastamine, millele ta andus täiest südamest, loobudes kõigest, nagu too näruseis rõivais ning näljane ajalehepoiss, kes, lehepakk kaenla all, neliteistkümmend aastat tagasi Oaklandi raamatukogusse astus ja miss Coolbrithi käest midagi head lugemiseks küsis. Ta kirjutas Anna Strunskyle: «Istusin siis ja nutsin kui laps, sest lõpetasin just «Tundmatu juudamehe» lugemise. Juudamehe ja Tessiga oma nimel võib Hardy rahulikult surra.» Ta väitis, et ka tema võib rahulikult surra, kui suudab luua ühe või kaks raamatut, mis võiksid riiulil seista külge külge kõrval nende raamatutega, mis on nõnda rikastanud ta elu.

Jacki ja Anna vahel arenesid iseäralikud suhted. Nad hakkasid pikapeale aru saama, et nende mõttelaad oivaliselt ühtis, olgugi et nad bioloogia, materialismi ja sotsialismi üle ikka veel ägedalt vaidlesid. Juulis hakkasid Jacki kirjad Annale võtma õrna tooni. «Vaatamata kõigele sellele pinnapealsele möllule, mis meie tutvumist märgistas, polnud tõeliselt, sügavamalt võttes, üldse mingeid lahkheliseid. Me olime kuidagi ühtviisi häälestatud, kõige all oli mingi tõeline ühtsus. Vettelastav laev sööstab mere poole, rennpakud protesteerivad nagisemise ja kriuksumisega, kuid meri ja laev ei kuule neid. Nii oli ka meiega, kui me teineteise ellu sööstsime.»

Ta esitas oma tõsisemad tööd Anna Strunskyle, kes oma kriitiliste märkuste tegemiseks rakendas mõistust, mis peenelt tajus vaimseid väärtusi. Omalt poolt soovitas Jack tungivalt, et Anna ka oma kirjutisi jätkaks. «Oo Anna, kui Te vaid paneksite paberile oma kirka hinge tema muutlike meeleoludega! Te tekitate minus tunde, nagu suunataks maailma mingit uut energiat. Anna, lugege oma klassikuid, kuid ärge unustage lugemast seda, mis on tänapäevane, uuesti sündinud kirjanduslikku kunsti. Peate omandama moodsa käsituslaadi. Tuleb silmas pidada vormi. Ning kui kunst on igavene, siis vorm kasvab välja põlvkondadest. Oo Anna, ärge valmistage mulle pettumust!»

1900. aasta lõpupoole ta kirjutas: «Puhas ilus sõprus? — mehe ja naise vahel? — ilm ei suuda säärast asja ette kujutada, peab seda niisama kujuteldamatuks kui lõpma-

tustki.» Ka Jack ise ei pidanud seda võimalikuks. Kui ta oleks seda võimalikuks pidanud, siis oleks ta tähelepanu osutanud mitte Oaklandi, vaid San Francisco neiule, kui ta Mabel Applegarhi pärast tujust ära oli. Ta ei tahtnud oma naisele truudusetu olla, kuid ta meelt hakkas köitma Anna Strunsky. Temal ja Bessie'l oli ühiseid mälestusi, nad olid kogenud seltsimehelikkust ning olid loonud elu; kõige selle pärast armastas Jack oma naist. Kuid Annaga sidus teda meele- ja hingelaadi ühtsus ning selle pärast armastas ta Annat.

Nüüd, kus Bessie oli lapse ootel punsunud ja laiaks läinud, hakkasid Jacki vaevama tema tunded miss Strunsky vastu, keda ta kirjeldab kui «vene juuditari, kes muide on geenius». Kuid nende vahel polnud lausutud sõnakestki vastastikustest tunnetest. «Uskuge mind, Anna, ütlemata jäänud asjad on kõige suuremad. Önn — minule? Kallis, minu jaoks olete Teie olnud rõõmu ja õndsuse allikaks.» Jack oli abiellunud, et meelerahu saada ning ühiskonnas kindlat ja püsivat positsiooni omandada, kuid «... just nüüd, kus vabadus näis mulle avanevat, hakkan ma tundma, kuidas köidikud tihedamalt kokku tõmmatakse ja vangirauad kinni needitakse. Nüüd meenub mulle aeg, mil olin vaba, kus mind miski tagasi ei hoidnud ning kus võisin teha, mida süda soovis».

Pole kahtlust, et tal olid miss Strunsky vastu tõsised tunded, kuid sellesse olid segatud hirm ja kartused, nukrus isaks saava noore mehe vabaduse pärast, kellele nüüd uued ja kestva kohustused kaela tulevad. Kuidas oleks aga asjad kujunenud siis, kui mrs. Applegarth poleks oma ultimaatumit esitanud enne, kui Jack kirjutas Annale: «Önn — minule? Kallis, minu jaoks olete Teie olnud rõõmu ja õndsuse allikaks.»?

Ta jätkas poemide kirjutamist, et saavutada ladusust, ning ablast moodsa ilukirjanduse lugemist, et täiesti koduneda moodsa väljendusviisiga. Ta jätkas paljusid katsetusi, mitte müügi eesmärgil, vaid oma ampluaa laiendamiseks, kirjutas pikki kriitilisi artikleid, milles käsitles juttude koostamise tehnikat, ning hoolitses ikka selle eest, et ta käsikirjadesse ei lipsaks ühtki lauset, kus ta kõrv võiks konarlikku ütlemisviisi või ebakõlalist sõna tabada. Kui talle tundus, et hakkab oma töösse juba liiga üleolevalt suhtuma, otsis ta välja pataka vanu jutte ning muutus otsekohe vaguraks kui lammas. Tema ja Cloudesley

Johns, kellel oli akadeemiline haridus, vahetasid omavahel sapiseid kriitilisi märkusi käsikirjade veertel. Johns, kes kirjutas raamatut pealkirjaga «Tee filosoofia», saatis töö Jackile retsenseerimiseks. Jacki vastuses sisaldub tema kirjanduslik kredo. «Te käsitlete põnevad elu, romantikat, inimese elu ja surma küsimusi, huumorit ja paatost, kuid jumalapärast käsitlege neid nagu kord ja kohus. Ärge kõnelge lugejale Tee filosoofiast. Las Teie tegelaskujud kõnelevad sellest oma tegudega, toimingutega, sõnadega. Uurige Stevensonit ja Kiplingit ning vaadake, kuidas nad iseennast elimineerivad ning loovad asju, mis elavad ja hingavad ja inimesi haaravad ning lugemislampide ülēmäärast põlemist põhjustavad. Teosest õhkuv nõuab ikka ja alati kunstniku elimineerimist. Väljendage end heade jõuliste lausetega, mis oleksid värsked ja elavad, kirjutage nii, et oleks pinget, mitte pikalt ja laialt, ärge jutustage, vaid maalige! visandage! ehitage! Looge! Parem tuhat sõna, mis on korralikult üles ehitatud, kui terve raamatutäis keskpärast pikaksheietatud kritseldust. Saatke ennast kuradile! Unustage ennast ära! Siis hakkab maailm Teid meeles pidama!»

Juba siis, kui ta hakkas «Lumeväljade tütre» kirjutamisega ühele poole jõudma, teadis ta, et raamatust ei saa suuremat asja. Selles oli küllalt head materjali kahe hea romaani jaoks, ning hulga halba materjali oleks veel üle jäänud kolmanda, halva romaani tarvis. «Lumeväljade tütres» avalduvad Jacki kaks küllaltki tõsist nõrka külge. Nad kätkesid juba siin, päris töö alguses, ning ilmnesid päris selgesti pärast neljakümne kõite avaldamist. Esiteks avaldus Jacki töödes anglosaksi rassi üleoleku idee ning teiseks tema võimetus trükitud lehekülgedel esile manada ühtki töölisklassist kõrgemal seisvat naisolevust, kes oleks liha ja veri.

Frona Welse'i näol püüdis Jack luua kahekümnenenda sajandi naist, kes oleks üheksateistkümnenenda sajandi naise täielik vastand: tugev ilma kalkuseta, intelligentne ilma lamedarinnalisuseta, julge ilma naiselikku võlu kaotamata, suuteline töötama ja elama ja võitlema ja mõtlema ja kõige parematega meeste hulgast sammu pidama. Frona iseloomust välistas Jack kõik selle, mida ta naissoo juures põlgas — sentimentaalsuse, lohaka mõtlemise, koketeerimise, nõrkuse, hirmu, ignorantsi, pehme vampiirliku külgeleibumise, silmakirjalikkuse. Ta püüdis kujutada

naist, kes oleks tema kahekümnenda sajandi mehe vääriline kaaslane. Olgugi et Jack asus ohtlikule ja läbiuuri-mata pinnale, muutis ta Frona peaaegu usutavaks. Kui ta oleks samas vaimus jätkanud, oleks ta võib-olla oma hili-semas loomingus suutnud anda kuju, mis võinuks saada uue naissoo musternäidiseks.

Frona ilmub meie ette kõige halvemana siis, kui ta rää-gib nagu mõni Jacki sotsioloogiline essee, esitades šovi-nistlikke pettekujutelmisid — mida Jack oli nii põhjalikult neelanud Kiplingilt — valge rassi üleolekust, sellele mää-ratud osast kõrgemalseisjana valitseda punaste, mustade ja kollaste üle. Jack laskis end hõlpsasti eksiteele viia just oma viikingi-kompleksi tõttu. «Teravakäilalised sõdalaste aerulaevad ning merest pillutatud normannid, tugevaliha-selised ja laiarinnalised, kõrgasid rajust esile, mehed, kes mõõgaga justkui pühkisid... valitsevad rassid, kes tulid kaugest põhjast... suur rass, kelle pärusosaks on pool maailma ja kõik mered! Kuuekümnendal põlvkonna pärast valitseb ta maailma!»

Jack laskis oma anglosaksi lühinägelikkusel risustada oma mõttekäike sotsialismi üle, kus ta üle kõige tahtis olla aus ja täpne. Kui ta kirjutas valitsevatest rassidest, kes tulid kaugelt põhjast, kirjutas ta Cloudesley Johnsile: «Sotsialism pole mitte kõigi inimeste õnneks väljamõeldud ideaalne süsteem. Ta on välja mõeldud teatud hõimuras-side õnneks. Ta on välja mõeldud neile teatud väljavalitud hõimurassidele suurema jõu andmiseks, et nad võiksid pü-sima jääda ning kogu maailma oma pärusosaks saada, kuni väiksemate ja nõrgemate rasside väljasuretamiseni.» Nõnda kõneles Nietzsche Karl Marxi moonutades Kiplingi suu läbi.

Jack oli postiametniku palga materiaalsest luksusest vapralt ära öelnud, eelistades ebakindlat kirjanikukar-jääri. Nüüd aga ei piisanud enam 150 dollarist kuus, sum-mast, millest vähem kui aasta tagasi ei võinud unistadagi. Selleks ajaks kui tšekk saabus, oli juba pikk inimeste rodu ootamas, et raha sisse kasseerida. Ülestähendustes finantsilisest asjaajamisest jõulude ja uue aasta vahel on laen Jim Whitakerile, õnnetusjuhtumi tõttu mõlemad jalad murdnud sõbra arvete kinnimaksmine, Flora paki-liste vanade võlgade tasumine neljakümne ühe dollari ula-tuses, küllaldase sularaha andmine kodu kaotamise ohus olevale mamma Jennyle, et ta saaks tasuda oma hüpo-

teegiprotsendid ja õiendamata maksud. Ainsaks ebameel-divaks seigaks oli keeldumine raha laenuks andmast Clou-desley Johnsile, kes tahtis oma postkontoripugerikku sin-napaika jätta. Tuli ju Jackil endal minna raha laenama oma majapidamise tarvis. Ning pealegi pidi Bessie nädala pärast lapsega maha saama!

Bessie ütleb, et ta jätkas oma järeleaitamistundide and-mist kuni selle päeva hommikuni, millal laps ilmale tuli. Mõni aeg näis, nagu võiks laps sündida 12. jaanuaril, Jacki kahekümne viiendal sünnipäeval, kuid Bessiel algasid tuhud alles viieteistkümnenda hommikul. Kui ta teadis, et ta aeg kätte jõuab, saatis ta arsti järele, kes tuli kohale niivõrd tõtates, et unustas anesteseerimisvahendit kaasa võtta, Jack lähetati kloroformi ostma. Teel koju sõitis ta oma jalgrattal nii tormakalt ja kiiresti, et kukkus maha, lõhkus pudeli ja haavas oma kätt. Bessie tõi ilmale üheksa-naelase tüdruku, kuid järelsünnitus ebaõnnestus ning Bessie oli kaua aega haige. Jack ei suutnud oma naise eest varjata pettumust selle üle, et ei sündinud poiss.

Vaatamata sellele, et McClure otsustas «Lumeväljade tütar» oma ajakirjas mitte avaldada, saatis ta Jackile endiselt igakuise 125-dollarise tšeki. «Abielus mehe ja teades, et kartulite ostmine maksab raha, lisan ma ümb-rikusse...» Pärast romaani lõpetamist pühendus Jack lühijuttude sarja kirjutamisele. Mõne nädala möödudes leevendus mõnevõrra ka pettumus selle üle, et ta ei saa-nud poega. Ta kiindus oma tütresse Joanisse, kes oli väga tema moodi. Mamma Jenny kolis Londoni majja, et Joani eest hoolitseda, nagu ta oli Bernal Heightsis kaksküm-mend viis aastat tagasi ka Joani isa eest hoolitsenud. Jack mõõnis, et üheks Bessie'ga abiellumise põhjuseks oli usk, et see naine kingib talle tugevaid lapsi. Ta ei eksinud. Ta oli Bessie'ga abiellunud impulsi mõjul, et täita tühimikku nende mõlema elus, et paisata nad elu kiirsesse voolu. Bes-sie täitis kõik ootused — oli truu, andunud, õrn, intelli-gentne, töötas meelsasti koos Jackiga ning jagas temaga raskusi. Jackile meeldis isaksolemine ning tal oli Bessie vastu tugev tänutunne. Mõnikord aga, kui ta oli väsinud, pöördus tema meeleolu oma naise vastu just nende oma-duste pärast, mille tõttu ta oli naist hinnanud ja tema en-dale valinud. Jack oli püsimatul iseloomuga, tal voolas tuli soontes, ta armastas põlemist ja juubeldamist, elada met-sikult ja meeletult, joovastusehoogude kõrgustesse tõusta

ja meeleheite sügavustesse viskuda. Neid vaimseid pras-singuid ei teinud Bessie kaasa, sest ta oli emotsionaalselt püsiv, vaikne ja pika toimega isegi siis, kui ta oli ärritatud. Kui Jack töötas ning kõiki neid asju korda saatis, mida oli kavatsenud, siis oli ta Bessie'le tänulik. Kui aga töö sai tehtud, siis oli hetki, kus ta mässama hakkas, tahtes ankru küljest minema lipsata ning varahommikuse mõõnaga vastutuult lahele loovida. Siis tuli tal rinnust ohe, kui ta mõtles endisele vabadusele, õigusele minna teise kohta ja teise naise juurde. Esmakordselt ei saanud ta oma kohus-tusi sinnapaika jätta ning seikluste tee suunduda.

Mõnel säärasel momendil võiski ta kirjutada Anna Strunskyle: «Kindlasti pole siin paigalistumine, andmete kogumine, klassifitseerimine, korrastamine, poiste jaoks juttude kirjutamine, millesse on salakavalasti kätketud püüd lugejat moraalselt mõjutada, masinal klõbistamine tuhat sõna päevas, bioloogia pärast tehtud etteheidete üle erutumine, Teiega natuke nalja teha sõndamine ning naerma pahvatamine kui peaks ohkama, veel kõik, kindlasti mitte. Kas on millalgi kaks hinge, kelle huuled jäävad tummaks, veel kohatumalt teineteisega sobinud?»

Nad otsustasid oma tunded raamatusse kirja panna. Nad nimetaksid seda «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetus», kus-juures Jack oleks Wace, Anna aga Kempton ning kus Anna kaitseks armastuse poeetilisi ja hingelisi lätteid Jacki bioloogilise ja teadusliku evolutsiooni vastu. Nõnda saaksid nad teineteise meeleerutusi ja poeetilisust nautida kedagi haavamata või käitumisreegleid rikkumata.

Töötades oma laua taga kaks vahetust päevas, leidis ta veel aega pidada Alameda sotsialistlikule parteile loengu «Hulkurlusest» ning San Francisco Teaduste Akadeemias loengu «Konkurentsi läbi tekkivast kahjust». Kui saabus aeg kandidaadi ülesseadmiseks Oaklandi linnapea kohale, oli esimeseks kandidaadiks, keda noor sotsialistlik partei esitada sõandas ning kellele langes au olla partei kõige tuntuimaks liikmeks, ei keegi muu kui mr. Jack London. Oma kandidatuuri ülesseadmiseга nõustudes ütles Jack: «Need oleme meie, sotsialistid, kes mõjuvad ühiskonnale kui juuretis, kes on süüdi selles, et suureneb ja kasvab usk munitsipaaalsesse omandisse. Need oleme meie, sotsialistid, kes oma propagandaga sunnivad vanu parteisid üldise rahulolematuse leevendamiseks tegema mõningaid mõõn-dusi.»

Ta pidas Oaklandis valimisvõitlust sellest lähtudes, et sotsialism on jämedast karvriidest särk kapitalismi kehal, ärritaja, mis toob nendelt, kelle käes on võim ja vägi, teatud leevendusvahendeid paremate palkade, lühema töö-aja ja soodsamate töötingimuste näol. Ta soovitas ameti-ühingutele ja organiseerimata töölistele tungivalt hääle-tada sotsialistide poolt, et nõnda oma jõudu näidates saada kätte uus trump läbirääkimistel tööandjatega.

Töölised jäid tema majanduslikele arutlustele kurdiks. Tema selja taga seisis vaid «intellektuaalne proletariaat». Oaklandi ja Alameda elanikelt sai ta ainult sada neliküm-mend viis häält oma mõõduka utopia toetuseks.

Maikuuus ilmus ajakirjas «Pearson's» jutustus «Midase pailapsed», mis oli samasuguseks revolutsiooniliseks lahti-ütlemiseks ameerika kirjanduse traditsioonidest, nagu seda oli olnud «Põhjala odüsseia» aasta tagasi. Ühendriikides polnud säärast tegelast nagu sotsialistlik jutukirjanik ei nüüd ega ka varem, Jack ei otsinud aga kunagi heakskiitu pretsedendi alusel. Ta oli otsustanud saada sotsialistlikuks kirjanikuks noil päevil, millal sotsialistlikuks kirjanikuks olemine nõudis niisama palju julgust nagu tänapäeval enda mittesotsialistiks kuulutamine. Oma jutustuses toob ta kõigepealt lugeja vaimusilma ette ülemaailmse proleta-riaadi organisatsiooni, mis on niivõrd tugev, et teda ei saa ei politsei, ei kaitseväge ega valitsuse poolt maha suruda. See on organisatsioon, mis maailma rikkused jõuga üle võtab. Ehkki «Midase pailapsed» pole esimeseks Ameerikas avaldatud proletaarseks jutustuseks, näib ta ometi ole-vat esimene, mis avaldati üleriigilise tähtsuse ja levikuga ajakirjas. Ei maksa arvata, et «Pearson's» toimis ketserli-kult ja ostis jutu ta sotsialistliku suuna pärast. Asi seisis lihtsalt selles, et Jack oli oivaline jutustaja ning «Pear-son's» avaldas jutu kui põneva ajaviite, arvestades ühtlasi, et temas sisalduv sotsialism jääb lugejale kaugeks ning et seda võetakse nagu Jules Verne'i fantastikat.

«Midase pailastele» järgnesid «Debsi unelm», mis nagu kuulutas ette San Francisco 1934. aasta üldstreiki, ja «Raudne kand», mis ennustas fašismi peatõstmist ja ter-rorit. Pärast Jacki surma jõudsid kriitikud ühele meelele vaid väheste küsimuste suhtes tema loomingus, ühes asjas oli aga vaid vähe kaksipidimõtlemist — Jack London on proletaarse kirjanduse isa Ameerikas. Aastal 1929 ütles ajakiri «New Masses» lihtsalt ja õigesti: «Tõeline prole-

taarne kirjanik peab mitte ainult kirjutama töölisklassist, vaid töölisklass peab olema ka ta lugejaks. Tõeline proletaarne kirjanik peab mitte ainult oma proletaarset elu materjalina ära kasutama, vaid tema poolt kirjutatu peab revolutsiooni vaimust loomama. Jack London oli tõeline proletaarne kirjanik — esimene ja seniajani ainus proletaarne kirjanik Ameerikas, kel on geniaalsust. Töölised, kes loevad, loevad Jack Londonit. Ta on ainus autor, keda nad kõik on lugenud, ta on ainsaks kirjanduslikuks kogemuseks, mis on neile kõigile ühine. Tehase- ja farmitöölised, meremehed, kaevurid ja ajalehepoisid loevad teda ikka ja jälle. Ta on kõige populaarsem kirjanik Ameerika töölisklassi hulgas.»

Kolmapäevaõhtused kokkutulekud tema juures jäid talle nädala kõrgpunktiks. Tema sõbrad hakkasid nüüd juba pärastlõunal sisse astuma. Et Jack oli kirglik peamurdmisülesannete lahendaja, tõid sõbrad kaasa lahtikäivaid pilte, lahtivõetavaid vigureid, mehaanilisi nuputamismänge, hiina piljardeid. Bessie tuhnis usinasti ajakirjades, lõigates välja kõik kupongid kuulutustest, milles pakuti mõistatusi ja mängu. Ohtusöögi ajaks kogunes viisteistkümmend või kakskümmend inimest kokku ning mängiti pantomiime, elavaid kujusid ja elavaid pilte, püüti üksteisest läbikäivaid terasrõngaid koost lahti võtta ning vett juua klaasidest, millel oli põhja ligidal väike auk, kust veejuga vastu kaelasidet pritsis, või leiti oma taskutest karvaseid hiiri. Naer oli rõkkav ja lakkamatu. Jack hoolitses selle eest, et naerulagin ei vaibuks, sest ta armastas naerda ning püüdis seda kõigest väest nii teha, et vats vabises. Ta oli rõõmsast lapsepõlvest ilma jäänud ning tahtis seda nüüd tasa teha.

Vaidlused tema suure söögilaua ääres olid alati ägedad. Ta tundis igaühe õrna kohta ning õrritas neid pooltõsisel näol tehtud repliikidega, kuni üldine lahing lahti läks. Seltskonnaga olid ühinenud ka mõned noored naisajakirjanikud, -muusikud ja -kirjanikud. Pärast õhtusööki musitseeriti, lauldi ja tantsiti. Mrs. Ninetta Eamesi õetütar Clara Charmian Kittredge oli Euroopast tagasi jõudnud. Ta mängis hästi klaverit ning Jackile meeldis tema kõrval pingil istudes ta mängu ja laulu pealt kuulata.

Pärast musitseerimist, kui rahvas oli juba vaiksemaks muutunud, tõi Jack välja käsikirjad, mis ta nädala jooksul oli valmis saanud. Istudes nahast tugitoolis nüüd juba

pimendatud toas, nii et lehti valgustas vaid kaminas lahtiselt loitva tule kuma, luges ta ette oma sõpradele, kes teda tähelepanelikult jälgisid. Sellele järgnes tund või paar tõsist keskustelu kirjanduse küsimustes ning siis lõi Jack jälle lusti lahti, tuues kaardid lagedale ning korraldas sääraseid mängu, mis kutsusid esile rohkesti elevust ja naeru. Ta lõkerdas iga mänguõnne muutuse üle naerda ning erutus panuse võitmise või kaotuse puhul kui laps. Need, kes olid nendel kolmapäevastel lahtiste uste õhtutel viibinud, meenutasid neid kui kõige meeldivamaid ja virgutavamaid õhtuid oma elus.

Nende jaoks, kes juua soovisid, oli alati valmis pandud gallon haput itaalia veini. Viskit aga polnud. Oli möödunud juba kaheksa või üheksa aastat sellest, millal Jack viimati oli kõvasti võtnud. Klondike'ile minnes oli ta endaga üle Chilkooti mäekuru kaasas kandnud ühe kvardi šoti viskit. Kuus kuud hiljem tõmbas ta sellel esmakordselt korgi pealt ära, et viskit saaks kasutada anesteseerimisvahendina — pool sellest läks alla arst Harvey kõrist, teine pool aga selle mehe kõrist, kelle jala arst pidi amputeerima. Patsient jäi ellu.

Aasta alguses oli McClure avaldanud arvamist, et Jackil on juba küllalt juttusid teise Alaska-kogumiku väljaandmiseks. Maikuus ilmuski «Tema isade jumal». Olgugi et selles pole ühtki nii hiilgavalt kirjutatud pala kui «Põhjala odüsseia», on kogumik oma meisterlikkuse tasemelt ühtlasem kui eelmine. Jack arendas oma revolutsioonilist jutustamislaadi edasi, rangelt välistades mittevajaliku, präänikulise fassaadi, viis vormi tegevusega kooskõlla. Nende juttudega ta tõestas, et surma teema kütkestab kirjanduses rohkem kui armastus. Olgugi et mõned kriitikud ei jäänud teise kogumikuga nii rahule kui esimesega, avaldas suurem osa ajakirjandusest kiidusõnu. «The Commercial Advertiser» ütles: «Jutud väärivad lugemist ja seda, et neid laialdaselt loetaks, sest nad esindavad üht kõige lootustandvamat suunda kaasaegses ameerika kirjanduses.» «The Nation» aga kirjutas 1901. aasta juulis: «Jutud «Tema isade jumalas» on elavad, napolisõnalised, dramaatilised. Mõnikord on nad jämedatoimelised, üldiselt vastu meelt tekitavad ning alati küünilised ja hoolimatud. Kui keegi aga tahab midagi huvitavat, meeltlahutavat ning läbi ja läbi erutavat lugeda, siis pole tal sellest kogumikust midagi paremat kätte võtta.» Teised ajalehed märkisid:

«Kõige tugevam lühijuttude kirjutaja, kes meie maal on peale Poe esile kerkinud.» ... «Uus läänest tulnud Kipling.» ... «Teeb Alaska tutvustamiseks sama, mis Bret Harte tegi Kalifornia tutvustamiseks.» ... «Ta hoiab meid maa lummuses.» ... «Võimekus ja jõulisus... elutõde... esmajärguline jutustaja... sündinud jutuvestja... realistlik, terav tähelepanuvõime... vilgas, puhas, mehelik... täis tervet optimismi... annab meile uut usku meie rassi jõusse.» Rahulolematud hääled nimetasid jutte brutaalseteks, vulgaarseteks ja ebameeldivateks ning lihvimate, taktituteks ja sündsusetä lugudeks.

Felix Piano poole, kelle eriskummalisse majja Jack London hiljaaegu oli oma perega kolinud, saatis San Francisco «Examiner» reporteri ja fotograafi, et saada materjali pikaks looks ning pilte Jackist ja tema tööruumist. Felix Piano oli ekstsentriline itaalia kujur, kes oli oma maja ehtinud kipsist arabeskid, urnide, faunide, inglite, kura-dite, drüaadide, keerubite, kentauride ning lopsakate paljaste naisetorsodega viinamarjagirlandide all. See oli just säärane rokokoolik ornamentika, mille vastu Jack oli kirjanduses mässu tõstnud. Raskete aegade tõttu oli Piano suurema osa majast Jackile andnud, temalt üüri võtmata, nõudes vastutasuks vaid enda ülalpidamist. Maja oli seest suur ja mugav, olgugi et ta välimus oli otse kirjeldamatu.

«Examineris» avaldatud artikli tulemusena sai Jack San Francisco lahe ümbruses päris kuulsaks. See kohalik kuulsus tõi talle aga rahaliselt vähe kasu. Hakkasid saabuma kirjad austajatelt. Eriti naisi näisid tema jutud ja tema tegelasportreed kaasa kiskuvat ning ta sai kirju, milles esitati mitmesuguseid palveid. Üks naine, kes väitis, et soovitajaks on tema vaimulik, teatas Jackile, et soovib temalt saada last, et see suurepärase keha ja mõistuse päriks. Jack oli küll leedi bioloogilise teesiga täiesti nõus, kuid lükkas ettepaneku siiski tagasi.

Ta oli ülepeakaela võlgades. Oli võlgu kauplustele, pandimajale, oma sõpradele. Kogumiku «Tema isade jumal» eest makstav honorar läks McClure'i käest saadud avansside katteks, nii et sularaha polnud loota. Iga tšekiga oodatav rahasumma kulutati juba kuu aega ette ära. Ehkki Jack müüs väiksematele ajakirjadele mitmeid jutte ja artikleid, ei saanud ta küllalt raha kokku. Kirjandus oli vilets äri — kirjastajatel kulus kuid otsustamiseks, kas jutt neile sobib või mitte, veel rohkem kuid kulus avalda-

miseks ning veelgi rohkem kuid läks seejärel mööda, enne kui töö eest maksti. Jack vahutas vihast selle süsteemi vastu, väites, et kui keegi ostab saapaid või köögivilja, siis maksab ta sularahas; miks ei peaks siis kirjastajad sularahas maksma juttude eest? Mehe niisugune närune kohtlemine, kes vajab töö eest tasu oma perele kõige vajaliku ostmiseks, suurendas veelgi ta otsustavust ära kasutada iga võimalus kirjastajatelt kõrge tasu saamiseks.

Suvel, kui ta oli lootusetult võlgades, tegi San Francisco «Examiner» talle ülesandeks artiklite kirjutamise ajalehe pühapäevalisa jaoks, sama väljaande jaoks, millele ta oli kirjutanud oma esimese artikli neli aastat tagasi, püüdes teenida hädapärast kümmet dollarit Flora, Johnny Milleri ja enda toitmiseks, kuni postkontorist saabub teade tema ametissemääramise kohta. Ta andis reportaaži poksivõistlustest, kirjutas hüsteerilise artikli auriku «Oregon» saabumisest, mis tõi talle kaela kohalike literaatide vimma, koostas artikleid «tütarlaste duellidest», tsivilisatsiooni rüppe jõudvatest Washoe indiaanlastest ning lõpuks veetis tervenisti kümme päeva sakslaste *Schützenfest*'i kohta reportaaži andes. Ta sundis end artikleid täisverelisteks, viriilseteks muutma, nagu «Examiner» oli oma lugejatele lubanud, mille tõttu nad kõlasid sunnitult ja kunstlikult, kuid toiti, mida nad Jacki perekonnale tõid, oli tööpoolest üpris reaalne.

Augustis tabas teda häda. Pärast mitme viimastel kuudel kirjutatud lühijutu läbilugemist, mille hulgas olid «Kuu-nägu» ja «Luiskaja Nambok» ning mis ta kõik tagasi lükkas, kaotas McClure usu Jackisse. «Teie töö näib olevat läbi teinud muutuse, mis teeb ta sellele ajakirjale vastu võtmatuks. Muidugi ma mõistan, et peate järgnema oma kutsumusele... aga kui Teil pole võimalik tagada materjali, mida kasutada saame, siis kas Te ei arva, et oleks parem, kui katkestaksime Teile kuutasu maksmise pärast septembrit või oktoobrit?» Tal on kuus inimest ülal pidada ning see ainus kindel sissetulekuallikas pannakse kinni!

McClure arvas, et kui Jack pöörduks tagasi seda laadi juttude juurde, mida ta varem kirjutas, siis võiks ajakiri talle kõrget tasu maksta. Kui ta oleks McClure'ile kuulekas ning teeks tõsist katset oma varasema materjali kopeerimiseks või šablooniliseks kirjutamiseks, võiks ta head raha teenida. Kui ta aga kuulaks oma uuriva vaimu diktaati, mis nõudis inimese käitumise uute revolutsiooniliste

külgede tundmaõppimise jätkamist ja kunstilise vormi rakendamist, peaksid ta ülalpeetavad jällegi näljale silma vaatama. Sellele mehele, kes deklareeris, et ta kirglikult ihkab raha, kes ütles, et ajakirjad võivad ta ihu ja hingega tükkis osta, kui nad vaid nõutavat hinda maksta suudavad, kes väitis, et seal, kus on tegemist rahaga, ilmutab ta «avalikult ja järjekindlalt jõhkrust», oli vaid üks otsus võimalik. Ta heitis McClure'i üle parda ning jätkas kirjutamist asjadest, mis teda sügavasti haarasid ning mille kohta tal oli kindel teadmine, et nendest tuleb kirjutada.

Talle oli jäänud kaks kuud, enne kui ta jäi ilma McClure 125-dollarisest kuutasust. Kui ta töötaks meeleheitlikult, kirjutaks kui pöörane, saaks ta kindlasti midagi müüa, rajada endale uusi teid kirjanduspöllul.

VI

«Minule algab uus aasta murede, hädade ja pettumustega.» Tal oli kolm tuhat dollarit võlga, kusjuures üheks ta suurimaks kimbatuseks oli asjaolu, et inimesed teda armastasid ja usaldasid ning seetõttu ka liiga ohtralt laenu andsid. Tema aga ei suutnud küllalt teenida, et temast sõltuvate isikute üha kasvavat hulka rahuldada, ning ta oli pettunud nii oma aeglases edus kui ka selles, et ta kuulsus küllalt kiiresti ei levinud. Suurema osa tema raskustest aga põhjustasid üha korduvad masendushood, mille tsükliline iseloom oli avaldunud juba tema varases lapsepõlves. «Eile oli mul lõunaks pardipraad ja kilpkonnasupp šampanjaga ja igasuguste oivaliste jookidega, mida ma veel kunagi polnud maista saanud ning mis mu aju ja südant soojendasid. Siis meenusid mulle räpased prassingud nooruses. (Reipamas meeleolus tuletas ta neid prassinguid meelde kui romantilisi seiklusi.) Me olime halvasti rõivastatud, halbade kommetega metslased ning joogipoolis oli odav ja kehv ja iiveldamapanev. Ning siis ma tõmbasin end sopast välja pardiliha ja kilpkonnasupi ja šampanja juurde ning kogesin, et vahe seisab ainult selles, kui suurt kunsti on rakendatud käärimisprotsessi mõjustamiseks.»

Lootuse kaotanu sõnad, haige sõnad, kuid öeldud vaid hetkelise impulsi mõjul, ei midagi muud kui oma energiat maailmavallutamiseks kulutava peru individualisti masendushetke väljendus. Rusutud meeleolust ängistatuna kirjutas ta: «Mida kujutab endast see kõikjal esinev keemiline ferment, mis kannab nimetust elu? Pole imeks panna, et tillukesed inimesed manasid aegade jooksul vastuseks välja jumalad. Pisike jumal on mugav väike valdusobjekt ning seletab kõik ära. Kuidas on aga lugu teiega ja minuga, kellel jumalat pole? Materialistlikuks monistiks olemine pakub küll pagana vähe rahuldust.»

Professionaalsest seisukohast oli Jackil küll vähe põhjust meeleteheteks, sest kahekümne seitsmendal detsembril oli Ameerika ühe aktiivsema kirjastuse Macmillan Company president George P. Brett talle kirjutanud ja öelnud, et tema jutud on Ameerika parimateks teosteks selles kirjandusliigis, ning väljendanud soovi neid Ameerikas ja Inglismaal välja anda. Vastuseks oli Jack Brettile saatnud valiku jutte Alaskast ja indiaanlastest, pealkirja all «Pakase lapsed». Ainult viis päeva pärast seda kui Jacki sulg pani paberile tema melanhoolsed laused sellest keemilisest fermentist, mis kannab nimetust elu, võttis Macmillani kirjastus «Pakase lapsed» vastu ning nõustus Jacki sooviga saada kakssada dollarit avanssi. Jacki apaatia oli kui pühitud, kui ta Brettile kirjutas: «Ma ei tea, kas «Pakase lapsed» on varasema tööga võrreldes samm edasi, kuid ma tean, et minus kätkevad suured raamatud, ning kui ma end leidnud olen, siis ilmuvad nad ka välja.»

Veebruaris algas Jacki väljarändamine mägedesse. Ta leidis Piedmontis maja viieaakrise maalapiga, keset suurepärase männisalude, kusjuures poole krundist võttis enda alla viljapuuaed, teist poolt aga katsid kuldsed moonid. Majas oli suur võõrastetuba ja söögituba, mõlemad punasest sekvoiapuust viimistlusega, mändide all aga asus väike kotedž Flora ja Johnny Milleri jaoks. «Meil on suurepärase veranda, millel on laiust, pikkust ja jahe-dust; oma pilguga võime haarata kogu San Francisco lahte kolmekümne või neljakümne miili ulatuses ja kõiki randu üle lahe nagu Marin County ja Mount Tamalpais, Golden Gate'i väinast ja Vaiksest ookeanist rääkimata... ning kõik see maksab 35 dollarit kuus!»

Maja oli ühtelugu inimesi täis; harva jäid tagavara-voodid tühjaks. Idast küllasõitnud kirjanikud toodi kohe

pikemata Jacki majja, samuti ka loengureisidel olevad sotsialistid, näitlejad, muusikud, teiste sõprade intelligentidest sõbrad. Et igaüks oli teretulnud ning tundis end oodatud kuulisena, kasvas Jacki külastajate ring nobedasti... ning ka võõrustamisarved. «Examiner» andis Jackile endist viisi eritiülesandeid, nagu seda näiteks oli kuberner Tafti intervjuu Filippiinidelt tagasisaabusel, kuid Jack kurtis Cloudesley Johnsile: «Jumal, mis-suguse lasu määratud paberit ma valmis vorbin! Kas ma peaksin küll ial võlgadest lahti saama?» Kui üks Oaklandi vürtspoodnik talle kirjutas ja palus võlgu olevad 135 dollarit tasuda, vastas Jack krõbeda kirjaga, milles ta kaupmeest tülitamise ja solvamise pärast sõitles, teda viisakas olla käskis. Ta oodaku vaid oma korda, küll ta raha kätte saab. Kui ta aga kavatses teda maksuõetute võlg-nike nimekirja panna või muidu raskusi valmistada, siis pannakse ta võlausaldajate saba tahaotsa. Vürtspoodnik andis kirja tema reklaamiväärtust arvestades ajalehtedele edasi ning asi pandi üpris meelsasti suure kella külge. Oli ju võlgnik, kes võlausaldajale ta koha kätte näitas, liiga kõditav vaatepilt, et sellest loobuda. Artikkel avaldati üheaegselt kogu riigis ning oleks pidanud olema Jackile õpetuseks, et ei maksa tormakaid kirju kirjutada. Selles aga ei suutnud Jack kunagi õppust võtta.

Teda kutsuti San Francisco Naiste Pressiassotsiatsiooni esimeheks. Jack lubas rääkida Kiplingist, keda suur osa ameerika publikust ikka veel pidas tooreks ja vulgaarseks barbariks. Loeng oli laialdaselt välja kuulutatud ning Jack Londoni ja Rudyard Kiplingi kombinatsioon tõmbas kokku suure ja nimeka kuulajaskonna. Kui Jack poodiumile ronis, teatas ta, et õnnetuseks on ta oma Kiplingit käsitleva artikli ühele inglise ajakirjale ära saatnud, ning kuna ta ilma selle materjalita kõnelda ei saa, esineb ta selle asemel loenguga «Hulkur». Külmus, mis seepeale jäigalt ringivaatavate San Francisco naiste hulgast vastu õhkus, oleks iga kuulajaskonna suhtes tundlikuma esineja tarretama pannud. Naised ei jäänud aga külmaks loengu lõpus, milles Jack hulkurit õigustas ning süü ühiskonna kaela veeretask. Naised hakkasid Jacki ründama niisuguse ägedusega, et esinaine pidi oma haamriga vastu lauda koputama ning koosoleku laiali saatma, et kähmlust ära hoida. Muidugi avaldati see lugu kohe ajalehtedes.

Kuigi teda San Francisco lahe ümbruskonnas kui ise-

äralikku ja koloriitset kuju juba tunti, sai ta nüüd oma ekstsentrilisusega ülemaaliselt tuntuks. Ajakirja «The Reader» poolt teda intervjuerima saadetud reporter kirjutab: «Jack London on üks ligipääsetavamaid inimesi, vaba käitumisega, kergesti reageeriv ja täitsamees, kellest õhkub külalislahkust, mis väisaja kohe otsekui sõbraks muudab. Ta on poisilik, suuremeelne, armastusväärne, äärmiselt lihtne, sundimatu ja värske vaimuga.» Jack ise olevat öelnud: «Kui mul on oma stiil, siis olen selle omandanud high ja vaevaga. Võta aga malakas kätte ja pane ajama, ning kui sa oma stiili ei tabagi, siis tabad sa midagi, mis on sellega ütlemlata sarnane.» San Francisco «Chronicle», mis esimesena oli Jackist kirjutama hakanud, kui ta alles kuu aega emaihus oli, pühendas nüüd terve lehekülje Piedmonti kirjanduslikule kolooniale, piltidega Jackist ja tema männitukas olevast kodust, mida koloonia keskusena tunnustati.

Peale arvukate rahaartiklite kirjutas ta noorsoojutustuse ««Dazzleri» reis», sarja seiklusjutte aiakirjale «Youth's Companion» pealkirja all «Kalapatrulli lood», tõsisid Alaska jutte ning «Kemptoni ja Wace'i kiriavahetuse», realistlike ja romantiliste vaadete hiilgava filosoofilise analüüsi, milles Jack ja Anna jätkasid oma seiskohtade kummalist kaitsmist armastuses teineteise vastu. Jack, kes oli Bessie'ga abiellunud puhtmõistuslikel kaalutlustel, nagu ta seda nimetada tavatses, kirjutas: «Bioloogilisest küljest võttes on abielu liigi säilitamiseks vajalik institutsioon. Romantiline armastus on kunstlik väljamõeldis, mille inimene on eksikombel ja mitteteadlikult asjade loomulikku käiku sisse viinud. Ilma erootilise kirjanduseta, suurte armastuslugudeta ja suurte armastajateta, ilma armastuslaulude ja -ballaadide valimiketa, ilma suulise pärimuse teel edasiantavate armastusjuttudeta ja -seiklusteta — ilma kõige selleta poleks inimesel võimalik armastada nii, nagu ta seda teeb.» Anna Strunsky, poeet, väitis aga kindlalt, et «roosa helk taevas, käepuudutus, puuvilja kuju ja värv, nimetute kurvastuste tekitatud pisarad on palju tähtsamad kui kõik see, mis on esimesest ühiskondlikust lepingust saadik üles ehitatud ja leiutatud. Kas saab seletada elu õilmitsemist, hurma ja naeru, seda, mis me südant päikesepaistega täidab, seda, mis meile ütleb, et teeme targasti, kui loodame?»

Märtsikuuks olid nad viiskümne tuhat sõna kirja

pannud ja Jack oli kindel, et raamatul on minekut. Et nende töö edukamalt kulgeks, kutsus Jack Anna mõneks ajaks enda poole. Kaks aastat hiljem ütles viimane teda usutlevatele ajalehereporteritele: «Sain mr. Londonilt kirja, milles ta kutsus mind oma majja Piedmontis, et käsikirja läbi vaadata. Tema naine ja ema olid omalt poolt kutsed juurde lisanud. Minu sealoleku esimestel päevadel oli mrs. London südamlilik ja ilmutas suurt huvi meie töö vastu, aga kui ma olin viis päeva seal viibinud, jõudsin veendumusele, et ta ei salli mind enam.» (1937. aastal tunnistas Bessie London, et ta sattus peale, kui miss Strunsky Jacki tööruumis viimase põlvel istus, pead käsikirja kohal teineteise vastu liibunud. See polnud küll eriti suur üleastumine, kuid lõi rõõpast välja mrs. Londoni taolise naise, kes oma ja võõra vahel rangelt vahet tegi.)

«Ta ei teinud midagi olulist, et ma end ebamugavasti tunneksin, kuid mõningate pisiseikade põhjal otsustasin, et mul on parem lahkuda. Mr. ja mrs. London ei tahtnud mind kuidagi ära lasta. Jätsime mrs. Londoniga hüvasti kui kaks tuttavat, kes teineteisele meeldivad. Mr. London ja mina suhtusime teineteisesse sõpradena, mitte rohkem. Muide, mr. London kuulub küll vaevalt meeste hulka, kes oma majas võõra naisega kurameerima hakkavad. Tema käitumine minu suhtes oli ülimalt ettevaatlik ning on seda alati olnud. Minu tookordsed tähelepanekud viisid mind veendumusele, et ta on pimesi armunud oma naisesse.»

Et säärane äärmiselt aus naine nagu miss Strunsky puhast tõtt kõneles, seda kinnitas ka Jack, kes kirjutas: «Tema mõistus oli see, mis mind hurmas, mitte tema naiselikkus. Kõigepealt oli ta silmapaistva intellektiga naine ja geenius. Ma armastan inimhingedes otsida ja sorida ning tema oli mulle ammendamatuks leiukohaks. Nime-tasin teda proteuslikuks. Mida see intiimne hellitus endast kujutas? Intellektuaalset terminit, mis kirjeldas ta vaimu-omadusi.»

«Lumeväljade tütre» kirjastamise õigus oli ikka veel McClure'i käes. Olgugi et talle endale käsikiri nii palju ei meeldinud, et ta ise oleks seda välja anda tahtnud, pani ta kõik rattad käima, et seda mõnele teisele kirjastusele ära müüa. Lõpuks see tal õnnestuski. Lippincotti kirjastus võttis käsikirja vastu ja maksis autorihonorari 750-dollarise avansina välja. Pärast seda kui McClure summa, mis tal Jackilt veel saada oli, maha arvas, jäi

Jackile sularaha 165 dollarit. Jack tahtis küll käsikirja tagasi võtta, kuid seda ta enam ei saanud. Pealegi oli saadav rahasumma küll väike, kuid võimaldas siiski rahuldada kõige tüütumate võlausaldajate nõudmisi. Kui korrektuurveerud saabuma hakkasid, oli Jack masendatud. Iga saadeti tundus olevat kõige hullem, kuni saabus järgmine. Lõpuks tähendas ta, et pödura asja terveks tohterdamine on asjatu vaev.

21. juulil sai ta agentuurilt «American Press» telegraafi teel pakkumise sõita Lõuna-Aafrikasse ning saata sealt Buuri sõja kohta reportaaže. Tal oli ikka veel kolm tuhat dollarit võlga. Bessie oli jälle rase ning see tähendas lisakulusid. Mis aga peaasi — see oli ju Seikluse kutse! Ühe tunni jooksul võttis ta pakkumise telegraafi teel vastu, pakkis samal öhtul kompsud kokku ning suudles järgmisel hommikul Bessie't ja oma tüdruku hüvastijätuks Oaklandi muulil, samas, kus ta kaheksa aastat tagasi oli Kelly tööstusarmeed taga ajades tühja kaubavagunisse roninud. Chicagosse sõitval rongil kohtas ta üht naist. See juhuslik kohtumine andis talle sündmuste kiiremaks arenguks Jacki edasises elukäigus. «Lubage mul jutustada väikesest seigast, mis näitab, kui kergesti minus seksuaalne külg võimule pääseb. Mäletate, kui ma hakkasin Lõuna-Aafrikasse sõitma. Minu vagunis reisis keegi naine teenijatuudruku ja lapsega. Me sobisime teineteisega otsekohe, päris algusest peale ning olime kuni Chicagoni teineteise päralt. See oli seksuaalne kirg, selge ja lihtne. Peale magusaks naisukeseks olemise polnud tal minu jaoks mingit veetlust. Polnud kütkestust meelelaadis ning isegi mitte vastupandamatut meelte joovastust. Midagi ei jäänud järele, kui meie kolm päeva ja ööd otsa said.»

Mitte midagi peale mälestuse lõbust, sest ta oli naistega alati aega mõnusasti mööda saatnud, neid kui meelelahutust võtnud. Tal polnud horoskoop, millele osutada ja hüüda: «Mis parata! See on mu saatus!» nagu seda oli teinud professor Chaney, ehkki ta oli täiel määral pärinud oma isa röövlikud instinktid. «Liha on minu kosmoses väike asi. Hing on see, mis on kõik. Ma armastan liha, nagu seda armastasid kreeklased, ning ometi on see armastuse vorm, mis on peaaegu, kui mitte päris taidurlik oma loomult.» Mõni aeg hiljem hakkasid tema meessõbrad teda nõokavalt tänuks nimetama.

Vaatamata sellele, et ta kirjutas. «Ma läksin noil päe-

vil kergesti üle piiri,» näib see lugu rongis olevat esimeseks üleaisalöömiseks tema juba kaks aastat kestnud abielus. Enne tema tagasijõudmist Inglismaalt ei avaldanud see «väike seik, mis näitab, kui kergesti minus seksuaalne külg võimule pääseb» veel kõiki psüühilisi tagajärgi.

Jälle jõudis ta New Yorki suvekuumuse kõrgperioodil. Seekord ei «tagunud ta peavoolu seest plekki», millega osta jääga jahutatud klaasi piima ja uute raamatute praak-eksemplare, mida raekoja pargis lesides lugeda, vaid läks otseteed Macmillan Company kirjastusse, kus ta esmakordselt sai kirjastaja kätt suruda. George P. Brett oli intelligentne kirjastaja, liberaalne ja aus mees, kes kirjandust sügavasti armastas. Peale selle oli ta ustav sõber, kellest sai Jacki kaitseingel paljude tormiste aastate jooksul ning eluaegne Jack Londoni imetleja. Jack pidi laevale jõudma ning läbirääkimisteks oli vähe aega, kuid kaks meest leppisid kokku, et kui Jack Lõuna-Aafrikast tagasi jõuab, siis astuvad nad püsivatesse ärisuhetesse, mille alusel Macmillan hakkab kõiki Jacki kirjutatud raamatuid välja andma. Jack rääkis Brettile «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetusest», mille kirjastamisega Brett kohe nõus oli.

Kui Jack jõudis Inglismaale, kus ta enne Lõuna-Aafrikasse edasisõitmist pidi Briti kindrleid intervjuerima, et nende arvamust tulevaste sündmuste kohta Transvaalis teada saada, leidis ta eest telegrammi, mis lepingu tühistas. Nüüd oli ta siis Londonis, seitse tuhat miili kodust eemal, rahata ja tegevuseta.

Alati kiireks kohanemiseks võimelisena otsustas ta minna Londoni East Endi, mille kohta ta sotsioloogia alal paljulugenuna teadis, et see on üks inimkonna hullemaid mülkaid läänemaailmas. Seal ta tahtiski olukorda uurida. Talle ei tulnud pähegi, et see on ohtlik ja raske ülesanne, et see nõuab peaaegu hulljulget südikust ühelt täiesti võõralt, ameeriklaselt, kes on ainult nelikümmend kaheksa tundi viibinud Inglismaa pinnal, kui ta tahab katset teha selle rahva ühe tähtsama majandusliku probleemi mõistmiseks ja analüüsimiseks, nii et see hämmelduse esile kutsuks. Jacki esimene lühijuttude kogumik oli Inglismaal juba ilmunud ning tavaliselt konservatiivse hoiakuga ajakirjanduse poolt üllatavalt head vastukõla leidnud. Tema kirjastajad suhtusid temasse sõbralikult. Ta oleks võinud veeta mõned meelepärased nädalad inglise literaatide hulgas ning puhkusest mõnu tunda. Selle asemel aga otsis

ta Petticoat Lane'il üles pruugitud asjade kaupluse, ostis paari tublisti kantud pükse, narmendava pintsaku, millel oli alles jäänud ainult üks nõop, paari saapaid, mis olid oma aja ära teeninud seal, kus sütt kühveldatakse, õhukese nahkrihma ja väga määrdunud riidest mütsi, ning sukeldus East Endi südamesse. Ta üüris endale toa räpase aguli kõige tihedamalt elanikke täiskiilutud osas ning hakkas siis tutvust tegema. Tema kirjastajad olid kohkunud, olid talle öelnud, et see on võimatu, et ta tapetakse une pealt. Jack aga oli rahva poeg. Ta naeris kirjastajate kartuse üle.

Teda hakati pidama ameerika meremeheks, kes on sadamas laevalt maha kirjutatud. Jällegi muutus ta Meremees Jackiks, kes nii kergesti sisse elas oma osasse, nagu poleks ta sellest välja saanudki. Ta polnud autsaider, uuriija, kes akadeemilisest kõrgusest alla vaatab. Ta oli üks nende hulgast, meresõitja, keda tema õnn on jänni jätnud. East Endi inimesed võtsid ta enda hulka, usaldasid teda ja rääkisid temaga. Mida ta selles inimtapjalikus paigas tunda sai, on kirja pandud tema raamatus «Inimesed kuristikust», mis on oma värskuse, löövuse ja tõepära säilitanud tänapäevani ning on üheks klassikaliseks teoseks alandatud ja solvatutest.

«Lähtusin ühest lihtsast kriteeriumist, mille alusel hinnangut anda. See, mis aitab kaasa elu pikendamisele, kehalise ja vaimse tervise saavutamisele, on hea. See aga, mis elu lühendab, mis valu teeb, elu kängu jätab ja muserdab, on halb.» Selle «lihtsa kriteeriumi» alusel ta leidis, et elu selles kuristikus, kus elab kümnendik Londoni elanikkonnast, on pikalevenitatud, krooniline nälja-surm, kus isast, emast ja lastest koosnevad perekonnad töötavad pikki tunde päevas ning teenivad vaid niipalju, et saavad endale lubada ühe toa, kus kogu perekond peab toitu küpsetama, sööma, magama ja kõiki intiimelu asju ajama. Ta leidis, et haigused, meeleheide ja surm on põhjatu kuristiku elanike lahutamatud kaaslased, nägi kodutuid mehi ja naisi, kelle ainsaks süüks oli see, et nad olid kehva tervisega ja vaesed, keda ühest kohast teise tõugati, kellega kui jäledate loomadega ümber käidi! Et mõned nendest inimestest olid sündinud santlaagrid ja päevavargad, sellest sai ta küll varsti aru, kuid nagu ta seda oli kogenud Ameerika raudteel, nii vastas ta siingi, et üheksakümmend protsenti East Endi asukaist olid õnnud

kohusetundlikud tööinimesed, kuni vanadus, haigus või aritegevuse seisak nad töökohalt välja viskas. Nüüd, töötutena või paremal juhul kodukäsitöölisena oma toapugerikes, olid nad koos oma perekondadega Londoni linna poolt pehkima jäetud, kuni jumaliku ettenägevuse poolt juhitud surm nad tänavatelt koristab.

«Londoni mülgas on inimtapjalik paik. Õudsemat vaatepilti pole kuskil leida. Elu on värvilt hall ja räpane, kõik on lootusetu; must, miski ei too kergendust. Vannid on täiesti tundmatud esemed, kõik puhtusest kinnipidamise püüded muutuvad lausa farsiks. Paksus õhus uitavad koos tuuletõmbusega kummalised lõhnad. Mülgas higistab välja juhmiks ja oimetuks tegevat õhku, mis end inimestele ümber mässib ja nad suretab. Aastast aastasse voolab Inglismaa küladest siia kokku pulbitsevat noort elu, mis kolmandas põlvkonnas hääbub. Ikka ja alati on nelisada viiskümmend tuhat inimolevust armetult kõngemas selles ühiskonna põrguhauas, mille nimeks on London.»

Edward VII kroonimise päeval jalutas Jack Trafalgar Square'ile, et majesteetlikku keskaegset protsessiooni jälgida. Tema kaaslasteks olid veovoorimees, puusepp ja madrus, kes nüüd olid vanad ja tööta. Ta nägi, kuidas nad tõstsid sopaselt kõnniteelt üles apelsini- ja õunakoori ning tühjaksnäritud viinamarjakobarate rootsusid ja sõid neid. Herneterasuursi leivaraasukesi, mustaks tõmbunud ja määrdunud õunasüdameid pistsid need mehed endale suhu, närisid ning neelasid alla. «On kinnitatud, et kriitika, mida ma olen Inglismaa olude kohta teinud, on liiga pessimistlik. Õigustuseks pean ütlema, et olen kõige optimistlikum optimistide hulgas. Otsustan inimkonna üle mitte poliitiliste koondiste, vaid üksikindiviidide põhjal. Inglise jaoks näen ma avarat ja naeratavat tulevikku, suurele osale sellest poliitilisest masinavärgist, mis praegu nende asju vääriti ajab, ei näe ma äga midagi muud kui prügihunnikut.»

Ta üüris endale toa ühe Londoni detektiivi kodus, mida ta võis peljupaigana kasutada vanniskäimiseks, rõivaste vahetamiseks, lugemiseks ja oma raamatute kirjutamiseks, ilma kahtluse alla sattumata. Kolme kuu jooksul uuris ta sadu brošüüre, raamatuid ja valitsuse aruandeid vae-suse kohta Londonis, intervjueris loendamatul hulgal mehi ja naisi, tegi ülesvõtteid, tallas miilide kaupa tänavaid, elas vaestemajades ja varjupaikades, seisis tasuta

jagatava leiva sabades, magas tänavatel ja parkides koos oma vastsete sõpradega ning kirjutab peale selle veel terve raamatu, mida tuleb pidada energia, organiseerimisvõime ja vaadeldava küsimuse vastu kirgliku huvi tundmise triumfiks.

Ta jõudis New Yorki novembris, «Inimesed kuristikust» kohvris. Ta lootis, et Macmillan selle kirjastab, kuid teadis hästi, et oma sotsioloogiaga ta küll raha teenida ei saa. Mees, kes oli Anna Strunskyle öelnud, et ta pigistab oma kirjatööst välja viimase kui dollari, kes oli Cloudesley Johnsile kirjutanud, et ajakirjad võivad teda ihu ja hinge tükkis osta, kui nad vaid nõutavat hinda maksta suudavad, sõi nüüd oma sõnu. Ta oli kõigepealt kirjanik, seejärel sotsialist. Mees, kes tahtis raha teenida, jäi puhtalt kolmandaks.

Teda sadamas kohanud sõber kirjutab: «Ta kandis kortsunud, vabalt ümber keha olevat pintsakut, mille taskud olid paberitest ja kirjadest pungil. Tema püksid olid põlvedest kottis. Ta oli vestita ning tema päevasärk oli laitmatult puhtast kaugel. Nahkvöö vöö asendas trakse. Peas kandis ta tillukest nägusat mütsi.» George P. Brett oli aga silmi vaid Jacki käsikirja jaoks. Ta pidas «Inimesed kuristikust» lõikavaks looks, tegi paar krõbedat sotsioloogilist märkust ning võttis käsikirja kohe vastu. Jack ütles talle: «Tahan Klondike'i juurest eemale pääseda. Olen sellel teemal kirjutades oma selliaja ära teeninud ning tunnen, et olen nüüd paremas vormis millegi ettevõtmiseks laiemal ja huvipakkuvamal kirjanduspõllul. Mul on pool tosinat raamatut, kõik ilukirjanduslikud teosed, mida tahan kirjutada. Olen tublisti mõelnud ja uurinud viimase kahe aasta jooksul, mis on mu esimese romaani kirjutamisest möödunud, ning olen kindel, et võin nüüd juba midagi niisugust kirjutada, mis väärt on.»

Brett oli selles samuti kindel ning nõustus Jacki palvega, et Macmillani kirjastus maksaks talle kahe aasta jooksul sada viiskümmend dollarit kuus. Vastutasuks oleks neil kirjastamisõigus kõigile raamatutele, mida Jack sel ajavahemikul kirjutab. Lahkudes andis Brett talle nõu, mis vist küll on parimaks nõuandeks, mida ta kunagi sai. «Loodan, et teie töö hakkab nüüdsest peale näitama kõiki neid edasimineku tunnuseid, mida teie varasematel raamatutel nii kindlasti leida võisin, kuid mis pole enam nii märgatav paaris teie viimases raamatus, mis

näitavad ruttamise jälgi. Kirjanduseilmas pole tõelist kohta millelgi muul kui vaid parimal, mida inimene teha suudab.» Selle peale vastas Jack: «Mu sooviks on, niipea kui jalad alla saan, kirjutada mitte ohtralt, vaid üks raamat, üks hea raamat aastas. Isegi praeguses olukorras pole ma viljakas kirjanik. Ma kirjutan väga pikkamööda. Põhjuseks, miks olen nii palju valmis teha jõudnud, on see, et töötasin ühtsoodu päevast päeva, puhkust võtmata. Niipea kui igast mu päevatööst enam ei olene, kas järgmisel päeval saab pada keeda, kui ma enam ei pea oma energiat igasuguste suletööde peale pillama, kui ma võin tasapisi ja nii nagu ma heaks arvan mõlgutada ning vormistada seda, mis minus on parimaf, siis sel juhul saan ma kindlasti teha suurt tööd.»

Läände sõitval rongil asetas Jack pullmanvagunis vastasistmele oma kolm raamatut, mis olid ilmunud oktoobris, just mõni nädal enne tema New Yorki tagasijõudmist — «Lumeväljade tütar», ««Dazzleri» reis» ja «Pakase lapsed». Ta sai aru, et kolme raamatu avaldamine ühelt mehelt üheainsa kuu jooksul polnud mitte üksnes rekord, vaid ka hulljulge ettevõte, säärane, mille eest Brett temaga tõelnud oli. Ta võttis nõuks, et nüüd, kus ta on «ühe kirjastusega suhted sisse seadnud», korraldab ta oma asju paremini. Raamatute kõrvale laotas ta väljalõiked ajalehtedest, et näha, mida arvavad tema töödest lugejad. «Lumeväljade tütre» kohta, mille oli välja andnud Lip-pincott, tehti ajakirjanduses kaunikesti teravat kriitikat; teda süüdistati selles, et ta on Frana Welse'ist mitteusutava kaju teinud ning et ta pole romaani ülesehitusega toime tulnud. Ülejäänute suhtes aga olid kriitikud sallivad, rääkisid vaimustusega tema tugevast kujukast stiilist ning ennustasid, et järgmise romaaniga läheb tal juba paremini. Jack, kes oli oodanud, et ta pihuks ja põrmuks tehakse, ohkas kergendatult. ««Dazzleri» reis», mille avaldas Century Company, sai vaid leebe vastuvõtu osaliseks, mida ühelt noorsooromaanilt oodatagi võis. Tähtsaim tema kolmest raamatust, «Pakase lapsed», Alaska indiaanlaste jutud, mis oli esimeseks Macmillani poolt kirjastatud teoseks, kindlustas talle väljapaistva koha ameerika lühijuttude valdkonnas.

Oma istme seljatoele nõjatudes laskis ta paar viimast sündmusrikast aastat mõneldes oma vaimusilma eest mööda käia, sel ajal kui maastik märkamatult mööda libi-

ses. Meenutustesse sellest, kuidas ta oli otsustanud ameerika lühijutu taset tõsta, segunesid kriitikute kiitused, mida «Pakase laste» puhul nii ohtrasti jagati. «Ainult vähesed on temast jutukirjanikuna kõrgemal seisnud... see on ala, millele tal on täielik võitjaõigus... hämmastav kirjanduslik areng, mis jääb püsima... võidab endale laia ja alatise kuulsuse.» Olgugi et ta oli õnnelik ja uhke, sai ta aru, et on jõudnud vaid redeli alumisele pulgale, et võitlus alles algab. Endamisi ideid ja plaane haududes töötas ta teha ameerika romaani heaks sama, mis ta lühijutu heaks juba teinud oli. Herman Melville'i ajast saadik polnud suuri mereromaane ameerika kirjanduses enam esinenud. Ta kirjutab nüüd sääraseid. Seniajani pole ameerika kirjanduses ka suuri proletaarseid romaane. Ta hakkab nüüd mitte ainult kirjutama suuri proletaarseid romaane, pannes kriitikud ja lugejaskonna neid avastama, vaid ta kiirendab ka sotsialistlikku revolutsiooni. Ta töö oli üldjoontes kavandatud. Kõige selle teostamiseks, mis tal mõttes oli, kulub aga oma tubli kakskümmend aastat. Ta võttis kindlalt nõuks kõik oma programmis ülesseatu saavutada, enne kui ta aeg siin maa peal täis saab.

Kui Jack Piedmonti jõudis, leidis ta, et Eliza oli juba umbes kuus nädalat Bessie juures, hoides rahu Bessie ja Flora vahel. Jacki taasühinemine perekonnaga oli rõõmurohke. Brettile 21. novembril 1902 kirjutatud lühikeses ülevaates oma elust ütles Jack: «Et ma juba majapidamisega ankrus olin, otsustasin sellest kompensatsiooni saada ja nii ma abiellusingi ning suurendasin oma ankru kaalu. Aga ma pole seda kunagi kahetsenud. Sain hea kompensatsiooni.»

Rohkem kui kunagi varem leidis ta nüüd, et on muutunud hõivatud literaadiks, sest tal oli mitte ainult oma uus töö kirjutada, vaid ta pidi ka «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetuse» korrekture lugema ning käsikirja «Inimesed kuristikust» redigeerima ja täiendama. Ta sai sellest raamatutes ja juttudes ja väljaannetes tuhlamisest niivõrd maigu suhu, et hakkas jälle plaanikindlalt töötama üheksateistkümmend tundi päevas, magades viis tundi. Ainsaks lõõgastuseks kulutatud ajaks olid tema kolmapäevaõhtused kokkutulekud, millal tema vahad sõbrad külla saabusid ja uued sõbrad kampa löid, millal ta pokkerit mängis ja muid vempe viskas ning sõpru oma

ainsas kohvris Inglismaalt kaasatoodud peamurdmisvigurite saladustesse pühendas.

Kui Bessie oli maha saanud, nägi ta, et on oma kaasale jälle tütre kinkinud. Sedapuhku ei löiganud Jack endale enam kätte, kuid löigati läbi ta lootused, et saab poja, kellele ta võib edasi anda mitte ainult oma nime, vaid ka oma kirjandusliku traditsiooni. Lootuste luhtumine tegi ta õnnetuks ja haigeks ning tema pettumus tegi haigeks ka Bessie.

Kui ta oli mõned päevad troostitult ringi käinud, raputas värske idee ta letargiaseisundist üles. See oli lugu koerast, mida ta tahtis nelja tuhande sõnaga kirja panna, ning mis pidi olema sõsarlooks teisele koerajutule, mille ta aasta eest oli kirjutanud. Nelja päeva pärast oli ta kirjutanud neli tuhat sõna ning oma üllatuseks avastanud, et on vaid algust teinud, et jutt paisus ning temas tulid kuuldavale sääraseid toonid, millest ta polnud unistanudki. Ta otsustas panna jutule pealkirjaks «Looduse kutse» ning lasta tal kasvada nii suureks kui ta tahab, sest jutt oli nüüd isand ning jutu üleskirjutaja sulane. Jutt oli nüüd ta kujutlusvõime haaranud ning teda sütitanud, nagu seda veel ühegi loo puhul juhtunud polnud. Kolmkümmend toredat töötiheadat päeva kirjutas ta oma jämeda pliiatsiga mustandpaberile, tegi vähesed sõnaparandusi ning pani siis materjali kirjutusmasinasse. Ta ei hoolinud millestki muust — ei sõpradest, perekonnast ega rahast, ei lapsest ega ka korrektuurveergudest, mis Macmillani kirjastusest iga päev saabusid, ning elas vaid oma koera Buckiga, bernhardiini ja šoti lambakoera ristandiga, kes oli maal saksa elu elanud, kuni ta ära krabati ja laeval Klondike'i kõnnualadele viidi.

Ühel kolmapäeval kokkutulekul tegi Jack sõpradele tasa oma vahepealse hooletussejätmise. Ta seadis end mugavasse tugitooli kamina juurde istuma, külalised aga võtsid istet aknasohvadel ja põrandale laotud patjadel. Tõsine ilme hallikassinistes silmades, üks käsi kergelt läbi juuste kammimas, lugesi ta neile ette lugu suurest koerast Buckist, kes jäi oma inimarmastusele truuks, kuni metsa kutse ja metsikute huntide hääl temas teda ürgsesse ellu tagasi tõmbasid. Sel õhtul ei mängitud kaarte, polnud metsikut naeru ega vembutamist. Jack lugesi kuni kella üheni öösel ning vaikus ta ümber muutus järjest sügavamaks. Kui ta lõpetas, jätkus ta tavaliselt jutukail

sõpradel sõnu vaid väheseks, kuid nende silmadest helkisid mõtted. Kolm aastat, mis ta oli Alaska-juttude kirjutamisele kulutanud, said lõpuks õigustuse. Ta oli end ühes kunstivormis väljendanud nii laitmatult ja täiuslikult, et tema kuulajad said nende paari tunni jooksul temaga jagada ekstaasi, mida ta juttu kirjutades tundnud oli.

Järgmisel hommikul pistis ta käsikirja ümbrikusse, kleepis margid peale, pani sisse teise markidega varustatud ümbriku, millega talle võis käsikirja tagasi saata, ja läkitas oma jutu «Saturday Evening Postile», kõige populaarsemale ja kõige kõrgemat tasu maksvale ajakirjale maailmas. Ta ei tundnud toimetuses kedagi. Nad polnud ta töösse kunagi lahkesti suhtunud ning tal endal oli vähe lootust, et saab jutu neile müüa. Kuid see «kavalalt väljanuputatud masinavärk, mis käsikirja ühest ümbrikust teise pistis» ning mida ta neli aastat tagasi algaja kirjamehena nii innukalt oli põhjanud, ei hakanud funktsioneerima. «Saturday Evening Post» ei kasutanud ümbrikut, mis Jack oli käsikirja tagasisaatmiseks juurde lisanud. Selle asemel saatsid nad talle õhukese pikliku ümbriku, millest ta leidis vaimustusest õhkuva aktsepteerimiskirja ja tšeki kahele tuhandele dollarile.

Kaks tuhat dollarit ühekuulise töö eest! Ta oli alati öelnud, et tõsine kirjandus võib häid protsente kanda. Ta oli alati öelnud, et kirjutab omal viisil ning paneb kirjastajad seda meelepäraseks pidama. Kaks tuhat dollarit... küllalt selleks, et tasuda arstile arved oma teise tütre Bessie eest, Flora ja Johnny Milleri ema ravimise eest kogunenud arved, kinni maksta omad sadadesse dollaritesse ulatuvad võlad kindlustusseltsidele, kaubamajadele, vürtspoodnikele, lihunikele, apteekritele, rõivaste, kirjutusmasina ja kirjutusmaterjali eest, küllalt, et aidata kõiki oma abivajavaid sõpru... ning osta uued klaasustega raamatukapid, mida ta saada tahtis, ning nimekirja alusel välja tellida nelikümmend raamatut idast. «Põhjala odüsseia» müümisest saadik polnud ta tundnud nii ülevoolavat õnnejoovastust. Kas polnud talle jäänud õigus kõiges selles, mille eest ta seisnud oli? Kas polnud ta, kuuekümmne päeva jooksul pärast New Yorgist välja sõitnud rongil tehtud sangarlikku otsust, asunud taas elustama ameerika romaani? Kui need sõbrad, kes olid «Looduse kutse» ettelugemist pealt kuulanud, jälle tema majas tunglesid, et teda õnnitleda, tema kätt suruda ja talle õlale patsutada, siis pidi ta ju

uue galloni hapu itaalia veini järele saatma ning ennast natuke vinti võtma, et roosilisi tulevikuunistusi hellitada.

Nüüd, kus tal asjad paremini läksid, palkas ta teise teenija abistama Bessie't, kel olid rasked ajad, sest jõud polnud veel taastunud. Ta hakkas ka külalisi laiemalt vastu võtma. Majja tuli palju kütkestavaid naisi, sest pärast tööriindel saavutatud võitu tundis Jack nende järele vajadust. Võib-olla jäi tema abielus füüsilisest kirest vajaka. Aga kui see ka nii polnud, tegi asja ikkagi raskeks fakt, et Bessie oli nende kolmkümmend kaks kuud kestnud abielust kaheksateistkümmend kuud rase ja mitte vähem kui kuus kuud veel nurgavoodis. Keevalisele mehele, kes oli end rahuldama harjunud juba Mamie päevist «Razzle Dazzle'il», läks säärane olukord raskeks. Kolm päeva ja ööd rongis teel Chicagosse püsisid tal meeles. Vähem kui kolm aastat pärast seda, kui ta kirjutas: «Mu süda on avar, ning ma saan korralikumaks ja tervema elulaadiga meheks, kui mind tagasi hoitakse ega lasta vabalt triivida, kuhu mul aga lust tuleb,» ütles ta lahti kõigist karske elu silmaspidamise kohustustest.

«Te teate mu seksuaalkoodeksit,» kirjutas ta pärastpoole, «te teate asjaolusid tol perioodil, te teate, et mul polnud mingeid sisetundepeinu, kui ma lõbude tagaajamiseks amelema hakkasin.» Ta ameleski, nii palju kui aga vähegi sai, kuid väljaspool abielu polnud tal seksuaalsuhted seotud mingite tundeelamustega; need olid puhtal kujul meelelised kogemused, mis mõlemale poolele naudingut pakkusid. Et Jack oli hedonist, võttis ta seda pealegi kui akti, mille väärtus otseselt sõltub sellest, kui palju ta endaga kaasa toob naudingut, mis mitte kellelegi kahju ei tee. «Olgugi et ma olen krabanud ja võtnud, pole ma kunagi võtnud ebalausale ettekäändel. Mitte ainustki korda pole ma öelnud: «Ma armastan sind», mis mulle sageli oleks kasulik olnud. Oma suhtlemises naistega olen ma olnud aus ja seda ülimal määral, nõudmata rohkemat, kui ma ise olin valmis andma. Ma ostsin või võtsin ausa vahetuse alusel ega valetanud kunagi, et paremale kaubale saada, või et jõuda tehinguni, mida ma muul viisil saavutanud poleks.» Ning püüdes end õigustada, ta lisab: «Mees võib oma himusid taga ajada ilma armastuseta, lihtsalt seepärast, et ta on niisuguseks loodud. Emake loodus tõstab mehe kaudu häält järeltuleva soo saamiseks ning mees kuulab ta sundi, mitte seepärast, et ta

meelega patustab, vaid seepärast, et ta on looduseadusele alluv olevus.»

Jack polnud «Looduse kutset» Macmillani jaoks visandatud loetelus maininud, sest siis ta veel ei teadnud, et hakkab seda kirjutama. Ta saatis käsikirja Brettile, kes 5. märtsil vastas ja ütles, et talle ei meeldi pealkiri. «Jutt meeldib mulle tõepoolest väga, ehkki ma kardan, et ta on liiga looduselähedane ja liiga hea töö, et tõeliselt populaarseks saada sentimentalistliku publiku hulgas, kes rõõmuga neelab Seton-Thompsonit.» Brett pakkus seepeale kaks tuhat dollarit kohese kirjastamisõiguse eest müügilepingu alusel, selle asemel et kirjastuse poolt makstava autoritasu alusel kokku leppida ja avaldamine aastaks või kaheks edasi lükata. «Tahaksin selle raamatuga katset teha, andes ta välja väga meeldivas tüpograafilises kujunduses ning kulutades väga suure summa raha raamatut laialt reklaamida püüdes, millega aitaksin kaasa mitte ainult Teie juba ilmunud raamatute, vaid ka tulevaste raamatute läbimüügile. Ärge aga laske end ses asjas ülemäära veenda. Otsuse tegemine on täiesti Teie kätes ning kui Te otsustate sularahapakkumist mitte vastu võtta, siis me kirjastame raamatu nii, nagu meie kokkuleppe tingimused seda ette näevad.»

Jack oli juba kulutanud need kaks tuhat dollarit, mis ta «Saturday Evening Posti» käest saanud oli. Macmillani poolt saadetavast 150 dollarist kuus enam ei piisanud tema kuueliikmelise perekonna, kahe teenija ja mamma Jenny ülalpidamiseks. Ükski tema raamat polnud veel tuhandetki dollarit autoritasu alusel sisse toonud, kahest tuhandest rääkimata, ning polnud ka põhjust arvata, et see raamat oleks erand. Isegi siis, kui raamat kaks tuhat dollarit sisse tooks, peaks ta oma autoritasu ootama vähemalt kaks aastat, ning selle aja peale võib saadaolev summa igakuuste avansside näol juba kaetud olla. Siin aga pakuti kaht tuhandet dollarit puhtalt kätte, otse praegu, ning raha, mis on käes, saab ka kulutada... eriti väikese trimmis paadi «Spray» peale, mis talle silma oli hakanud. Ta võttis Bretti ettepaneku vastu ja müüs ära kõik oma õigused.

«Spray» oli ühemastiline purjekas ruumika kajutiga, kus võis toitu valmistada ning kus kaks inimest võis ka magada. Jack ostis «Spray» mitte ainult seepärast, et igatses kord jälle vee peal elada, vaid seepärast, et tal oli

mõttes mereromaan ning ta tahtis enne selle kirjutamisele asumist jällegi laeva enda all tunda. Oli juba möödunud üheksa aastat sellest, kui ta «Sophie Sutherlandilt» maale oli tulnud ning ta meremeheoskused olid juba roostetama hakanud. «Sellest saab peaaegu sõnasõnaline jutustus asjast, mis juhtusid minu kunagisel seitsmekuisel sõidul madrusena. Mida sagedamini ma sellel reisel juhtunud asjadele mõtlen, seda tähelepanuväärsematena nad mulle paistavad.» Brett vastas: «Ma panen Teie merejutule väga suuri lootusi. Ilmub ju merejutte nii vähe ning neistki ei kõlba ükski kuhugi. Seepärast peaks tõepoolest hea merejutt praegu kahtlemata märkimisväärset edu saavutama.»

Bretti julgustavad sõnad kõrvus kõlamas, varustas Jack «Spray» toidumoon ja tekkidega ning läks ühenädalasele purjesõidule San Francisco lähel, uuesti läbi sõites väinad ja soostunud lahesopid, mida oli väisanud ulja austri-piraadina või kalainspeksiooni patrulli liikmena. Nädala lõpus, kui tal oli meresool sõõrmetes ja purjenõõrid end rakkus peopesades tunda andsid, naasis ta koju, istus oma laua taha ja kirjutas «Merehundi» esimese peatüki. Kui teda töö juurest liiga kauaks ära kiskuma hakati ja tema ümber kogunevate sõprade hulk liiga suureks muutus, võttis ta «Spray» pardale toidumoon kaasa, sõitis ihuüksinda lahele ning kirjutas igal hommikul oma tuhat viissada sõna, kajutiluugil istudes varakevadisel päikesel oma keha samavõrd soojendada lastes, nagu tema mõtted Merehundist tema vaimu soojendasid. Pärast ta purjetas ringi, laskis Sacramento jõel parte ning püüdis õhtusõõgiks kalu. Laupäeva õhtuti ja pühapäeviti võttis ta mõnikord Bessie ja oma kaks tütart, Eliza pojaga ja sõpradekamba purjeretkele kaasa.

See oli tegevusrohke ja rõõmuküllane periood. Sotsialistlik ajakiri «Wilshire's» avaldas numbrist numbrisse «Inimesi kuristikust», mis seadis Jacki ameerika sotsialistide esiridadesse. Ta kirjutas ajakirjale «The Comrade» artikli «Kuidas minust sai sotsialist» ning kriitiliste artiklite seeriä «International Socialist Review» jaoks. «Wilshire's» maksis talle teose «Inimesed kuristikust» eest küll tagasihoidliku summa, kuid sotsialistlikele ajalehtedele kirjutas ta alati tasuta. Ta koostas San Francisco lahe ümbruskonna sotsialistide kohalikes organisatsioonides esinemiseks ka kaks loengut — «Klassivõitlus» ja «Streigi-

murdja», kusjuures mõlemad avaldati sotsialistlikus ajakirjanduses. Sotsialistidest kaasvõitlejad maa kõigis nurkades hakkasid talle kirjutama. Nad alustasid oma kirju ikka sõnadega «Kallis seltsimees!» ja lõpetasid «Revolutsiooni nimel Teie...». Jack vastas igale kirjale ise, alustades «Kallis seltsimees!» ja lõpetades «Revolutsiooni nimel Teie...»

Seoses tema nime populaarseks muutumisega ja kuuluse levimisega sai Jacki kodu Piedmontis kogu San Francisco lahe ümbruskonna intellektuaalseks keskuseks. Mitte vähem kui sadakond inimest nädalas astus üle ta eesukse läve ning nautis tema külalislahkust. Isegi kahe teenijaga ja mamma Jennyga, kes laste eest hoolt kandis, oli tööd veel küllaltki palju. Bessie'l polnud igakord tuju üha suurema ja suurema seltskonna vastuvõtmiseks ning sellega seotud üha rohkemateks talitusteks. Ühel kolmapäevaõhtusel kokkutulekul olevat ta meelega valmistanud vähem sööki kui kokkutulnud inimhulga toitmiseks vaja oli. Samuti ei meeldinud talle just ülearu see, kuidas naised tema Jacki ümber tiirlesid — sooja kuldse naeratusena ja kaasakiskuvalt naerva Jacki ümber —, talle otse kaela langedes. Bessie muutus armukadedaks. Jack tahtis, et Bessie ostaks ilusaid rõivaid paljudeks ametlikeks koosviibimisteks, kuhu teda nüüd kutsuti. Bessie keeldus rõivaid ostmast. Eliza käis temaga kauplustes ja näitas talle, kui suurepärane ta sulega sametmütsis ja sametkleidis välja näeks, kuid Bessie jätkas kangekaelselt madrusepluusi, seeliku ja madrusemütsi kandmist, isegi säärase sündmuste puhul, nagu seda oli õhtusöök San Francisco Boheemlaste Klubis, kus Jack oli aukülaliseks. Jackil oli Bessie pärast üsna ebamugav tunne, sest ta imetles oma naise figuuri ja soovis teda kõige soodsamas valguses näidata. Et Bessie end kaugeltki mitte mugavasti ei tundnud ning et tal oli vähe tahtmist välja paista, seletab asja vaid ühest küljest. Sest teisest küljest ei tohi kahe silma vahele jätta ka seda, et Fred Jacobs oli teda tõenäoliselt madrusepluusis ja seelikus imetlenud.

Nendele väikestele lahkhelidele vaatamata said Jack ja Bessie hästi läbi. Jack soovis küll, et naine rohkem loeks, ja nurises, et nad ei saanud omavahel uusi raamatuid arutada. Bessie vastas, et ta ei teeks midagi meelsamini, kuid laps äratas teda juba kell kuus hommikul ning

sellest hetkest alates kuni kella kümneni õhtul tuleb lõpmatult igapäevaste toimetuste kallal askeldada. Jack patsutas tal sõbralikult kätt, ütles, et ta teab seda, ning et kui lapsed veidi vanemaks saavad, siis jääb naisele ka rohkem aega lugemiseks. Olgugi et inimeste tunnistust mööda — kolmkümmend viis aastat hiljem — olevat jäänud mulje, et Bessie oma keskealise välimusega ja väärrika olekuga pole sobiv paariline reipale ja noort poissi meenutavale Jackile, on ometi kõik nõus, et nende kooselu oli harmooniline. Eliza London Shepard, kes tollal sageli nende pool viibis ja neid üsna palju nägi, kinnitab seda väga veendunult. Nähtavasti arvustas Jack oma naist mõttes ainult selles — nagu see tema tolleaegsetest märkmetest ilmneb —, et ta on piiratud mõttelennuga. Oma naisesse täiesti siiralt suhtudes ta möönis, et oli seda alati teadnud, et sellest tulenev Bessie emotsionaalne stabiilsus oligi see, mida tema, Jack, nii üliväga vajas ning mis teda kõige rohkem naise külge köitis. Just sel ajal, 1903. aasta märtsis, kirjutaski Jack Cloudesley Johnsile, kes Jacki laulatusel oli öelnud, et hoiab oma õnnitlused nende kümnendaks pulmapäevaks: «Muide arvan, et Sinu kaua kinnipeetud õnnitlusteks minu abielu puhul oleks juba aeg. Abielupõlv on mul juba peaaegu kolm aastat kestnud, mul on kaks last ning ma arvan, et see on suurepärane. Seepärast lase käia. Või tule ja viska nii meile kui ka põngerjatele silm peale ning siis õnnitle.»

Ta vihtus kibedasti edasi «Merehunti», mis pakkus talle koguni suuremat loomisrõõmu kui «Looduse kutse». Oma vabadel tundidel kirjutas ta sääraseid suurepäraseid Alaska-jutte nagu «Tuhandes tosin», «Kullakütid põhjas» ning tosina teisi. Lisaks «Spray'le» ostis ta endale hobuse ja sõiduvankri, et oma perekonda ja sõpru ümbruskonnas ringi sõidutada, sest palavad ilmad olid kätte jõudmas ning talle meeldis kampa mägedesse piknikule viia ja seal mängida, veehoidlas ujuda ning lõkkel liha küpsetada. Aprilli lõpus kukkus ta vankrilt maha ja löikas endal põidla otsast tüki ära. «On niisugune tunne, nagu tuksuks seal otsas süda,» kurtis ta, kuid see vahejuhtum ei takistanud teda iga päev tuhat sõna «Merehunti» kirjutamast, mille peategelase prototüübiks oli kapten Alex McClean, kelle hämmastamapanevatest vägitegudest ta oli kuulnud «Sophie Sutherlandil» teenides. Ta jätkas «Sprayl» purjetamist, et lõõgastuda ja omaette olla. Kord

rebis ootamatult tõusnud torm ta purjed ribadeks, nii et estuaari tagasisaamine osutus küllaltki raskeks.

Juunis avaldati anonüümselt «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetus», mille ajakirjandus soojalt vastu võttis. «Ebatavaline... mõtterikas, avameelne... leiab kindlasti laia lugejaskonna... selles on rohkesti tänapäeva juurdlevat vaimu... hea vaimutoit... uus suund romaanikirjutamisel... pikantne, nutikas, originaalne filosoofia.» San Francisco «Argonaut» tundis ühe autoritest «evolutsiooniliste deduktsioonide» põhjal ära ning kumu levis nii kiiresti, et Macmillan küsis teise trüki väljaandmisel Jackilt, kas ta on autorluse omaksvõtmisega nõus. «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetuse» läbimüük oli keskpärane, sest raamatus oli üldise lugejaskonna jaoks liiga vähe tegevust, süželist põnevust, tempot, kuid Jack ja Anna Strunsky vahetasid kirju Piedmonti ja New Yorgi vahel, kus Anna nüüd elas, ning õnnitlesid teineteist hästi tehtud tähtsa töö puhul.

Juuni lõpus üüris Bessie, kes tahtis oma lapsed suveks maale viia, endale suvemajakese koloonias, mille Mrs. Ninetta Eames oli rajanud suvepuhkuse veetjatele Kuurorus Sonoma maakonnas. Jack soovis jätkata oma purjesõite «Sprayl» ning «Merehundi» kirjutamisele keskenduda. Seepärast jäi ta Piedmonti. Kuu lõpus ühel öhtul koos George Sterlingi ja mõne teise sõbraga oma kergel ühehobusevankril üle küngaste sõites sattus vanker teelt kõrvale ning sõistles lõhangusse. Jacki jalg sai tugevasti vigastada. Charmian Kittredge käis teda tihti põetamas. Juuli alguses, niipea kui ta kõndida suutis, läks Jack Glen Ellenisse oma perekonna juurde. Ka Charmian Kittredge sõitis Glen Ellenisse, kus tal oli tädi.

Et «Overland Monthly» oli ilmumise lõpetanud, jäid Roscoe Eames ja Edward Payne nüüd tööta. Edward Payne ja Mrs. Eames olid ehitanud suure plaanita püstitatud maja, mis kandis nimetust «Wake Robin». Jõe vastaskaldale oli Payne, usust taganenud ja kantslist ilma jäänud jutlustaja üles seadnud piknikulauad ja pakkipingid, et pidada miitinguid inimeste äratamiseks ja korraldada filosoofilisi diskussioone. Kogu sellest asjandusest raha tegemiseks oli Mrs. Eames püstitanud kerged suvilad ja üles löönud väikesed telgid, mida ta perekondadele välja üüris.

Kui Jack Glen Ellenisse jõudis, leidis ta, et tema pere-

kond on end mugavasti sisse seadnud presentkatusega suvilas, mis asus veinikarva mansaniitide ja maasikapuude salus. Laagriasukad elasid kommunaalrühmana. Kõik keetsid oma sööki jõe kaldal asuvas ühisköögis ning sõid pikkade piknikulaudade ääres. Jack kulutas mõned dollarid selge ja jaheda veega jõekese ülespaisutamiseks kohas, kus ta liivase kalda ääres voolas, ning kogu laager kogunes ujuma ja päevitama. Siin veetiski Jack oma õhtupoolikud noortega mängides ning neile ujumist õpetades. Hommikuti läks ta varjuliselt üksikusse paika jõe kaldal, kus ta mahasaetud tamme kännu peal oma tuhat sõna päevas paberile pani. Ühel öhtul juuli lõpu poole kogunes kokku terve laager, isegi väikesed lapsed, kes olid mõnusasti tekkidesse mähitud, et kuulata, kuidas Jack «Merehundi» esimest osa ette loeb. Käsikiri, mida ta ette luges, lebas puu kännul, kus ta oli kirjutatud. Mõlemal pool seisis küünlad. Laagrirahvas ja naabrid olid aset võtnud kännu ümber. Sonoma mäe kohal võis taevast juba aovalgust märgata, kui Jack viimase lehe pööras. Inimesed, kes praegu veel elavad, ning kes pealt kuulsid, kuidas Jack London 1903. aasta juuli lõpus jõekaldal Glen Ellenis «Merehundi» ette luges, meenutavad seda ikka veel kui üht ilusamat ja liigutavamast elamust oma elus.

Ja siis, mõne tunni möödudes, tuli plahvatus, mis vapustas Londoni perekonna olemasolu. On vist kõige parem, kui laseme Bessie'l seda oma sõnadega jutustada.

«Ühel päeval juuli lõpupoole jäime pärast lõunat Jackiga alla jõe äärde vestlema. Ta tahtis Oaklandist mõneks ajaks minema saada, sest seal tuli tal tööd liiga sageli katkestada. Ta ütles, et on mõelnud rantšo ostmisest Lõuna-Kalifornia kõrbes, ning küsis, kas mul oleks midagi sinna elamamineku vastu. Ma ütlesin talle, et hoopiski mitte, kui seal saavad olema moodsad mugavused laste jaoks. (Bessie oli kõigepealt ema, siis alles naine.) Jack lubas seda ning me tegime plaane ärasõiduks sügisel.

Umbes kella kahe paiku tõin ma oma kaks last suvilasse tagasi, et nad magama panna. Miss Kittredge oli läheduses oodanud ja ma nägin, kuidas nad Mrs. Eamesi maja kõrval asuva suure võrkkiiige juurde jalutasid ning vestlema hakkasid. Ma ei mõelnud seejuures midagi. Panin lapsed magama ning askeldasin suvila ümber ühteist korraldades. Miss Kittredge ja Jack istusid selles võrkkiiiges tublisti neli tundi ja rääkisid omavahel.

Kell kuus tuli Jack üles suvila juurde ja ütles: «Bessie, ma lähen su juurest ära.» Saamata aru, millest ta räägib, küsisin: «Sa tahad öelda, et lähed tagasi Piedmonti?» — «Ei,» vastas Jack, «ma lähen su juurest ära... lähen lahku...» Vajusin oimetult koikuäärele ja vahtisin talle tükk aega otsa, enne kui suutsin kogelda: «Miks, kallis, mida sa sellega mõtled... alles sa ju rääkisid Lõuna-Kaliforniast...» Jack aga kordas ikka ja jälle kangekaelselt, et läheb minust lahku, ning mina üha nuuksusin: «Kuid ma ei mõista... mis on sinuga juhtunud?» Ta keeldus mulle sõnakestki rohkem lausumast.»

Mitte keegi, kõige vähem Bessie, ei teadnud, et Jackile oli eluteele sattunud Charmian Kittredge. Talle polnud eales pähegi tulnud olla armukade miss Kittredge'ile, kes oli Jackist üle viie aasta vanem, keskpärase välimusega, ning kelle üle Piedmonti rahvas, kes teda hästi tundis, küllaltki keelt peksis. Ta oli küll sageli viibinud Jacki läheduses, kuid Bessie oli sellega harjunud Piedmonti majja asumisest saadik. Ilmselt ei näinud Jack Charmiani rohkem kui ükskõik keda teist laagrisolijaist. Pealegi oli Jack selle naise kohta öelnud oma naisele nii mõndagi, mis polnud komplimentiks. Bessie teadis, et Jack sellest naisest suuremat ei hoolinud.

Juunis 1903, kuu enne lahkuminekut, kirjutas miss Kittredge Jackile: «Oo, Sa oled oivaline — kõige oivalisem kõigist. Ma nägin Su nagu minu puudutuse all noorenevat. Mis on maailmaga lahti ja kuhu kuulun mina? Arvan, et mitte kuhugi, kui see mitte kuhugi on mehe süda.» Samal kuul kirjutab Jack temale: «Mu käed on Sinu ümber. Suudlen Sind huultele, vabadele avalatele huultele, mida tunnen ja armastan. Oleksid Sa olnud arglik ja põikleja, oleksid Sa vähimatki hepikust või pirtsakust ilmutades kuulutanud valeks selle, kellena Sa näisid, siis arvan, et see oleks mulle tõesti täieliku pettumuse valmistanud. «Kallis mees, kallis armastus!» Laman ärkvele jäädes ja neid sõnu üha korrates.»

7. juulil kirjutab Charmian Kittredge Jackile: «Mul hakkab hirm ühe asja pärast. Kardan, et Sina ja mina pole kunagi suutelised väljendama seda, mida me teineteisele oleme. Kõik see on nii tohutu, kõik inimlikud väljendusviisid aga liiga küündimatud.» Mõned päevad hiljem klõbistab ta kirjutusmasinal oma töökohast San Franciscos: «Sa oled poeet ja oled ilus. Usu mind, oo mu

kallis, mu kallis, et ma pole kunagi olnud nii õnnelik, nii tõeliselt, rahuldust toovalt õnnelik millegi üle oma elus. Tunda, et mees, kes minule on suurim kõigist, pole minus midagi leidnud, mis soovida jätaks.»

Presendiga kaetud suvilas Glen Ellenis, kus ta kaks last rahulikult magasid, veetis Jack öö, mis arvatavasti oli kõige haletsemisväärsem ja segasem tema elus. Oli ta ju eelkõige leebe ja sõbraliku iseloomuga inimene. Ta oli ise väga tundlik, teadis, mida valu üleelamisel tuntakse, ning oli seepärast teistele valutegemisest ikka tagasi pörganud. Tema suureks rõõmuks oli ikka olnud ajada inimesi, jagada nendega kõike, mida omas. Nüüd aga olid tema üle võimust saanud säärased tormilised tunded, mis sundisid teda oma naist ja lapsi sinnapaika jätma, nagu ta noorpõlves oli Flora ja John Londoni sinnapaika jätnud. Hoolitsev inimene, sotsialist, kes kogu inimkonnale kaasa tundis, kes vastutatu lootmata oli valmis andma parima, et masside elukäiku parandada, oli nüüd kogu oma sotsiaalse ja moraalse teadlikkuse lasknud minema pühkida kõige selle vastu suunatud Nietzsche ideaalil, mis oli kummaliseks, kuid alatiseks kaaslaseks Jacki sotsialismile. See ideaal sosistaski Jackile, et ta on üliinimene, kes võib elult võtta, mida aga soovib, laskmata ennast häirida orjamoraalil ja muretsemata selle üle, mida tunneb orjalik mass, kelle üheks õnnetuks liikmeks on ka Bessie.

Hommikul naasis Jack Piedmonti, viis talle kuuluva välja majast, millest ta oli oma sõpradele nii suure uhkustundega kirjutanud, ning üüris toa Frank Athertoni perekonnalt. Mõne päeva pärast kirendasid ajalehtede esiküljed juba sellest lahutuseloost. Et Jack keeldus reporteritega kõnelemast, panid nad lahutuse «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetuse» arvele, sest Jack oli seal kirjutanud, et «armastusetunne ei rajane mõistusel». See mõttetera olevat Bessie't nii sügavasti solvanud, et põhjustanudki abielu lagunemise.

VII

Jacki ja Charmian Kittredge'i suhted said alguse kõrgel vastastikuse tunnustamise pinnal ning võtsid üha kõrgema lennu. Esimesel septembril kirjutas Charmian Jackile: «Sa oled päris minu oma ja ma jumaldan Sind, nii pimesi ja hullusti ja kirklikult ja mõistmatult nagu tütarlaps kunagi on armastanud.» Järgmisel päeval ta jätkab: «Ah mu arm, Sa oled säärane mees. Ja ma armastan Sind, viimast kui kübetki Sinust, nagu ma veel kunagi pole armastanud ning nagu ma ialgi enam ei saa armastama!» Kaks päeva hiljem: «Oo, Sa oled mu kallis arm, minu Oma Mees, minu päris, tõeline, õige Südame Abikaasa ning ma armastan Sind nii väga!» Järgmises kirjas ta ütleb: «Mõtlen minust hellalt ja armastavalt ja hullusti, mõtlen minust kui oma kallist, kallist sõbrast, oma Kullakesest, oma Naisest. Sa oled mulle terve maailm ning ma elan mõttest Su näole, Su häälele, Su suule, Su isandlikele ja lembe-tele kätele — tervenisti Sinule, magus Mees — kuni me jälle kohtume. Oo Jack, Jack! Sa oled nii imekena,»

Soovimata oma kinnitustelt või kirjanduslikult väljendusviisilt maha jääda, vastas Jack: «Sa ei või teada, kui palju Sa mulle tähendad. Nagu Sa ütled, on see väljendamatut. Esimesed hetked, mil ma Sind kohtan, Sind näen, Sind puudutan, on sõnatult erutavad hetked. Kui ma Su

kirjad kätte saan, oled Sa minuga, lihas ja veres minu ees, ning ma vaatan Su kuldsetesse silmadesse. Ah mu kallis, minu armastus naise vastu algas Sinust ja lõpeb Sinuga.»

Kartusest skandaali ees, mis neile kaela tuleks, kui lahutuse põhjus teatavaks saaks, kohtusid armastajad salaja kord või kaks nädalas. Nendel päevadel, millal nad ei saanud koos olla, külvasid nad teineteist kirjadeuputusega üle. Oma kontorist San Franciscos kirjutas miss Kittredge iga päev tuhandest kuni viie tuhande sõnani küündivaid kirju. Need sajad leheküljed, mida ta järgneva kahe aasta jooksul masinal kirjutas ja Jackile saatis, võrduksid mahult poole tosina keskmise romaaniga. Tema kirjad on osavasti koostatud ja koketsed, rahutustegevad ja lillelised, kuid ohtrasõnalisuse fassaadi taga võib näha kavala ja nutika naise kätt. Tema kirjade läbi silmade ette manatuna muutub nende armastus kõigi aegade suurimaks armastuseks. Ta ütleb Jackile, et ta oli ikka ja alati teadnud mingist erakorralisest saatusest, mis temale on määratud. «Oo Jack, kallis, kallis arm, Sa oled mu eba-jumal ning Sa ei või teada, kuidas ma Sind armastan.» Ning Jack hakkabki uskuma, et teda armastatakse nii, nagu veel ühtki meest pole maailma loomisest peale armastatud. Selles veendununa ta vastab: «Ma kahtlen, kas suudan Sind kunagi küllalt armastada, nii suur on Su armastus minu vastu.» Sedamööda kuidas kiri järgneb kirjale, võtab ka Jack peaaegu automaatselt omaks Charmiani maneeeri. Tema on ju neist kahest kirjamees, kuidas ta võikski kirjutada vähem galantselt, vähem varjamatult, vähem kirklikult?

«Oh ei, oh ei, kallis Arm,» kirjutab ta, «mitte minu silmis pole meie armastus väike ja võimetu asi. Et ma olen valmis Sinu jaoks elama või Sinu heaks surema, tõendab juba iseenesest, et see armastus tähendab mulle rohkem kui elu või surma. Et Sa pead mulle olema ainsaks naiseks kõigi naiste hulgas; et mu nälg Sinu järele on suurem kui ükski toidunälg, mida ma eales tundnud olen; et mu iha Sinu järele pureb tugevamini kui ükski kuulsuse- ja varaiha, mida ma eales tundnud olen — kõik, kõik see näitab, kui suur on see meie armastus.»

Miss Kittredge'i tuhandete sõnade lummuse mõjul, mis päevast päeva ta silmade eest mööda vilksatavad, omandavad ka Jacki kirjad mingi viiendajärgulise Marie Corelli

kõla. Charmiani kirjanduslikust stiilist mesmeriseerituna vastab Jack talle tema enda üheksateistkümnenda sajandi lilleroosa tunnetetulvaga, maneeris, mille vastu ta oli mässu tõstnud juba oma kirjutamise alguspäevil. See oli armastuse suhtes roosamannatsev stiil, millest Jack enam kunagi ei paranenud ja mis rikkus ära paljud ta raamatuid. Jack, kes «Kemptoni ja Wace'i kirjavahetuses» oli olnud sentimentaalse ja poeetilise armastuse vastane, propageerides teooriat, et armastus on vaid bioloogiline kihu, muutub korraga «Jumala enda meeletuks armastajaks, kes suudlusesse sureb». Kui Anna Strunsky oleks üle Jacki öla lugeda saanud ja näinud, kui täielikult ta oli oma seisukohad pahupidi pööranud, oleks ta vist küll irooniliselt naernud ning Jackile ette seadnud tema enda kirjutatud read, et «ilma erootilise kirjanduseta oleks inimesel vaevalt küll võimalik armastada nii, nagu ta seda teeb».

Kirjutades 10. novembril 1903. aastal Stocktonist, saavutab ta oma tunnetetulva tipu. «Tea, magus armastus, et ma ei aimanudki, kui suuresti Sa mind armastad, kuni tuli vabatahtlik ja täielik andumine, kuni Sina ise, Sinu armastus ja iga kiud Sinu nõustus. Kui Sa oma kalli kehaga panid pitseri peale kõigele sellele, mis Su hing mulle öelnud oli, siis ma teadsin! Ma teadsin! Teadsin, et viimanegi osa Sinu ja kõik Sinu kuulub mulle. Oleksid Sa mind armastanud, nagu armastad, kuid siiski tagasi hoidunud, poleks Sa mu silmis olnud nii tore naine. Minu armastus ja jumaldamine Sinu vastu poleks saavutanud seda kõrget astet, millele nad praegu on jõudnud. Kui Sa mu kirjad läbi vaatad, siis Sa näed, olen selles kindel, et ma ei olnud veel täiesti hull seni, kuni Sa polnud mulle nii heldelt andunud. Alles pärast seda, kui Sa nii heldelt andusid, muutusin ma Su «orjaks», avaldasin valmisolekut Sinu eest surra ning kõike muud armastuse sulni hüperboolika valdkonnast. Kuid see pole hüperboolika, kallid, pole kohtlase sentimentalisti hüperboolika. Kui ma ütlen, et olen Su ori, siis ütlen seda kui täie mõistusega mees, mis peab näitama, kui tõeliselt ja täielikult hull ma olen.»

Aastal 1890, üheksateistkümnenda aastana, oli Charmian tema enda sõnade järgi «roosade põskedega tütarlaps, keda paljud inimesed nimetavad kenaks, ning kes üldiselt on heas tujus, välja arvatud, kui ta on armukade». Aastal 1903, kolmekümne kahe aastana, ei peetud teda enam kenaks. Tal olid kitsad huuled, ligistikku asetsevad silmad

ning kottis silmalaud, kuid ta käitumises oli erutavat trotslikkust. Paljus meenutas ta Frona Welse'i, kelle Jack oli loonud kahekümnenenda sajandi naise musternäidiseks. Olles oma vanemate surma tõttu sunnitud endale ise elatist teenima noil päevil, mil tööd peeti tütarlapse jaoks alpimiseks, jõudis ta nii kaugele, et tast sai täiesti pädev sekretär, kes «sai väikest ja mittepiisavat töötasu kolmkümmend dollarit kuus». Ta oli palju lugenud ja vaba mõttelaadiga. Kui Jack teda aastal 1900 esmakordselt kohtas, oli ta juba hakanud soetama raamatukogu moodsamate ja julgematest romaanidest, mida Oaklandi avalik raamatukogu oli põlu alla pannud. Ta evis tõelist armastust muusika vastu, laulis meeldivalt, ning isegi siis, kui ta kuus päeva nädalas töötas, oli tal tahtejõudu ja distsipliinikindlust klaveril harjutamiseks, et saada heaks pianistik.

Tal oli seksuaalselt rikas ja erutava kõlavarjundiga suure ulatusega hääl, ta naeris palju, olgugi et sageli jäi selgusetuks, mis tas naerutuju tekitas. Ta oli ka väsimatu rääkija, kellest teati, et ta võib neli kuni seitse tundi katkestamatult kõnelda. Ta võis intelligentselt ja loogiliselt diskuteerida, sest tal oli mitmekesine sõnavara ja ta teadis rohkesti kõnekäande. Suure füüsilise julgusega naisena oli ta esimene, kes hobusel kaksiratsi mägedesse ratsutas, sellal kui ratsutasid vaid vähesed naised, ning need, kes seda sõandasid, ratsutasid inglise külgsadulas Golden Gate'i pargi ratsutamisradadel. Hobuste vastu tundis ta sügavat armastust. Nii seltskondlikult kui ka vaimselt ülespoole rühkijana tegi ta eneseharimiseks tõhusat tööd ning oli tallele pannud raha, et sellega ette võtta reisi läbi Euroopa. Ta maalis väikest viisi portselanserviisi ning püüdis kõigest väest, et iga järgmine aasta oleks eelmisest edukam.

Ometi, nagu see kajastub ta ülespuhutud keelepruugis, rüüžide ja tressidega kübarates, eputavas käitumises ning kõiges, mis armastusse ja vastassugupoolde suhtumisse puutub, oli ta naisena üheksateistkümnenda sajandi õilmeke, Frona Welse'i täielik vastand. Paljud tema keeruka loomuse küljed ilmnesid tema päevikust. Tema lähene mine romantikale on läägelt magus ja sentimentaalne, iga mees, keda ta kohtab, olgu see kohtumine kui tahes juhuslik, muutub ta meeles otsekohe suure romaani allikaks. Iga mees vaatab talle otsa kas imetluse või kirega ega suuda oma silmi temalt pöörata. Oma soo esindajaist on tal vähe kasu — iga naine on tema peale armukade ning ta ise on

armukade iga naise peale. Kui läheduses on mehi, läks ta elevile, tundes naudingut, kui sai end teadlikult tähelepanu keskpunkti asetada. Inimesed, kes teda tundsid, ütlevad, et ta ei respektierinud eraomandust, kuivõrd see meestesse puutus. Et tal ikka mehepüüdmine meeles mõlkus, olid noored pruudid ja abielunaised ta vastu umbusklikud ja kartsid teda.

Lõpmatu rodu mehi tuleb ta ellu ning kaob sealt peagi. Tekib kange tahtmine mõista, miks säärasel kütkestaval noorel naisel ei läinud korda abielluda. Miss Kittredge on ka ise hämmastunud. Tädi, kes iga uue mehe puhul kohe järele pärib, kas tal on kavatsus abielluda, muutub närviliseks, kui aastad lähevad ja kõik teised tütarlapsed abielluvad, kuid tema õetütrel miskipärast ikka viltu veab.

Miss Kittredge oli pärast oma tagasitulekut Euroopast olnud sagedane külaline Londonite majas Piedmontis ning püsimatuna, nagu Jack seda oli, läks ta uue otsingu peale välja. «Tunnistan üles, mida Sa juba tead, mida Sa teadsid esimesest hetkest alates. Kui ma esimest korda suu lahti tegin, siis toimus see kavatsusega teha Sinust endale armuke. Sa olid nii aval, nii aus ja nii kartmatu. Oleksid Sa seda olnud vähem — ühes puudutuses, ühes tegevuses, ühes kõneluses — siis ma oleksin vist küll püüdnud Sinu tahet oma tahte alla painutada... Mäletan, kuidas me külge kõrval tagaistmel sõitsime, kuidas ma vihjamisi küsisin: «Kas poeme heintesse?», ning kuidas Sa mulle siis naeratades, mitte narritades silmi vaatasid. Su näol polnud solvatud uhkust, šokeeritust, hirmu ega üllatust; sealt peegeldus vaid hea loomus ja magus siirus, kui Sa mulle nõnda silmi vaatasid ja lihtsalt ütlesid: «Mitte täna õhtul.»»

Kaks kuud pärast Bessie'st lahkuminekut kirjutab Jack: «Mõnikord ma imestan, miks Sind armastan ning olen sunnitud endale tunnistama, et ei armasta Sind mitte Su kauni keha või mõistuse pärast, vaid selle vaimukusesädemise pärast, mis Sind üleni läbib, mis Sind Su rõivaid kandma paneb, Sind hakkajaks teeb, Sind tundlikuks muudab. See teeb Su uhkeks, uhkeks iseenda üle, uhkeks oma keha üle, ning see teeb ka Su keha iseenesest ja Sinust sõltumatult uhkeks.»

Pole kahtlust, et Jack mässis end miss Kittredge'iga armuloosse juunikuus, millal ta Piedmonti majas ükski oli. Tema poolt Bessie'le tehtud ettepanek kolida Lõuna-Kaliforniasse ning jätta maha armastatud San Francisco laht,

oli püüdeks pääseda olukorrast, millesse ta oli sattunud. Ilmselt kulus miss Kittredge'il neli tundi tublit kõnelust, et Jacki meelt muuta.

«Kui ükski tema kahest tütredest oleks olnud poeg,» märkis üks Jacki lähemaid sõpru, «siis poleks ükski vägi siin maa peal suutnud teda perekonnast eemale kiskuda.»

Charmian Kittredge oli tõemeeli veendunud, et Jackil on ebasobiv elukaaslane. Ta uskus, et suudab olla säärane naine, keda Jack vajab, säärane, kes temaga koos ringi uitaks ja seikleks ega tunneks end koduga ja igapäevasusega seotud olevat. Tagant kihutatuna oma tädi Netta poolt, kes algusest peale armunud mahitas, näibki Charmian olevat Londonite perekonna lagunemise põhjuseks. Et aga Jack ka ise oli kiusatusele aldis, tõendab see, kui täieliku enesestunustamisega ta kinkis oma vaimse armastuse Anna Strunsky'le ja kehalise armastuse naisele Chicagosse sõitvas rongis. On võimalik, et kui poleks tulnud miss Kittredge'i, siis oleks Jack Bessie juurde jäänud, kasutades oma kodu kui peakorterit, sellal kui ta omapead rännanud ja seigelnud oleks. Aga jääb ka veel võimalus, et kui miss Kittredge'il poleks Jacki püüdmisega edu olnud, siis oleks ta võinud järgmisele või kümnendale naisele löksu jääda... Nagu Jack oma juttudes sageli kirjutas, sööb sellesinases maailmas koer koera, hundid aga õgivad neid, kes maha jäävad. Kui Bessie oli oma abikaasa kinnihoidmiseks liiga nõrk, siis polnud ka miss Kittredge'i asi selle üle muret tunda, sest tal oli õigus võidelda selle eest, mida ta soovis, ning võtta kõike seda, mida kätte sai. Seal, kus Jack tegi haiget kolmele inimesele, keda ta kõige rohkem armastas ning kellest kaks olid tema läbi ilmale tulnud, ei teinud Charmian haiget ühelegi, keda armastas.

Kahtluste hajutamiseks käis miss Kittredge sageli Bessie pool ja kuulas nelja silma all tema kurtmisi oma abielu üle. 12. septembril 1903 kirjutab ta Jackile: «Eile õhtul läksin Bessie't vaatama. Ta oli minu vastu kena, nii kena, et mul paha hakkas. Ta palus mind tulla ja terveks ööks enda juurde jääda, kui ma seda iganes soovin. Ta oli nii armas ja külalislahke, et kõik see tüli ja lahkulöömine tundus unenäona. Mõnikord pean ma eemale peletama tõelise patukahetsustunde, kui ma kõigele sellele mõtlen, kuid siis astub tegevusse mu mõistus ning aitab mind välja. Kuid ikkagi, ahh!!!» Viie päeva pärast ta jätkab: «Ma hakkan loobuma mõttest, et Bessie mind tõeliselt kahtlustab, kuigi

ma poleks üllatatud mitte millegi üle, mis ta ette võtaks! Ta on salapärane ning võltse inimesi ma ei mõista.» Miss Kittredge mängis oma osa nii hästi, et Jack võis 2. oktoobril talle kirjutada: «Bessie'ga on kõik hästi, niipalju kui Sinusse ja minusse puutub. Eile õhtul ütles ta mulle, et ta ei teaks, mida peale hakata, kui poleks Sind. Tõepoolest, Sind ülistati taevani.»

Ehkki Bessie oli löödud, oli ta liiga uhke selleks, et võidelda või stseene teha. Et ta abikaasa ajendid jäid talle täiesti tumedaks, istus ta vaikselt ja imestas, miks mees, kes oli peale käinud, et ta temaga abielluks, kes oli peale käinud, et ta talle lapsi sünnitaks, kes oli temalt esimesel abieluaastal rahalist abi vastu võtnud ning keda ta oli käsi-kirjade, märkmete ja materjali kogumise juures abistanud, kes oli temaga kolm aastat rahulikus sõpruses elanud, ta nüüd järsku ette hoiatamata maha jättis.

Oma muredes leidis ta sõbratari — Flora Londoni. Kolm aastat olid Bessie ja Flora tülitsevad, ajades Jacki hulluks, kuid nüüd oli Flora oma armastuse läbi väikese Johnny Milleri vastu tundma õppinud, mis tähendab ema olla. Nüüd pöördus ta oma poja vastu seepärast, et see oli perekonna maha jätnud. Kibestatuna oma ema reetlikkusest, nagu ta seda nimetas, sattus Jack täielikku segadusse. Tal tekkis jälitamismaania, ta kurtis, et kõik on tema vastu, et maailm on sõlminud vandenõu tema eemalehoidmiseks oma «armastuse naisest». 22. septembril kirjutab ta «Spray» pardalt miss Kittredge'ile: «Kõigi inimõiguste järgi ei oleks ma pidanud pimedusse ära sõitma. Sa oled minu, minu, ja maailmal pole õigust mind ära ajada. Ning ometi mind aeti, aeti nurjatult ära naise juurest, keda armastan rohkem kui elu.»

Ta mõtted läksid niivõrd segi, et jutustusele «Looduse kutse» kriitikute poolt osaks saanud suurepärasele vastuvõtule vaatamata — ajakirjandus möönis, et jutustus on «klassikaline töö, mis rikastab Ameerika kirjandust» — ei suutnud Jack ridagi kirja panna. Ta tuli otsusele, et ainsaks võimaluseks, kuidas ta «Merehundi» üldse lõpetada saab, on tema ümber tekkinud segadusest pääsemine ankrut hiivates. Ta oli «Spray» remontida lasknud ning saatnud sõiduraha Cloudesley Jonesile, kes elas Lõuna-Kalifornias ja Jacki muredest vaid vähe teadis. Kaks meest võtsid kursi Sacramento jõesuule. Hommikuti töötasid nad oma raamatute kallal, pärast lõunat ujusid, lasksid parte

ja püüdsid kalu. Pärast naiste läbi keerukaks muutunud maailma — ehkki ta ise oli asjad keerukaks ajanud — tundus mehe seltskond talle tervendavana. «Mida rohkem ma Cloudesleyd näen, seda rohkem ta mulle meeldib. Ta on aus ja usaldusväärne, noor ja värske, mõistab pardadistsipliini ning on hea kokk, rääkimata sellest, et ta on ka sõbralik ja lõbus kaaslane.»

Nagu mees kunagi, viskas ta muremõtted peast ja kirjutas igal hommikul oma tuhat sõna «Merehundi». Ainsaks mureks, mida tal korda ei läinud maha matta, oli see, et neljateistkümnendaks septembriks oli ta jälle rahata. Ta kirjutas miss Kittredge'ile: «Bessie kinnitab Sulle, et ma olen rahast lage. Mul on peaaegu selline tunne, sest mind eraldab pauperismist vaid tühipaljas 100 dollarit, ning nüüd saabus ootamatult ka 115-dollarine arstiarve.» Ta pani «Merehundi» kõrvale, et kirjutada juttu ajakirjale «Youth's Companion», kavatsedes terve kuu sellele raisata, et olukorda natuke parandada.

Iga paari päeva tagant käis ta mõnes väikeses linnakeses, Stocktonis, Antiochis, Vallejos, oma posti järel. Ühel päeval sai ta Bessie'lt kirja, mis teatas, et Joan on haigestunud tüüfusesse. Jack tõttas oma tütre juurde tagasi ja oli vahetpidamata tema voodi kõrval, täis ahastust, et laps võib surra. Kui arst teatas, et tüdruku jõud kahaneb, oli Jackil tunne, nagu oleks see karistus tema pattude eest. Ta tõotas, et kui laps terveks saab, loobub ta oma suurest armastusest ja pöördub koju tagasi. Ajalehed teatasid, et Londonid on oma tütre voodi juures ära leppinud. Kui Joan aga paranema hakkas, oli Jack nagu merehädaline, kes oma parvel põlvili langes ja palus: «Armas Jumal, kui Sa mulle vaid laeva saadad, siis luban, et olen hea kogu ülejäänud elu jooksul... pole yaja, Jumal, näen juba purje.» Kui Joan jälle jalul oli, läks ka Jack «Sprayle» tagasi.

Olevik võis tal küll sassis olla, kuid minevikus oli ta teinud head tööd ja see töö tõi oma tasu. «Looduse kutse» võitis üldise poolehoidu ja et selle teema oli kõigile mõistetav, siis ostsid seda kõigi klasside esindajad ja igasuguses vanuses inimesed. Novembris oli ta kõige populaarsemate raamatute nimekirjas kolmandal kohal. Temast olid ees vaid «Bar Sinister» ja «Tulevase kuningriigi väike lamburneiu», temast jäid tahapoole säärased lugejaskonna lemmikraamatud nagu «Mrs. Wiggs kapsamaalt», «Päikeseoja

Becky» ja «Pörsad ristikus». Novembris avaldati «Inimesed kuristikust», mis sai peaaegu üksmeelse kiituse osaks, kusjuures kriitikud väitsid, et sotsioloogilise dokumendina pole raamatul võrdset, et kui Jack London peaks peale «Inimeste kuristikust» midagi muud kirjutama, vääriks ta siiski kuulsust. Raamat paneb ennasttäis ja nuleva ühiskonna järele mõtlema, kas ta on oma võimades kõige paremini ära kasutanud. Inglise ajakirjandus, kes leest võis arvata, et ta suhtub autorisse kui asjatundmatu sissetungijasse, süüdistas teda liialdamises ja kirvetamise käsitlemisel, kuid möönis ühtlasi, et veel kellelgi pole korda läinud Londoni räpaste agulite südamele sedavõrd lähedale tungida.

Jack oli Brettile saatnud «Merehundi» esimese pooli. Brett sattus sel määral elevusse, et saatis jutu koos tulevasoovitusega kohe ajakirja «Century» toimetajale. Sellest kuulda saanud, vangutas Jack hämmastunult pead, sest ta teadis, et «Century» on tasakaalukas ja konservatiivne perekonnaajakiri. Oli mõeldamatu, et ta avaldaks teravat realistliku «Merehundi». «Century» toimetaja aga oli kirjalik kirjust haaratud ja teatas, et kui talle jääb õigus teha toimetajapliiatsiga kärpeid ja parandusi teises pooles, mille kallal Jack veel töötas, ning kui saarele üksi jäänud mees ja naine ei tee midagi, mis ajakirja tellijaid solvata võiks, siis maksab ta jutu avaldamise õiguse eest neli tuhat dollarit.

Neli tuhat dollarit! Ainuüksi ajakirjas avaldamise õiguse eest! Niisama palju raha, kui ta sai «Looduse kutse» kõigi avaldamisõiguste eest ühtekokku! Ta pani täispurjed peale ning sõitis täie kiirusega läbi lahe ja estuaari oma paadisilla juurde. Pärast maabumist telegrafeeris ta kohe «Century» toimetajale, et viimane võib oma sinist pliatsi kasutada nii palju, kui süda kutsus, ning et ta on «absoluutselt kindel, et raamatu teine pool ei šokeeri ameerika hea pikust». Leping sõlmiti ning Jack asus uue innu ja keskendatusega töö kallale, lõpetades raamatu kolmekümne palavikulise tööpäevaga. Ajakiri «Century» pasundas Jack Londoni nime juba kõigi ilmakaarte poole, teatades oma suuruse ja sõnastusega rabavates kuulutustes kogu maailmale, et populaarseks saanud «Looduse kutse» autor on Jack London avaldab oma uue raamatu «Merehundi» ajakirja «Century» veergudel.

Mõne kuu pärast on ta niisiis nelja tuhande dollari sula-

ha omanik. Vahepeal aga, täpselt nädal aega enne jõule, ta praktiliselt pennita. Pangas oli tal 20 dollarit ja 2 senti, jõulukinke polnud aga üldse ostetud. «Tahaksin teada, kas Brett kavatseb «Looduse kutse» suurt läbimüüki, kes võttes mulle jõuluringitusena honorari maksta?» küsis kullas küll marjaks ära. «Looduse kutsel» oli hea meen, kuid honorari Brett Jackile ei saatnud. See näib olevat tingitud mitte Brett'i inimsusest, sest ta oli paljude pinnausurikaste aastate jooksul oma autorist tähe vastu küllaltki helde. Brett aga oli arvamusel, et Jack on kauba teinud, ning et kui ta nüüd talle veel honorari saadaks, siis ürraks ta sellega kokkulepet ja looks pretseidendi. Kui Jack oleks «Looduse kutse» avaldamise õigused endale jätanud, siis oleks ta paari järgmise aasta jooksul autoritasuena peaaegu sada tuhat dollarit saanud, muidugi eeldusel, et Brett oleks ka nendel tingimustel raamatu leviku soostamiseks niisama palju raha kulutanud. Jack aga ei kahtlenud Brettiga tehtud kaupa. Oli ju Brett kulutanud terve varanduse Jacki nime reklaamimiseks ning ta teadis, et igasugune väärtus on sellel reklaamil tema tulevasele karjäärile.

Uusaastal 1904 oli ilmne, et Venemaa ja Jaapan sõdima hakkavad. Jack ei soovinud, et see sünniks. Kui sotsialistid ta igasuguse sõja vastu, sest ta teadis, et sõdades surmatakse kõgu maailma töötajaid ainult selleks, et rahailma kuisid kaitsta. Peaks sõda aga algama, siis tahtis ta kohal olla ja seda näha. Ta oli uurinud sõjalist taktikat ja tundma saanud varustust, mis on määratud hävitamiseks, ning seepärast oli ta huvitatud sellest, et jälgida, mida moodne sõjapidamine suudab tsivilisatsiooni hävitamiseks korda teha. Tal oli ka hulk teooriaid kollase hädaohu kohta, mida ta järele uurida. Lisaks sellele oli tal tunne, et kui ta suudab sõjakirjasaatjana endale nime teha, siis saab ta igal ajal ka raha teenida. Jällegi seisis ta ees Seikluste Tee, pakutud pääsu keeruliste abielu- ja armastusasjade käest.

Ajakirjad ja ajalehed hakkasid oma korrespondente Jaapanisse saatma. Jack sai pakkumisi viielt sündikaadilt ning ta võttis vastu Hearsti kontserni oma, mis maksis kõige rohkem. Jaanuari esimesel nädalal läks ta «Examiner» toimetusse, kus teda katusel pildistati. Tumedas tööliste riietuses, kõrgetes saabastes ja löikamist vajavate juustega nägi ta välja, nagu oleks ta parajasti Belmonti aurupesumajast töövahetusest tulnud. Päevapiltidelt on näha, et ta oli

need kuus kuud, mis järgnesid tema lahkuminekuks Bessie'st nende suvemajakeses Glen Ellenis, veetnud täis pinget ja rahutust. Poisilik ilme oli haihtunud, ta näis mureliku ja vaevatuna.

Ta jättis Macmillanile korralduse, et tema igakuine tšekk saadetakse Bessie'le ja palus Elizat varustada miss Kittredge'i kõigega, mida ta peaks vajama. Nii sai Eliza esimest korda aimu, mis lahti on. Siis volitas ta George Sterlingit redigeerima «Merehunti», enne kui Macmillan selle trükki annab. 7. jaanuaril 1904, viis päeva enne oma kahekümne kaheksandat sünnipäeva, sõitis Jack praamil Embarcaderoosse ja asus aurik «Siberia» pardal teeles Jokohama poole.

«Siberia» pardal oli lustakas rühm ajakirjanikke, kes endale otsekohe raisakullide nimetuse andsid. Esimesel päeval pärast Honolulust väljumist sattus Jack hüppamismängu ajal laeva tekil ümmargusele kepile, kukkus ja nihestas oma vasaku põlve. Et ta parem põlv oli nõrk juba ekspresrongilt mahakukkumisest saadik, muutis see õnnetu juhtum ta sandiks. «Kuuskümmend viis tundi lamasin ma higest märjana selja peal. Eile kanti mind tekile ühe inglise korrespondendi kukil.» Tal jäi oma õnnetu saatuse üle muremõtete haudumiseks vähe aega, sest raisakullid tunglesid tema kajutis ning kostitasid teda lugudega teistest sõdadest ja teistest sõitudest ajalehtede ülesandel.

Jokohamasse saabudes võttis ta pitsikese igas baaris, kus ta seitsmeteistkümnenda aastase poisina oli joonud õlg õla kõrval Suure Victori ja Axeliga, kui nad veel olid Kolm Senu «Sophie Sutherlandilt». Siis sõitis ta rongil Tokiosse, kus leidis eest ajalehtede kirjasaatjad, kes siia tervest maailmast olid kokku kogunenud ning nüüd Jaapani valitsuselt luba ootasid sõjaväljale siirdumiseks. Et sõda polnud ametlikult välja kuulutatud, põiklesid Jaapani ametivõimud vastamisest kõrvale, pakkudes korrespondentidele selle asemel ringsõite vaatamisväärsesse kohtadesse, uhkeid bankette ja mitmesuguseid tähelepanu mujale tõmbavaid meelelahutusi.

Jack polnud Jaapanisse selleks tulnud, et bankettidel käia. Kuulnud kahe päeva jooksul vaid äärmiselt viisakaid ja põiklevaid vastuseid, õnnestus tal intervjuuerida kompetentset isikut ning viimase sõnadest välja lugeda seda, millest teistel korrespondentidel veel aimugi polnud. Nimmelt ei olnud Jaapani valitsusel kavatsustki ajalehemehi

kuhugi rindejoone lähedale lasta. Ta sai aru, et kui ta tahab sõjast reportaaži saata, siis peab ta lihtsalt välja minema ja reportaažiks materjali leidma. Ühelegi raisakullidest sõnakestki hingamata lahkus ta Tokiost rongil, mis suundus Kobesse ja Nagasakisse, kus ta lootis pääseda mõnele Tšemulposse (Korea) sõitvale laevale, kust Jaapani sõjajõudused rindele paisati.

Pärast mõnepäevast jahtimist üles-alla mööda rannikut leidis ta laeva, mis 1. veebruaril pidi minema Tšemulposse. Ta ostis pileti ja mõnules mõtte juures, et ta on varsti koos armeega Koreas, sel ajal kui teisi korrespondente ikka veel Tokios uhketel dineedel toidetakse. Oma vabade tundide täitmiseks läks ta välja tänavale, et kivi-sütt ja puuvillapalle laadivaid kulisid pildistada. Juba mõne hetke pärast nägi ta seestpoolt esimest türmi terves Korea ja Jaapani sõjaväevanglate reas, mis vist küll sundisid teda taga igatsema koridorivanema suhteliselt vaikeset ametit Erie maakonna kroonuvanglas, sest Jaapani ametivõimud arreteerisid ta kui Vene spiooni! Teda pinniti kaheksa tundi järjest ning saadeti siis järgmisel päeval suuremasse vanglasse edasiseks ülekuulamiseks. Lõpuks lasti ta vabaks... kuid laev oli läinud.

Kuulda saanud, et sõdureid kutsutakse koguni südaööil oma kodudest välja, hakkas ta rannal meeletult otsima mõnd teist Tšemulposse siirduvat laeva. 8. veebruaril sai ta lõpuks koha «Kieogo Marul», kuid valitsus konfiskeeris laeva just enne mereleminekut. Šokeerituna mõttest, et ta võib jõuda rindele liiga hilja, et esimesest lahingust reportaaži anda, ruttas ta aurupraamil ülepeakaela väikese auriku juurde, mis oli väljumas Fusani, väikesesse sadamasse teel Tšemulposse. Jack ronis pardale keset laeval valitsevat segadust, ning üks tema kohvritest kukkus üle parda. See oli kohalik laev, millel polnud valge mehe jälgegi. Vaatamata sellele, et vaheldumisi lund ja lobjakat sadas, pidi Jack magama lahtisel tekil, mis talle meelde tuletas «raudteedžunglites» tekita lamades ja lõdisedes veedetud öid.

Fusanis läks ta teisele laevale, aga kui nad Mokposse jõudsid, võttis valitsus laeva üle ning pani reisijad koos pagasiga pikema jututa kaldale maha. Kiirus, millega jaapanlased sõdureid Koreasse vedasid, veenis Jacki, et iga hetk on oodata sõja kuulutamist, tema aga on Tšemulpost paarisaja miili kaugusel, kus ühtki laeva käepärast pole. Talle makstakse selle eest, et ta sõjast kirjutaks, ning ju-

mala eest, ta kirjutabki. Kuidas aga sõjale juurde pääseda? Tema emapoolse vanaisa Marshall Wellmani hää, kes oli Put-In lahes parve ehitanud ja sellel Clevelandi tagasi parvetanud, rääkis temaga selget juttu. Tuleb võtta pärismaalaste lahtine džonki ning sellega üle Kollase mere ja seejärel piki Korea randa sõita, kuni ta jõuabki Tšemulponi!

Termomeeter näitas neliteistkümmend kraadi alla nulli, kuid Klondike'i ääres oli ta kuuskümmend välja kannatanud. Tuul ulus Kollase mere kohal, kuid mitte hullemini kui Lindermani järvel. See, mis ta ette võttis, oli vapper, otse hulljulge tegu, kuid mitte hulljulgem ega vapram kui kaheteistkümnenda aastase poisipõnni retk lekkiva paadiloguga üle salakavala San Francisco lahe, kui vett piitsutas tugev edelatuul. Et tema sõit saab olema niisama raske ja ohtlik nagu see, mille sooritasid viikingid, kes lahtises paadis üle Atlandi läksid, tegi sõidu veelgi kütkestavamaks. Ta ostis džonki, mida pidas merekõlvuliseks, palkas endale kolm kartmatut korealast abiks ning seadis purjed Tšemulpo poole.

«See oli metsikuim ja toredaim asi kõigist seni ettevõetust! Kui te võiksite mind praegu näha džonki kaptenina, kelle meeskonnaks on kolm korealast, kes ei räägi sõna-kestki inglise keelt. Öö saabudes jõudsimme Kun Sani, pärast seda kui mast oli läinud ja tüür nässus. Jõudsimme päralt lausvihmas ning tuul löikas kui noaga. Oleksite pidanud nägema, kuidas mu olemine jälle mõnusaks tehti — viis jaapani näitsikut aitas mul lahti riietuda, vanni võtta ja voodisse minna, ise mu ilusa valge naha kohta märkusi tehes.»

Järgmised kuus päeva ja ööd oli ta väljas külma käes, sel ajal kui ägedad tuuleilid väikest paati pillutasid ning iga hetk põhjaminek ähvardas. Polnud kusagilt sooja saada peale puusöepõleti, mille hõngud Jacki veelgi hullemini mürgitasid kui külm pärismaalaste toit, millest ta pidi ära elama. Et tal mõlemad põlved nõrgad olid, purjetas ta džonkil üsna sandina. Tema seisundit Tšemulposse saabumisel kirjeldab üks inglise fotograaf, kellel oli õnnestunud viimasel laeval päralt jõuda.

«Kui London Tšemulposse saabus, ei tundnud ma teda ära. Ta oli füüsiliselt vrakk. Tema kõrvad olid külmunud, tema sõrmed olid külmunud, tema jalad olid külmunud. Ta ütles, et ei hooli oma seisundist, niikaua kui ta pole rin-

dele jõudnud. Tahaksin öelda, et Jack London on üks vintskemaid mehi, keda mul kunagi on õnn olnud kohata. Ta on niisama sangarlik kui ükskõik missugune tegelane tema romaanides.»

Jack ostis paar hobust, õppis ratsutama, palkas endale teenrid ja *mapu* — hobusepoisi, ning alustas teekonda põhja läbi Korea Vene vägede poole. Teed olid pori ja jääga kaetud ning iga päev pidid nad õhtu tulekul jaapani sõduritest ette jõudma, et lähemas külas magamispaika leida.

Pärast mitu nädalat kestnud kiirrännakut, mille kestel tuli uskumatuid raskusi taluda, jõudis ta lõpuks Phönjani, mis oli kõige põhjapoolsem paik, kuhu ükski kirjasaatja oli jõudnud. Siin hoiti teda nädal aega vangis kaebuse pärast, mille Jaapani valitsusele olid esitanud korrespondendid, kellel ikka veel Tokios meelt lahutati ning kellele nende lehed saatsid tigidusest turtsuvaid telegramme, soovides teada, miks Jack London võis Koreast sõnumeid saata, nemad aga mitte. Saanud käsu minna tagasi Sõuli, mis asus kakssada miili rindest tagapool, heideti ta Tokiost tulnud korralduse põhjal sõjaväevanglasse, sest tal puudus luba armeega kaasaminekuks.

Siis otsustas Jaapani valitsus teha teiste rahvaste suhtes sõbraliku žesti. «Neljateistkümmel meist, korrespondentidest, kes olid keeldunud end Tokios edasi marineerida laskmast, lubati armeega kaasa sõita, kuid see oli nagu Cooki turistideseltskond, kellele on järelevalveohvitserid giidideks pandud. Nägime seda, mida meil näha oli lubatud ning meie üle valvet pidavate ohvitseride peamiseks kohustuseks oli meid kõigest eemal hoida. Me nägime Jalu lahingut Viju müüridelt osaliselt pealt, kuid kui üks Jaapani kompanii hävitati, saime käsu laagrisse tagasi minna.»

Kevadiste ilmade saabudes lubati korrespondentidel üle Jalu jõe minna. Templi kõrval asuvasse puudesalusse ehitati armee igatühele neist toreda väikese laagripaiga. Jack ujus ning mängis bridži ja muid mängu, kuid ta liikumine oli poolteisemiilise raadiusega piiratud... sel ajal kui jaapanlased Vene kaevikuid pommitasid.

On raske töötada, kui sind hoitakse vangis neljakümne miili kaugusel eeslinist, kuid ta tegi oma parima. Ta andis Jaapani armee kohta hoolikalt põhjendatud hinnangu: «Jaapani sõdurid ja varustus kutsuvad esile üldise imetluse.» Ta analüüsis sõjalist taktikat ja mõlema armee ma-

nöövreid. Kasutades ära oskusi, mida Bessie oli talle kaamera käsitsemisel andnud, tegi ta fotosid armeest rännakul, kaevikute kaevamisel, laagrisse asumisel, haavatute eest hoolitsemisel, mis olid esimesteks Ameerikasse jõudnud sõjapiltideks. Olgugi et ta üheksateistkümmend sõnumit ja sadu fotosid ära saatis, pidi ta kuni San Franciscosse naasmiseni ootama, enne kui teada sai, et «Examiner» oli saadetised kätte saanud. «Mul on sellest kõrini villand!» hüüdis ta. «Mitte kunagi enam ei lähe ma vaatama sõda idamaalaste vahel. Pahandust ja viivitamist on liiga palju. Veel üheski sõjas pole korrespondente nii koheldud kui selles.» Juunis oli ta valmis koju minema, sest ta mõistis, et raiskab lihtsalt oma aega. «Olen sügavasti nõrkinud oma abitust olukorrast selles armees ja täielikust võimaluste puudumisest mingisuguseks korralikuks tööks. Ainsaks kompensatsiooniks nende kolme kuu ärrituste eest on Aasia geograafia ja inimeste iseloomu parem mõistmine.»

Sõjakohtu alla sattumise oht andis tõuke tema lahkusmissoovi tegelikkuseks muutumisele. Ühel päeval ei saanud tema *mapu*, kes oli oma peremehe hobusele ettenähtud toidumoonaks kättesaamiseks armee peakorterisse ilmunud, täit osa kätte ühe korealase tõttu, keda Jack juba ammugi varguses kahtlustas. Kui Jack korelast süüdistama hakkas, tegi mees ähvardava liigutuse noaga. Jack lõi ta rusikahoobiga maha. Otsekohe anti talle käsk seletuse andmiseks kindral Fudži ette ilmuda, kes teda drastilise karistusega ähvardas. Kui sõnum sellest, et Jack London on hukkamisohus, Richard Harding Daviseni jõudis, kes Tokios ikka veel toredasti kuival istus, saatis too välkkiirelt telegrammi president Rooseveltile, kes omakorda Jaapani võimudele terava protestinoodi läkitas. Kindral Fudži sai korralduse Jack vabastada. Jack pakkis oma asjad ja siirdus tagasi Tokiosse, kus ta nelja kuu eest maha jäänud korrespondendid eest leidis, kes ikka veel ootasid ametlikku luba armeega ühinemiseks. Davis sõitis koos Jackiga Jokohamasse, et teda ära saata, ning vandus, et niipea kui ta kas või üht pauku on kuulnud, pöördub ta koju tagasi. Ei või ta ju nüüd, kus ta kõik need kuud oodanud on, lahkuda, ilma et oleks ühtki pauku kuulnud!

«Ainult teises sõjas, valgete meeste armees,» märkis Jack nukralt, «on mul lootust oma puudujääke tasa teha.» Tal ei pruukinud end sugugi pahasti tunda, sest ta oli saatnud rohkem sõjasõnumeid kui ükski teine korrespondent, oli

oma lehele andnud oma võistlejaid ületrumpanud materjale, eriti sõjafotosid, ning tema tööga oldi üsnagi rahul. Tema Aasia-reisi juures oli tähtsaks seigaks veel asjaolu, et ajalehekontsern varustas tema lood karjivate pealkirjadega. Kõik see, koos «Looduse kutse» menuga ja suurejoonelise reklaamiga, mida ajakiri «Century» oli «Merehundi» puhul teinud, muutis Jack Londoni nime tema San Franciscosse tagasijõudmise ajaks tuntumaks kui ühegi teise Ameerika kirjaniku oma.

Ta lootis kindlasti, et kui ta laev Embarcaderos otsad kinnitab, tervitab teda väljasirutatud kätega miss Kittredge. Selle asemel sirutas käe kohtuametnik, ulatades talle ära kirja Bessie lahutusavaldusest. Bessie oli esitanud hagi kõigile tasudele, mida Jack «Examineris» sõjakirja saatjana veel saama pidi. Jack oli sellest rabatud, kuid päriselt hakkas tal silme ees ringi käima siis, kui ta lahutusavaldusest edasi luges, et Bessie oli abieluliste pahanduste põhjusena nimetanud Anna Strunskyt.

Jack tahtis küll, et Bessie lahutusprotsessi alustaks, kuid segada skandaali Anna, Anna, keda ta kaks aastat näinud polnud...! Kui tal silmad jälle selgeks läksid, nägi ta oma kergenduseks, et Bessie polnud Annat patustamises süüdistanud, vaid oli lihtsalt väitnud, et nende ühine töö «Kemp-toni ja Wace'i kirjavahetuse» kallal oli tema abikaasa jahe-nemise ja tema vastu ükskõikseks muutumise põhjuseks.

Miss Kittredge'ist polnud aga sadamasillal jälgegi. Kui Eliza, kes oli Jacki tervitama tulnud, talle ta posti kätte andis, leidis ta selle hulgas kirja Newtonist, Iowa osariigist, kus Charmian oma tädi juures peatus. Jack luges: «Ma kardan, Sa oled pettunud, et mind Kalifornias pole. Kõigi mulle kallite inimeste hirm, skandaal, teeb mu iga kord haigeks, kui mõtlen sellele, mis lähema paari kuu jooksul veelgi juhtuda võib. Ma ei kirjuta külmalt, kallid. Tõesti, sellest ajast alates, kus me teineteist armastama hakkasime, pole veel olnud hetke, millal ma oleksin Sinu järele pöörasem olnud kui just praegu, kuid nii teiste inimeste kui ka iseenda huvides olen ma sunnitud pead kainena hoidma.»

Jack oli solvunud, vihane ja kibedasti pettunud. Kui ta Piedmonti Bessie'le tere ütleva ja oma kaht tütart kaisutama läks, turgatas talle pähe mõte: «Kui mul jätkus julgust külma ja tugeva tuulega lahtises džonkis üle Kollase mere purjetada, miks pole ma siis küllalt julge oma

naisele ja oma kohustustele truuks jääma, ehkki ma teisesse naisesse armunud olen?»

Järgmisel hommikul kandus üle kogu mandri laiali uudis, et Jack Londoni naine läheb mehest lahku, ning sealjuures mainiti Anna Strunsky nime. San Francisco ajalehed teatasid sellest üle mitme veeru ulatuvate pealkirjadega. Tollest hetkest peale leidis Jack oma elu kõige pisemaid ja intiimsemaidki üksikasju ajalehtede esikülgedelt. Ajalehe-reporterite poolt nurka surutuna hüüdis ta: «Ainsaks numbriks, mis mul kopsu üle maksa ajab, on kogu selles loos asjaolu, et mainitakse miss Strunsky nime, sest tal on äärmiselt tundlik loomus.» Miss Strunsky ütles ajalehemeelele: «Olen hämmastunud. Nägin mr. Londonit viimase kahe aasta jooksul ainult kaks korda, sest viibisin New Yorgis ja Euroopas. Minu külaskäik Londonite majja toimus kaks aastat tagasi ning tol ajal polnud veel kõige nõrgematki kumu sellest, et nende abielu võiks olla õnnetu.» Kui Bessie'lt 1937. aastal küsiti, miks ta Anna Strunskyt nimetas, ütles ta, et kahetseb oma eksitust. «Teadsin, et Jack võis mind maha jätta ainult teise naise pärast, ning ma ei suutnud arvata, kes see muu võiks olla kui mitte Anna Strunsky.»

Jackil võttis ainult veidi aega Bessie veenmiseks, et Anna Strunskyl polnud nende lahkuminekuga midagi tegemist. Olles selles veendunud, nõudis Bessie, et Anna nime selles asjas ei mainitaks. Siis tegi Jack Bessie'le selgeks, et kui ta jääb oma advokaadi soovitusel kohaselt selle juurde, et esitab hagi kõigile Jacki tuludele, siis läheks suurem osa rahast advokaatidele ning lastele jääks vaid vähe järele. Juba üsna hall, nukker ja kibedasti solvatud Bessie küsis, kas Jack on nõus talle Piedmonti maja ehitama, et lastel oleks kindel katus pea kohal. Kui Jack nõustus, võttis Bessie oma hagi tagasi, esitades lihtsalt avalduse lahutamiseks põhjusel, et mees on ta maha jätnud. Jack kirjutas miss Kittredge'ile: «Pidin kogu oma otsustusvõime kokku võtma, et mitte tagasi pöörduda — laste pärast. Viimased nelikümmend kaheksa tundi on mind tugevasti vapustanud, sedavõrd vapustanud, et mulle tundus peaaegu kergemana ennast pisikeste pärast ohverdada.»

Selle asemel aga ütles ta Bessie'le, et teine naine on Charmian Kittredge. Bessie võttis selle uudise vastu jäiga vaikimisega. Tema ainsaks märkuseks oli, et ta ei taha enam kunagi miss Kittredge'i näha.

Juulis läks Jack Glen Ellenisse, üüris Ninetta Eamesilt majakese ning jäi ootama, millal miss Kittredge tema juurde tagasi tuleb. Kui viimane talle teatas, et vajab sõiduks raha, saatis Jack talle tšeki kaheksakümnele dollarile. Naine aga kirjutas, et tal on hirm koju tulla, sest kardab skandaali. Lõpuks Jacki kannatus katkes: «Olen ülimalt pettunud. Keegi ei mängi ausat mängu. Kõnelesin Netta ja Edwardiga selle üle ning mõlemad olid veendunud, et Bessie poolt pole midagi karta. Kirjutasin tšeki, Edward võttis sellega raha välja ja saatis Sulle...» Järgneb kümme käredate lehekülge sellest, kui «ülimalt pettunud» ta on Ninetta Eamesi ja Edward Payne'i suhtes. See on esimeseks pettumuseks selles pika pettumustereas, mis Jacki psüühikasse oma kustumatu jälje jättis.

Ainsaks meelelahutuseks, mis ta kuumadest suvenädalatest sai, olid pikad purjesõidud «Sprayl». Poisid abajate ääres tundsid ta ära ning hüüdsid: «Halloo, Jack, kuidas Koreas lood on?» Kui Manyungi, truu ja ustav korea poiss, kes Jacki nii hästi teeninud oli ja kellele ta sõiduraha oli andnud, päralt jõudis, üüris Jack Sixteenth Streeti ja Broadway nurgal ruumika korteri, kuhu ta Flora sündsuse kindlustajana elama paigutas. Õnnelikuna, et poeg on jälle tema päralt, unustas Flora oma tülid Jackiga, kui see Bessie maha jättis, ning seadis end sisse, et olla meelepärase perenaine, samal ajal kui Manyungi maja puhtana hoidis ja «härrale» toitu valmistas.

Jackile algas üks õnnetumaid ja ebaproduktiivsemaid perioode tema elus. Ta oli õnnetu, et oli kaotanud oma kaks last, ta oli õnnetu, et oli haiget teinud Bessie'le ja Annale, ta oli õnnetu, et Charmian talle toeks polnud, ta oli õnnetu, et oli Koreas oma aega ja tervist pillanud ilma tõhusat tööd tegemata, ta oli õnnetu, sest ta mõtted olid kuivaks ja rabedaks muutunud, et talle enam suuri ideid ei tulnud ja et tal suurte plaanide kavandamiseks ja teostamiseks enam sisemist jõudu polnud. Sügavas meeleheites kirjutas ta Anna Strunskyle: «Rändan läbi elu, tehes haiget kõigile, kes mind tunnevad. Ning ma olen muutunud. Ehkki olin Teid esmakordselt kohates juba materialist, kaunistas entusiasm mu elu. Seda entusiasmi jääbki nüüd vajaka.»

«Usk inimesse», tema neljas lühijuttude kogumik, mille Macmillan aprillis avaldas, oli nii hea minekuga, et tuli välja anda kordustrükk juunis ning veel kord augustis, kuid isegi see ei tõstnud ta tuju. Ta nõustus kriitikuga

ajakirjas «Nation», kes avaldas kahetsust, et Jacki võime-
tega mees kogu oma aja külmas põhjas veedab. Niihästi
ta keha kui ka vaim kopitasid. Ta jäi grippi, ning kui ta sel-
lest paranes, tekkis närviline naha kihelamine, mis teda pii-
nas. Ta ei saanud enam millegagi tegelda, muutus kõhnaks
ja närviliseks, kaotas isu. Oma füüsilise kannatuse ja lan-
genud meeleolu tõttu elas ta erakuna.

Augustis maksis ta tuhat kuussada dollarit ehituskrundi
eest Piedmontis, kutsus välja arhitekti, laskis Bessie'l
öelda, missugust maja ta soovib, ning jälgis, et tööga al-
gust tehtaks. Koreast tagasipöördumisel oli tal pangas
«Centurylt» ja «Examinerilt» saadud neli tuhat dollarit.
Viimane kui üks dollar sellest, millele veel lisandus päris
suur laen, läks maja ehitamiseks, ning Jack jäi jälle kui-
vale. Otsustanud, et ta melanhoolne meeleolu ei tohi tema
distsipliini segada, asus ta töö kallale. Ta luges tosinaid
raamatuid, mis tal Koreas viibides olid vahele jäänud. Ta
kirjutas ajakirjadele ja ajalehtedele artikleid, nagu «Kol-
lane hädaoht», alustas romaanivõistluse jaoks lühiromani
«Mäng», pidas loenguid kõigis ümbruskonna sotsialistlikes
organisatsioonides, rääkis ilma tasuta klubides ja kirikutes,
et sotsialismile poolehoidjaid võita ja seega revolutsiooni
kiirendada. Ta alustas tööd oma esimese näidendi «Naiste
põlgus» kallal, mille aluseks oli üks tema Alaska-juttudest,
luges katkendeid oma teostest «Inimesed kuristikust» ja
«Klassivõitlus». Saanud lahti nahahaigusest, hakkas ta kol-
mapäeva öhtuti jälle sõpru vastu võtma, käis seltskonnaga
Piedmonti supelasutuses ujumas ning võttis osa mägedes
korraldatavatest piknikutest. Ta töötas kõvasti ning män-
gis kõvasti, sest ta ei tahtnud, et tal aega üle jääks kogeda,
kui sandisti ta end tundis. Ta ei loonud endale aga pette-
kujutlusi tehtava töö kvaliteedi suhtes. «Punnitan ikka
veel «Mängu» kallal edasi. Arvan, et sellest ei saa asja,
kuid töö tuleb mulle kasuks. «Naiste põlgus» pole ka suur
asi, kuid suurt ma praegu ette võtta ei söandaks.»

Tema ainsaks ustavaks toeks oli Brett Macmillani juu-
rest. Arvesse võttes «Merehundi» suurt eelmüüki, mis ok-
toobri alguses juba kahekümne tuhandeni ulatus, suuren-
das Brett igakuist avanssi 250 dollarini. Ta kinnitas Jackile,
et see on tõepoolest väljapaistev raamat, ning andis lõpuks
novembri alguses edasi suurepärase uudise, et «Merehundi»,
kümnnendat teost Jacki sulest vähem kui nelja aasta jook-
sul, on raamatukauplustes juba enne ilmumist tervelt neli-

kümmend tuhat eksemplari ette ära müüdnud. Detsembris
saatis Brett Jackile tšeki kolmele tuhandele dollarile, mis
Jacki arvestuste kohaselt olid vajalikud, et ta kindlustus-
ja hüpoteegivõlgade ning isiklike võlgade koormast lahti
saaks.

«Merehundi» lõi raamatuturul sisse kui välg, sai üleöö
suurmoeks ning oli igaühel huultel, üksipuha kas teda siis
ülistati või taga kiruti. Paljud lugejad tundsid end raama-
tus avaldatud seisukohtadest riivatud ja solvatud olevat.
Teised aga võtsid vapralt kaika kätte tema kaitseks. Osa
ajakirjandust nimetas raamatut julmaks, brutaaalseks ja
eemaletõukavaks, suurem osa aga möönis, et see oli «haru-
kordse ja originaalse geenius avaldus... mis moodsa ilu-
kirjanduse kvalitatiivselt kõrgemale tõstab». Raamat oli
uueks verstapostiks ameerika kirjanduses, mitte üksnes
oma realismi ja jõulisusega, tegelaskujude ja sündmuste
rikkalikkusega, missugust ameerika kirjandus veel ei tund-
nud, vaid ka seetõttu, et ta muutis moodsa romaani intel-
lektuaalselt kõlavamaks. Kus varem olid ameeriklased
kohanud säärast ärevuspinget, säärast ehtsat surmameel-
dumust, nagu seda võis leida vaimse ja materialistliku
vastakutiseadmisel konfliktis, mis «Ghosti» pardal Wolf
Larseni ja Peter Van Weydeni vahel aset leidis? Kus va-
rem oli neile esitatud säärast küpset filosoofiat ja veel nii-
võrd kaasakiskuvalt, et nad leidsid selle tõepoolest võitlust
väärivana? Jack oli lähtunud õpetlaste poolt üheksateist-
kümnenal sajandil teostatud revolutsioonist, selle drama-
tiseerinud ning serveerinud populaarsel kujul, põnevalt ja
arusaadavana laiadele rahvahulkadele, kes polnud veel ku-
nagi midagi kuulnud ei evolutsioonist, ei bioloogiast ega
teaduslikust materialismist. Darwin, Spencer ja Nietzsche
sammuvad nähtamatute peategelastena väärilt läbi raa-
matu. Oma armastatud õpetajate seisukohti dramatiseeri-
des suutis ta vaimsed lahingud muuta niisama kaasakisku-
vaks kui iiri müürseppade löömingu Weaseli pargis, mida
ta kirjeldab oma hilisemas romaanis «Kuuorg». Ja see pole
väike saavutus.

Raamatu lõpus toob Jack välja oma ainsa naistegelase,
millega ta rikub ära teose, mis muidu oli ja on veel prae-
gugi peaaegu täiuslikuks romaanikirjaniku meisterlikkuse
näidiseks. Kui kirjanduskriitikud väitsid, et naiskuju on
ebaüstav, hüüdis Jack: «Ma armastasin seda naist ning
ma panin ta oma raamatus kirja. Nüüd aga ütlevad kriiti-

kud mulle, et naine, keda ma armastan, on mitteusutav.» Ta oli raamatus kirja pannud mitte üksnes miss Kittredge'i, vaid seal kajastus ka see poeetilis-hüsteeriline kirjutamis-maneeer, mis talle oli naise kirjadele vastates külge jäänud. Kõiges, mis naistegelasse ning tema ja Peter Van Weydeni vahelisse armastusse puutub, on «Merehunt» üheksateistkümnenda sajandi rokokoo halvimaks näiteks. Kõiges muus on ta aga kahekümnenda sajandi kirjanduse paremiku eelkäija.

Mõni nädal pärast ilmumist seisis raamat müügiedukuselt neljandal kohal säärase vaarikasiirupiliste saepuruteoste järel, nagu seda olid K. C. Thurstoni «Maskeraadilised», Hall Caine'i «Kadunud poeg», F. Marion Crawfordi «Kes eales sõandab üle astuda» ja George Barr McCutcheoni «Beverly Graustarkist». Kolm nädalat hiljem aga oli «Merehunt» nimekirjas esikohal, teistest kaugel ees, ning kahekümnend sajand oli lõpuks oma eelkäija kütkeid maha raputanud. «Merehunt» pakub lugejale ka tänapäeval samasugust pinget ning haarab niisama sügavasti nagu novembris 1904. Ta ei vanane peaaegu sugugi. Paljude kriitikute arvates on ta Londoni kõige tugevam teos. Lugejad, kes raamatu uuesti kätte võtavad, on temast ikka paelunud.

Miss Kittredge tuli Iowast tagasi. Tal oli Jackiga mitmeid õnnejoobumuses möödunud salajasi kohtumisi Oaklandis ja San Franciscos, siis aga läks ta Glen Ellenisse Ninetta Eamesi juurde elama. Seal järgnes mõni juhuslik kirklik kohtumine ning Jack pani paberile paar vaimustusest õhkuvat läkitust, kuid suuremalt jaolt sisaldasid ta kirjad vaid uudiseid. Ta pole enam jumala enda meeletu armastaja, kes suudlusesse sureb. Ta mõtted hakkasid taas ringi uitama. Miss Kittredge kõneleb sellest asjade käigust järgmist. «Ma tean, et Su mõtted ja huvid on paari viimase nädala jooksul teise naise juures. Sa oled kõigele vaatamata vaid poisu, mu kallis Mees, ning küllaltki läbinähtav. See aga, kuidas Sa mind tol õhtul linnas oma loengul streigimurdjatest šokeerisid, tegi mu väga mõtlikuks. Nägin, kuidas Sa teda kuulajaskonna hulgast silmadega otsisid, kui ettekanne läbi oli. Nägin, kuidas Sa talle viipasid. Nägin, kuidas ta temale omasel viisil tagasi tõmbus, ennast täis läks ja õhevile lõi. Nägin Sinu sigareti paistel, kuidas te kokku saite, ning ma teadsin, et olite koos olnud ka eelmisel õhtul. Asi pole mitte ainult Sinu truudusetuses —

Sul pole seda jagamatut andumust, mida on vaid väga vähestel meestel, ning ma olen Sinu ebaustavaks muutumise võimalust ammugi ette näinud ja seda mõnes mõttes vaikselt arvestanud. Viimasel ajal olid Sa väga õnnelik ning ma teadsin, et Su rõõmsa meeleolu põhjuseks pole mina. Mõistagi oli olemas keegi ning seepärast...»

Aastal 1905 võis Jacki nime ühtsoodu ajalehtede peal-kirjades kohata. Kõik, mis ta tegi, erutas ajalehti. Ta alustas aastat küllaltki rahulikult sõiduga Los Angelesesse, kuhu ta oli kohalikele sotsialistidele esinema kutsutud. Julian Hawthorne kirjutas temast Los Angelese «Examineris»: «Mr. Londonile on meeldiv otsa vaadata. Ta on lihtne ja otsekohene kui grislikaru. Kogukas, jõuline ja terve keha on justkui aluseks ebatavaliselt selgesti mõtlevale ja taiplikule ajule. Ta süda on soe, tema sümpaatia kuulub paljudele, tema arvamused on ta enda omad, sõltumatud, ja ta esitab neid julgesti.» Vaevalt oli ta Oaklandi tagasi jõudnud, kui Kalifornia ülikooli liberaalselt meelestatud president teda üliõpilaskonna ees esinema kutsus. See oli suureks austusavalduseks mehele, kes kõigest seitsme aasta eest oli sunnitud ülikoolist lahkuma, et aurupesumajja tööle minna. Jack pöördus noorte inimeste poole kõnega, mis oli üks tulisemaid tema poolt peetuist. Ta ütles neile, et üks suurim revolutsioon, mida maailm kunagi on tundnud, toimub praegu nende silme ees, ja kui nad ei ärka, siis tabab ta neid une pealt. Kui Jack pärast loengut ühe inglise keele professoriga vesteldes nurises, et üliõpilasi toidetakse kirjandusliku pudiga, vastas professor: «Ma ei ütleks seda, mr. London. Meie uues soovitatava kirjanduse nimestikus on üks «Looduse kutse» peatükk.» Õppejõud ümberringi hakkasid naerma, Jack punastas, pomises midagi selle kohta, et teda hakatakse kanoniseerima, ning jäi vait. Järgmisel päeval rünnati ülikooli presidenti sellepärast, et ta oli Jack Londonil lubanud revolutsiooni jutlustada. President vastas rahulikult: «See oli mees, kellele me siia kutsusime, mitte teema. London on meie ees esinemise õiguse ära teeninud.»

Stockton oli paigaks, kus Jack esmakordselt vastu võttis kutse ärimeeste klubi ees esinemiseks ning kus ta endale selleks aastaks paraja pudru keetis teoga, mis oma hulljulguselt ja südiduselt on kõrvutatav Kollase mere ületamisega tormivihinas või Londoni vaestelinnaosadesse lastumisega, selleks et kirjutada «Inimesed kuristikust».

Stocktoni ajalehe teade, mis on küll natuke erapoolik, annab üsna kujuka pildi: «Ta hakkas ärimeeste klubis epistlit lugema, nagu oleks tal tegemist tõrksate koolilastega. Ta hakkas pärima, mida igaüks nendest sotsialismi kohta teadis, tegi nendele teatavaks, et nad on vähe lugenud ja veelgi vähem näinud, pörutas rusikaga lauale ning pahvis pilvedena välja sigaretisuitsu, mis ta kuulajaid sedavõrd häiris ja hämmeldusse ajas, et nad kohmetunud vaikusse vajusid.»

Nad ei jäänud aga kauaks vaikseks. Oma kõne lõpus kohutas Jack Stocktoni ärimehed päris ära, kui ta neile ütles, et Venemaa sotsialistid, kes 1905. aasta ülestõusust osa võtsid ja mitmele tsaariametnikule lõpu peale tegid, on tema vennad! Kuulajaskond kargas püsti ning tormas tema poole. Järgmisel hommikul kisendasid ajalehepealkirjad üle kogu maa: «Jack London nimetab vene mõrtsukaid oma vendadeks.» Tõusis pahameeletorm. Nõuti, et Jack oma sõnad tagasi võtaks, ajalehtede juhtkirjad sülgasid tema peale tuld ja tõrva, üks ajalehtedest aga kuulutas: «Ta on vaenutuld lõkkele puhuv punase lipuga anarhist, kes tuleks arreteerida ja reetmise pärast vastutusele võtta.» Jack aga ei taganenud. Vene revolutsionäärid olid tema vennad ning keegi ei saanud teda neid taunima panna.

Seltskond oli visalt püüdnud teda kujutada seltskonnalõvina, Kalifornia ainsa kirjandusliku geeniusena, väites, et «sotsialism on tema meelelahutuslik ajaviide. Tõsi küll, veidi äärmustesse kalduv, kuid ta on alles nii noor ja iselaadne. Tema sotsialistlikud teooriad on vaid tujutsemine, mis tal üle läheb.» Nüüd aga jäid ukseid tema ees kindlalt suletuks, nagu oleks ta ikka veel maanteehulgas. Enam ei kutsutud teda roosadele teejoomistele, nagu ta neid nimetas, või ametlikele õhtusöökidele, kus ta kandis oma pehmet valget särki ja lehvivat lipsu keset tärgeldatud rinnaesiste merd. Sest lõpuks oli seltskond jõudnud järeldusele, et Jackil oli tõsi taga, kui ta neile nende õhtusöögilaudade juures nii meeldivalt oli öelnud, et klassina kujutavad nad endast parasiitlikku hallifusseent.

Vaevalt oli skandaal vaibunud, kui Jack pidas teise loengu, milles ta mainis, et William Lloyd Garrison oli 1856. aastal orjust hukka mõistes öelnud: «Konstitutsioon käigu kus kurat!» ning et sama oli veelgi hiljem öelnud ka kindral Sherman Bell, kui ta streiki maha surus. Järgmisel hommikul oli Jack jälle päevakangelane, sest sajad aja-

lehed Kaliforniast kuni New Yorgini kisendasid: «Jack London ütleb, et konstitutsioon käigu kus kurat.» Jack tegi nii palju kui suutis asjaolu seletamiseks, et mitte tema pole selle väljenduse autoriks, kuid ajalehed tunnevad oma kõmude tagajärgede vastu huvi vaid harukordadel.

Kui ajakirjanduse vabadus lubas sõgedatel vagatsejatel inimest pihuks ja põrmuks teha, siis võimaldas see ka targematel meestel oma arvamust välja öelda. San Francisco «Bulletinis», mis kaugeltki polnud radikaalne ajaleht, luges Jack: «Läbematu avameelsus ja väär vihkamine, mis noore Jack Londoni revolutsioonilises südames loomab, on sama meelelaad, mis iseloomustas teelaadungit üle parda viskama tulnud inimesi Bostoni sadamas. See on sama meelelaad, mis lõpuks säilitab vabariigile kõik parima, sest see meelelaad on vastandiks nürile orjalikule austusele kõige sissejuurdunu vastu, missugune orjalikkus moodustub vaimumadalusest ja isekusest.»

Mõni päev pärast seda sai Jack vaidlusklubilt kutse tulla kõnelema tema enda Oaklandi keskkoolis. Kui juhataja sellest kuulis, keeldus ta koolihoonet kasutada andmast. Jällegi lasksid ajalehed loo käiku ning viimane kui üks mees ja naine osariigis arutasid, kellel on õigus. San Francisco «Post» märkis salvavalt: «Sotsialism võib olla kõike seda, mida tema vastu väidetakse, kuid pole paremat viisi tema doktriinide propageerimiseks kui nende propageerimise keelamine.»

Jacki rõomustas see avalik huvi sotsialismi vastu, mida tema püüdlused olid kogu maal äratanud. Pealegi oli see tasuta reklaamiks, mis järsult suurendas nõudmist tema teoste järele. Kui ta oleks säärase reklaami eest maksma pidanud, siis oleks tal selleks kulunud tuhandeid dollareid. «Looduse kutsel», «Merehundil» ja «Inimestel kuristikust» oli laialdane ostjaskond ning veelgi laialdasemalt neid loeti ja arutati. Inimesed võisid mitte nõus olla tema ideedega majandusliku demokraatia kohta, nad võisid karedalt vastu olla sellele, kuidas ta Ameerika kirjandust revolutsioneeris, kuid polnud enam võimalik kauem eitada tõika, et ta oli Ameerika juhtiv noorkirjanik.

Keset pahameeletormi Jacki sotsialismi üle avaldas Macmillan tema «Klassisõja». Raamat äratas nii suurt huvi, et juunis, oktoobris ja novembris tuli välja anda kordustrükkid, mis on imekspandavaks saavutuseks ühele revolutsiooniliste esseede kogumikule maal, kus ägedalt eitatakse,

et üldse on olemas midagi säärast nagu klassisõda, kus sotsialismi naeruvääristatakse ja põlastatakse, süüdistades teda selles, et ta on koletis, kes oma lapsi õgib. Jacki hääli oli hüüdjaks hääleks kõrbes, kuid üha rohkem inimesi tuli seda häält kuulama, eriti just sirguva põlvkonna hulgast, kes parajasti oli maha raputamas pioneeride mõttelaadi piiratust, hakates välja arvutama, mida suureviisiline industrialiseerimine inimestele maksma läheb. Sellele põlvkonnale oli Jack London suureks nimeks, see põlvkond pöördus tema raamatute poole täis põlevat usku. Üle kogu Ameerika võib ikka veel kohata inimesi, kes uhkusega pajatavad, et Jack London pööras nad sotsialistiks. Asjaolu, et nende sotsialism mitte igakord pidama ei jäänud, pole aga vist küll Jacki süü.

Märtsis nõustus ta veel kord oma kandidatuuri ülesseadmisega Oaklandi linnapea kohale sotsialistide poolt. Ta sai 981 häält, täpselt neli korda nii palju, kui oli saanud aastal 1901. Aprillis läks ta koos Manyoungiga Glen Ellenisse, kus ta maksis Ninetta Eamesile kuus dollarit nädalas majakese eest «Wake Robini» juures. Mrs. Eames laskis lendu kuuldu, et «Jack tuli ema juurde koju pahanuduste pärast Oaklandis». Lihtsameelsed farmerid ümbruskonnas ei teadnud midagi kahtlustada.

Kevad oli Sonoma maakonnas kaunis. Jack sai tagasi oma hea tuju ja töövõime. Talvine melanhoolia vajus unustusse. Müünud ajakirjale «Black Cat» ühe jutu, kulutas ta 250 dollarit 300-dollarisest tšekist ratsahobusele, kelle seljas siis väsimatu miss Kittredge kogu 30-miilise vahemaa Berkeleyst Glen Ellenisse läbi ratsutas. Nad ratsutasid mammutipuu- ja männisaludes Sonoma mäel ning mööda radu, mis kulgesid läbi veinipunaste mansaniitide ja maasikapuude. Õhk oli karge ja täis joobnustavaid aroome ning kui täiskuu tõusis, helendas orus valge udumine. «Nüüd ma tean, miks indiaanlased seda paika Kuuoruks kutsusid,» märkis Jack.

Tema loomingulised jõud olid taas õitsele puhkenud ning ta kirjutas «Valget Kihva», «Looduse kutse» järke, juttu sellest, kuidas Valge Kihv, selle asemel, et looduse kutsel järgneda tsivilisatsioonile selga pöörata, primitiivsest elust jälle loobub, et koos inimestega elada. Olgugi et raamat ei saavuta «Looduse kutse» kõrget taset, on see kaunis ja liigutav jutt koerast, paeluv nagu esmaklassiline kirjandus kunagi. Iga nädal kirjutas ta Hearsti kontserni jaoks terve

lehekülje raamatukriitikat. Käsitledes raamatut «Ametiühingu delegaat» andis ta ülevaate ametiühingute ja tööandjate vahel toimuvast võitlusest. Andnud kiitva hinnangu raamatule «Pikk päev», mis kõneles tehasetüdruku kannatusterohkest elust New Yorgis, materdas ta tööliselt viimase higivaeva väljapressimise süsteemi. Upton Sinclair ja J. G. Phelps-Stokes organiseerisid idas Kolledžitevahelise Sotsialistliku Ühingu ning Jack valiti selle täitevkomitee esimesel istungil presidendiks. Kui Macmillan andis välja tema poksijutu «Mäng», mida kriitikud laitsid labaseks ja mitteusutavaks, saatis ta neile ajaleheväljalõikeid selle tõendamiseks, et poksija võib tugevast löögist poksiringi selili kukkudes purustada oma kuklaluu.

Et suvine kuum aeg oli kätte jõudmas, kulutas ta jällegi mõned dollarid oja ülespaisutamiseks. Siia kogunesid siis tema naabrid ujuma. Ta töötas hommikuti, ujus pärast lõunat ning tundis elust mõnu... mida häiris vaid see, et ta oma kahest lapsest puudust tundis. Ühel pärastlõunal, kui ta üle mägede ratsutas ning nõlvakut pidi üleskerkivat salvei lõhna sisse hingas, sattus ta Hilli rantšole, sada kolmkümmend aakrit enda alla võtvale majesteetlikule maatükile, mis oru põhjast kuni Sonoma mäeni ulatus. «Seal on suuri mammutipuid, millest mõned on kümme tuhat aastat vanad. Seal on sadu nulgusid, harilikke ja igihaljaid tammesid ning ohtralt maasikapuid ja mansaniite. Seal on sügavaid kanjoneid, ojakesi, allikaid. See on sada kolmkümmend aakrit kõige ilusamat puutumata maad, mida Ameerikas üldse leida võib.»

Paik meeldis talle pööraselt ning ta otsustas sealsamas, et peab selle omandama. Miss Kittredge õhutas teda tublisti tagant, sest kui ta Jacki vaid linnast ja teiste naistega kokkupuutumisest eemale saaks, siis oleks välditud ka oht teda kaotada, nagu see mõni kuu tagasi peaaegu juhtuma pidi. Jack ratsutas väikesesse Glen Elleni külla, kus ta sai teada, et maatükk on müüa ja et hinnaks on määratud 7000 dollarit. Samal pärastlõunal kell viis oli ta Hillide pool, erutatud kui koolipoiss ning valmis ostma. «Kuulsin, et te tahtsite Chauvetilt selle maatüki eest 7000 dollarit,» ütles ta mr. Hillile. «Jah,» vastas Hill, «see oli hind, mis ma talle andsin kümme aastat tagasi.» — «Ma ostan selle!» hüüdis Jack. «Ärge nõnda kiirustage,» ütles Hill, «minge parem koju ja mõtelge mõni päev selle üle järele.»

Pärast seda kui Jack oli lahkunud, ütles mr. Hill oma

naisele, et ta oli Chauvetilt küsinud 7000 dollarit, sest Chauvet soovis ära kasutada õigusi veele. Et aga Jack soovis maad harida, siis on 5000 kõik, mis nõuda võib. Järgmisel päeval tormas Jack sisse erutatumatult kui kunagi varem. Ta polnud magada saanud, sest oli oma ilusa rantšo kohta plaane haudunud. «Nüüd tahaksin teiega hinnast rääkida...» alustas Hill. Jack kargas toolilt üles, näost punane ja pahvatas ärritatult: «Minuga ei lähe see teil läbi! Ma ei lase seda sündida! Teie ei tohi hinda tõsta! Igaüks siin püüab mind alt vedada. Seitse tuhat dollarit oli hind, millega te nõus olite, ning see on hind, mida ma teile maksan!» Võimetuna sõnadevalingut katkestama, ootas Hill, kuni Jack vait jäi, ning ütles siis vaikselt: «Hüva, mr. London, võtke ta siis oma hinna eest.»

Aastaid hiljem, kui Jack ja Hillid olid saanud lähedasteks sõpradeks, rääkis mr. Hill Jackile, kuidas ta oli ise end kahe tuhande dollariga alt vedanud. Jack naeris südamest ning ütles, et see peaks talle olema õpetuseks, kui kasulik on säilitada meelerahu.

Samal öhtul hakkasid Jack ja miss Kittredge plaane tegema. Hilli rantšos oli lagunenud tall, mille võis hobuste ja töömehe majutamiseks korda seada. Sel ajal kui Jack sügisel loenguid pidades eemal viibib, võib töömees mõne aakri maad lagedaks teha, heina ja maisi maha külvata, sigalad ja kanalad üles ehitada ning kõik korda seada päevaks, millal Bessie oma lahutuse kätte saab ning nemad abielluda võivad.

Jack kirjutas Brettile, et saada seitse tuhat dollarit, millega Hilli rantšo ära osta. Brett vastas: «Kahtlen, kas ühelgi mehel, kellel on maailmas teatud osa etendada, on soovitatav ennast siduda kinnisvara omandamisega ükskõik kus, kui ilus ja produktiivne see ka poleks.» Jack kirjutas vastu: «Ostsin meelega maatüki, millest mingit tulu ei saa. Mul pole kunagi tarvis kasude või kahjude väljaarvestamisega pead vaevata, kuid kahekümne aasta pärast on tema väärtus 120 000 dollarit.» Alistunult saatis Brett talle seitse tuhat dollarit «Merehundi» autoritasu arvel ning juubeldav Jack sai Hilli rantšo omanikuks. Siis palkas ta farmitöölise, ostis mõned hobused, sälu, lehma, mullika, adra, käre, vankri, kaariku, hobuseriistad, kanad, kalkunid ja seapõrsad.

Kui ta ostmistuhin lõpuks üle läks, leidis ta, et tal polnud järele jäänud poolt dollaritki. Macmillanilt aga polnud

pikka aega mingit raha oodata. «Kogu see ostmine tuli ettenägematult ning on mu täiesti lagedaks teinud. Peale selle ootan hirmuga teadet Bessie'lt, et ta tahab paarsada dollarit, millega hobust ja sõiduvankrit osta. Olen Macmillanilt välja võtnud kõik raha, mida saada võisin, et maa eest maksta, ning mul pole järele jäänud niigi palju, et sellega küüni ehitada, majast kõnelemata. Kirjutan mõned lühijutud, et otsekohe natuke sularaha saada.»

4. oktoobriks oli ta Macmillanilt nii palju raha ette välja võtnud, et kirjastus palus teda uute avansside eest intressi maksta. Tema pangaarvel oli 207,83 dollarit, vahetute hädapäraste väljaminekute kirjas aga olid 75 dollarit Bessie'le, 55 dollarit emale, 57,60 dollarit rantšos vajaminevate tööriistade eest, 24 dollarit üüriraha Glen Elleni majakese eest ning 50 dollarit poearvete tasumiseks. «Pean maksma enda ja Manyungi sõidu eest Chicagosse. Charmian tuleb kahekümne nelja tunni pärast järele ning siis lisanduvad tema kulutused. Mu ema soovib, et suurendaksin summat, mis ma talle iga kuu annan. Sama soovib ka Bessie. Maksin alles ära üle 100 dollari ulatuvad hospitaliarved Johnny Milleri ema eest. Lubasin maksta 30 dollarit, et avaldataks Joe Kingi apellatsioon: see vaene kurat mõisteti üsna kahtlastel asjaoludel viiekümneks aastaks vangi. On veel rohkem kui 45 dollari suurune arve heinapressi eest ning novembris pean tasuma 700 ja 800 dollari vahel kindlustusmaksu. Nii Sa siis näed, et ma ei ole mitte ainult peaaegu kuival, vaid mul pole praegu isegi väljavaateid jännist pääsemiseks.»

Kogu oma eluaja, mille kestel ta oma kirjutistega teenis tublisti üle miljoni dollari, polnud ta peaaegu kunagi enam oma raha omanik, kui raha temani jõudis. Ikka kulutas ta enne ning murdis siis pead, kust vajalikku raha võtta. Nagu Emil Jensen Klondike'i ääres ütles, ei arvestanud ta kunagi kulusid. Ilmselt ei tulnud talle kunagi pähegi, et kui ta ei kulutaks raha ära enne, kui selle kätte saab, siis oleks ta mitte ainult võlgadest, vaid ka muredest vaba. «Raha kulutamise harjumus — oh Issand! Jään alati selle ohvriks!»

Oktoobris alustas ta oma loenguringreisi, saadetuna Manyoungist. Miss Kittredge pöördus tagasi oma tädi juurde Newtonis Iowa osariigis, et Jackile lähemal olla. Ringreis, mis hõlmas kõiki suuremaid linnu keskläänes ja idas, toimus suure reklaamikära saatel, sest Jack oli kiiresti muutumas üheks oma aja kõige romantilisemaks kujuk. Peale

selle et ta oli sotsialismi kuulutaja, teadusliku revolutsiooni kuulutaja, uue ja elujõulise realismi kuulutaja Ameerika kirjanduses, esindas ta ka noorsugu ja kogu maailma südikaid. Naisteklubidele meeldis tema mehine kuju, tema suitsupahviv maskuliinsus, tema kirglik avameelsus sotsiaalse reformi küsimustes, tema kuldne ja nakatav naer. Ta teenis paarsada dollarit päevas, leidis huvitava ja intelligentse seltskonna igas linnas, ajalehed aga kõnelesid temast sõbralikus toonis. «Jack London on ebatavalise külgetõmbejõuga isiksus. Kui teda oleks võimalik rikkuda, siis oleks teda rikkunud need imetlejad, kes teda hulgaviisi ümbritsevad. Ta on saanud tunda, mis tähendab olla publiku ebajumalaks. Kuid edevus pole talle omane.»

Laupäeval, 18. novembril sai ta lõpuks Chicagos teate, et Bessie on lõppinstantis lahutuse kätte saanud. Jack saatis miss Kittredge'ile telegrammi, et ta Newtonist kohe abielu registreerima tuleks. Charmian jõudis Chicagosse pühapäeva õhtupoolikul kell viis, kuid Jackil polnud abielulitsentsi. Büroo oli muidugi suletud. Siis üüris ta sõiduvankri ja kihutas läbi Chicago tänavate, et mõjukatelt sõpradelt abi saada. Kaks esimest visiiti läksid tühja, kolmas sõber aga võeti kohe lõunalauast kaasa, sest ta tundis üht linnaametnikku. Pärast pikka sõitu jõudsid nad ametimehe koju, kes ütles, et ta oleks rõõmus, kui saaks midagi teha Jack Londoni heaks, kuid milleks siisugune tuline rutt? Miks ei võiks ta oodata hommikuni, millal litsentsibüroo avatakse ning ta saaks kõike teha nagu kord ja kohus? Jack keeldus ootamast, pani mängu oma tohutu põhjendamisoskuse ning suutiski lõpuks ametnikku veenda vankrisse tulema ning koos nendega linna lõunaserva sõitma, kus abielulitsentside väljaandja voodist välja aeti. Ametnik oli hämmastusest sõnatu, kuid Jacki kaljukindlast tahtest mõjutatuna tõmbas ta riided selga ning läks koos seltskonnaga raekotta, avas oma kontoriruumi ning täitis litsentsi-blanketi. Pärast mitmeid asjatuid katseid leidsid nad ühe rahukohtuniku, mr. Granti, kes oma koduses raamatukogus vormistaski Jacki abielu Charmian Kittredge'iga.

Järgmisel hommikul, 20. novembril 1905, oli kogu maa ajakirjandus šokeeritud sellest, mida nad nimetasid «sündsusetuks kiirustamiseks» tema abiellumisel. Kuni viimase ajani olid inimesed arvanud, et tema lahkumineku Bessie'st põhjustasid sisemised lahkkelid, mis muutsid lahutuse soovitavaks mõlemale poolele. Kuid oma hirmsa kibe-

lemisega uuesti abielluma näitas Jack, et ta oli oma perekonna purustanud teise naise pärast... ning see andis asjadele ebameeldiva värvingu. Kui sõbralik ajakirjandus laupäevani ka polnud, pööras ta esmaspäeval tema vastu mitte ainult oma meelepaha ja püha viha, vaid ka oma naeruvääristamisoskuse. Teisipäeva hommikul teatati ameeriklastele, et «Jack Londoni abielu on kehtetu», sest Illinoisi osariigi uute lahutamisseaduste järgi, milles polnud küll veel täit selgust, ei saa olla kehtiv ükski abielu, mis on sõlmitud varem kui aasta enne eelmise abielu lõplikku lahutamist. Ajalehereporterite poolt nurka surutuna karjus Jack, kes jällegi tundis, et teda taga kiusatakse, keevalise ägedusega: «Kui tarvis, abiellun viimases kui ühes osariigis, nii kiiresti, kui aga ühest teise jõuan!» Mr. Londoni abiellumiskihu kohta kirjutati palju teravmeelitsevaid lugusid.

Oleks ta mallanud oodata, kuni ta Kaliforniasse tagasi jõuab, oleks ta mallanud mõned kuud ettevaatuse mõttes mööda minna lasta, siis oleks ta kogu skandaali vältinud. Tema abielu oleks märgitud vaid lühikeses teates. Selle asemel aga seadis ta enda igast küljest sooritataivate rünnakute objektiks. Tema vastu peeti jutlusi kantslitest, Pittsburgi ja Derby linn panid ta raamatud avalikus raamatukogus keelu alla ning kutsusid teisi linna nende eeskuju järgima. Naisteklubidele soovitati Jacki loengud ära öelda. Paljud ajalehed märkisid, kui kummaline see on, et inimesed, kes pole võimelised oma koduseid asju korraldama, hakkavad tervet inimsugu õpetama. Kirjutati artikleid, milles autorid tõstasid küsimuse: miks oli mr. Londoni teine abielu saladusega ümbritsetud ja miks oli sellega nii kiire. Miss Kittredge'i rünnati selle pärast, et ta purustas Jacki ja Bessie abielu.

Oma juhi käitumise pärast said Ameerika sotsialistid kõvasti sugeda. Kapitalistlik ajakirjandus kasutas kohe ära relva, mis nüüd käepärast oli: «Seal see teie sotsialism ongi! Jätab oma naise ja lapsed sinnapaika... sanktsioneerib moraallagedust... kutsuks esile kaose... sotsialism on anarhism, see hävitaks tsivilisatsiooni...» Asjatult protesteerisid Jacki seltsimehed: «Jacki ekslikku käitumist ei saa sotsialismi süüks panna! Sotsialism mõistab seesugused asjad niisama otsustavalt hukka kui kapitalismgi!» Nende juht oli teatavaid käitumisnorme rikkunud ning nende üritus sai selle tagajärjel kannatada. Kui ta seltsimehed väit-

sid, et tema süü läbi tuleb sotsialistlikku revolutsiooni Ameerikas vähemalt viis aastat kauem oodata, vedas ta suu naerule, kui ta vastas: «Vastupidi, ma usun, et ma ikkagi kiirendasin revolutsiooni vähemalt viie minuti võrra.»

Mis andis siis põhjust tema teatraalseks tuhinaks — näitemängu korraldamiseks hilisõhtuse tseremooniaga ja uue abieluga kelkimiseks publiku ees? Osalt põhjustas seda tahtmine teha romantilist žesti miss Kittredge'i auks. Osalt oli see välja kutsutud läbematuses, keevalisest mõtlematuses, oli mehe tegu, kes ei malda endale aru anda sellest, mida maailm võib mõelda. Osalt aga oli see puhas bravuuritamine, paksunahalise iirlase tegu, kes ei hooli sellest, mida keegi mõtleb. Lõpuks oli kohene teise naise võtmine ka oma südametunnistuse lepitamine, Bessie'le ning tema näol üldse kõigile abielunaistele osaks saanud solvangu heastamine.

Tema vastu suunatud rünnakud ajakirjanduses ja kirikukantslitest kestsid mitu nädalat. Paljud lugejad hakkasid tema töid vähem tõsiselt võtma, see-eest aga laiendas pöörane avalik tähelepanu tema lugejaskonda. Peene Averilli naisteklubi osaks jäi kõike seda omalt poolt antava hoobiga kroonida ning vaidlused lõpetada. Avalikul koosolekul võtsid leedid vastu resolutsiooni, mis kiitis heaks tasuta õpikute andmise internaatkoolides ning resolutsioonid, mis mõistsid hukka jalgpalli kolledžites ja Jack Londoni.

VIII

Jaauanuaris 1906 tõi ringreis Jack Londoni lõpuks New Yorki, kus teda vastu võttis doktor Alexander Irvine, kena välimusega iiri idealist, New Haveni pilgrimite kiriku jutlustaja ja kohaliku sotsialistide organisatsiooni juht. Doktor Irvine oli New Yorki tulnud, et Jacki veenda Yale'i ülikoolis loenguga esinema. Jack oli kõigest südamest päri; see oli liiga hea võimalus sotsialisminoole laskmiseks kolme tuhande Yale'i üliõpilase sekka, et seda mitte kasutada. Doktor Irvine sõitis järgmise rongiga tagasi New Havenisse, kus ta siis tegi Yale'i vaidlusklubile ettepaneku, et nad loengu oma hooleks võtaksid. Klubi liikmed andsid närvisedes nõusoleku Jack Londonit järgmisel õhtul auditoriumile esitleda — tingimusel, et ta midagi radikaalset ei ütleks.

Ülevas meeleolus läks doktor Irvine sel õhtul sotsialistist maalikunstniku Delfanti juurde, kes valmistas kümme müürilehte, mis kujutasid Jacki oma kinnise kaelusega sviitris, tema all aga oli punaste leekide meri loengu temaga «REVOLUTSIOON». Just enne kui koitma hakkas, käisid Delfant ja doktor Irvine ülikooli territooriumil ringi ning kinnitasid müürilehed puutüvede külge. Yale oli jahmunud, kui ärkas ning leekivaid kuulutusi nägi. Üks

teaduskonna nõukogu liikmeist käskis vaidlusklubi eesistujal kohe enda juurde tulla ning teatas talle, et kokkutulek tuleb ära jätta; kui seda aga ei tehta, siis kannab ta juba hoolt, et Woolsey Halli kasutamise luba ära võetaks. Yale'i ülikoolis ei hakata revolutsiooni jutlustama! Klubi oli juba valmis kuuletuma, kui doktor Irvine soovitas liikmetel nooremate professorite poole pöörduda ja vaadata, kas neilt ei saaks toetust reaktsoonäärade vastu. Esimene professor, kellele eesistuja oma keerdküsimuse ette kandis, oli William Lyon Phelps, kes küsis: «Kas Yale on siis klooster?»

See hurjutav märkus oli nii osav ja peen, et ta opositsioonil suu kinni pani. Kell kaheksa õhtul täitis kolm tuhat üliõpilast ja kolmsada õppejõudu — peaaegu kogu ülikool — Woolsey Halli viimase kohani. Jacki tervitati soojalt, kui ta poodiumile läks, ning kuulati tähelepanelikult, kui ta kõneles seitsmest miljonist inimesest kõigis maailma maades, kes «kõigest väest võitlevad selle eest, et jõukus kogu maailmas valitsema pääseks ning et olemasolev ühiskond täielikult kukutataks. Nad nimetavad end seltsimeesteks, need mehed, seistes õlg õla kõrval revolutsiooni lipu all. Siin on tegemist määratu inimjõuga, siin on tegemist võimuga. Revolutsionääre ajendab suur vaimustushoog, nad tunnevad suurt austust inimkonna vastu, kuid austavad vähe surnute valitsust.» Pärast seda kui ta oli kapitalistlikku süsteemi oma majandusliku skalpelli abil terve tunni lahanud, lõpetas ta väljakutsuva hüüdega: «Kapitalistide klass on oma asjaajamisega pankrotti jäänud ning asjaajamine tuleb talt üle võtta. Seitse miljonit inimest töölisklassi hulgast ütlevad, et neil läheb korda ülejäänud töölisklassi enda poole võita ning see asjaajamine üle võtta. Revolutsioon toimub siin, praegu. Peatagu teda, kes suudab!»

Vaatamata asjaolule, et ta neid hingepõhjani vapustas, nagu doktor Irvine ütles, ning et kuulajaskonna hulgas polnud kahtkümmend üliõpilast, kes oleks kas või üheainsa sõnagagi nõustunud, sai ta ovatsiooni osaliseks, kui lõpetas. Yale'i ülikool keeldus aumehelikult koosolekusaali eest üüri võtmast ning kogu pääsmete eest saadud raha, kakskümmend viis senti isiku pealt, läks New Haveni sotsialistide kohaliku organisatsiooni kassasse. See oli täiesti ootamatu üllatus.

Pärast loengut läksid Jack, doktor Irvine ja tosin üli-

kooli paremaid sõnamehi lokaali «Old Mory's», et õlut rüübata ja põhjalikult juttu vesta. Siin oli Jack üksinda kõigi vastu. Kõige järgi, mida hiljem kuulda võis selle suure kisa ja käraga toimunud diskussiooni kohta, kus Jack püüdis tõestada, et eraomandus põhineb kas vallutusel või vargusel, ei andnud ta oma positsioone käest, kuigi ta ei suutnud kedagi oma poole pöörata. Kui Jack ja doktor Irvine kell neli hommikul viimase koju jõudsid, leidsid nad rühma töölisi eest, kes tahtsid Jacki tema loengu eest tänada. Järgmisel hommikul kell kaheksa kõlistas uksekella Yale'i «News'i» punajuukseline reporter, kes soovis Jack Londonilt saada intervjuud, sest see suurendaks ta väljavaateid ajalehe juures. Reporteri nimi oli Sinclair Lewis.

19. jaanuariks oli Jack pärast kaks nädalat kestnud loengupidamist jälle tagasi New Yorgis, et Kolledžitevahelise Sotsialistliku Ühingu esimesel avalikul kokkutulekul kõnelda teemal «Saabuv kriis». Mäletatavasti nimetati ta selle ühingu presidendiks. Kui palju inimesi puupüsti täis Grand Central Palace'is oli, selle kohta lähivad arvamused lahku, hinnates rahvahulka neljast kuni kümne tuhandeni, kuid viimane kui üks sotsialist Atlandi rannikult, kes sõiduraha kokku sai, oli New Yorki kohale ilmunud. Organisatsiooni nimetusele vaatamata polnud tuhandete tööinimeste hulka küll vist sadatki kolledži üliõpilast ära eksinud. Rong, millega Jack loengult Floridas põhja poole sõitis, hilines. Upton Sinclair, kes äsia oli avaldanud raamatu Chicago tapamajade kohta pealkirja all «Džungel», ning kes oli Kolledžitevahelise Sotsialistliku Ühingu organiseerijaks ja ajuks, hoidis rahvahulga huvi ülal, kõneldes neile, et nad võivad majandusliku demokraatia Ameerikasse toomisele kaasa aidata. Kell kümme, kui Jack mustas ševiotülikonnas valge flanellsärgi ja valge kaelasidemega ning tublisti kantud lakkkingades, juuksed lehvimas, nähtavale ilmus, kargas rahvahulk püsti, et valmistada talle kõige palavamat vastuvõttu tema elus. Eugene V. Debs oli nende gigant, kuid Jack London oli nende võitlev noor juht ja prohvet. Upton Sinclair ütleb, et kuulajaskond juubeldas ning lehvitas punaseid lipukesti tervelt viis minutit, enne kui Jack sai võimaluse suu avada. Kui ta ennustas kapitalistliku ühiskonna langemist aastaks 2000, läks rahvahulk rõõmust pööraseks, olgugi et nende hulgas polnud ainsat hingegei,

kes oleks võinud seda suurt kohtumõistmise päeva oma silmaga näha.

Jack jäi New Yorki terveks nädalaks. New York oli talle ikka kummaliselt mõjunud — ta erutas teda füüsiliselt ja masendas psüühiliselt. Ta rääkis doktor Irvine'ile, et iga kord, kui ta linna sisse sõitis, tekkis tal tahtmine endal kõri läbi löigata. Päev pärast Kolledžitevahelises Sotsialistlikus Ühingus peetud loengut kohtas ta lantšil Upton Sinclairi, et temaga ühingu plaane arutada. Sinclair, kes oli karsklane, ütleb, et Jack oli juba enne kohalejõudmist joonud; tema palavikulised silmad läikisid rahutult ja ta jõi kogu lantši aja. Enne New Yorki jõudmist oli Jack kirjutanud vaimustusest õhkuva retsensiooni «Džungli» kohta, mis «sõnnikut tuhniva» klassikalise teose ja tema autori kuulsusele aluse pani.

3. veebruaril St. Paulis loengut pidades jäi ta haigeks ning ta suu kattus külmavillidega. Ta jättis oma turnee pooleli ja naasis Glen Ellenisse, kus ta Ninetta Eamesilt ja Edward Payne'ilt, ühistelt omanikelt, üüris osa «Wake Robinist». Siin hakkas ta hauduma seiklusplaan, mille kõrval pidid kahvatuma kõik teised seiklused tema tormilisel eluteel.

Eelmisel suvel oli ta Glen Ellenis supluspaiga lähedal ühele puhkajaterühmale ette lugenud katkendeid kapten Joshua Slocumi raamatust «Purjekal üksinda ümber maailma». Kapten Slocumi paat oli kolmkümmend seitse jalga pikk. Jack oli naljatoonil maininud, et ta ei kardaks ümber maailma purjetada väikeses paadis, mis oleks, ütleme, nelikümmend jalga pikk. Nüüd, «Wake Robinisse» tagasi jõudnud, oli ta rahvasummast, linnadest ja lipitsemisest kõrini tüdinenud. Olles tundlik asjaolu suhtes, et teda õige mitmelt poolt ja mitmel põhjusel rünnati, et Glen Elleni inimesed suhtusid temasse rutakalt sõlmitud teise abielu ja sellega seotud asjaolude tõttu vaenulikult, hakkas ta uuesti rääkima reisist ümber maailma. Ammugi oli ta plaanitsenud just säärast ekspeditsiooni lõunameredele. See oli üheks tema suureks eluunistuseks, mida olid sütitanud Stevensoni ja Melville'i romantilised jutud. Charmingian, kelle tugevaks küljeks oli seikluslust, ergutas teda takka, samuti ka Ninetta Eames ja Edward Payne, kes lootsid, et Roscoe Eames saab laeva kapteniks.

«Pidin rantšosse ehitama maja, samuti rajama puuvilja-aia ja viinamarjaistanduse, pidin istutama mõned hekid ja

tegema hulk muid asju. Arvasime, et alustame nelja või viie aasta pärast. Siis haaras seiklus meid oma lummusesse. Miks mitte alustada kohe? Las puuviljaaed, viinamarjaistandus ja hekid kasvavad sel ajal, kui me ära oleme. Pealegi ei lähe ma iial nooremaks.» Alati tormakas, kiire otsustamisega, kuludest mitte hooliv, võttis ta nõuks, et ka tema teeb väikesel paadil retke ümber maa-kera.

Kümme päeva pärast oma tagasijõudmist «Wake Robinisse» kirjutas ta mitmetele juhtivate ajakirjade toimetajatele idas, püüdes neid veenda oma seiklust rahaliselt subsideerima. «Paat tuleb neljakümne viie jala pikkune. Ta olnuks natuke lühem, kui ma poleks leidnud, et teisiti pole võimalik vannituba sisse toppida. Asun teele oktoobris. Esimeseks sadamaks, mida külastan, on Havai. Sealt rändame edasi läbi lõunamerede, Samoa, Uus-Meremaa, Austraalia, Uus-Ginea ja siis Filipiinide kaudu üles Jaapanisse. Seejärel Koreasse, Hiinasse ja alla Indiasse, Punasesse merre, Vahemerre, Musta merre ja Balti merre, üle Atlandi New Yorki ja sealt ümber Horni San Franciscosse. Kindlasti võtan ma kavasse sisse ühe talve St. Peterburis ning on väga võimalik, et ma mööda Doonaud Mustast merest Viini sõidan. Lähen üles mööda Niilust ja Seine'i. Pole ju põhjust, miks me ei peaks Pariisi jõudma ja Ladina kvartali kõrval silduma, käil Notre Dame'i, ahter Morgue'i poole. Ma ei hakka tõttama. Arvestan, et reisile kulub vähemalt seitse aastat.»

Olgugi et San Francisco lahes oli mitmeid meresõidukõlblikke paate, mida oleks mõistliku hinna eest osta saanud, heitis Jack selle mõtte kõrvale. Ta ei hakka purjetama ühegi mehe paadil peale enda oma. San Franciscos oli asjatundlikke paadikonstruktureid, tema aga sõidab ainult niisugusel paadil, mille on kavandanud ta enda mõtte. Lahe laevaehitustevõtetes oli osavaid laevaehitajaid, tema aga tahab olla isandaks ainult niisugusel purjekal, mille ta on ise ehitanud.

Ta otsustas kavandada paadi, mis oma ehituselt senistest purjekatest erineks, nagu iga asi tema eluplaanis pidi olema erinev endisest. Talle tuli pähe idee ketšist, mis on midagi julla ja kuunari vahepealselt ning säilitab mõlema voorused, kuid ta möönis otsekohe, et pole iial ketši näinud, veel vähem sellel purjetanud, et kogu lugu on tema mõttes tekkinud teooria. Ta süvenes paadiehituse üksik-

asjadesse, murdes pead selle üle, mis on parem — kas kahe- või neljataktiline mootor, missugust süüdet kasutada, missugune oleks parim vints, ning kas taglas kinnitada talreppide või pingutusmuhvidega. Ta sai kõigest ruttu ja põhjalikult aru. Paari nädalaga oli ta endale hulga asju moodsa laevaehituse alal selgeks teinud.

Roscoe Eames oli oma parematel päevadel väikeste paatidega mööda San Francisco lahte purjetanud. Neid kogemusi arvesse võttes palkas Jack ta kuuekümmne dollari eest kuus, et ta plaanid San Franciscosse kaasa võtaks ja «Snarki» ehitamise järele valvaks. See sobing rahuldas kõiki asjaosalisi ning andis vananevale ja pahurale Roscoe'le jälle esimese teenistuse pärast pikki aastaid. Jack otsustas anda oma paadile nimeks «Snark», kujuteldava eluka järgi raamatus «Snarki jahil». Ajakirja «Cosmopolitan» toimetuse pani ette, et paadile antaks nimi nende ajakirja järgi. Jack ütles, et kui nad paadi ehitamise kulud kinni maksavad, siis paneks ta talle mitte ainult nimeks «Cosmopolitan», vaid võtaks ka kogu reisi kestel tellimusi vastu. Ta arvestas, et «Snarki» ehitamine läheb maksma seitse tuhat dollarit. Sellest lähtudes ütles ta Roscoe'le: «Ära hoiu raha kokku. Las iga asi «Snarkil» olla kõige parem. Siseviimistluse üle aga ei pruugi muret tunda. Männilauad on mulle head küllalt. Raha pane konstruksiooni enda sisse. Las «Snark» olla kindlam ja tugevam igast vee peal ujuvast paadist. Ei maksa hoolida sellest, mis kindlaks ja tugevaks tegemine maksma läheb. Ma kirjutan ja teenin raha, et kinni maksta.»

Olles Roscoe paadi plaanide ja avatud tšekiraamatuga minema läkitanud, hakkas Jack tegelema oma järgmise tõsise projektiga. Sellest oli möödunud juba neli kuud, kui ta viimati loomingulist tööd tegi. Paljude raamatute hulgas, mis ta Inglismaalt kataloogi järgi oli tellinud, oli Stanley Waterloo «Ab'i lugu», üks esimesi katseid kirjanduses kujutada inimese elu sel ajal, millal ta oli alles rohkem loom kui inimene. Waterloo oli oma raamatu kirjutamisel kümme aastat uurinud ja tööd teinud. Tulemus andis tunnistust suurest eruditsioonist, kuid oli igava-võitu. Jack nägi talle avanevat võimalust — siin oli mehhanism, mille abil ta võis Darwini evolutsiooniteooria elavaks muuta! Samal pärastlõunal formuleeris ta teose raamid, toetudes tugevasti Waterloo raamatule, ning järgmisel hommikul alustas ta «Enne Aadamat» kirjutamist, mis

kujukalt näitab tema annet pealkirjade sõnastamisel. Kaotades lihtsat võtet kaasaegse poisi näol, kes näeb öösel unes, et ta kasvab üles ürginimese lapsena, vastandab Jack kaks ajastut piltliku kontrastsusega. Kirjutis on niivõrd soe ja siiras, et lugeja jääbki uskuma — just nii elas inimene pärast seda, kui oli astunud esimese ajaloolise sammu ahvist edasi. «See peab kujunema kõige primitiivsemaks jutuks, mis iial on kirjutatud!» hüüab Jack.

Loodud noil pimedail päevil, millal organiseeritud religioon võitles evolutsiooniteooria kui pühadust rüvetavate vaimude saatatliku salasepitsuse vastu, millal teaduslikud uurimismeetodid polnud veel ritualistliku dogma vastu küllalt edu saavutanud, oli «Enne Aadamat» julgeks katseks Darwini ja Wallace'i populariseerimisel, nende töötoomisel rahva hulka, et see paremini mõistaks oma esivanemaid. Jack oli oivaline jutuvestja ning tema raamat ürginimestest on niisama haarav nagu ükskõik milline tema Alaska-juttudest. Olgugi et «Enne Aadamat» ei küüni esmajärgulise kirjanduseni, sest ta on kirjutatud ülepeakaela tõtates, pakub ta mõnusat lugemismaterjali, eriti noortele inimestele, kes just hakkavad oma vaimu teritama.

Roscoe ostis materjali, palkas töömehed, üüris laevaehituskokis ehitamiseks vajaliku pinna ning teatas siis Jackile, et «Snarkile» pannakse kiil 18. aprilli hommikul 1906. Selle päeva eelõhtul rääkis Jack tundide kaupa oma sõidust, meenutades, et «kui ma olin väike poiss, lugesin Melville'i raamatut pealkirjaga «Typee» ning veetsin palju tunde tema lehekülgede kohal unistades. Tookord võtsin kindlalt nõuks, et tulgu mis tuleb, kuid kui mul küllalt jaksu ja aastaid koguneb, reisin ka mina Typeele.» Varahommikul, kui põranda vappumine voodi all ta äratas, arvas Jack, et näeb und Typee orust, ning hakkas magamise ajal erutusest visklema. Kui viimaks koitis, saduldas ta Washoe Bani, ratsutas Sonoma mäe tippu ja nägi San Franciscot leekides. Ta pöördus tulise kiiruga «Wake Robinsonisse» tagasi, jõudis Oaklandi sõitvale rongile ning Oaklandist praamil San Franciscosse, kus ta tegi fotosid ning saatis telegraafi teel välja artikli ajakirjale «Collier's».

Paljude suurte traagiliste sündmuste hulgas, mida San Francisco maavärin ja tulekahju põhjustasid, oli väikeseks traagiliseks looks see, et «Snarkile» ei saadud kiilu panna. Materjal, mille eest oli juba makstud, põles ära. Polnud

võtta ka töömehi. Metallitehas oli maatas. New Yorgist tellitud varustust ei saanud linna tuua. Mitme nädala jooksul ei saadud «Snarki» juures kübetki tööd teha. Jack jättis Roscoe kohale, et niipea kui võimalik jälle ehitamist alustataks, ning pöördus Glen Ellenisse tagasi, et kirjutada oma Klondike'i juttudest mõned parimad, sealhulgas «Armastus elu vastu», «Valge mehe tee», «Keeshi lugu», «Ootamatu», «Negore», «Argpüks». Tal oli tekkinud kahtlus, et «Snarki» ehitamine võib mõnevõrra rohkem maksma minna, kui oli tema esialgne arvestus — seitse tuhat dollarit.

Juunis sai «Snark» lõpuks kiilu. Jack mõtles välja ka põhiidee oma uuele romaanile, mille aluseks sai inimeste majanduslik elu, mis tal juba ammu meeles oli mõlkunud. «Olen täiel määral süvenenud sotsialistliku romaani alustamisse. Paneb talle pealkirjaks «Raudne kand». Kuidas see pealkirjaks sobib? Vaene tühipaljas väike kapitalist! Hakka astuma, kui proletariaat ühel päeval maja puhtaks teeb!» Tema tugev kujutlusvõime, mis just kaks kuud tagasi oli leiutanud võimaluse viia jutu tegevustik ajastusse mitukümmend tuhat aastat tagasi, lõi nüüd mooduse projitseerida «Raudne kand» seitsesada aastat ettepoole, Ernest Everhardi käsikirja leidmisega paigast, kuhu ta oli peidetud just pärast seda, kui Teine Rahvarevolutsioon oli Oligarhia poolt verre uputatud. Anatole France, kes Jacki Ameerika Karl Marxiks nimetas, kirjutas sissejuhatuses «Raudsele kannale»: «Jack Londonil on see eriline geenius, mis taipab seda, mis lihtsurelike eest on varjatud, ta evib neid erilisi teadmisi, mis võimaldavad tal tulevikku ette näha.»

Need erilised teadmised olid otseselt päritud professor Chaneylt, kelle üheks suurimaks lõbuks oli tuleviku ettekuulutamine, mis peaaegu alati täppi läks. «Raudses kannas» tõestab Jack veel kord, et ideed võivad olla paeluvad kui tegevus ja et nad juhivad maailma. Niisamuti nagu ta «Merehundis» ja jutustuses «Enne Aadamat» maksis lõivu oma õpetajatele Spencerile, Darwinile ja Huxleyale, nii maksis ta nüüd lõivu oma õpetajale Karl Marxile tema õpetust populariseerides, sotsialismi ja revolutsiooni dramatiseerides, seda rahvahulkadele arusaadavaks tehes. Karl Marx oleks «Raudse kannaga» rahule jäänud.

Oma raamatu kirjutamisel kasutas Jack ulatuslikke kar-

toteeke ja katalooge, mida ta oli aastate jooksul hoolega kogunud. Ta sai nendest küllaldaselt faktilist materjali, et muuta raamat üheks teravamaks kapitalismivastaseks süüdistuseks, mida kunagi on esitatud. Ameeriklased olid ökonoomikat mitte ainult kuivaks ja igavaks ja tüütuks pidanud, vaid eraomanduse ja varade jaotuse aluseks olevate põhimõtete arutamine oli samasugune tabu nagu evolutsiooni arutaminegi. Töösturid ja pankurid valitsesid selle alusel, mida enne vabariiklikku revolutsiooni tunti kui kuningate jumalikkude õigust. Töörahvale räägiti, et nad peavad olema tänulikud selle töö ja leiva eest, mida nad oma tööandjate tarkuse ja headuse läbi saavad. Kirik (nagu seda näitas Jacki kokkupuutumine temaga loengute pidamise ajal Chicagos, kus kaks ainukest väidetavasti liberaalset jutlustajat linnas keeldusid kõnelemast endise kuberner John P. Altegeldi matusel, sest ta oli armu andnud mehele, kes ebapiisavate tõendite alusel oli Heinaturu mässuga seoses süüdi mõistetud) oli vaid tööstuse täissöönud ümmardajaks, nagu seda oli ka nõndanimetatud kõrgem haridus kolledžites, kus õpetati vaid seda, mida pere-mehed lubasid.

Kõige selle dokumenteeris Jack ja pani kirja oma raamatus — ühes kõige kohutavamas ja ilusamas raamatus, mis kunagi kirjutatud. Kui «Raudne kand» pole tema kõige suurem panus kirjanduspöllul, siis kindlasti on ta tema suurimaks panuseks majandusliku revolutsiooni valdkonnas. Selles raamatus ennustab ta mitte ainult fašismi tulekut, vaid näitab üksikasjaliselt ka meetodeid, mille abil fašism mõrvab kogu opositsiooni ning pühib minema olemasoleva kultuuri. «Raudse kannal» lugemisel on tunne, nagu oleks ta kirjutatud eile. Kogu kaasaegses kirjanduses pole ühtki paeluvamat peatükki kui see, kus Ernest Everhard seisab filomaatide klubi ees (meenutagem, et ka Chaney kasutas kunagi terminit «filomaadid»), mille liikmed moodustasid kõige rikkama oligarhia Vaikse ookeani rannikul. Everhard oma väljaastumises paljastab kasumi tagaajamise põhineva süsteemi kurnajalikkude ja röövellikku olemust ning ennustab, et töörahvas võtab tööstuse enda kätte. Kirjanduses võib vaevalt leida prohveticumat katkendit, kui seda on oligarhide juhi vastus Everhardile. «Kui teie sirutate oma kiitlevad, tugevad käed meie paleede ja mugavuse järele välja, siis me alles näitame teile, mida kujutab endast tõeline jõud. Meie sõ-

nastame oma vastuse mürskude ja šrapnellide mürinas ja kuulipildujate laskude vingumises. Me surume revolutsionäärid oma kanna alla ja tallame nad põrmu. Maailm on meie oma, meie oleme tema valitsejad ja meile ta ka jääb. Mis puutub töölishulkadesse, siis on nad ajaloo algusest saadik lamanud põrmus ja põrmu nad ka jäävad, nii kaua kui mina ja minutaolised ning meie järeltulijad on võimu juures.»

«Raudne kand» oli kõiki sellest tuleneda võivaid tagajärgi arvestades niisugune vaimne julgustükk, mille kõrval seitsme aasta peale plaanitud purjetamine nelja kümne viie jala pikkusel «Snarkil» ümber maailma tundub vaid praamisõiduna üle San Francisco lahe. Jack kirjutas raamatut, olles täiesti teadlik, et see toob talle karme ja võimukaid vaenlasi. Ta kirjutas täies teadmises, et rikub oma karjääri, et võib kahjustada oma eelmisi raamatuid ja surmale määrata uued, mida ta veel võib kirjutada. Ta kirjutas, andes endale täiel määral aru sellest, et Macmillan võib olla sunnitud raamatu kirjastamisest keelduma, et võib-olla ükski ajakiri ei söanda seda avaldada, et võib-olla ei saa teose arvel niigi palju raha teha, et sellega kinni maksta toitu, mida ta kirjutamiseks kulunud kuude jooksul ära tarvitas.

Tema tegu tundub veelgi tarmukamana, kui silmas peada seda, mis «Snarki» ehitamise tõttu sündis tema pangakontoga. Täites iseenda korraldust, et «ei maksa hoolida sellest, mis kindlaks ja tugevaks tegemine maksmine läheb», tellis ta teki katteks lekkimise vältimiseks kõige kallimad Puget Soundi plangud, ehitas neli veekindlat sektsiooni, et «Snarkil» ka kõige suurema leki korral vaid üks sektsioon veega täituks. Ta lähetas mehe New Yorki kalli seitsmekümnehobujõulise mootori järele, ostis suurepärase vintsi ning laskis spetsiaalselt valada osad üle kandeseadmele, et vintsi saaks ankru heiskamiseks mootori abil käivitada. Ta seadis sisse vannitoa, mis oli lihtsalt unelm oma teravmeelsete seadmete, pumpade, kangide ja mereveeventilidega. Ta ostis sõudepaadi ja siis veel väikese mootorpaadi. Ta ehitas «Snarkile» käila, mis maksis väikese varanduse, kuid mille peal ei saanud murduda ükski laine. See oli kõige ilusam käil, mida ta eales näinud oli. Reporterid, kes teda intervjueerima saadeti, kirjutasid, et ta muutus «tervenisti poisiks», niipea kui jutt eelseisvale merereisile kandus, et see oli tema uus

mängukann, millega mängimisest ta ohtrasti lõbu saada saatis.

Keset suve ta avastas, et on «Snarki» matnud juba 10 000 dollarit, kuid see pole veel pooltki valmis. Need 10 000 dollarit olid temalt võtnud viimase kui ühe tema kasutuses oleva dollari, Macmillanilt ja tema inglise kirjastajatelt saadud autoritasud ja avansid, 400 dollarit McClure'ilt, kes oli ostnud «Armastuse elu vastu», ning kogu raha, mis ta oli saanud pärast «Enne Aadamat» lõpetamist kirjutatud teiste juttude eest. Lisaks oma laeva ehitamisele olid tal ülal pidada Flora, Johnny Miller ja nanna Jenny, kes elasid majas, mille ta oli Flora jaoks ostnud. Samuti tuli tal ülal pidada Bessie't oma kahe tüdruku, kes elasid majas, mille ta oli Bessie jaoks ehitanud. Siis olid veel Charmian, Roscoe Eames, osalt ka Ninetta Eames ja Edward Payne, kes elasid «Wake Robinis», ning eestootegija ja palgalised Hilli rantšos, kes istutasid ja maad puhastasid ning varustust ja materjale ostsid.

Toimetajad, kellele ta veebruaris oma ärevaid kirju saatis, suhtusid külmalt tema palvetesse avansi saamiseks teiskirjade arvel. Küllaldase raha saamine omaste, ülalpeetavate ja tööliste jaoks, keda ühtekokku oli neliteistkümme hinge, ning «Snarki» ehitavatele tööliste palga maksmiseks sai üldiselt tuntuks kui Londoni igakuune imetegu. Terve mõistus käskis tal «Snark» kõrvale jätta, vähemalt mõneks ajaks, sest ta ei suutnud arveid kinni maksta. Kui ta aga tahtis «Snarki» sisse raha tagumist jätkata; siis pidanuks ta «Raudse kanna» kirjutamisest loobuma. Ent ta ei tunnustanud kompromisse. Ta jätkas hommikuti oma tundeküllast tuhandet sõna «Raudse kanna» kallal, pärastlõunal, pühapäeviti ja puhkepäevadel aga kirjutas jutte, artikleid, esseid ja kõike muud, et teenida neid sadu dollareid, mida «Snark» neelas. Jacki raudteehulkuri-päevadest kõneleva artiklitesarja ostmisele lisaks saatis «Cosmopolitan» talle veel 1000 dollarit artikli eest, mille Jack pidi «Snarki» kohta kirjutama, enne kui ta minema purjetas. Ilmselt kahtles «Cosmopolitan» tõsiselt, kas neljakümne viie jala pikkune laevuke üldse jõuabki teise sadamani.

1. oktoobril, mis tema plaanide kohaselt pidi olema merelemineku tähtajaks, oli tal juba 15 000 dollarit «Snarki» peale läinud, see aga oli alles poolenisti valmis. Ta oli sinna sisse paigutanud 2000 dollarit, mis ta oli saa-

nud ajakirjalt «Everybody's» «Enne Aadamat» avaldamise eest, 2000 dollarit «Cosmopolitanilt», 2000 dollarit «Woman's Home Companionilt» (see maksti avansina pärismaalaste kodust elu käsitlevate artiklite eest) ning veel vähemalt 2000 dollarit, mis ta oli saanud Alaska-juttude eest. Siiski oli ilmne, et kui ta tahab laeva juures tööd jätkata, peab ta tegema hüpoteeklaenu majale, mille ta oli Flora jaoks ostnud. Lõpuks ta taipas, et Roscoe Eamesi ametissevõtmine oli olnud traagiline eksitus. Eames oli riiakas ega osanud mehi korralikult tööle panna. Ta oli saamatu — mitu töömeest tegid üht ja sama tööd —, ta oli lobamokk ja ta mõtted olid niivõrd laiali, et maksis seadmete eest kolmekordset hinda, ostis materjale, mida üldse ei saanud kasutada, andis välja tšekke varustuse eest, mida keegi ei kavatsenudki talle muretseda. Järeleandmatult nõudlik iseenda vastu selles, et enne kui millestki kirjutama hakata, peab vastavat ala või tegevust põhjalikult tundma õppima, ei tulnud Jackile pähegi esitada samasuguseid nõudeid ka nende inimeste suhtes, keda ta endale palkas, ja võttis seda, mis nad enda kohta ütlesid, puhta kullana.

Asjad tegi veelgi kirjumaks see, et «Cosmopolitan», kellelt 1000-dollarine avanss tuli peaaegu nuiaga välja peksta, hakkas avaldama üle terve lehekülje ulatuvaid kuulutusi: nad saatvat Jack Londoni «Snarkiga» ümbermaailmareisile, et ta neile juttusid kirjutaks. «Kõikjal tõsteti kohe hindu, millega mulle püüti asju kaela määrida endistest kokkulepetest loobudes — ning seda kõike seepärast, et asjast hakati aru sama nii, nagu ei kuluks ma mitte oma raha, vaid rikka ajakirja oma.»

Lisaks sellele valelikule reklaamile, mis Jackile kahekordselt kahju tegi, sest see seadis ka tema reisi teistsugusesse valgusesse, näidates teda pigem palgalisena kui seiklejana, moonutas «Cosmopolitan» ära ka tema esimese artikli «Snarki» kohta. Jack polnud kunagi paremas vormis kui siis, kui ta kirjutas vihaseid kirju inimestele, kelle suhtes tal oli tunne, et nad on, teda kurjasti pruukinud. «Te käitute minuga nöruselt. See on esimene riid, mis mul ühe ajakirjaga kunagi on olnud. Loodan, et see jääb ka mu viimaseks, kuid niikaua kui ta kestab, lasen ma tal käia nii mis tuhiseb. Me kas töötame koos või ei tee seda mitte. Ausalt öeldes oleks mul küll tahtmine kogu asi sinnapaika jätta. Kui te ei saa minuga ausalt ja korrali-

kult käituda, siis langeb süü teie enda kaela. Ma ei palu ega anu armu. Te tahate teada, millal te minult järgmise artikli saate. Kuid on mõningaid asju, mida tahan enne teada, või muidu ei saa te iialgi teada, millal see teine artikkel teile saadetakse. Te hakkate veel arvama, et viimne kohtupäev saabub tükk aega varem kui see teine artikkel. Koon oma jutukangast ise. Te ei tohi sellest tükke välja lõigata ja moonutatud tükke järele jätta. Kes te, pagan võtaks, õige olete, et arvate, nagu võiksite mu tööd parandada? Kas arvate, et panen oma südame, oma oskusliku professionaalse südame oma kirjatöösse selleks, et teie, vennikesed, ta tapaksite, teda oma ajakirjandusliku maitsega ühte sobitades? Keeldun otsustavalt ja kindlalt koostööst ükskõik kellega teie asutuses!»

Veelgi rohkem kui asjata raharaiskamine tegid talle tuska kestvad viivitused. «Snark» lubati üle anda 1. novembriks, siis 15. novembriks, siis 1. detsembriks. Meelt heites sõitis ta Oaklandi, saatis Roscoe koju navigatsiooni õppima ning võttis järelevalve laeva lõpuleehitamise üle enda kätte. Ta palkas neliteistkümmend meest, maksis neile peadpööritavat palka ning dollar päevas preemiaks — kui töö oli kiire. Selle läbiviimiseks pidi ta Hilli rantšo peale hüpoteeklaenu tegema. 15. detsembriks aga nägi ta, et pärast tule sularaha kulutamisele vaatamata on «Snark» veel niisama kaugel, nagu ta seda oli olnud 1. oktoobril. Jällegi pidi ta väljakuulutatud merelemineku-tähtpäeva edasi lükkama.

Ajalehed hakkasid avaldama satiirilisi värsse venitajast mr. Londonist. «Woman's Home Companion», keda ärritas asjaolu, et «Cosmopolitan» oli ta «Snarki» kohta artiklit avaldades üle trumpanud, tõstis protesti, et Jack merele ei läinud, ning nõudis pärismaalasi käsitlevat artiklit juba nüüd, kui ta alles San Franciscos oli. Sõbrad vedasid temaga merelemineku tähtaja peale kihla.

Tema eestöötegija Hilli rantšos võitis esimesena kihlveo 1. jaanuaril 1907 ning kihlveoga kaotatud summa tuli lisada kahekümnele tuhandele dollarile, mis olid «Snarki» ehitamisse investeeritud. «Pärast seda tuli kihlvedusid nii mis hullu. Mu sõbrad ümbritsesid mind kui harpüide kari, pakkudes kihlvedusid iga tähtpäeva peale, mida ma mainisin. Olin mõtlematu ja kangemäelne. Ikka ja jälle vedasin kihla, jätkasin kihlvedusid ning maksin nad kõik kinni.»

«Snarki» reisi ümber oli ajalehtedes ja ajakirjades nii

palju kõmu tehtud, et Jack sai tuhandeid kirju üle kogu maa. Kirjade autorid anusid, et neid kaasa võetaks. Üheksakümmend protsenti olid nõus tegema ükskõik missugust tööd ja üheksakümmend üheksa protsenti olid nõus töötama tasuta. «Arstid, kirurgid ja dentistid pakkusid end hulganisti tasuta kaasa tulema. Oli reportereid, teenreid, ülemkookkasid, illustraatoreid, sekretäre, ehitusinsenere, mehaanikuid, elektrikuid, erruläinud laevakapteneid, kooliõpetajaid, üliõpilasi, farmereid, koduperenaisi, mere-mehi ja taglastajaid.» Ainult ühele nende hulgast ei suutnud Jack vastu panna, seitsmeleheküljelisele kirjale noorelt poisilt Topekast, Kansase osariigist, kelle nimi oli Martin Johnson. Jack telegrafeeris talle: «Kas te oskate toitu valmistada?» Martin Johnson telegrafeeris vastu: «Eks proovige» ning tormas kohe välja, et saada teenistusk kohta Topeka kreeka restorani köögis. Jaanuaris oli tulevane Aafrika-uuriija juba Oaklandis, valmis «Snarkil» merele minema, kuid «Snark» polnud veel tema jaoks valmis. Kuna Jack püsis kindlalt selle juures, et igaüks, kes tema heaks töötab, peab korraliku tasu saama, lisanud Martin Johnsoni palk nimekirja juurde.

Vaatamata sellele, et ta Roscoe saamatust juba tundis, ei ajanud Jack teda minema ega palganud ühtki paljudest paberitega laevakaptenitest oma laeva juhtima. Ta oleks küll igaühe nendest võinud saada sellesama saja dollari eest kuus, mis ta maksis Roscoele, kui nad purjetama hakkasid. Ka ei võtnud ta vastu ühegi täie tervise juures oleva meremehe pakkumist, kes tahtsid kaasa tulla, kas palga eest või ilma. Selle asemel palkas ta oma ainukeseks masinistiks ja madruseks Stanfordini ülikooli üliõpilase Herbert Stoltzi, turske ja abivalmis noormehe. Tema meeskond oli niisiis järgmine: Jack, Charmian, Roscoe Eames, Martin Johnson, Herbert Stoltz ja jaapani kajuti-poiss, kellest ükski peale Jacki ei teadnud, kuidas purje rehvida või ankrut hiivata.

«Raudse kannaga» lõpule jõudnud, luges ta kaks esimest peatükki Ruskini klubis ette. Üks Oaklandi ajalehtedest kommenteeris, et ta teeb oma sotsialistlike ideedega proovi ikka Oaklandis, sest ta teab, et kui nad siin läbi lähevad, siis on neil minekut igal pool. Siis saatis ta käsikirja Brettile, kes ennustas, et ajalehed kas vaikivad raamatu maha või annavad autorile ja kirjastajale vastu pead. Samal ajal aga tunnistas Brett töö heaks ning nõustus selle kirjasta-

misega, ükskõik, missuguseid tagajärgi see ka tuua võiks. See oli julge otsus. Bretti ainsaks sooviks oli, et Jack võtaks ära ühe viite, mille suhtes Brett oli kindel, et see viib nii autori kui ka kirjastaja vangi kohtu solvamise pärast. Jack vastas: «Kui nad leiavad mu solvamises süüdi olevat, siis oleksin vaid väga õnnelik kuus kuud vangis viibides, mille kestel ma saaksin paar raamatut kirjutada ja lõpmatuseni lugeda.»

Tal oli küllaltki põhjust vangla suhtelist rahu ja vaikust taga igatseda, sest «Snark» oli ta pannud kõige täielikumasse hullumajja. Veebruaris, aasta pärast seda, kui ta oli toimetajatele oma entusiastlikke kirju kirjutanud, oli «Snarki» ehitamine kestnud juba nii kaua, et ta lagunes kiiremini kui teda kohendada suudeti. «Snark» muutus farsiks, Londoni narruseks. Ajalehed irvitasid avalikult. Keegi ei võtnud teda tõsiselt, kõige vähem veel mehed, kes laeva kallal töötasid. «Vanad merekarud ja purjesõidu meistrid on trobikondade kaupa «Snarki» juures palverännakul käinud ja pead vangutades minema läinud, mitmesuguseid kahtlusi kuuldavale lastes.» Meremehed ütlesid, et «Snark» on halvasti planeeritud ja halvasti taglastatud ning et ta vajub merel põhja. Veeti kihla, et «Snark» kunagi Havaini ei jõua. Manyungi, korea poiss, kes oli oma «härrat» kolm aastat ustavalt teeninud, oli nii kindel selles, et ta kunagi Havaini ei jõua, et sundis Jacki end minema kihutama, küsides: «Kas jumal soovib oma kohvi juba praegu?» Ööd ja päevad ümbritses laevukest uudishimulike itsitavate pealtvaatajate jõuk.

Mõistnud, et «tegevuspaik on talle ebasoodus», et ta ei saaks laeva San Franciscos kunagi lõpuni ehitada, otsustas Jack temal Honoluluusse purjetada ja ehitamise seal lõpule viia. Vaevalt oli ta selle otsuse teinud, kui «Snark» hakkas lekkima ja selle likvideerimiseks kulus päevi. Kui ta lõpuks oli nii kaugel, et laeva võidi vette lasta, sattus see kahe praami vahele ja sai tugevasti muljuda. Töömehed paigutasid ta siiski rennile ja hakkasid teda vette laskma, kuid renn lagunes koost ning «Snark» langes, achter ees, mutta. Nädal aega püüdsid kaks auru-puksiiri kaks korda päevas, tõusu ajal, «Snarki» mudast välja tirida. Kui Jack tahtis vintsi kasutamise kaasa aidata, läksid spetsiaalselt valatud osad puruks, ajamitel jooksid hambad maha ning vints oli alatiseks töökõlbmatuks muutunud. Meeleheitel käivitas Jack seitsmekümne-

hobujõulise mootori, see aga väristas lõhki rauast valatud alusplaadi, mis oli New Yorgist välja tellitud, ajas end upakile, rebis kõik poldid ja kinnitused lahti ning langes kasutult külili.

Selleks ajaks oli Jack oma lääbakilevajunud laevukesse matnud juba kakskümmend viis tuhat dollarit. Tema lähemad sõbrad ütlesid, et ta on end lootusetult sisse mässinud ning et parem on «Snark» sinnapaika jätta ja reisist loobuda. Nad kinnitasid talle, et purjetamine nüisugusel laeval, kui ta selle üldse nii kaugele saab, võrdub enesetapmisega. Jack karjus: «Ma ei saa loobuda!» Päev päeva järel veetis ta tulises vihas oskamatute töömeeste ja talle saadetud defektsete materjalide üle, kaupmeeste üle, kes talle arvetega peale käisid, ja ajalehtede üle, kes teda päris avalikult pilkasid. Kui ta nüüd oleks kaotusega leppinud, oleks ta kogu maa naerualuseks jäänud. Kunagi ei elaks ta üle seda häbi ja teotust! Ta on mees, kes peab sõna. Ta purjetab selle laevaga Havaile ka siis, kui see peaks ta viimaseks teoks jääma. Parema surra kangelasurma sügavas Vaikses ookeanis, kui lasta enda üle irvitada töömeestel ja kaupmeestel, kes on su rahast lagedaks teinud, ajalehtedel, kes on satiirilisi artikleid avaldanud, pealtvaatajate hulkadel, kes on su üle naernud ja sind hulluks nimetanud ning kelle tõttu hakati Honoluluusse mittejõudmise peale pakkuma kihlvedusid üks kahekümne vastu, mida aga keegi vastu ei võtnud!

«Lausa ihurammu ja higiga punnitasime «Snarki» renni rusude vahelt välja ning kinnitasime otsad Oaklandi kail. Plaanvankritel toodi kodust varustust, raamatuid, tekke ja isiklikku kraami. Koos sellega tuli pardale segaduse-laviin — puitu ja sütt, vett ja veetanke, köögivilja, toidumoonna, õli, päästepaat ja väike mootorpaat, kõik meie sõbrad ja need, kes end viimaste sõpradeks nimetasid, rääkimata nendest, kes olid mõne meeskonnaliikme sõbra sõbrad. Oli ka veel reportereid ja fotograafe ja võhivõõraid ja meresõiduhaigeid ning kõike seda katsid söe- ja sadamatolmu pilved.»

Viimaks aga oli see pikk ja palju südamevalu teinud rassimine läbi ning nad pidid laupäeval 20. aprillil 1907 teele asuma. Laupäeva hommikul läks Jack pardale tšeki-raamatu, täitesulepea ja kuivatuspaberiga ning peaaegu kahe tuhande dollari sularahaga. See oli kõik, mis ta oli Macmillani ja ajakirjade käest avanssidena kokku saanud,

et oodata lõpparveid 115 firmalt, kes tema äratundmist mööda olid teda nii kaua kinni pidanud. Oma raha järele tulevate kaupmeeste asemel aga ilmus pardale Ühendriikide kohtutäitur ning lõi masti külge teatise, et «Snark» on aresti alla pandud kellegi Sellersi laenu tagatisena, kellele Jack võlgnes 232 dollarit. «Snark» oli nüüd vang ega tohtinud paigast liikuda. Jack tuhlas linnapidi ringi, püüdes kui hull leida oma võlausaldajaid, šerifit, linnapead või teha ükskõik mida, et vaid plindrist pääseda. Kõik olid aga nädalalõpuks ära söitnud.

Esmaspäeva hommikul istus ta jällegi «Snarki» pardal ning jagas oma võlausaldajatele paremale ja vasakule pangatähti, kulda ja tšেকে, olles vihast ja oma plaanide nurjaminekust sedavõrd pimestatud, et ei suutnud isegi arvete õigsust kontrollida ega kindlaks teha, kas ta üldse on veel võlgu või on ta arve juba kinni maksnud. Kui ta siis kõik kokku võttis, leidis ta, et «Snark», mille seitsmekümnehobujõuline mootor oli ballastiks kinni seotud, mille jõuülekandeseade oli ligadi-logadi läinud, mille päästepaat lekkis, mille mootorpaat oli üles ütelnud ja mille üks värvikiht oli juba maha koorunud, oli talle kolmkümmend tuhat dollarit maksma läinud.

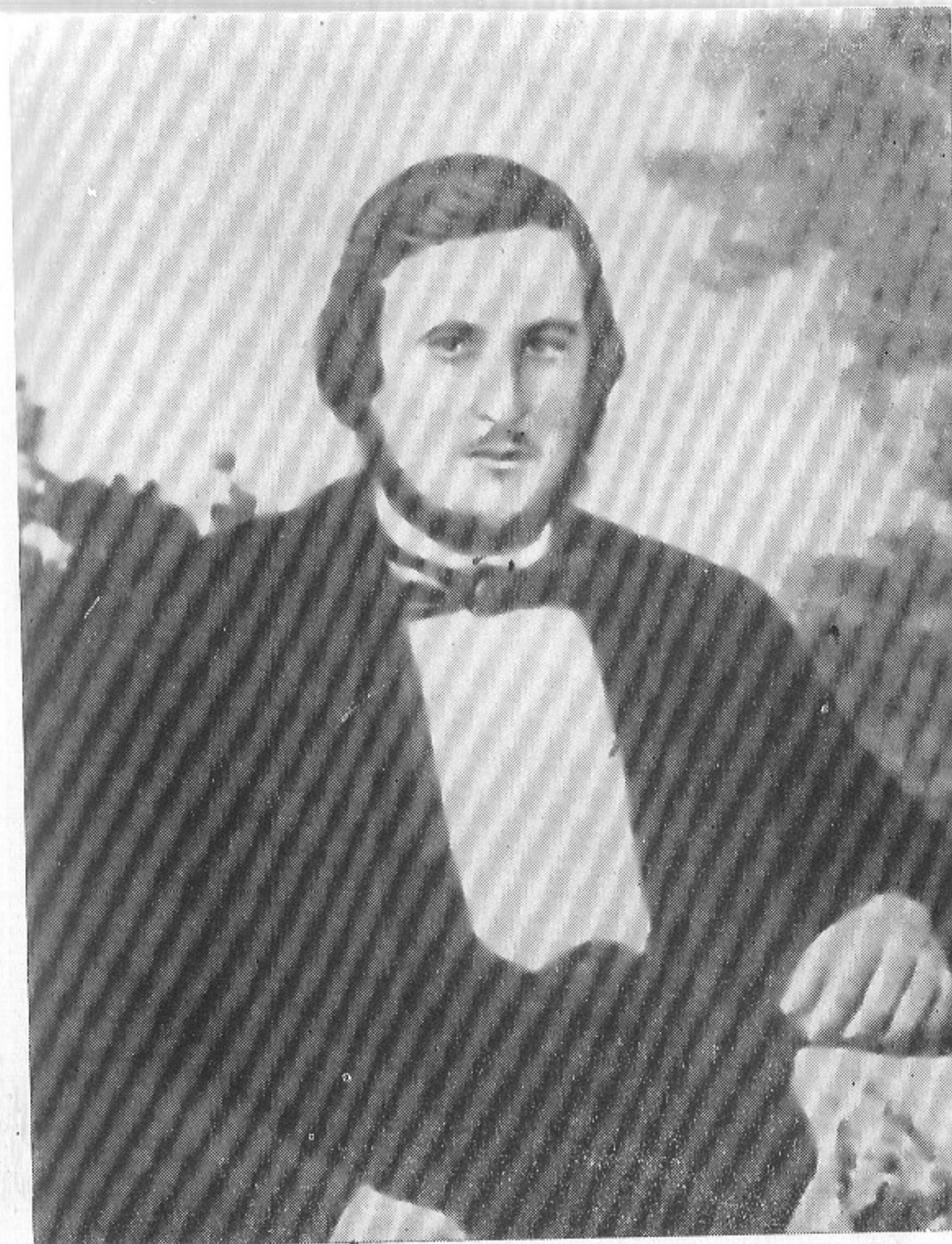
Paljaks varastatud, välja naerdud, taga nutetud, sõprade poolt saatuse hooleks jäetud kui lootusetu romantiline idioot, heiskas Jack Hopperi Kalifornia jalgpallimeeskonna sviitri masti ning hiiwas käsitsi ankru. Siis aga navigaatoriga, kes ei tundnud navigatsioon, masinistiga, kes masinatest midagi ei teadnud ja kokaga, kes toitu valmistada ei osanud, läks «Snark» teele, mööda estuaari allapoole, läbis lahe ja purjetas läbi Golden Gate'i väina Vaiksele ookeanile.

Tema mure ja vaev said alguse küll tema praktilise meele puudumisest, kuid neid suurendasid tavaliselt veelgi teda ümbritsevate inimeste saamahimu. Hakates lähemalt vaatama eespoolseid biime, millest igaüks oli talle maksma läinud seitse ja pool dollarit, sest nad väideti olevat tammest, leidis Jack, et nad olid männist, väärtusega kaks ja pool dollarit tükk. Puget Soundi juurest toodud spetsiaalsed plangud läksid lõhki ja tekk hakkas nii hullusti läbi jooksuma, et punkrid täitusid veega ning mitmesugused riistad masinaruumis ja toiduvarud kambüüsis said tugevasti kannatada. «Snarki» küljed lekkisid, põhi lekkis ning

kallid veekindlad sektsioonid hakkasid samuti lekkima kaasa arvatud sektsioon, kus hoiti kütust. Metallosad, eriti need, mis kuulusid taglase juurde, lagunesid käe all ära. Kõik seadmed unelmana plaanitud vannitoas läksid kahekümne nelja tunni jooksul rikki. Kui ta hakkas toiduvarusid üle vaatama, siis ta avastas, et apelsinid olid enne ära külmutatud, et õunad ja kapsad, mis olid üheks varem väljakuulutatud merelemineku päevaks pardale toodud olid roiskunud ning need tuli üle parda visata, et petrolleum oli porgandid ära rikkunud, et peedid olid pulsed, et läitematerjal ei tahtnud tuld võtta, süsi aga oli kodenenud kartulikottidest välja pudenenud ning vesi uhtineda äravoolurennide kaudu välja.

Alles siis, kui nad juba mitu päeva olid merel olnud, avastas Jack, et Roscoe Eames polnud navigatsioonil alal vähimatki õppinud kõigi nende kuude jooksul, mil tal selle eest maksti. Roscoe ei suutnud laeva asukohta kindlaks määrata ning «Snark», mis nagu sõel vett läbi laskis, oli lihtsalt Vaikse ookeani peale ära eksinud! Jack tõi navigatsiooniraamatud välja ning hakkas neid uurima. Siis võttis ta oma kaardid ning mõõtis sekstandi abil päikese kõrguse. «Navigatsioon päikese-, kuu- ja tähevaatluste abil on lapsemäng, tänu astronoomidele ja matemaatikutele. Kord istusin ma terve pärastlõuna kokpitis, ühe käega roolides ja teise abil logaritme uurides. Kahel pärastlõunal, kummalgi kaks tundi, uurisin ma üldist navigatsiooniteooriat ning eriti pikkuskraadide määramise protsessi. Siis võtsin ma sekstandi, arvutasin välja hälbe ning määrasin päikese kõrguse. Olen ma uhke? Saatsin korda imetegusid. Kuulasin tähtede häält ja nemad teatasid mulle minu asukoha merel.»

Siis sattusid nad rajuilma kätte, mis saatis Martin Johnsoni ja kajutipoisi Tochigi ägeda merehaigusehooga oma koile. Teistele kohustustele lisaks seisis Jack kambüüsis põlvist saadik vees ja püüdis suurema eduta valmistada sooja toitu. Charmian mitte ainult polnud regulaarselt vahikorras rooliratta juures, vaid pidas ühtejärge vastu ka kaks neljatunnist vahikorda, hoides tormistel mustadel lainetel kurssi, sel ajal kui viis meest meele rahus teki all magasid. Roscoe, kes oli «Snarki» sadade dollarite eest varustanud spetsiaalselt konserveeritud jõutoitudega — Jacki kulul — istus nüüd oma kajutis ja sõi neid jõutoite. Kui Jack temalt küsis, miks ta tekki ei küüri

John London, kirjaniku võõrasisa

Flora Wellman-London, kirjaniku ema

Jack üheteistkümnendal eluaastal

Jack kümnnendal eluaastal

Jack — Londoni aguli elanik

Jack London (1897. a.)

Jack kullaotsijana

Jack esimese mere-
reisi ajal

Jack London (1903. a.)

Bessie lastega

London Joani ja Bessiga (1905. a.)

«Ipray» pardal (1904. a.)

Jack London

Jack London ja Charmian Havai saartel

Londoni maja «Ilurantšoo»

Töökabinetis

Jack London (1908. a.)

«Hundimaja» varemed

Mõned päevad enne surma

ega tee katsetki ketšil puhtust luua, vastas Roscoe, et ta ei saa kõhukinnisuse tõttu tööd teha.

Keset mustust, ohtusid ja segadust, endal sõna otseses mõttes maailm jalge all põhja vajumas, istus Jack eespoolsele luugile ja hakkas kirjutama «Martin Edenit», küllap vist parimat romaani, mis ta kunagi on kirjutanud, ning üht silmapaistvamat kõigi ameerika romaanide hulgast. Tindiga kirjapandud käsikirja originaalis on vaid vähe muudatusi, mis näitab, missuguse tohutu enesedistsipliini ta oli välja arendanud ja missuguse keskendumisvoimega ta oma töö juurde asus. Nädala pärast tuli päike jälle nähtavale, Martin Johnson ja Tochigi ronisid nõtradena oma koist välja ning Herbert Štoltz tegi ilma kapteni korralduseta kõik mis suutis, et «Snarki» tuules hoida. Jack kirjutas hommikuti tuhat sõna, rühkides edasi oma autobiograafilise jutuga, milles ta kõneleb omaenda heitlustest raamatutarkuse puudulikkusest ülesaamisest, et lühikese kolmeaastase perioodi kestel muutuda karusest meremehest kultuurseks inimeseks ja edukaks autoriks. Peategelaseks on ta ise, Mabel Applegarth ja tema perekond ning George Sterling poeet Brissendeni näol. Ruth Morse — niisuguse nime andis Jack London oma kangelannale — on veenev, sest ta on võetud elavast eeskujust, olles ainsaks töölisklassi mittekuuluvaks naiseks, keda ta kunagi on suutnud usutavaks muuta. Soe, tahumatu ja vitaalne «Martin Eden» on rabavalt prohvetlik. Poeet Brissenden hoiatab Martin Edenit, et ta peab end siduma sotsialismiga, sest muidu ei jää tal edu saabumisel enam midagi järele, mis teda elu küljes kinni hoiaks. Martin ütleb oma sotsialismist lahti ning siis, edust küllastatuna, uputab enda.

Kui raamat kahe aasta pärast kirjastati, kutsus San José naisteklubi esinema kirjanduskriitiku, kelle nimi oli Mira McClay, et ta neile «Martin Edenist» ülevaate annaks. Selle käigus sarjas kriitik raamatu kangelannat, et ta osutus argpüksiks ja tossikeseks, et ta purustas Martin Edeni elu samuti nagu iseenda oma. Esineja ei võinud aimata, et kahvatu, ebamaine, vanatüdruku välimusega naine esimeses reas, kes talle ülespoole suunatud pilguga otsa vaatas, surmailme silmis, oli Mabel Applegarth.

Pärast kakskümmend seitse päeva kestnud purjetamist, mille kestel selgus, et «Snarki» suurepärane käil, millesse Jack nii palju raha ja armastust oli matnud, on mitte

ainult kasutu, vaid koguni ohtlik, sest ta ei tahtnud tormise ilmaga lainete peale kerkida, silmati maad. Jack tundis oma navigatsiooni pärast meelehärmi, sest tema kaartide järgi pidi lähem maa olema saja miili kaugusel. See, mida nähti, osutus aga peagi Haleakala tipuks, mis kerkis kümme tuhat jalga merepinnast kõrgemale ning oli tublisti sada miili eemal. Jack, kes tundis oma füüsiliste saavutuste üle alati rohkem uhkust kui vaimsete saavutuste üle, oli seekord ülevamas meeleolus kui kunagi varem sellest ajast saadik, millal ta «Sophie Sutherlandi» rooliratast oli hoidnud taifuunis Jaapani ranniku ligidal.

Järgmisel päeval triivisid nad varakult ümber Diamond Headi ning terve Honolulu avanes nende silme ees. Üks Havai jahtklubi pargas tuli «Snarkile» vastu ning tal olid kaasas ajalehed teadetega, et «Snark» on põhja läinud. Jahtklubi kommodoor soovis neile teretulemast Havaile, juhtis nad Pearl Harbourisse ning viis nad koju kuuma vannini võtma ja poi-kokteili jooma. Keegi sõber nimega Tom Hobron andis nende käsutusse üheperekonnaelamu Hilo saarel. Igal hommikul äratasid Jacki linnud. Ta jalutas paar sammu smaragdrohelise laguunini, et ujuda, siis aga istus hommikueineks laua juurde, mis oli puude varjus ja mille Tochigi oli üle puistanud punaste hibiskustega ja läikiva korallpipraga. Pärast hommikueinet töötas ta sinisesse kimonosse rõivastatuna laua ääres, mis oli paigutatud murule. Ta kirjutas «Kujuteldamatus ja koletus» üksikasjaliselt raskustest «Snarki» ehitamisel ja vettelaskmisel, «Seikluses» aga kõneles tuhandetest kirjadest, mida oli saanud inimestelt, kes soovisid tema seiklusega ühineda. Tal oli hädapärast raha vaja, artiklid olid huvitavad ning ajakirjad ostsid need ära. Ta kirjutas ühe lühijutu «Lõkketegemine» — tragöödia Alaskast.

Esimese kaheteistkümne Pearl Harbouris viibimise päeva jooksul ei käinud Jack «Snarki» pardal. Kolmeteistkümnendal päeval, kui ta «Snarki» juurde sõudis, leidis ta, et tekki polnud ainsat kordagi voolikust kastetud ning et see kõdunes troopikapäikese all nagu katmata jäetud varustusesemedki. Ta vallandas Roscoe Eamesi ja Herbert Stoltzi paugupealt ning saatis nad Kaliforniasse tagasi. Ajalehed teatasid ameerika publikule, et «Snarki» peal oli tüli ja riid. Kuna Jack ei tahtnud Roscoe paljastamisega Ninetta Eamesi solvata, ei hakanudki ta oma käitumist õigustama. Siis saatis ta reisiraha Eugene Fenelonile, ühele

George Sterlingi sõbrale, et too «Snarkil» masinistina tööle asuks. Fenelon, kes ajalehtede ütlust mööda «oli kõik omad teadmised mere kohta omandanud tsirkuse jõumehena ringi sõites ja preestriseisusesse astumiseks ette valmistudes», saabus kohale, veetis paar kuud «Snarki» korda seada püüdes, ning pöördus siis Carmelisse tagasi, jättes seadmed hullemasse olukorda, kui nad kunagi varem olid olnud.

Havai polnud mitte ainult «sulnis maa, vaid ka inimesed olid sulnid inimesed». Ajakirjade «Star» ja «Pacific Commercial Traveller» toimetajad andsid saabunute auks lõuna, neid kutsuti prints Kalamafable ja Tema Majesteedi Liliuokalani juurde vastuvõtule. Kõikjal pakuti neile meelelahutust ja demonstreeriti saarte majesteetlikkust. Iga päeva jaoks oli varuks uus ja põnev seiklus. Koos prints Kalamanaolega püüdis Jack tõrvikute valgel kalu, käis pärismaalaste *luau*'del ehk itkudel, ujus säravas ja soojas kuupaistes ning elas Haleakala rantšos Maui saarel. Rantšo valitseja Louis von Tempsky viis teda vaatama, kuidas karja aetakse, kuidas sälgusid taltsutatakse ja tulise rauaga märgistatakse, võttis temaga koos ette ratsasõidu mööda usumatult kauneid ja ohtlikke mäenõlvakuid kaheksa tuhande jala kõrgusele ning üle kõikuvate kanepikõitest rippsildade, mis viisid üle suurte kuristikude Haleakala kraatri juurde, mille harjalt alla vaadates võis näha kõiki saari ja merd. Sellest seiklusest kasvas välja artikkel «Päikese maja».

Ta veetis ühe nädala pidalitõbiste saarel Molokail, kus tema ja Charmian elasid pidalitõbiste keskel ja suhtlesid nendega kui omataolistega, istudes nendega külge külge kõrval nende laskurklubis ja seistes lasketiirul, kus nad lasksid püssidest, mis olid pidalitõbiste käte puudutusest alles soojad, ning võtsid osa ka nende poolt korraldatud ratsavõistlustest. Pidalitõbised palusid Jacki tungivalt kirjutada artikkel, mis kurja kuulsusega Molokai saarest tõtt kõneleks, nii et maailm saaks teada, et nad elavad hästi ja õnnelikult. «Molokai pidalitõbistes», mille Jack kirjutas, niipea kui ta oma ühekorruselisse kergesse puumajja Hilo saarel tagasi jõudis, täitis ta selle palve tunde- hella ja traagiliselt kauni kirjeldusega oma viibimisest Molokail. Alexander Hume Ford, kes oli autoriteediks murdlainetel liuglemise alal, õpetas ka Jackile seda sporti. Ehkki päike ta sedavõrd ära kõrvetas, et ta tundlik nahk

kaks nädalat villis oli, kirjutas ta artikli «Kuninglik sport», mis palju kaasa aitas murdlainetel liuglemise populariseerimisel ameeriklaste hulgas. Jackile meeldis kerge, kaunidusest küllastatud elu neil saartel. Edasine töö «Martin Edeni» kallal, lisaks tema teistele kirjatöödele, laabus hästi.

Kui «Cosmopolitanis» avaldatavate hulkurielu käsitlevate artiklite sari oli raamatu kujul väljaandmiseks valmis, saatis Brett Jackile kirja, milles küsis, kas Jack ikka veel soovib avaldada kogumikku «Raudteehulkurid», kui tema, Brett, suudaks tõestada, et raamat kahjustab autori publiku silmis. Jack vastas: ««Raudteehulkurites» nagu kõigis minu töödes olen ma tõe truuks jäänud. Et mu iseloom arenes minu töö varal, siis kutsus see esile vaevalikkuse puhanguid, kallaletunge ja hukkamõistu. Kuid ma pääsesin kõigest sellest läbi. Olen alati rõhutanud, et peamine kirjanduslik voorus on otsekohesus. Kui mul pole seda uskudes õigus, kui maailm mul selle usu kummutab, siis ma ütlen: «Hüvasti, uhke maailm», tõmbun tagasi oma rantosse ning panen kartuleid maha ja kasvatan kanu, et kõhtu täita. Minu keeldumine ettevaatlike nõuannete kuuldavõtmisest ongi mu teinud selleks, kes ma olen.»

Üht ettevaatlikku nõuannet ta aga võttis kuulda ning see võib-olla päästis ta elu. Oktoobrikuu keskel läks ta Hilolt Markiisi saarte suunas merele, ametlikku registrisse sissekantud kapten ja hollandlasest madrus pardal. Kapten Warren oli ennetähtaegselt vabastatud Oregoni vanglast, kus ta mõrvas süüdistatuna karistust kandis. Hermann oli kunagi kamandanud oma isa kalapüügiketäl Hollandi rannikuvetes. Kui Jackil oleks olnud ettenägelikkust kogenud meremeeste palkamiseks «Snarki» ehitamisel või enne temaga Havai poole tee asumist, siis oleks ta kokku hoidnud kakskümmend tuhat dollarit ja säästnud end lõputust murekoormast. Ainuke tema esialgse meeskonna liikmeist, kes tööpoolest seikleja nime vääriliseks osutus, oli kuue jala pikkune nägusa välimusega Martin Johnson, kes ülendati kokast mehaanikuks ning keda siitpeale võis «Snarki» aktiiv hulk arvata. Kaks aastat ühiseid seiklusi võimaldas Jackil tundma õppida Charmiani väärtusi. Ta oli kõigeks valmis, naine, kelle julgus ial otsa ei saanud, kes raskustele elurõõmsalt vastu vaatas, kes ohtudele vastu astumisel oli niisama kindel kui meeskaaslane. Olgu see nädala veetmine Molo-

kai pidalitöbiste hulgas, abiliste otsimine Saalomoni saarte peaküttide seast, hobusel ratsutamine üle kanepiköitest rippisilla ja läbi troopiliste kanjonite või Vaikse ookeani ületamine paigas, kus seda veel ükski purjelaev polnud kunagi teha proovinud, — ikka jätkus tal tragidust ja nõukust. Rasketel aegadel ei kaotanud ta meelerahu, headel päevadel aga oli rõõmsameelne kaaslane. Kui Jack ihaldas kedagi, kellega külg külje kõrval ringi uidata, siis Charmianis oli ta säärase naise leidnud.

Mõned päevad pärast Hilost väljasõitu avas Jack oma raamatu juhtnööridega purjetajatele Vaikse ookeani lõunas osas ning luges, et ajaloo pole mitte ainult veel fikseeritud ühtki purjelaeva, mis oleks ookeani Havai ja Markiisi saarte vahel ületanud, vaid et nendeni jõudmist peetakse ka ekvatoriaalsete hoovuste ja kagust puhuvate passaattuulte tõttu võimatuks. «Võimatu ei heidutanud aga «Snarki»,» ütles Jack selle kohta ning jätkas rõõmsalt teekonda, jõudes Markiisisaartele, mis oli hämmastamapanevaks vägitükiks nii navigatsiooni kui ka purjetamise seisukohalt. Ta pääses surmast vaid seepärast, et saatus leidis Jack Londoni nimelises mehes veel mitmeid raamatuid kätkevat, mis tuli kirja panna, enne kui teda võis manlasse saata.

Nad sattusid passaattuulte ja ekvatoriaalse tuulevaikuse vahele ning «Snark» seisis päevade kaupa liikumatult paigal. Siis jälle materdasid neid tormised tuuled, vihm ja meri, ikka ja jälle tabasid neid iilingud ning näis, nagu võiksid need murda väikese ja lekkiva «Snarki» kui tuleliku. Kuuekümnepäeva jooksul ei näinud nad ühtki purje või auriku suitsu. Pool nende veevarudest läks üle parda ning janu kätte hukkumisest päästis neid vaid vihm, mida armulik saatus tõi. Kõige suuremat põnevust tekitas Jackis mõte surmale, mis teda ikka veetles; ta elas eksitaatiliselt nagu mõni noor poiss. Ta juhtis «Snarki» läbi kaardistamata vete, püüdis delfiine, haisid ja merekilpkonni, lesis luugil siruli, meresoola hõng sõõrmetes ja laskis rulluvatel ookeanilainetel ennast õrnalt õõtsutada, kirjutas iga päev oma tuhat sõna «Martin Edenit» ja põnevaid artikleid nagu «Põiki üle Vaikse ookeani». Soojadel päevadel istus ta tekil ning luges Charmianile, kapten Warrenile, Martin Johnsonile, Hermannile, Tochigi asemele tulnud rõõmsameelsele jaapani kajutipoisile Nakatale ja kokk Wadale Stevensonile raamatuid ette lugu-

sid Markiisisaarte ja Tahiti kohta. Ta luges ette ka Conradi «Taifuuni» ja «Noorust» ning Melville'i «Valge vammust», «Typee'd» ja «Moby Dicki». «Snarkiga» seotud vanad pahandused läksid meelest, sest läksid ju tema kaudu täide kolmeteistkümneaastase romantilise poisilootused, kes oli lugenud viimast kui üht reisiraamatut, mida miss Coolbrith talle Oaklandi avalikust raamatukogust välja otsida oskas.

Kaks kuud kestnud purjetamise järel jõudis «Snark» Nuku-Hiva juurde Markiisisaartel. «Passaattuuled puhusid loodest, sellal kui me pidevalt kurssi edelasse hoidsime. Nii läks kümme päeva ning 6. detsembri hommikul kell viis silmasime maad just seal, kus ta olema pidi, otse ees. Me möödusime alttuule Uahukast, purjetasime piki Nuku-Hiva lõunaserva ning öösel suutsime keset iilinaid ja tintmusta pimedust leida tee ankrupaigale kitsas Tahahae lahes. Ankur sulpsatas kaljudelt kostva metskitsede mökitamise saatel vette, õhk aga, mida hingasime, oli täis rasket lillilõhna.»

Nuku-Hival pakkus Jackile suurt rõõmu ja rahuldust see, et ta sai endale üürida sama klubimaja, milles Robert Louis Stevenson oli Markiisisaartel elades nii sageli veetnud oma õhtupoolikud. Teisel päeval, niipea kui nad olid suutelised ratsutama, asus terve meeskond teele oivalises Hapaa orgu, mida Melville'i poolt «Typee's» antud kirjelduse järgi pidi asustama tugev ja söiakas suguharu, mis elas keset troopilist ja viljarikast aeda. Paraku varjutas nooruspõlveunistusi pettumus — sest selleks aiaks kui Jack läbi Hapaa oru ratsutas, oli see muutunud õudseks ja asustamatuks troopiliseks kõnnumaaks. Vähesed pärismaalased, kes olid «vältimatult tuleva valge mehe» poolt kaasa toodud tõbede laastamisest pääsenud, surid oma armetutes onnides õitsvasse tiisikusse. Jack kirjutas masendava artikli selle toreda inimtõu hävingust, pannes lugupidamisest Melville'i vastu pealkirjaks «Typee».

«Kogu jõud ja ilu on läinud ning Typee org on eluameks mõnele tosinale haletsusväärsele olendile, kes on pidalitõvest, elefantiaasist ja tuberkuloosist vaevatud. Elu selles imeilusas aias on hääbunud.»

Pärast Markiisisaartel veedetud kahtteistkümmend kirevat päeva, mille kestel ta metskitsi küttis ning pärismaalaste pidustusi, tantse ja sööminguid-iominguid näha sai, heiskas ta ankru ja purjetas läbi Paumotu saarestiku

Tahiti suunas, kus ta pidi oma posti kätte saama. Seal ta saigi teada, et «Snarki» peetakse jälle kadunuks, et San Francisco meremehed tuletavad meelde oma prohvettlikke sõnu selle kohta, et «Snark» on halvasti plaanistatud ja halvasti taglastatud. Paljud ajalehed avaldasid artikleid, milles kõneles siiras kahetsus nii võimeka noore kirjaniku kaotuse üle, teised jälle süüdistasid, et ta jääb kadunuks vaid selleks, et avalikkuse tähelepanu äratada. Üks juhtkiri koguni väitis, et ta olevat palganud väga osava agendi, kes kindlustab talle ajakirjanduses tasuta reklaami, mis maksab rohkem kui terve «Snark».

Olgugi et ta oli vaid kaheksa kuud ära olnud, selgus siiski juba mitmeid kaste täitva posti läbivaatamisel, et kui peremees on eemal, lähevad ta asjad peagi sassi. Oaklandi pank, kes oli veendunud, et Jack lebab kuskil lõuna pool Vaikse ookeani põhjas, oli Flora maja hüpoteegi väljaostuõiguse kaostanud. Mitmed tšekid, mis Jack oli hilos kogusummas 800 dollari peale välja andnud, olid teise Oaklandi panga poolt tagastatud märkusega «Pole küllaldaselt katet», mis põhjustas palju lärmi ajakirjanduses.

Kui Jack Glen Ellenist lahkus, andis ta Ninetta Eamesile täielikud volitused ja tegi ta oma majandusasjade ajajaks. Ninetta Eames oli määranud endale palgaks 10 dollarit kuus, mille ta nüüd aga oli tõstnud 20 dollarile, lisaks 40 dollarile kuus, mida ta võttis üürina tubade eest «Wake Robinis», mis seisid tühjalt. Arveid üle vaadates nägi Jack, et Ninetta oli kulutanud 1000 dollarit Hilli rantšo talli juurdeehitusele, et seal saaks elada eestöotegija oma naisega. Detsembris oli 1400 dollarit kulunud Flora, Johnny Milleri, mamma Jenny, Bessie ja kahe tütre ülalpidamiseks, palkade maksmiseks, rantšole mitmesuguse kraami ja inventari ostmiseks, kindlustusmaksu tasumiseks ja «Wake Robini» korrashoidmiseks. Üks, kogusummas 1000-dollarine arve kujutas endast kolmeleheküljelist nimekirja «Snarki» varustusest, alates tuhandest gallonist bensiinist ning lõpetades saja karbi egiptuse sigarettidega Jacki jaoks ja tosina kompvekikarbiga. Ning need musttuhad kulutust tulid ju lisaks sellele 1000 dollarile kuus, mis «Snarki» meeskond ja sõidukorras hoidmine talle maksma läksid! Vaatamata sellele, et Macmillan oli talle detsembris 5500 dollarit autoritasu maksnud, tema juhuagent Reynolds New Yorgis oli jutustuse «Lõkketege-

mine» ajakirjale «Century» 350 dollari eest ära müünud. Ninetta Eames oli «Woman's Home Companionile» müü-
nud «Molokai pidalitõbised» ning «Harper's Weeklyle»
«Kujuteldamatu ja koletu», ning et raha oli tulnud inglise
ajakirjadelt ja inglise kirjastajatelt, tema skandinaavia,
saksa, prantsuse ja itaalia kirjastajatelt, sai Jack teada,
et 1908. aasta esimesel nädalal oli tal hinge taga täpselt
66 dollarit, kusjuures lähemal ajal polnud mingit lisa
loota.

Kui ta eelmise aasta 28. mail Honoluluusse jõudis, oli
üheks tema esimeseks ütluseks, et «olen pankrotis ja pean
vististi küll siia jääma, kuni ma natuke raha hangin». Ta
kirjutas siis rea artikleid oma reisist ning jutustusi
Havaist, mis tõid talle sisse 300—500 dollarit igaüks. See
oli kõigest neli ja pool aastat pärast «Looduse kutse» poolt
saavutatud edu. Sellest ajast oli Jack küllaldaselt raha
teeninud, et kulutada 40 000 dollarit «Snarkile», 11 000
dollarit Hilli rantšole, 10 000 dollarit Bessie kodule, 8000
dollarit Flora kodule ja umbes 35 000 dollarit oma üha
kasvavale abisaajaskonnale. Merereis läks talle nüüd
maksma 3000 dollarit kuus, tema aga oli Tahitiis kuival,
ainult 66 dollarit hinge taga!

Aurik «Mariposa» pidi sõiduplaani kohaselt tegema reisi
Tahitiist San Franciscosse. Jack otsustas selle laevaga koju
sõita ning püüda oma asju korraldada. Kuidas ta raha
kokku sai, et endale ja Charmianile piletid osta, see
jääbki saladuseks. Ta jättis «Snarki» kapten Warreni ja
meeskonna hoolde ning naasis Kaliforniasse. Tema ärevil
sugulased, kes lootsid «Mariposaga» saada kirju, mis kin-
nitaksid, et ta on elus ja terve, olid rabatud, kui kuulsid,
et ta on San Franciscos. Ajalehed teatasid rasvaste peal-
kirjadega tema päralejõudmisest. Üks reporter konsta-
teeris: «Naeratus, mis näolt lahkuda ei taha, on väljendus,
mis ei suuda pooleldigi iseloomustada Londoni naeratust.
See on südamlik ja hingestatud, avar ning meeldiv vaa-
data.» Paljud süüdistasid teda oma reisist loobumises.
Kui ta igauhele seletas, et läheb «Mariposaga» tagasi, kui
see nädala pärast välja sõidab, püüdsid need sõbrad, kes
teda uskumatult välja ei naernud, seda tema kavatsust
maha laita. Nad väitsid, et kuna ta on oma suutelisust
sääraseks teoks juba näidanud, siis peaks ta selle nüüd
sinnapaika jätma ja koju jääma. Nad ilmselt ei uskunud
tema avaldust ajakirjanikele, et «Snarki» pardal veede-

tud päevad kuuluvad kõige õnnelikumate hulka tema
elus.

Ta telegrafeeris kohe Macmillanile, et saada avanssi
«Martin Edeni» eest, mis oli peaaegu lõpetatud. Saadud
rahaga lunastas ta välja Flora majale tehtud hüpoteegi
ning maksis kinni Hilli rantšo jaoks tehtud pangalaenu
üha kasvavad intressid. Nädalalehega «Harper's Weekly»
leppis ta «Snarki»-artiklite sarja avaldamise suhtes kokku
ning kasutas raha oma kõige pakilisemate võlgade tasu-
miseks. Ta andis Florale tema 52-dollarise tšeki veeb-
ruarikuuks, Bessie'le tema 75-dollarise tšeki ja mamma
Jennyle tema 15 dollarit... «Woman's Home Companioni»
vanu kaustu sirvides sai ta teada, miks temalt Havail ja
Papeetel kahekordseid hindu nõuti. «Companion», kellega
ta oli sõlminud uue lepingu pärast seda, kui oli tühistanud
oma lepingu «Cosmopolitaniga», sest viimane hakkas levi-
tama kuuldusi, nagu saadaksid nemad Jacki ümbermaa-
llmareisile, seesama «Companion» oli leidnud, et sama-
sugune valeinformatsioon on liiga priske suutäis juhuse
kasutamata jätmiseks.

Aasta 1907 oli näinud nelja Jacki raamatu avaldamist,
mis oli ühe raamatu võrra parem 1902. aasta rekordist.
Ta oli alles kolmekümne ühe aastane, temalt oli ilmunud
aga juba kakskümmend raamatut, sest ta käis oma vaim-
sete rikkustega ümber niisama pillavalt kui selle raha-
gagi, mis need vaimsed rikkused talle tõid.

«Enne Aadamat», milles kirjanduslikus vormis kujuta-
takse evolutsiooniteooriat ja ürgaja elu, loevad ameerik-
lased meelsasti ka praegu. «Raudteehulkurid», millele
tema avaldamisel pöörati küll üsna napilt tähelepanu,
leiab nüüd tunnustust kui üks väheseid kirjanduslikke
allikaid, mis tõepäraselt käsitleb hulkurielu. «Armastus
elu vastu» sisaldab mõningaid tema peenekoelisemaid
Alaska-jutte. Nende «Snarki» maetud raha saamiseks
kirjutatud juttude kõrge tase näitab, et mõned mehed, kes
kirjutavad kirjanduse nimel ja kellel raha seejuures ei
tule mõttessegi, võivad teha pahna, kuna teised, kes kir-
jutavad raha pärast, võivad luua kirjandust. Määravaks
on inimese anded, mitte aga see, mida ta selle ande
varal saaduga ette võtta kavatseb. Jackile oli omane töö-
armastus ja sirgjooneline mõtlemine, tal oli mitmekülgne
haridus, ta suutis sügavasti mõista inimesi ning evis
julgesti öelda seda, mida tundis ja mida mõtles. Selle

vaimse rikkusega ja meelepuhtusega kaasnes loomupärane jutuvestja anne, mida oli vorminud tugev ja arukas töö. Asjaolu, et ta vajab raha, ei andnud talle põhjust oma töö suhtes hinnaalanduse tegemiseks või kergemini minna laskmiseks. Tema edu põhines uskumisel, et hea töö väärrib ka head raha.

Bretti ennustus «Raudse kanna» suhtes osutus õigele. Suurem osa ajalehtedest ei maininudki töö ilmumist. Vähesed, kes seda tegid, kuulutasid, et «seaduse käsi peab raskelt ta peale laskuma». Ignoreerituna ja ebasoodsalt vastuvõetuna ei leidnud raamat ka tunnustust ning tal polnud minekut, välja arvatud vaid käputäie Ameerika marksistide hulgas. Kümme aastat hiljem hakkas see välja paistma kui üks suurimaid klassikalisi revolutsioonilisi teoseid kogu maailmas. Venelastele sai Jack London sest ajast peale aga lihtsalt jumalaks. Kui terav kapitalistlik ajakirjandus «Raudse kanna» vastu ka polnud, avaldas end veelgi teravamalt sotsialistlik ajakirjandus, kes aasta tagasi oli Jacki sõidelnud selle eest, et ta luksustlikul jahil reisima läheb, sel ajal kui kodus nii palju teha on. Nüüd süüdistati teda ürituse reetmises, sest verevalamise jutlustamisega kutsub ta rahvas esile väenuliku suhtumise ning võõrutab ära need partei liikmed, kes olid rahulikult meelestatud ning soovisid, et sotsialism hariduse, seadusandluse ja hääletuse teel järk-järgult juurduks, mitte aga surma läbi barrikaadidel võidule tuleks. Ehkki nii kapitalistlik kui ka sotsialistlik ajakirjandus teda üksmeelselt ohuks nimetasid, olid sotsialistid kolm kuud hiljem talle mitte ainult andestanud, vaid tegid talle koguni ettepaneku kandideerida Ühendriikide presidendi kohale sotsialistliku partei nimekirjas.

Ta täitis oma lubaduse ja pöördus koos Charmianiga «Mariposal» tagasi, et jätkata oma seitsmeaastast reisi ümber maailma. 9. aprillil purjetas ta «Snarkil» Tahitiitl minema Bora Bora suunas, mida loetakse Polüneesia pärliks. Bora Boral püüdis ta koos saareelanikega kalu, Raia-teal elas koos pärismaalastega keset toidu- ja kinkide küllust, millega teda otse üle külvati. Tsiviliseeritumates maades on säärane ohtrus hoopis tundmatu. Pago Pagon hoolitses kohalik kuningas tema meelelahutuse eest. Suva suunas Fidži saarte poole edasi purjetamisel pillutasid «Snarki» tormid ja ta eksis mitmeks päevaks merel ära,

sest kronomeeter läks rikki. Fidži saarte pealinna Suvasse jõudsid nad juunis. Siin läks maikuu jooksul melanhoalseks muutunud ja kahel korral märatsema hakanud kapten Warren maale ega tulnud enam tagasi, jättes hädasti remonti vajava «Snarki» sinnapaika. Jack saatis kapteni vara talle järele ning oli sellest ajast alates ilma mingite viperusteta ise oma laeva kapteniks. Ta sõitis läbi Saalomoni saarestiku, elas kopraistandustes võsas «niivõrd lausa primitiivse elu piiril, kui seda siin maa peal leida võib». Malaitas, kus paljud valged mehed oma pea metslastele jätma pidid, ühines ta sõpradega «Minotal» ning läks koos nendega võsainimesi istandustesse orjatööle värbama. Teda ründasid inimsööjad oma varituspaikadest, laeva pardal asuvad pärismaalased, kes tahtsid laeva rüüstata, selle põhja lasta ning valge meeskonna nahka panna. Kord, kui näis, et laev karile kinni jookseb, hakati ta pihta mürgiseid nooli laskma ning pärismaalaste suguharud tulid talle suure kisaga kallale. «Kui «Minota» esmakordselt kari riivas, polnud näha ühtki kanuud. Siis aga hakkasid nad igalt poolt kokku tulema, justkui raisakullid, kes taevast tiireldes alla laskuvad. Laeva meeskond hoidis neid laskevalmis püssidega saja jala kaugusel, töötades neile surma, kui nad lähemale tulla sõandavad. Seal nad siis tunglesidki, mustade ja ahvardavatena, oma kanuusid mõladega murdlainetuse ohtliku serva juures hoides.» Siin oli tõepoolest tegemist seiklusega, mis vääris poissi, kes oli «Razzle Dazzle'il» sõitnud purjesid rehvimata, kes oli neli korda kinni pidanud Overlandi ekspressi, kes oli Valge Hobu kärestikust alla sööstnud ning džonkiga üle Kollase mere sõitnud. «See on alles elu!» hüüdis ta.

Ta tegi ohtralt märkmeid, pildistas, kogus igal saarel pärismaalaste kanuusid, aerusid, merekarpe, puidust nikerdatud esemeid, odasid, pudelkõrvitsaid, kausse, matte, tapast kootud riideid, vääriskive, koralle ja pärismaalaste ornamente, mis Glen Ellenisse tooduna moodustasid täieliku Lõunamere muuseumi. Ning kõikjal, kuhu ta läks — Fidži saartel, Markiisisaartel, Samoas —, pidas ta loengu revolutsioonist, kui vaid kümnekond valget meest kokku sai!

Purjetades nõnda keset pidalitõbe, elefantiaasi, malariat, lubiraiga ja gari-garit (kohutavat nahakihelemist), Saalomoni vermeid ehk framböösiat, nahahaavandeid ja

sadu teisi džunglihaigusi, muutus «Snark» hospitaliseerituks. Pruukis mõnel meeskonnaliikmeist pardal vaid nahka marraskile tõmmata, paati kaldale vedades või läbi džungli vantsides endal jalga haavata, — kohe tekkis framböösia, mis levis üle kogu keha, üksikud haavandid aga läksid hõbedollari suuruseks. Saalomoni saartel jäi kogu meeskond malaariasse, kusjuures mõnikord oli kuni viis inimest pikali maas, kuuenda hooleks aga jäi «Snarkiga» edasi sõita, olgu siis ilm hea või kuri. Jackile tulid malaariahood niivõrd sageli, et ta oli kuude kaupa niisama palju selili maas kui oma jalgadel ning teda tohterdati neljakümne graani* hiniiniga. Teel Fidžisse kratsis ta moskiitohammustusi ning ta keha kattus lööbega. Kuid isegi nendest vaevadest tundis ta rõõmu, sest nad näisid talle maadeuurija romantiliste vaevadena, kohkumatu ja vältimatult tuleva valge mehe vaevadena, kes vallutab maailma. Ta armastas end nimetada amatöör-doktoriks; ta tõmbas välja hambaid, ravis Charmiani ja Martin Johnsoni lahtisi haavandeid sublimateerimisega ning sundis troopikapalavikku jäänud Wadat, kes idamaalase kombel saatusele alistudes surmale vastu vaatas, hiniini alla kugistama.

Välja arvatud see aeg, millal malaaria ta maha oli murdnud, hoidis ta rangelt kinni oma rutiinist kirjutada tuhat sõna igal hommikul. Charmian, kes niisama truult oma kohustusi täitis, kirjutas Jacki käsikirju masinal ümber ning koostas diktaadi järgi vastuseid rohkearvulistele kirjadele. Tema ainus Lõunamerelt väljakasvanud romaan «Seiklus», mis kuid kestnud vaevarikast tööd nõudis, on tegevuspaigaks saanud kopraistanduse, mida ta Saalomoni saartel külastas. Kui kriitikud kurtsid, et raamat on «lausa metsik», kaitses Jack end põhjendusega, et ta on edasi andnud vaid seda, mida oma silmaga nägi. Edasiandmise tõepärasus ei tee aga kirjandust veel veenvaks. «Seiklus» on mõtteid tegelikkusest küllaltki eemale viiv meelelahutuslik lugemispala, kuid mitte parem teostest, mida oleks võinud kirjutada tosinkond kaasaegset. Ta avaldati «Popular Magazine'is», mille lugejate pead kirjandust vähe jagasid. Kui romaan aga raamatuna ilmus, oli ta kiirele surmale määratud.

* 1 graan = 64,8 mg; tekstis mainitud kogus vastab niisil umbes 2,5 grammile. (Tõlk.)

Jacki artiklid reisi kohta, mis hiljem pealkirja all «Snarki» merereis» ühte koguti, on värviküllane ja hoogne žurnalistika, jutustatud sooja, kaasa elama paneva ja sõbraliku veste stiilis, milles täpsealt kajastub autori iseloom. Ta ise aga oleks olnud küll viimane arvama, et nad mingit püsivat kirjanduslikku väärtust evivad. «Snarki» pardal ja järgnevatel aastatel kirjutas ta kolmkümmend lühijuttu, mille tegevuspaigaks on Lõunameri. Mõned nendest, nagu «Mapuhi maja», «Pagan», «Koolau», «Pidalitõbine», «Chun ah Chun», «Yah! Yah! Yah!» on head lood, nii et lugeja istub omaette täis imetlust, nagu vaataks ta mingit pärismaalaste näituseväljapanekut. Jutud «vältimatult tulevast valgest mehest», kes musti taltsutab ning kogu maailma üles harib, on põnevad ja eksootilised, kuid nendes on vähe niisugust, mis üldiselt haaraks. Lugeja saab end vaevalt küll samastada peategelasega, temaga koos elada, võidelda ja surra, nagu see Jacki Alaska-kangelaste, tema ameeriklastest sangarite puhul sünnib. Tema Lõunamere seiklused on küll tähtsad vaid talle endale. Tema sotsialistidest seltsimehed olid teda kritiseerinud, et ta ära läheb, sel ajal kui kodus on nii palju tööd teha. Neil oli õigus veel sügavamas tähenduses: Jacki kõige lihtsamad kirjutised oma rahvast ja kommetest ja konfliktidest loovad meile kirjanduse, jäävad meile elustama meie mälestusi ja avardama arusaamasid, süvendavad meie armastust trükisõna vastu.

«Snarki» reis tasus end Jackile mitmekordselt ära seikluse näol. Kirjandusliku materjali saamiseks tehtud kulusena see end aga ei õigustanud. Selles suhtes polekski Jack muret tundnud. Ta armastas hüüda: «Olen alati seisnud selle eest, et elu, mis matus kätkeb, tuleb kunstist või ükskõik millisest muust väljaspool seisvast asjast kõrgemale tõsta.»

Lisaks rangele distsipliinile oma töös püüdis ta vapralt ka oma äriasju korras hoida. Soovides, et «Wake Robini» lähedale ehitataks mõned majad külaliste tarvis, kuhu pärast tema naasmist võiks sõpru paigutada, kirjutas ta mrs. Eamesile üheksaleheküljelise kirja instruksioonidega, mis sisaldasid hulga tehnilisi andmeid selle kohta, kuidas ehitada. Olles ise Saalomoni saartel, tuhandeid miile eemal, mõtles ta läbi säärased üksikasjad nagu see, kummale poole üks või teine uks peaks avanema või milline peaks olema pesemiskausi paigutus tualeti suhtes. Ta

kirjutas oma abilistele majandamise alal toredalt selgeid loogilisi ja küsimust ulatuslikult haaravaid kirju, kuid mida rohkem instruksioone ta kirjutas, seda segasemaks ta asjad läksid. Ta polnud veel jõudnud arusaamisele, et mees, kes teenib kahekümne ja kolmekümne tuhande dollari vahel aastas, ajab suurt äri ning peab oma käitise lähedale jääma. Juhtus, et tema esindaja New Yorgis müüa lühijutu inglise ajakirjale, samal ajal kui Ninetta Eames sama juttu mõnele ameerika ajakirjale müüa pakkus. Kui Jack oli ameerika ajakirja poolt makstud raha ära kulutanud, nõudis toimetus vihaselt tagasimaksmist, sest teda oli Inglismaal avaldamise õigusega tüsstatud. Tema raamatute kirjastajad Ameerikas ja Inglismaal tülitsevad isekesis selle üle, kellel on õigus väljaannete levitamiseks asumaades. Selle tõttu kirjastamine viibis. Kirjastajad, kes oleksid jutte ja artikleid ostnud, kui mõnede üksikasjade suhtes oleks otsekohe saanud kokku leppida, saatsid käsikirjad tagasi, sest läbirääkimisteks Saalomoni saarte kaudu kulus liiga palju aega. Jacki väärtus kirjandusturul oli tõusnud. Ta sai viissada ja kuussada dollarit käsikirja pealt säärestelt ajakirjadelt nagu «Cosmopolitan» ja «Collier's». Kui toimetajad lakkasid ostmast, hakkas Ninetta Eames juttude ja artiklitega ringi käima justkui kalakaupmees, pärides: «Kui palju te olete nõus selle Jack Londoni jutu eest maksma?» ning võttis vastu, mida anti. Toimetajad said peagi aru, et Londoni käsikirju paksatakse paaniliselt müügile. Nad hakkasid ostmisest üldse hoiduma, turg oli peagi Jacki käsikirjadest üleküllastatud ning tema sissetulekuallikad kuivasid järsku kokku.

Sajad ja sajad masinal kirjutatud meeletud leheküljed, mida Ninetta Eames sel perioodil Jackile saatis, on isendast hämmastamapanevateks dokumentideks. Nii oma tunnetekülluselt kui ka keelelt sarnanevad need nende sadade masinal tipitud lehekülgedega, mida viis aastat tagasi Jackile saatis mrs. Eamesi õetütar. Nad on ülespuhutud, lillelised, tulvil imalmagusaid kinnitusi kustumatust armastusest, andumusest ja ohvrivalmidusest, kuid iga rea taga võib näha raudseid sõrmi. Ninetta Eames laskis oma majale teha juurdeehituse. Kui Jack Glen Ellenisse tagasi tuli, nõudis mrs. Eames Jackilt üüri tema enda rahaga ehitatud tubade eest. Teistkordselt oli ta ise oma palka tõstnud, seekord kolmekümnele dollarile kuus, sellest tagantjärele teatades ning Jackilt pärides, kas ta

poleks nõus maksma palka, millest saaks ära elada. Sellest rünnakust ahastusse viidud Jack protesteeris: «Üks, mille üle olen uhkust tundnud sellest ajast peale, kus mul on olnud kas või dollar, mida kulutada, on asjaolu, et igaüks, kes minu jaoks kunagi midagi tegi, sai ka head tasu!» Pärast seda kui Ninetta Eames oli kuude kaupa hädaldanud oma vaesuse, oma raskuste ja selle üle, et ta pole suuteline tagasi maksma laenu, mille Jack talle tegi, enne kui ta «Snarkil» minema sõitis, kirjutas Jack lõpuks: «Minu raha, mis on Oaklandi pangas hoiul, ei too mulle intresse. Kasutage siis seda, kui vaja.» Tšekiraamatutest võime praegu näha, et Ninetta Eames võttis Jacki kohe sõnast. On säilinud sadu sanatooriumide, arstide ja apteekide tšেকে. On ka tšেকে rõivastuse, mööbli ja «Wake Robini» remondi peale, samuti ka vürtsipoodniku arveid, mis oleksid võinud katta üsna suure asutuse toitlustamise kulud.

Kui kõik see sündis Jacki teadmata, siis ometi tema ilmsel loal. Mida ta aga ei teadnud, oli see, et iga Hilli rantšos kulutatud dollari eest sai ta vaid umbes kahekümne viie senti eest vastu. Ta maksis, et uus laut, mille püstitamiseks oli käsu andnud, ehitataks massiivsete kiviseintega. Paar aastat hiljem, kui Glen Ellenit tabas maavärin, tekkisid seintesse lõhed ning ta avastas, et need polnud mitte ainult seest õõnsad, vaid et töömehed olid neisse visanud ka tühjad konservitoosid ja oma söögijäätmed. Õiendamist oli ka eestöölise maja jaoks ostetud vannitoasisseseadega, mille eest ta oli maksnud täishinna, kuid mis Glen Elleni raudteejaama jõudes osutus pruugituks. Kõige hullemaks hoobiks Jackile oli aga see, et mrs. Eames katkestas igakuuliste aruannete saatmise. Penduffrynist saadetud meeleheitlikus kirjas, milles Jack püüab mrs. Eamesile selgeks teha, kuidas hulga äriliste komplikatsioonidega toime tulla, kurdab ta ühtlasi, et on mrs. Eamesilt 1908. aastal küll iga kuu posti saanud, kuid aruandeid on viimane saatnud vaid veebruari ja mai kohta.

Siis, keset kogu seda segadust, sõlmis Ninetta Eames kasuliku äritehingu ning Jack andestas talle kõik. Mrs. Eames müüs «Martin Edeni» avaldamise õiguse ajakirjale «Pacific Monthly», saades vürstliku summa — seitse tuhat dollarit, millega Jack sai oma võlad tasuda ning paar tuhat dollarit jäi veel järelegi.

Hilli rantšo kõrval Sonoma orus oli Kohleri viinamarja-

istandus, mis kaheksasada aakrit enda alla võttis, ja Lamotte'i rantšo, mille suurus oli sada kümme aakrit. Palju kuid tuletas Ninetta Eames Jackile ikka jälle meelde, et Kohleri maatükk on 30 000 dollari eest müüa ning et see oleks väga kasulik kaup. Korduvalt informeeris ta Jacki ka sellest, et Lamotte'i rantšo võiks 10 000 dollari eest ära osta. Oli ju tema omanduseks sada kolmkümmend aakrit suurepärast maad, millel ta polnud veel öödki veetnud. Ees seisis ka veel viis aastat, mille jooksul ta kavatses ümber maailma purjetada. Äsja saadud seitse tuhat dollarit «Martin Edeni» eest oli ta alles päästnud kohene pankrotist. Kuid talle meenusid Lamotte'i rantšo veerjad künkad ja mammutipuud, õnnelikud tunnid, mis ta oli veetnud ratsa sealsetesse kanjonitesse laskudes ning mööda sealseid radasid läbi viinamarjaistanduste ja maa-sikapuusalude ratsutades. Vastuspostiga andis ta mrs. Eamesile korralduse Lamotte'i rantšo ära osta. Mrs. Eames maksis kohe ära umbes 3000 dollarit, ülejäänud ostusumma katteks aga tegi hüpoteegilaenu. Ise ketšil Saalomoni saarte vahet purjetades, Jaapan, India ja Suessi kanal uute eesmärkidena silme ees, ning kindla teadmise, kas saab homme kirjutatava jutu maha müüa või järgmisel kuul tulevad arved tasuda, oli Jack nüüd rohkem kui kahesaja neljakümne aakri maa omanikuks Kalifornia kõige kaunimal eelmäestikualal...

18. septembril 1908 ei pakkunud amatöörarsti mängimine enam mingit lõbu. Tema käed hakkasid tursuma. Ainult valurikka pingutusega sai ta sõrmi kokku pigistada. Siis hakkas nahk maha koorduma — algul üks kiht, siis teine, siis viies ja kuues. See vaevas teda ühtejärke. Keegi ei suutnud diagnoosida seda kummalist tõbe, millesse ta oli jäänud. Närviline erutus valdas kogu keha. Sageli muutus ta täiesti abituks, võimetuks tekil ringi komberdama kartusest, et peab vahest millestki oma kätega kinni haarama. Närviline rahutus hakkas mõju avaldama ta psüühikale — tuli tagasi tagakiusamismaania, ta arvas, et tema vastu on seipitsetud vandenõu ning inimesed püüavad teda takistada ümbermaailmareisi lõpule viimast.

Teda polnud suutnud heidutada ei ohud ega raskused, kulud ja väljanaermine vaid õhutasid teda veelgi otsusekindlamaks jääma. Kuid haigus sai lõpuks tema üle võidu. Abituna vaeveldes korraldas ta asjad nii, et üks eruläinud kapten jäi «Snarki» valvama, endale, Charmianile,

Martin Johnsonile ja Nakatale aga tellis ta piletid Sydneyisse sõiduks aurikul «Nakomba».

Ohtul enne ärasõitu läks ta üksinda «Snarki» pardale. Täiskuu valgustas Jacki enda mõttest välja kasvanud ja tema käe all valminud laeva tekki. Ta armastas viimast kui üht osa temast, isegi ta nõrkusi ja puudusi, sest ka need olid ju enda tehtud. «Snark» väaris igat temasse pandud dollarit, viimast kui unssi tema peale kulutatud energiat, kogu mõnitamist ja pilget, mida Jackil tuli ehitamise ajal taluda. Mõnikord oli «Snark» küll isekust demonstreerinud, mõnikord oli ta nõrgaks ja küündimatuks osutunud, kuid ta oli Jacki siiski hästi teeninud, oli talle ustavaks jäänud ning teda kindlalt kandnud tuhandeid miile üle ookeani, oli toonud talle suurt õnne ja sangeid seiklusi, oli ta mõttemaailmale pakkunud rikkalikke eksootilisi vaatepilte, millest ta mõte võis kesisematel ja igavamatel päevadel toituda. Üheskoos olid nad surmale kohkumatult silma vaadanud, tormise merega võidelnud, neid olid tuuled ja vihmad piitsutanud, nad olid liikumatult lebanud tuulevaikusel. Tugev selge päike ja soolane mereõhk olid neid soojendanud ja rõõmsaks teinud. «Snark» oli Jackile olnud heaks sõbraks ning lahkudes libistas ta valust vaevatud käega hellalt üle reelingute ja taglase. Siiralt langes ta silmist pisar täis hädust ning tal oli tunne, et nii peavadki tõelised sõbrad lahku minema.

Pärast kahteteistkümmend merel veedetud näguripäeva läks ta Sydney haiglasse ning jäi järgmiseks viieks nädalaks valgesse haiglavoodisse. Tema haigus, mis Austraalia spetsialistid hämmeldusse viis, näis olevat meditsiini ajaloos tundmatu. «Olen abitu kui laps. Vahetevahel on mu käed kaks korda suuremad kui loomulik, kusjuures neilt samaaegselt tuleb maha seitse surnud ja surevat nahakihti. Mu varbaküüned lähevad kahekümne nelja tunniga niisama paksuks, kui pikad nad on.»

Leidnud, et nad ei saa teda haiglas kuidagimoodi aidata, veetis Jack järgmised viis kuud Sydney hotellides ja pensionides, lootes, et mingi ravikuur võimaldab tal «Snarkile» tagasi pöörduda. Ta polnud võimeline kirjutama ning kannatas sääraseid valusid, et sai vaevalt lugeda. Ainukeks asjaks, mida ta teha suutis, oli reportaaži andmine Burnsi ja Johnsoni poksimatšist Austraalias. See, mida üks ajalehereporter vaid aasta tagasi oli kirjeldanud kui

«naeratust, mis näolt lahkuda ei taha», oli nüüd täielikult kadunud. Ta oli haige, äraheidutatud ja segadusse viidud noor mees.

1909. aasta märtsikuu alguses hakkas ta aru saama, et kui ta Kaliforniasse tagasi ei pöördu, siis tuleb tal oma kondid troopikasse jätta niisama kindlasti nagu siis, kui Uus-Hebriidide bušmanid oleksid tal pea maha löiganud ja ta nahka pannud. Ta saatis Martin Johnsoni koos kellegi noormehega Saalomoni saartele «Snarki» Sydneysse tooma. «Jätsin «Snarki» joodiku kapteni käsutusse. Kui ta Sydneysse toodi, oli ta peal pagana vähe järele jäänud. Tahaksin ikka veel teada, mis sai minu automaatpüssidest, minu laevavarustusest, minu haavlipüssidest, minu kahest kaamerast, minu kolmest tuhandest prantsuse frangist.» Ta tõi oma isiklikud asjad «Snarkilt» maha ning müüs selle siis oksjonil ära. «Snarki» eest anti kolm tuhat dollarit ning ta pandi Saalomoni saartel inimesi orjatoole värbama. See oli irooniline lõpp laevale, mille ehitas ühe maailma juhtivaid sotsialiste.

Kui Jack 23. juulil 1909. aastal pärast enam kui kaks aastat kestnud rännakuid San Franciscosse saabus, ütles ta ajalehemeestele sadamas: «Olen ütle mata väsinud ning tuln koju, et hästi välja puhata.» Teda rõhus ränkraske võlakoo rem, tema tervis oli kurjasti laostunud, ajalehed suhtusid temasse kas vaenulikult või ilmutasid ükskõiksust, ajakirjade toimetajad aga olid viimasel aastal näinud temalt tõelist materjali nii vähe, et neil tekkis kahtlus, kas ta mitte omadega läbi pole. Isegi lugejaskond oli tüdinenud tema viimase aja loomingust, milles liigagi hästi oli tõeks saanud süüdistus, et Jack London alustab juttu kolme tegelasega ja lõpetab sellega, et tapab neist neli. Viletsalt navigeerides oli ta oma elulaevukese troopilise korallirahu otsa ajanud, kus raskelt käivad lained teda aegapidi puruks peksid.

IX

Reisil Sydneyst San Franciscosse, mille Jack sooritas Lõuna-Ameerika ja Panama kaudu koos sagedaste vahepeatustega, hakkas ta paranema. Kodus aga muutis mõdukas Kalifornia kliima ta tervisliku seisundi peagi normaalseks. Kui Jack juhtumisi sattus raamatule pealkirjaga «Troopikapäikese mõju valgetele inimestele» ja sai teada, et teda nii nõutuks teinud kannatused polnud midagi tõsisemat kui troopikapäikese ultraviolettkiirte poolt tekitatud nahakahjustused, paranes täielikult ka ta psüühika. Augustis ujus ta juba ojas, mille oli jälle üles paisutada lasknud, ratsutas Washoe Banil läbi Hilli ja Lamotte'i rantšo ning hingas sisse ameerika puju, männi ja kuumuses küpseva kodumulla tervistavat hõngu.

Et nende külalistemajade ehitamine, millest ta mrs. Eamesile Saalomoni saartelt oli kirjutanud, polnud üldse alanudki, kolis ta jälle «Wake Robinisse», asudes elama juurdeehitusse, mis oli tema äraolekul ehitatud. Ta polnud mees, kes pikka viha peab, ning seepärast maksis ta Ninetta Eamesile piisava vallandamistasu ning ostis seitsmeteistkümnepäevase Fishi rantšo, et Ninettal oleks rohumaad, kus lehma karjatada. Kui Ninetta Roscoe Eamesist

lahku läks ja Edward Payne'iga abiellus, kinkis Jack talle lisaks pulmarõivastusele viissada dollarit.

Intelligentne Nakata valmistas talle toitu ja hoolitses ta eest, Charmian aga valvas, et tema üksindust ei häiritaks. Nii saigi ta täie tõsidusega tööle asuda, et oma asju korda seada. Tema esimeseks sammuks oli kõikide väljapakutud käsikirjade tagasivõtmine. Ühtlasi teatas ta toimetajatele, et ta jääb püsivalt koju, et tal on suurepäraselt uut materjali ning et tema tööde müümisel ei teki tulevikus enam mingeid arusaamatusi. Kolme kuu jooksul ei ilmunud ajakirjades ühtki rida, mille alla oleks märgitud Jack Londoni nimi. Pärast «Põhjala odüsseia» ilmumist saajandi alguses tunnetasid lugejad esmakordselt tema puudumist. Nendel kuudel pühendus ta kangelaslikule tööle, istudes keskendunult üheksateistkümmend tundi päevas, seitse päeva nädalas laua taga. See oli niisama range tööplaan kui too, mille ta oli endale peale sundinud algajana. Teadis ta ju, et teist korda on palju raskem poolehoidu võita kui esimesel korral. Toimetajad ja kriitikud ütlesid, et ta on omadega läbi, et ta on oma osa juba andnud, et lugejaskond on temast tüdinud. Ta ise aga teadis, et on vaevalt puudutanud endas kätkevat, et toredaid ja liigutavaid jutte tal veel jätkub.

Kui avaldati «Martin Eden», mis kõigist Jacki raamatuid küll parimat vastuvõttu vääriski, pööras ebasõbralikult meelestatud ajakirjandus romaanile nii vähe tähelepanu või lihtsalt sarjas seda, et Brett ei suutnud raamatu kohta antud hinnangutes leida ridu, mida oleks reklaamitegemisel tsiteerida saanud. Jack kurtis, et kriitikud polnud suutnud temast aru saada, et retsensendid süüdistasid teda sotsialismist loobumises ning individualismile ahvatleva kõla andmises. Tema aga oli raamatu kirjutanud selleks, et Nietzsche üliinimese filosoofiat süüpinkki seada. Upton Sinclairile saadetud eksemplari eeslehele ta kirjutas: «Üheks minu juhtmõtteks «Martin Edeni» loomisel oli individualismi ründamine. Olen küll käperdise kokku keeranud, sest ükski retsensent pole seda mõtet avastanud.» Ta polnud käperdist kokku keeranud, ta oli vaid kirjutanud inimese eluloo, mis oli nii haarav, et tema vastandlikud filosoofiad olid lihtsalt kuhugi teeyeerele jäänud. Kui ta oleks teadnud, et «Martin Eden» inspireerib tervet ameerika kirjanike põlvkonda, kui ta oleks teadnud, et kolmekümne aasta pärast peavad tuhanded kirjandus-

huvilised «Martin Edenit» kõige väljapaistvamaks ameerika romaaniks, siis poleks talle nii südamesse läinud see vastuvõtt, mille osaliseks sai raamat, mida ta alati nimetas oma parimaks.

Mida sügavamale võlgadesse ta oli langenud, seda paremini ta töötas. Mida halvemad olid ta šansid, seda kirglikumalt ründas ta oma vastaseid. Ta alustas tööd julgesti kavandatud «Loitva Koidu» kallal; ta kirjutas neli oma parimat lõunamerejuttu; ta kirjutas «Samueli» ja «Merefarmeri» — kaks liigutavat murrakulist lugu, mille tegevuspaigaks on Irimaa rannik. Viha oli alati olnud üheks tema kõige mõjukamaks ajendajaks. Nüüd ta lausa põles pahameelest, oli püha viha täis selle üle, et oli enese pea-aegu hävitanud, ning kriitikud ütlevad veel, et ta on enda tühjaks ammutanud. Kahekümne kõite ilmumisega oli ta paljas loomisekstaas kirjutamisel küll kahanenud, kuid olude poolt avaldatav surve aitas tal päevanormi täita. Järgmise seitsme aasta jooksul jäi see surve nii tugevaks ja pidevaks, et tekib kahtlus, nagu teadnuks Jack ise, et peab ennast järjest võlgades hoidma, et töö tehtud saaks. «Ma nihkun päevas romaaniga tuhande sõna võrra edasi ning sellest ma ei loobu, kui vaid viimsepäeva pasunad hüüdma ei hakka.»

Novembris oli ta jõudnud juba nii usinasti ja hästi tööd teha, et sai oma parima poksijutu «Tükk liha» seitsmesaja viiekümne dollari eest müüa ajakirjale «Saturday Evening Post», kellelt sai ka lepingu ajakirja varustamiseks kaheksateistkümmend jutuga järgmise aasta jooksul. Kui «Loitev Koit» valmis sai, müüs Jack avaldamisõiguse New Yorgi «Heraldile» ning sai kaheksa tuhat dollarit. Omandanud ainuõiguse kordustriki avaldamise loa müümiseks kõigile ajalehtedele, kes seda soovivad, kirjutas «Herald» Jack Londoni ja «Loitva Koidu» kohta tutvustavaid artikleid, mis trükiti ära sadades ajalehtedes, kes avaldamisõiguse omandasid. See soodus avalikkuse tähelepanu äratamine korvas sarjamise ja naeruvääristamise, mis talle oli osaks langenud.

«Loitvat Koitu» kui väljapaistvat ameerika romaani võib kõrvutada säärase teostega nagu «Looduse kutse», «Merehunt», «Raudne kand», «Martin Eden», «John Barleycorn», «Kuuorg» ja «Täherändur». Romaani esimene kolmandik, milles Jack kirjeldab Alaska ajalugu enne Klondike'i kulla avastamist ning jutustab, kuidas Loitev

Koit Circle Cityst Dyeasse tõttas, on kõige paeluvamateks pakasese põhjamaa kohta kirjutatud lehekülgedeks. Glen Elleni ümbruskonna maastikuilu kirjeldustes raamatu viimases kolmandikus esineb Jack siira loodusesõbrana, kellele loodus omakorda avab oma ilu ja hõrgu võlu. Põnevus- ja seiklusjutuna esitatud «Loitva Koidu» tõeliseks saavutuseks on aga see viis, kuidas Jack keskmise kolmandiku sisse põimis oma sotsialismi, muutes selle süžeeelise põnevuse niivõrd lahutamatuks osaks, et lugeja, kes selle alla neelab, põrmugi ei kahtle, et kõik see peab paratamatult sündmuste arengu juurde kuuluma. Loitev Koit, Nietzsche-tüüpi blondist metslasest mereröövel, mõtiskleb San Francisco äripiraatidele kallale tungides: «Kogu rikkuse allikaks oli töö, seaduspärane töö. Olgu see kott kartuleid, suur klaver või seitsmekohaline sõiduauto — selle kõik on loonud töö. Tüssamine tuleb hulka alles nende asjade jaotamisel, pärast seda kui töö on nad juba loonud. Sadade ja tuhandete kaupa hakkasid inimesed nuputama, kuidas saaks end töötajate ja nende poolt toodetud esemete vahele lülitada. Need nuputajad olid ärimehed. Nende poolt võetava mati suurust ei määranud õigluse normid, vaid ärimeeste eneste vägi ja võim ning sigaduse suurus. Alati oli siin tegemist printsiibiga «võtta nii palju kui võtta annab».

Veel mitte ärganud Ameerika jaoks oli see tõeliselt proletaarne kirjutis 1910. aastal küll äärmine ketserlus. Et aga mõtteavaldused polnud jutule külge poogitud, vaid näisid olevat Loitva Koidu kohapealsete vaatluste ja nendest tehtud järelduste koostisosaks, tuleb neid võtta kui proletaarset kirjandust ja kui kunsti. Kui «Raudse kannal» ilmumisel Jacki süüdistati, et ta on endas lämmatanud hea romaanikirjaniku, muutudes keskpäraseks propagandistik, siis ta vastas, et suudab propaganda ja kunsti nii ühte liita, et lugeja ei märkagi, kus seda tehtud on. «Loitvas Koidus» suutis ta selle kõige raskema kirjandusliku ülesandega edukalt toime tulla. Miljonid inimesed lugesid põnevusega Loitva Koidu vägitegusid ning Jack London sai uuesti nii kodanliku kui ka sotsialistliku lugejaskonna poolehoidu osaliseks.

Saanud kinnitust oma veendumusele, et ta pole oma võimetest midagi kaotanud, ning soovides korraldada «rahvaste saluuti» Charmianile, kes oli teatavaks teinud, et ta on rase, alustas Jack oma elu teise suure unistuse

täideviimist. Ta hakkas ehitama maja, milles kavatses veeta oma ülejäänud elupäevad. Asupaigaks valis ta suurepärase koha ühes Hilli rantšo kanjonis, keset mammutipuid, viinamarjaistandusi, ploomiaedu ja mansaniidimetsi. Siin jätkuks tal ruumi nelja tuhande köitelisele raamatukogule, suurte valgest papist karpide virnadele, kuhu ta oli paigutanud valitsuse teadaanded, sotsialistlikud brošüürid, ajaleheväljalõiked, märkmed murrakute, nimede ja tavade kohta ning luuletused, mida ta ikka veel punaste kaante vahele köitis. Siin jätkuks tal ruumi terastraatidest aktikorvidele, tulvil ärikorrespondentsi ja isiklikke kirju, kolmekümnes reas üksteise peal asuvatele kitsastele mustadele kastidele, milles ta säilitas suveniire raudteepeevilt ning reisidelt Koreasse ja lõunameredele, milles ta hoidis sadu nuputamisvigureid, mängu, veepüstoleid, mõlemalt küljelt ühesuguseid münte, isevärki mängukaartide partiisid. Siin oleks tal võimalik lasta külalisi end mugavalt tunda, andes nende käsutusse säärased moodsad mugavused nagu elekter ja voolav vesi tubades. Siia ehitaks ta jahedale poolkeldrikorrusele suure puhkeruumi ainult meestele, kus nad võiksid poliitiliste plaanide üle juttu puhuda, lugusid pajatada, piljardit ja pokkerit mängida ning igasugu märulit teha, nii palju kui süda kutsus. Siin oleks tal ka ilus muusikatuba, kus Charmian oma paljude muusikat harrastavate sõpradega võiks mängida, siin oleks ka suur söögituba, kuhu ta võiks tubliks eineks ja mõnusaks vestluseks viiskümmend inimest lauaäärde istuma panna. Ei puuduks ka sekvoiapuiduga vooderdatud magamistuba tema enese jaoks, kus oleks ruumi erilise konstruktsiooniga öölauale, millele mahuks kõik Nakata poolt oma herra jaoks ööseks valmisseatud asjad ning kus poleks nii vähe ruumi, et jäätükkidega jahutatud jook ikka raamatutele satub. Siin oleks tal lõpuks küllalt avar tööruum, kuhu saaks paigutada diktofoni ja kus jätkuks kohta ka sekretärile.

Ta väitis, et ehitab oma «ajaloolist kodu». Alaska indiaanlased nimetasid vallutama tulnud valget meest «Hundiks». See sõna jäi Jacki mõtteisse valdavalt püsima, sest ta kujutles end ikka vallutava hundina. Ta kasutas seda pealkirjades nagu «Hundipoeg» ja «Merehunt» ning kirjutas ka George Sterlingile saadetud kirjadele alla «Hunt». Nüüd aga ehitas ta suurele valgele pealikule kuuluvat «Hundimaja». Ta lootis kõigest hingest, et Charmian kin-

gib talle poja, nii et ta võiks aluse panna Londoni dünastiale, kes alatiselt «Hundimajja» elama jääks.

Tal oli kindel otsus, et see peab olema kõige ilusam ja originaalsem maja Ameerikas. Selleks oli ta valmis ükaskõik kui palju raha kulutama. Maja tuli ehitada suurtest punastest kividest, mida Kuuorus oli rikkalikumalt kui midagi muud. Puidu saamiseks tuli langetada kümne tuhande aastasi mammutipuid. Ta kutsus San Franciscost kohale arhitekte, veetis palju õnnelikke tunde valguskoopte kohal mõtiskledes, tubade paigutust täpsustades ning maja välimust nõnda kavandades, et ta oleks kui mägisest loodusest välja kasvanud. Santa Rosast leidis ta itaallasest meistermüürsepa, nimega Forni, kellele ta andis korralduse ehitada maja, mis aastasadadeks püsima jääks. Kividel tuli viimne kui toll veega pesta ning terastraatidest harja abil puhtaks nühkida. Tuli kasutada rohkem tsementi ja vähem lupja, et müürid püsiks igavesti. Ük tööline pidi kogu aja müürid niisked hoidma, et tsemendil oleks piisavalt tardumisvett ja et ta pulbriks ei kulvaks. Iga korruse vahele pidi tulema kahekordne vahelagi, mõnda kohta koguni kolmekordne. Siseseinad pidid tulema täispalkidest, kusjuures palkide välisotsad tuli poltide abil müüri siseküljel olevate püstprusside külge kinnitada, et oleks kahekordselt kindel. Katuserennideks tuli kasutada vaske ning vasest pidid olema ka sissetulevad veetorud.

Ohjeldamatu individualistina hakkas ta endale ehitama suurimat lossi Ühendriikides. Sotsialistina tahtis ta töömeestele head tööd anda ning rohkem kui pool kahekümne kolmest toast külalistele jätta. Ehitustööde kiirendamiseks käskis ta Fornil kolmkümmend meest tööle panna.

1910. aasta kevadel astus ta ühe oma targima sammu — ta kutsus Eliza London Shepardi alaliseks enda juurde elama ning tema rantšosid valitsema. Mrs. Shepard oli tollal neljakümne kolme aastane ning oma seitsmekümne ühe aastasest mehest lahku läinud. Ta oli tunda saanud raskusi ja hingelisi vapustusi pärast seda, kui oli John Londoni rantšost Livermore'is lahkunud. Ta oli ikka veel lihtsa oleku ja lihtsa käitumisega sümpaatne naine, aus, toimekas ja asjalik. Ta oli iseseisvalt õppinud, et juristiks saada ning oma abikaasat tema patendibüroos abistada. Et ta asjatult sõnu ei teinud, ei edvistanud ega olnud ka pretensioonikas, armastasid teda kõik, kes temaga kokku

puutusid. Ta oli Jackile kõigi nende aastate jooksul ustavaks jäänud, armastades teda samasuguse andumusega nagu oma poega Irvingit.

Jacki esimeseks sammuks oli nüüd, kus Eliza ta asju ajas, viimase ülesannete raskendamine Kohleri viinamarjaistanduse ostmisega. Sellest istandusest, kaheksasajast aakrist maast, mis külgnes Hilli, Lamotte'i ja Fishi rantšoga, oli Ninetta Eames nii sageli kirjutanud, kui Jack oma «Snarkiga» eemal viibis. Kohleri viinamarjaistandus maksis Jackile kolmkümmend tuhat dollarit, millest tema käsutuses oli väga vähe, sest «Hundimaja» ehitamine oli juba alanud ning pidi plaanikohaselt kolmkümmend tuhat dollarit maksma. Mis siis ajendas teda seda kaheksatsada aakrit juurde ostma, kui tal polnud raha, millega maksta, pealegi kui tal juba oli nii palju ilusat maad, kus elada, mida harida ja mille üle rõõmu tunda? Kolmkümmend tuhat näis olevat odav hind säärase hulga toreda maa eest. See ühendaks ka ta teised kaks rantšot ning teeks ta täielikuks isandaks kõige üle, mida silm haarab... Jack väitis alati, et pole kerge seletust anda sellele, miks keegi ütleb: «Mulle meeldib!» — «Kui filosoofia on kuu aega raskepärast mulinat ajanud, et indiviidile selgeks teha, mida ta peab tegema, ütleb see indiviid korraga «mulle meeldib» ja filosoofia läheb kus seda ja teist. See «mulle meeldib» ongi, mis paneb joodiku jooma ja märtri oma karvast hamet kandma. See paneb ühe mehe kuulsust, teise kulda, kolmanda armastust ja neljanda jumalat taga ajama.» Jackile meeldis Kohleri viinamarjaistandus ning järelikult ta ostis selle.

Juunis 1910 saatis ta itta jälle meeleheitlikke kirju raha saamiseks. «Mul on pakiliselt raha tarvis, et teha 10 000-dollarine sissemaks maatüki ostmiseks. Teistelt armulikkust paludes sain ajapikenõust kuni 26. juunini, ent kui ma ka siis ei maksa, läheb mul kaduma mitte ainult maa, vaid ka käsiraha.»

Charmian sõitis ära Oaklandi, et lapse saabumist ette valmistada. Jack pani terve meesterühma tööle uue ratsutamisraja puhastamiseks, mis ühendaks ta rantšosid ja teeks ringi ümber «Hundimaja». See pidi olema Charmianile üllatuseks, mille Jack varus päevaks, millal ta naise koos lapsega rantšosse tagasi toob. Ta mõtles tundide kaupa meeldumusega sellest, kuidas kord saabub suur silmapilk, kus ta võib oma poja poni selga panna ning lasta

poisil enda kõrval ratsutada läbi tuhande ühesaja aakri, mis ühel päeval saavad tema valduseks.

19. juunil sündis Charmianil tütar. Laps elas vaid kolm päeva. Eliza võttis matused enda hooleks. Nukraft ja lohutamatult läks Jack, ajalehepakk kaenla all, ühte kõrtsi Seventh ja Webster Streeti nurgal, nende joogikohtade lähedal, kus ta vanasti oli armastanud pummeldada. Kõrtsipidaja Muldowney hakkas Jacki süüdistama, et ta tahab seintele teadaandeid üles panna, ning alustas löömingut, millega neli tema sõpra ühinesid. Jack peksti armetult läbi, enne kui tal õnnestus pääseda. Ta nõudis Muldowney arreteerimist, kuid kohtunik lükkas süüdistuse tagasi, väites, et see oli purjuspäi toimunud kähmlus, mis kohtule korda ei lähe. Reporterid levitasid «purjuspäi kähmluse» lugu kõigis ajalehtedes, kuhjates ta pea peale kahekordselt teotust; ta olevat end täis joonud ajal, kus ta naine oli haiglas ja laps äsja surnud. Kui heasoovlikud inimesed talle kirjutasid, et kohtunik jätnud kõrtsmiku süüdi mõistmata seepärast, et maatükk, millel kõrts asus, kuuluvat kohtunikule, saatis Jack kohtunikule maruvihase kirja, mille ära kirjad ta saatis ajalehtedele. Kirjas ta jutustas, kuidas lugu oli ning lõpetas: «Tuleb päev, tuleb paik ja tuleb võimalus, kus ma Teid pihku saan, ning siis ma pigistan Teid nii, et Te kogu seaduse rangust tunda saate.» Seejärel avaldas ta San Francisco lahe ümbruskonna ajalehtedes kuulutuse, milles paluti informatsiooni selle kohta, missugustesse poliitilistesse, juriidilistesse või sotsiaalsetesse korruptsioonidesse on segatud kohtunik, kellele kuulub maa, millel asub Muldowney punker. Vale süüdistus purjuspäi toimunud kähmlusest osavõtu kohta oli küll nurjatu tegu, ent kui Jacki kiri kohtunikule kogu Ameerikas ära trükiti, vangutasid inimesed lootusetult pead. Ainus kättemaks, millega Jack oma südant kergendada sai, oli kirjanike poolt ikka ja jälle kasutatav kättemaks — ta kirjutas sellest loost jutu pealkirjaga «Kahtluse tasu», milles ta kohtunikku materdas... ning mille ta siis seitsmesaja viiekümne dollari eest «Postile» müüs.

Paar päeva hiljem sõitis Jack paistes ja punetava silmaga Renosse, kus ta veetis kümme päeva, kirjutades New Yorgi «Heraldile» treeninglaagritest ning Johnsoni ja Jeffriesi poksimatšist. Ta tundis elukutseliste poksivõistlustest naudingut. Kümme päeva, mis ta treeninglaagris veetis koos teiste korrespondentidega, kellest suurema osaga

oli juba varasematel kohtumistel sõbrunenud, aitasid tal unustada lapse kaotuse kibedat valu. Ta teadis nüüd juba ette, et sureb ilma poega saamata. See veendumus tekitas temas tühjuse- ja viljatusetunde, vaatamata kahekümne neljale raamatule, mis ta oli kirjutanud.

Oaklandi tagasi jõudnud, kulutas ta äsja teenitud raha oma neljanda purjepaadi «Roameri» ostmiseks, et sellega San Francisco lähel ringi sõita. Niipea kui Charmian kosus, läksid nad koos merele puhkama, töötama, purjetama ja õhtueineks kalu püüdma. Kui Jack Glen Ellenisse tagasi tuli, kutsusid naabrid teda Chauvet Hallis esinema, lootes kuulda romantilisi lugusid lõunameredelt. Et ta poodiumil esinemisest keeldus, läks esimees kõrval asuvasse vürtsipoodi ja tõi sealt seebikasti, millel Jack seista võiks, et kuulajaskond teda ka näeks. Glen Elleni farmerid ei kuulnud aga sõnakestki tema seiklustest Tahitiil, Fidži saartel või Samoas. Selle asemel püüdis ta terve tunni tõestada, kuivõrd õige on Eugene V. Debsi teooria, et «mis klassivõitlusesse puutub, siis pole olemas head kapitalisti ja halba töömeest; iga kapitalist on teie vaenlane ja iga töömees on teie sõber».

Suvekuudel paranesid lapse kaotuse haavad ning ununes ka Oaklandis aset leidnud konflikt. Tema suurimaks lõbuks oli võtta kaasa oma lemmikkoer Pruun Hunt ning siis Washoe Banil üle põldude «Hundimaja» juurde ratsutada, et vaadata, mis päeva jooksul tehtud on, ning Forni ja töömeestega iuttu ajada. Ta märkas rahuldustundega, et töömeestele hakkas maia niisama armsaks muutuma nagu temalegi, ta tundis, et see on suur kunstiteos, mida nad tal luua aitavad. Töömehed elasid rantšos telkides. Pärast tööd ronisid nad veinikannu ja akordioniga kõige kõrgema künka otsa, lauldés soojalt helkivatele ja lähedastena näivatele tähtedele oma sentimentaalseid itaalia laule. Sageli tuli Jack selgetel õhtutel töömeestega koos laulma, klaasi haput punast veini jooma ning ehituse iures päeva jooksul üleskerkinud probleeme arutama. Forni ütles: «Jack oli kõige parem inimhing, keda ma eales olen kohanud. Ta oli igatüüpe vastu lahke ning kunagi ei näinud ma teda töö juurde tulevat, ilma et ta oleks naeratanud. Ta oli väga hea demokraat, väga õilis džentelmen, mees, kellel jätkus armastust perekonna ja töömeeste jaoks. Nelja aasta jooksul ei ütelnud ta kordagi, et me töötame halvasti või liiga aeglaselt.»

Kui töömehed asutasid magama minema, raputas ta igaühel kätt, soovis neile head ööd ning kõndis siis Pruuni Hundi saatel läbi ploomiaia, tundes oma sõõrmetes ploomide, lehtede ja viljaka maa lõhna.

Ta oli Charmianist täielikult võlutud. Koos Nakataga sõitsid nad vankril, mille ette oli rakendatud neli tulist hobust, läbi Põhja-Kalifornia metsikute paikade, Oregoni ja Washingtoni osariigi. Charmian oli ikka veel iga seikluse peale valmis, ta ratsutas, ujus ja purjetas koos Jackiga, mängis talle klaverit ja laulis, kirjutas ta käsikirju masinal ümber ning laskis endale kirju dikteerida. Jack säilitas sõbralikud suhted ka Bessie'ga, külastades mitu korda kuus Piedmontis asuvat maja, et näha oma lapsi, nendega mängida ning neid teatrisse või tsirkusesse viia. Bessie ütles ajalehereporteritele: «Mr. London teeb kõik mis võimalik oma kahe tütre heaks. Ta armastab neid hardumusega. Ta tuleb Oaklandis olles sageli siia, et neid näha ning nad kulutavad terveid tunde koos mängides ja vesteldes. Nad armastavad oma isa ning pole ka põhjust, miks nad seda tegema ei peaks. Minu südames pole mingit kibedustunnet tema vastu. Ta ei kujuta ettegi, kui palju see mulle tähendab, et ta lastesse niimoodi suhtub.» Mingi traagilise õilsuse varjund oli Bessie Madderni iseloomule ikka omane.

Vanaduspäevil muutus Flora veelgi tasakaalutumaks, kui ta kunagi oli olnud John Londoniga koos elades. Vaatamata sellele, et Jack oli ostanud talle maja, kus ta nüüd elas, et mamma Jenny oli Flora eest hoolitsemiseks samasse elama pandud, ning et Jack kogu oma eluaja saatis talle iga kuu tšeki viiekümne viiele dollarile, käis Flora Oaklandis oma naabrite juures ringi, rääkides neile, et Jack teda ei toeta, et tal on äraelamiseks raha vaja, ning pakkus neile koduküpsetatud leiba müüa, mille valmistamisega ta kavatses raha teenima hakata. Elatanud emale tema rikka poja poolt osaks saavast kalgist kohtlemisest hingepõhjani vapustatud naabrid nõustusid iga päev pätsi koduküpsetatud leiba ostma. Siis ostis Flora ahju ja tegi küpsetamisega algust. Lugu kandus kiiresti suust suhu ja kogu Oakland oli jahmunud. Murdnud pead, kuidas oma ema ohjeldada, kirjutas Jack talle kõige kannatlikuma ja õrrema kirja, mis kunagi ta sule alt oli välja tulnud. «Kallis ema! Tahaksin Sulle vaid esitada mõned arvud ja mõttekäigud seoses Sinu leivaküpsetamisega. Oma kõige

edukamal kuul said Sa 7,50 dollarit puhaskasu. Ahju eest Sa maksid 26 dollarit. Kui Sa kolme kuu jooksul kogu oma seitsme ja poole dollarise puhaskasu jätaaks ahju eest maksmiseks, peaksid Sa need kolm kuud töötama mingit kasu saamata. Et Sa aga nüüd, nagu ütled, pole enam suuteline koduses majapidamises vajalikku ise ära tegema, pead Sa palkama kellegi teise, kes Su töö ära teeks. See läheks Sul aga maksma mitte vähem kui 7,50 dollarit puhaskasu, mis Sa leibade pealt saad...» Jack tundis oma ema liiga hästi, et teda paluda oma nimele Oaklandis mitte kahju teha. Koputades vaid selle pihta, mida Flora armastas oma ärivaimuks pidada, võis talle leivaküpsetamise maha laita.

Kiri mõjus. Flora loobus leivategemisest. Vajades aga mingit tegevust, kus saaks oma mitmekülgset energiat kulutada, hakkas ta samme astuma ajalehekioski avamiseks Broadwayl. Jack jõudis sellele veel parajal ajal vahele astuda. Varsti hakkasid rantšosse saabuma võla sissenõudjad arvetega esemete eest, mida Flora oli ostanud ja mida tal üldse tarvis polnud. Nende hulgas oli kõige suuremaks kuuesajadollarine arve teemantide eest. Jack oli Flora vastu alati lahke. Iga uue raamatu ilmumisel saatis ta emale eksemplari liigutava pühendusega ning ei andnud kunagi mõista, et too oma ekstsentrilise käitumisega pojale kahju teeb. Kuid alati oli tal hirm uute plaanide pärast, mida ema võis oma läbitungiva pilguga vaatavate silmade ja kitsaste terasraamidega prillide taga välja haududa. Ajapikku hakkas Jacki vaevama kohutav kahtlus, et tema ema pole kunagi päris terve aruga olnud. Nii kummaline kui see ka pole, loob igaüks endale inimesest erineva pildi selle järgi, mida ta paljudest erinevatest omadustest silmas peab. Johnny Miller näiteks meenutab Florat kui kõige toredamat naist, keda ta kunagi on tundnud, kui õrna, armastavat ning läbi ja läbi mõistlikku ema, kes ühtlasi oli sõbraks. Inimesed aga, kes Floralt sel ajal klaveritunde võtsid, mäletavad teda kui armast ja sõbralikku vana daami.

«Post» oli nüüd Jackile nõus maksma 750 dollarit iga jutu eest, «Collier's» pakkus 1000 dollarit, «Herald» pakkus 750 dollarit lühikese jõulujutu eest. Ta sõlmis «Cosmopolitaniga» lepingu, millega kohustus kirjutama sarja juttusid ühe tegelase kohta, keda ta Smoke Bellew'ks nimetas, saades 750 dollarit jutu pealt. Macmillan avaldas

kogumiku lühijutte pealkirja all «Kaotatud nägu», esseedekogu «Revolutsioon» ning «Loitva Koidu». «Kaotatud nägu» sai ajakirjanduses teenitult sooja vastuvõtu osaliseks. On ju «Kaotatud nägu», «Usaldus», «Seesinane paik» ja «Marcus O'Brieni lahkumine» humoristlikud Alaska-jutud, mis lugejaskonna poolehoidu võitsid, «Kullapalavik» ja «Lõkketegemine» on aga tihedakoelised draamaatilised jutustused. Oma kahe esimese lühijuttude kogumiku («Hundipoeg» ja «Tema isade jumal») ilmumisest saadik polnud ta nii kõrget meisterlikkust saavutanud. «Revolutsioon», mis on heterogeenne ja tasemelt ebaühtlaste essee kogumik, sai üsna ükskõikse vastuvõtu osaliseks, «Loitev Koit» aga tekitas elevust, mida kõik ka oodanud olid.

Ühendades endas jõu, energia, keskendumisvõime ja puhta talendi, suutis ta korda saata seda, milleks on suurtelised vaid hiiglased. Vähem kui aastaga oli ta kohutavast surma ja hävingu kuristikust üles rühkinud säärasesse kõrgusesse, kuhu veel ükski ameerika autor polnud jõudnud.

Olles ajutise elaniku rollist «Wake Robinis» südamepõhjani tüdinenud ning nähes, et «Hundimaja» valmimiseni kulub veel vähemalt kaks aastat, astus ta 1911. aasta talvis sammu, mis tõi talle elu kõige rõõmu- ja tegevusrohkemaid aastaid. Ta ostis ära Kohleri viinamarjaistanduse keskel asuvad kümme aakrit maad, millel paiknesid maha jäetud kasvuhoone, lagunenu rantšomaia ja mõned talid. Ta pani müürsepad ja puusepad tööle, et juurde ehitada suure kaminaga mugav söögituba ja suur puhkeveranda. Siis laskis ta ka köögi suuremaks teha ning magamistoad ja -verandad uuendada. Ühe magamistubadest muutis ta tööruumiks, pannes seina äärde ritta riiulid raamatute, mitmesuguste paberite ja papist kartoteegikarpide jaoks. Tema väikeselt magamisverandalt avanes vaade maja ees asuvale troopilisele aiale, maja taga asuvalt puhkeverandalt aga avarale õuele ja suurele küünile, mille ta osaliselt laskis ümber teha üheksaks mugavaks külalistetoaks, et sinna paigutada oma sõpru. Nakata sai majandusülemaks ning palkas tööle veel kaks jaapanlast — ühe toitu valmistama, teise aga koristama.

Rantšomaia oli juba algusest peale õnnelik mõte. Tal polnud ametlikkuse hõngu ning inimesed võisid end seal sundimatult ülal pidada. «Wake Robinis» elades oli ta kõik

kerged suvemajakesed, telgid ja viimase kui ühe koiku täitnud sõprade ja lähedaste inimestega. Nende hulgas olid George Sterling, Cloudesley Johns, James Hopper, tema sotsialistidest ja anarhistidest sõbrad, ajalehemehed, madrused, hulgused ja seltsimehed, kes ühegi kategooria alla ei mahtunud. Nüüd, kus tal oli küllaldaselt ruumi, hakkas ta inimesi kogu laiast maailmast külla kutsuma. Iga päev sai Jacki kolmapäevaõhtuseks lahtiste uste päevaks. Peaaegu kõik kunstirahva, vabakutseliste ja mõttemaailma hulka kuulujad, kes läände tulid, veetsid mõned päevad paigas, mida Jack ise Beauty Ranchiks («ilurantšoks») nimetas. Kümnetele tuhandetel kirjadele, mida ta rantšost välja saatis ning millest kaunike hulk oli määratud inimestele, kes olid temaga vaenujalal, kes teda ründasid või taga siunasid, ei unustanud ta kunagi lõppu lisamast: «Nöör, millega väravalinki üles tõsta saab, on Beauty Ranchis alati väljas ning seal leidub sõprade jaoks alati ka tekke ja midagi hamba alla pistmiseks. Tulge meile külla ning jääge nii kauaks, kui soovite.» Nii paljud võtsid kutse vastu, et Jack pidi laskma trükkida juhendi, kuidas San Franciscost ja Oaklandist Glen Ellenisse jõuda. Harva juhtus, et tema laua ümber oli vähem kui kümme külalist. Sageli oli neid kakskümmend või koguni rohkem. Kord olid lõunalauas Hyhar Dyall (inglastevastase liikumise algataja Indias), keegi ameerika romaanikirjanik, Stanfordi ülikooli matemaatikaprofessor, üks naaberfarmer, insener, Luther Burbank, äsja Penangist tagasi jõudnud meremees, printsess Ula Humphrey, sultani haaremis olnud näitlejatar, kolm hulgust ja keegi vaimuhaige, kes kavatses San Franciscost New Yorki ulatuvat maja ehitada. Ükskõik missugusel elualal saabuja ka ei tegelnud, pani siia kokkukogunenud seltskond teda ikkagi hämmastama. Mõned Jacki mittetöötavatest sõpradest, kes kuude kaupa ühtejärke rantšos elasid ja vaevalt kunagi olid vannis käinud, haisesid nii hullusti, et Jack ehitas spetsiaalselt nende jaoks metsa maja. Kuid ikkagi sõid kõik ühe suure laua ääres kivises söögitoas. Kirjanikud, kunstnikud ja poliitikategelased, Euroopa riigimehed ja filosoofid, kirikutegelased, sunnitöölised, ärimagnaadid, insenerid, koduperenaised — tuhanded inimesed olid viiel järgmisel aastal tema külalised. Reisimisest tüdinenuna laskis ta nüüd maailmal enda juurde tulla. Kunagi ei saabunud rong Glen Elleni raudteejaama, ilma et sellel poleks vastas

olnud Beauty Ranchist saadetud kinnine vanker, mis viis külalised üles mööda varem viinamarjade vedamiseks kasutatud looklevat kruusateed.

Jack oli oma sõiduvees: olla võõrustajaks, heasoovlikuna patriarhiks, mõisahärraks, näha, kuidas sõbrad ja tuttavad tema laua ääres süües, tema hobustel üle mägede ratsutades ja tema voodites magades mõnulesid, pakkus talle suurt naudingut. Kõige rohkem aga meeldis talle tema rantšosse tulnud inimesi proovile panna, et leida, «mis nad tiksuma paneb», tunnetada nende iseloomuvarjundeid, tabada nende mõttekäike, nende nõrku külgi, kuulata nende murrakuliste väljenduste värvikust ning lugusid nende elust. Tema külalisi aga, nagu sajad nendest on tunnistanud, hämmastas ja vaimustas tema selge mõistus, tema mõttekäigu kiirus ja täpsus, tema teadmiste sügavus ja ulatus ning eelkõige kärmus, millega ta tema laua ääres istuvailt maailmakuulsailt spetsialistidelt teadmisi ammutas ja need siis omandas. Ükskõik kui vähe informatsiooni keegi külalistest ka kaasa tõi, oli see, mis ta teadis, tema rantšost lahkumise ajaks juba ka Jacki valduses. Alati rääkis Jack teemadel, mis teist inimest huvitasid, esitas osavaid küsimusi, vaidlès ägedasti, panes põhilised arusaamadki küsimusmärgi alla, korrigeerides seejuures oma varem saadud muljeid, informatsiooni, kontseptsioone ja mõtlemismeetodeid. Säärases intellektuaalsel pinnal toimivas vaidluses trumpas ta mõnigi kord üle oma vastase, olgugi et vaidlus toimus valdkonnas, mis oli teise mehe eriala. Tal oli alati tahtmine vaimukuses jõudu proovida. Üheks tema lemmikdeviisiks oli: «Olen valmis ükskõik kummale poole asuma!»

Tal oli sügav intellektuaalne teadmishimu nagu tõelisel õpetlasel. Ta oli kokku kogunud ühe toredaima kollektiooni sotsialistlikest raamatuid, brošüüridest, ettekannetest ning ajakirja- ja ajaleheartiklitest kogu Ameerikas. Tema tööruumi seinad olid laeni täis raamatuid, mida ta New Yorgist ja Inglismaalt pidevalt tellis. «Mis minusse puutub, siis ei saa mul kunagi olla liiga palju raamatuid ega saa mu raamatud ka liiga paljusid probleeme hõlmata. Ma ei loe võib-olla kunagi kõiki neist, kuid nad on alati siin ja ma ei või iial teada, missugusele kummalisele kaldale ma võin teadmiste maailmas purjetades sattuda.» Väljapaistvate tegelaste tuline üksmeel selles, et Jack Londonil oli kõige rikkam intellekt, mida nad kunagi

kohanud, on tunnustuseks poisile, kes kolmeteistkümneaastasena pidi konservivabrikusse tööle asuma, sest keskkooli minekut ei võinud ta endale lubada.

Alexander Irvine ütleb, et Jack rääkis mahedalt, et tal oli meeldivalt mahe tasane hää nagu õrnal naisel. Ta jäi ikka viisakaks, isegi siis, kui kohtas kitsarinnalisust, võhiklust ja rumalust, millega tal samuti kokku puutuda tuli, sest eks kutsunud ta endale ju hulganisti külla lausa võõraid. Mehed ja naised, kelle filosoofilisi vaateid ta põlgas, keda ta tsivilisatsiooni vaenlasteks pidas, võisid tema rantšosse tulla, tema voodites magada, tema hobustel ratsutada ja tema laua ääres süüa. Ükskõik kui kauaks nad tema juurde jäid, ei tulnud neil kunagi pähegi, et Jackil võisid nende vastu säärased tunded olla. Igasse koolkonda kuuluvad, igasugusel elujärjel olevad ning erinevate ajasetulekutega ja erinevast miljööst pärinevad inimolendid käisid ta majast läbi... ja sattusid tema loomingukangasse, kuhu ta kodus nende mitmepalgelise iseloomurikkuse. Ta võttis oma külalistelt kõik, mis neil anda oli — tarkust ja nõmedust, iseloomukindlust ja nõrkust, pahelisust ja lõbuhimu. Kunagi ei püüdnud ta oma vastast maha karjuda, teda toore jõuga lüüa, sest ta oli huvitatud mitte võidust, vaid vaidluse tuumast.

Viimane kui üks inimene räägib Jacki dünaamilise isiksuse mõjujõust. Janeth Winship, tema Napas elava sõbra tütar, ütleb, et kui Jack astus tuppa, kus rühm külalisi kõssivajunult ning vaikides, tõntsilt ja ükskõiksest oma töödel istus, käis neist kohe kui elektrivool läbi ning nad elustusid silmapilkselt mitte ainult kehaliselt, vaid ka vaimselt. Seda põhjustas vaid osaliselt Jacki tohutu vitaalsus. Temast õhkus nii sooja ja pulbitsevat elu, et igaüks, keda ta kohtas, tundis end kirkast heaolutundest ümbritsetuna. Irvine rääkis nagu Jacki paljude sõprade nimel, kui ta ütles: «Jack London oli kui mäetäis elu.»

Enne kui Jack ööseks tagasi tõmbus, tavaliselt kell üksteistkümmend, pani Nakata ta lauale paberilehti märkuste jaoks, pliiatseid, korrektuurveerge, raamatuid ja brošüüre, mida Jack parajasti luges, kirjanikuks pürgivate autorite käsikirju, mis olid talle parandamiseks ja arvustamiseks saadetud, kergelt toitu öösel närimiseks, et und eemale peletada, karbi sigarette ja kruusid jääga jahutatud jooki, millest Jack ikka jälle mõne lonksu võttis, et lakkamatust suitsetamisest kuivaks tõmbunud suud niisutada. Lamp

pöles sügavas öövaikuses, sel ajal kui magamisverandal üksipäini olev mees märkusi tegi, suitsetas, oma jääga joogist paar lonksu võttis ning trükitud teksti kohal mõtiskles — tarkust ja valskust kätkevate sõnade, õiglusest ja inimese poolt inimese vastu ülesnäidatavast ebainimlikkusest kõnelevate sõnade kohal... kuni väsimus kui tolmuhiht ta hõõgivate silmalaugude alla kogunes. Ta sundis ennast ühtevalu tagant, mitte ainult seepärast, et ta teadmisi armastas, vaid ka kartusest, et tal võib midagi uut ja tähtsat siin maailmas kahe silma vahele jääda. Ning ikka oli sellel öölaua Paul du Chaillu kaheköiteline teos, mida keegi kunagi ei puudutanud ja mis sealt alles pärast Jacki surma ära võeti. See oli sama Paul du Chaillu raamat, kelle «Aafrika-reisid» oli esimeseks seiklusteramatuks, mis Jacki kätte sattus, kui ta alles üheksa-aastane oli ja Livermore'i rantšos elas. Kaheköitelise teose pealkiri oli «Viikingite ajastu».

Kella ühe paiku hommikul pani ta tiku järjenäitajaks raamatu vahele, seadis siis osuti ukse taga rippuval papil ajanäitaja numbrilaua õigesse paika, et Nakata teaks, mis kell peremeest äratada. Harva lubas Jack endale rohkem kui viis tundi uneaega. Kõige hilisem aeg, mida numbrilaud kunagi näitas, oli kell kuus. Üldiselt äratas Nakata teda kell viis hommikul kohvi tuues, mille järel Jack voodis lamas eelmisel päeval Charmiani poolt masinal ümberkirjutatud käsikirja läbi vaadates, mitmesuguseid tema poolt väljatellitud valitsuse ametlikke teateid ja tehnilisi artikleid lugedes ning kirjastajatelt saabunud viimaseid korrektuurveergude patakeid korrigeerides ning eelseisval päeval ettevõetava töö või tulevaste teoste kohta märkusi tehes. Kell kaheksa oli ta oma laua taga uue käsikirja tuhandet sõna kirja panemas, aeg-ajalt pilku heites seinale kinnitatud värssidele:

Tõusen, tööle hakkan nüüd,
oh issand, las mul kesta püüd;
ja kui ma suren enne ööd,
siis hoia, kaitse minu tööd.

Kella üheteistkümneks oma tuhandesõnalise normiga valmis saanud, süvenes ta oma ärilise ja isikliku kirjavahetuse tohututesse virnadesse. Ta sai nüüd keskmiselt kümme tuhat kirja aastas, millest ta viimasele kui ühele

täielikult ja viisakalt vastas. Sageli oli päevi, kus tal tuli sadakond kirja läbi lugeda ja neile vastused kirjutada.

Kõigile külalistele oli teatavaks tehtud, et hommikul tuleb pidada vaikust, sest see aeg on ette nähtud tööks. Kell üks, kui tal kaheksatunniline tööpäev juba selja taga oli, läks Jack maja tagaküljel asuvale magamisverandale, juuksed sassis, valge särk kurgu alt lahti, roheline päikesevari viltu otsaesisel, sigarett huulte vahel ning kimp paberilehti käes. Nägu laia naeru täis, hõikas ta «Terekest, perelised!» ning ruum täitus temast, oli täis tema magnetiseerivat soojust, tema armastusväärset poisilikkust, tema eluküllast ja nakatavat inimsõbralikkust. Tema sisenemine tähistas päevase lõbu algust.

Pärast paar tundi kestnud lantši, kui jutt hea hoo sisse sai ning aasimine mõnu pakkus, toodi saduldatud hobused rantšomaja ja küüni vahelisele õuele. Kui seltskond oli hobuste selga istunud, juhtis Jack nad Sonoma mäe tippu ning üle mäeaheliku, kust avanes vaade San Francisco lahele. Kui päike välja tuli, galopeeris ta seltskonnaga järve juurde, mille ta oli niisutamise eesmärgil üles paigutanud, ehitades allikatest toituvale tiigile tõkkeks kividest tammi. Siin tõmbasid inimesed toorestest palkidest ehitatud supelmajas endale supelkostüümid selga, ujusid, käisid Jacki poolt lõunameredelt kaasatoodud sõjakanuude sõitmas, peesitasid paadisillal, lahutasid meelt sikhüppemänguga ja kähmlusega üksteise kukil, tegid indiaanimaadlust, poksisid ning keerasid kummuli paate, milles olid inimesed, kes olid paadisõidule tulnud, tänavarõivad üll. Kui hämarduma hakkas, viis Jack oma seltskonna läbi mammutipuu- ja kuusemetsa ning läbi mansaniitide rajale, mis «Hundimajast» mööda kulges. Siin ronis ta hobuse seljast maha, viis kaaslased tellingutele ning seletas neile, kui kauniks «Hundimaja» saab, juhtides uhkusega nende tähelepanu sellele, kui laitmatult on müür laotud. Ta rääkis ka sellest, et ta ei tarvitse maja tule vastu kindlustada, sest ta muudab maja tulekindlaks, kasutades asbestiga kaetud suitsulõõre ning tulekindlat värvi puitosade värvimisel. Seinad on niikuinii kivist ja katus tellisest.

Rantšomajasse tagasi jõudnud, rõivasid nad ümber, tutvusid vastsaabunutega, sõid oma tubli õhtueine ning arutasid maailmapoliitikat ja filosoofiat. Kaardid olid tema lemmikmeelelahutuseks ning seepärast mängitigi

varsti punast koera või pedrot, kakskümmend viis senti nina pealt. Ta mõtles ikka veel välja kõiksugu vigureid. Kui rantšot külastasid anarhistid, nagu Emma Goldman, siis pani Jack nende lõunataldrikule raamatu, mille kaantele oli suurte tähtedega trükitud pealkiri «Suur lärm». Kui anarhist paha aimamata raamatu avas, tegi see ta käte vahel kõva paugu. Jack kasutas anarhistide jahmatuse alati ära, et neile näidata, et nad tegelikult ei saa kunagi maailmas võimu enda kätte haarata, isegi kui neile selleks võimalus avaneks. Veeklaas auguga küljel oli varutud nende vagurate külaliste jaoks, kes olid sellest aust, et said suure Jack Londoni laua ääres istuda, nii-võrd oimetud, et suutsid vaevalt hingata, söömisest rääkimata.

Norra skulptor ja meremees Finn Frolich, keda oli õnnistatud naeruga, mis oli kõmavam ja põrisevam kui ühelgi teisel sürelikul, ning kelle Jack oli teinud oma õueskulptoriks ja -narriks, ütleb: «Kui ma pärale jõudsin, leidsin nad mängimas kui lapsed, tembutamas ja igasugu naljamänge ette võtmas. Kui Jacki kulul nalja tehti, naeris ta rohkem kui keegi teine meie hulgast.» Üheks lemmikvembuks oli inimese paigutamine vastu söögitoa ust tema pikkuse mõõtmiseks, et siis teiselt poolt puuhaamriga pea kõrgusel ukse vastu koksata. Kõige paremini sai naerda heitlike inimestega tehtava vingerpussi puhul. Külalise toa põrandasse puuriti augud, millest kõis läbi pisteti ja voodijalgade külge seoti. Kui külaline magama jäi, hakati kõigest sikutama, mis voodi kõvasti vappuma pani. Külaline tormas ööriietuses õuele, ise kisades: «Maavärisemine! Maavärisemine!» «Punni vastu ja pea kinni» mängus pandi uustulnuk maa peale istuma. Kui siis tema harkis jalgade vahele vett valama hakati, pidi ta porist valli tegema, et veevoolu tõkestada. Kui ohver oli juba küllalt vett valli taha kogunud ning kui pöörane rassis, et vee ülevoolamist ära hoida, haarati tal jalgadest kinni ning tiriti loiku, mille ta ise oli teinud. «Jack oli lihtsalt suur laps,» ütleb Carrie Burlingame, üks naabritest Sonomas. «Ta tegi kõike vägevasti, isegi kui ta lõõgastus ja naljatas, tegi ta seda nii, nagu vähegi jaksas.» Ta võis nalja ja naeru nimel nii kaugele minna, et ühel öhtul, kui külalised olid kuulda saanud lugu sellest, kuidas ta Saalomoni saartel toorest kala sõi, ütles ta, et sööb ära elava kuldkalakese laua keskel asuvast akvaariumist, kui juhtub tõmbama

kõige väiksema kaardi. Teised mehed olid sellega nõus. Kaardipakk võeti lahti. Kõige väiksem kaart langes küllaltulnud peigmehele. See pistis käe akvaariumi, tõmbas kuldkalakese sabapidi välja ning neelas ta alla... mis põhjustas naeru ja heakskiitu. Pruut aga hüüdis, et ta ei lase peigmehel end enam kunagi suudelda.

Jack tundis oma rantšost mitmekordselt rõõmu selle nalja pärast, mis ta seal oma külalistega sai. Tema kõige sagedasemaks kaaslasena oli George Sterling, kellel olid teravad indiaani näojooned ja kulmude kohalt nurga all järsult tahapoole minev otsaesine, mida ta oma juuste ettepoole kammimisega hoolega varjata püüdis. Ta oli inetu, kuid ühtlasi tore mees, kelle meelas näos oli ka midagi kaunist. Kõiki kannatusi elus tunnetas ta teravasti. Tema luules oli palju hiilgavalt kirjutatud, palju oli seal ka ülespuhutut ning piibliteemadega ja mõttetult toretsevate väljenditega koormatud. Olgugi et ta naine Carrie oli ilus juunolik Bessie Madderni laadi naine, olgugi et ta oli loomult nii õrn, et poleks lubanud oma majas püütud ämblikkugi tappa, ei tundnud ta mingit südametunnistuspäina, et võib sellega oma naist haavata, kui teine naine ta meele ja mõtted köidab. Jackist läks ta saatus lahku selle poolest, et tal oli rikas onu ning et tal oli üsna vähe aimu proletaarsetest elujärgest. Ta oli edukas donžuan ja kõva napsivend — olles seega nagu minevikuhölma vajuva boheemlasliku poeedi musternäidiseks.

Käis ringi jutt, et iga kord kui George Sterling punast koera või pedrot mängides kaotas, võttis ta kompensatsiooniks Jacki varudest ühe käraka. Ja iga kord kui Jack kaotas, pani ta ühe sõna kirja, et kakskümmend viis senti tagasi saada. Söögitoas oli puhvetkapp terve pudelite-riviga. Külalisi paluti ennast ise teenindada ja võtta nii palju kui süda soovib, kuid Jack ise ei löönud nendega kampa isegi mitte õhtusöögieelsel kokteilimaitsmisel. Tokios, «Snarki» reisil ja Renos oli ta tuttavate reporteeritega koos joonud. Mõni juhuslik kaasategemise mõttes lõõgastumistundidel võetud naps välja arvatud, ei pruukinud ta rantšos joovastavaid jooke.

Glen Ellen oli tollal lullilöömise koht, mille peatähtsust ärristasid kõrtsid. Kui Jackil tuli tahtmine perekonna, raske kohustustekoorma, töö ja pidevalt kohalviibivate sõprade juurest eemalduda, rakendas ta neli hobust vankri ette, kinnitas erilised kellad hobuste rangide külge

ning kihutas kui hull mööda looklevat kruusateed alla linna poole. Kui Glen Ellen noid kelli kuulis, ärkas küla oma tardumusest. «Jack London tuleb mäest alla!» hüüdis keegi asukaist ning tuulekiirusel kandus sõnum üle kogu linna laiali, inimesed tunglesid tänavail, nagu laia naeru täis, baaripidajad võtsid omad pudelid välja ning nüütsid klaasid uue õhinaga läikima. Kui Jack peatänavat pidi sõitis, kisasid kõik: «Hei, Jack!» ning kui ta mõnd tuttavat nägi, hõikas ta vastu: «Hallo, Bill!» ning viibutas oma sombreerot. Ta sidus oma hobused esimese lasipuu külge ning astus lähemasse kõrtsi sisse, kus ta, nagu meremees ütleb, «kõigile baarileti ees välja tegi». Keegi teine ei tohtinud oma rahatähti näidata. Rahvasumm aasis teda, naeris tema piibulugude üle, laskis teda kuulda, mis nad tema viimati avaldatud töödest arvavad ning talle pajatati ka uusi naljalugusid, eriti lugusid juutidest, mida ta üle kõige armastas. Mõne minuti ja mõne napsi järel liikus ta edasi järgmisse kõrtsi, kus selle põlised külastajad teda ootasid, et tema selga patsutada ja tema kätt suruda. Jällegi olid napsid tema poolt ning oli ka ohtrasti kõvahäälelist meeste naeru ja head sõbramehevaimu. Linnas oli vahest tosina kõrtsi ümber. Õhtuks oli ta neid kõiki külastanud, terve kvardi viskit alla kummutanud ning sadakonna mehega külg külje kõrval istunud, juttu puhunud ja oma nõõkmislusti rahuldanud. Siis kõndis ta oma vankri juurde tagasi, päästis ohjad valla ning sel ajal, kui terve kokkukogunenud Glen Ellen kisas «Nägemiseni, Jack! Tule meid varsti jälle vaatama!» ajas ta oma hobuseid pikka kruusateed pidi läbi viljapuuaedade, viinamarjaistanduste ja üle veerjate küngaste. Glen Elleni inimesed ütlevad, et kõige helgemad päevad aastast olid need, kui kõrgelt mäeveerult hakkasid kellad kostma ning Jack London, laiaääreline kaabu peas, rätik kaela ümber seotud ning valge särk seljas, oma nelja tulise hobusega teed pidi tormates alla tuli, õnnelik naeratus huulil ja sõbralik tervitus igaühe jaoks suus.

Ühel pärastlõunal nädalas rakendas ta kaks oma kõige kiiremat hobust ette ja sõitis tuhatnelja kuusteistkümmend miili Santa Rosasse, mis oli maakonna administratiivne keskus ning humala- ja viinamarjakasvatuse ning veinitööstuse tsentrum. Elanikud olid kanged joomamehed, kuid oma poliitilistelt vaadetelt niivõrd reaktsioonilised, et nad arvasid Jacki tema usus sotsialismisse mitte ainult

eksiteel olevat, vaid pidasid teda lihtsalt põrunuks. Ta kihutas mööda peatänavat, kellad rakmete küljes kõlises, sõitis Ira Pyle'i kinnisvarade müügi kontori ette, hõikas «Hei, Puhhyle! Laseme käia!» ning kaks meest sõitsid Overtoni hotelli baari, kus Jack baarileti viimase niši vastu nõjatus, selg saali poole, ja endale kvardi šoti viskit tellis. Ta jõi oma viskit kaheteistkümnentsilisest veeklaasist. Alati valas ta Pyle'ile kaks esimest klaasi täis, mille järel Pyle võis juua nii palju või vähe, kui süda kutsus.

Kui Pyle'i ükskord Jacki joomakaaslasena tutvustati, hüüdis ta: «Ma ei või ialgi sellele tiitlile pretendeerida! Seda ei võiks keegi. Jack oli klass omaette. Ta võis tõepoolest väga hästi kanda, ta jõi neli või viis klaasi, sellal kui mina ühe jõin. Naljakas asi on aga see, et kaheksakümmend viis protsenti ta jutust baarileti ääres oli sotsialismi üle. Ta tuli Santa Rosasse, sest siin võis ta leida kõige paremaid vastuvaidlejaid. Inimesed ei sallinud teda, sest ta rääkis kohtunike, kaubanduskoja juhtivate tegelaste ja ärimeeste juuresolekul sellest, kui mäda on kapitalistlik süsteem. Kõigi nende aastate jooksul, millal ta Santa Rosas käis, ei kuulnud ma kordagi, et keegi oleks temaga nõustunud. Kui ma talle uue sotsialistliku riigi kohta mõne konksudega küsimuse esitasin, jäi ta hetkeks mõttesse, raputas siis pead ning ütles: «Oota, kuni ma uue napsi hinge alla viskan, siis hakkab mu mõte vabamalt voolama.» Järgmine naps tegigi seda alati ning Jack alustas arutlust sellest, kui vähe tarbeesemed nende kasutajale maksaksid, kui neid toodetaks tarbimiseks, mitte aga kasu saamiseks.»

Kui ta polnud koos Pyle'iga, siis kõndis ta Overtoni baari, heitis kiiresti pilgu ringi, läks oma nurgakesse, võttis napsi või kaks ning viipas siis mõnele, et ta juurde tuleks ja juttu ajama hakkaks. Ise ta alustas tavaliselt: «Teie poolt eelmisel korral ettetoodud seisukoha üle, et sotsialism hävitab isikliku initsiatiivi, mõtlesin ma järele ning mulle tulid mõned uued ideed...» Sõbrad, kes temaga koos jõid, mäletavad, kuidas ta sõja, vaesuse kui kuritegevuse põhjuse, bioloogia, tööliste organiseerimise, Freudi psühhoanalüüsi, kohtumõistmisel esineva korruptsiooni, kirjanduse, reisimise ja tulevase utoopilise ühiskonna üle arutlusi pidas. Kell kuus, kui ta oli šoti viski pudeli üheskoos kuivaks kummutanud mehega, kes tema

seltsi tuli, istus ta oma vankrile ja vuras kodu poole. Tal polnud kunagi mingeid raskusi oma hobustega, aga kui ta oli joonud, siis armastas ta kiiresti sõita. Billy Hill, kes talle Overtoni baaris, pärastpoole aga Fetteri ja Boye Springi juures joogipoolist ulatas, ütleb: «Jack jõi rohkem vägijooke kui ükski teine mees, kuid see ei teinud talle kunagi halba. Ta seisis alati sirgelt, säilitas alati oma väärikuse. Kui ta mõnest paigast minema läks, läks ta kui džentelmen. Kui ta oli küllalt saanud, siis oli talle küllalt. Ma ei näinud teda kunagi inetult käitumas või tüli norimas. Ta jäi alati heatujuliseks ja meeldivaks kaaslaseks ning hoidus vaidlemast, kui polnud kedagi, kellega tõeliselt vaielda saaks. Ta oli aga kõigist teistest, kellega ta kokku sattus, sedavõrd nupukam, et tuli vaidlusest alati võitjana välja.» Pyle ütleb, et ta ei näinud Jacki kunagi joobnuna. Tal oli iirlase võime viskit pruukida. Joomine peletas tal väsimuse ja närvipinget, päästis valla ta keele, õlitas ta aju, tegi ta vabaks, andis talle vaheldust ja puhkust.

Tema joomisest kasvas välja mõte kirjutada raamat, mis tõi talle rohkem kuulsust ja halba mainet kui ükski seni ilmunuist. «John Barleycorn» («Kuningas Alkohol») on autobiograafiline romaan, mis kõneleb tõtt Jacki joomingutest. Kuid nagu enamiku autobiograafiliste raamatute puhul, on ka «John Barleycorni» ainsaks hädaks see, et ma ei pannud temasse kogu tõde. Ma ei sõandanud kogu tõde sisse panna.» Ta jättis välja fakti, et kannatas oma elu teatavatel perioodidel masendushoogude all, et neil puhkudel, kui ta tuju oli langenud, mürgitas tema meeli ja mõtteid teadmise, mille ta heas vormis olles unustas või lihtsalt kui tühise endalt raputas, teadmise, et ta on mitte-seaduslikult siia maailma tulnud, ning see muutis ta melanhoolseks. Ta jättis välja, et jõi neil puhkudel sageli, lootes seda kõige püsivamat kibedustunnet viinasse uputada. Ta püüdis neid ikka ja jälle tagasi tulevaid masendushoogusid kõigi inimeste eest kõige hoolikamalt varjata. Need hood tulid küllalt harva, mitte sagedamini kui viiel või kuuel korral aastas, muutes ta depressiivseks mania-kiks, nagu seda on peaaegu iga loov kunstnik. Kui nad ta aga oma võimusesse võtsid, vihkas ta oma kirjatööd, oma sotsialismi, oma rantšot, oma sõpru, oma mehhanistlikku filosoofiat ning astus hiilgavalt välja inimese õiguse eest ennast tappa. Noil juhtudel näis koorem, mida ta kandis,

tema õlgade jaoks liiga raske olevat, ta väitis, et ei suuda seda enam kauem kanda. Säärastel juhtudel jõi ta rängalt, muutus jämedaks, tundetuks, ebameeldivaks, riiakaks. Kuid need hood möödusid, sageli üheainsa päevaga.

«John Barleycorni» kui kirjandusteose väärtus pole tingitud mitte sellest, et ta kajastab Jacki elukäiku. «John Barleycorn» on loetav kui romaan, ta on värske, siiras, lihtne ja liigutav, sisaldab suurepäraseid ridu «valgest loogikast» ning jääb klassikaliseks teoseks joomise kohta. Oleks ta ka täielikult autori poolt väljamõeldud lugu, oleks ta ikkagi veenev, esmajärguline ilukirjanduslik teos. See avaldati algul ajakirjas «Saturday Evening Post», hiljem aga raamatuna ning seda lugesid miljonid inimesed. Ususektide jutlustajad haarasid temast kinni kui õppetunnist, mis näitab, kuhu joomine moraalselt viib, karskusliidud, keeluseaduse pooldajate organisatsioonid, kõrtsidevastased liidud kuulutasid raamatu omaks ja trükkisid sellest ära materjale oma brošüürides, mida nad sadade tuhandete kaupa levitasid. Haridus- ja poliitikategelased, ajalehtede ja ajakirjade kaastöölised, lektorid ning organisatsioonid, keda muidu ükski asi maailmas poleks suutnud omavahel siduda, ulatasid üksteisele «John Barleycorni» vahendusel käe, et alkoholitööstuse vastu võidelda. Raamatu alusel vändati film, mille ekraanile mittelaskmise eest viinavabrikandid suuri summasid pakkusid. «John Barleycorni» ümber tekkinud lärm oli nii suur, et sajad tuhanded inimesed, kes koolipingilt lahkumisest saadik polnud veel ühtki raamatut avanud, neelasid nüüd ahnelt seda teost. Olgugi et Jack kirjeldab raamatus, kuidas ta alkoholist jagu sai, jõudis avalikkus, kes raamatust loeb välja ikka seda, mida ta heaks arvab, otsusele, et autor on paadunud joodik.

«John Barleycorn» seadis karskusküsimuse tulipunkti, päästis valla vastse õhina ning oli üheks otsustavaks teguriks, mis aitas kaasa keeluseaduse kehtestamisele Ühendriikides 1919. aastal. Ta andis pildi mehest, kes sageli jõi, et tuimendada oma ikka jälle tagasipöörduvat hinge piina, mida põhjustas teadmine, et ta on ebaseaduslikult ilmale tulnud, mehest, kellele joomine suuresti lõbu pakkus, kellele joomine ja joomaseltskond elevust tõi ning kellel polnud vähimatki kavatsust alkoholist loobuda. Säärane pilt oli kui püssirohi nende reformeerijate käes, kelle läbi Ühendriike tabasid keeluseaduse ajastu jõledused. See on

ühaks suuremaks saatuse irooniaks elus, mis niigi juba oli salvavat irooniat küllalt tunda saanud.

Aastaajad vaheldusid ning Jack jälgis, kuidas ta põldusid kevadel künti ja külvati, kuidas nad rohetama löid ja siis hilissuve poole jälle kollaseks läksid, kuidas pika ja kuiva sügise põletav päike nad küpseks punakaspruuniks muutis ning kuidas talvised vihmad nad üle ujutasid. Jack tundis uhkust oma kirjutiste üle, oma uuele elule ärganud kirjanikukäe ja oma loendamatute sõprade üle. Nüüd, kus ta elus kõik ladusasti läks, ei puudunud ta kenal iiri näol kunagi ka «naeratus, mis näolt lahkuda ei tahtnud». Finn Frolich ütleb: «Ma pole iial näinud inimest, kellel on nii palju köitvat hurma. Kui mõni jutlustaja suudaks oma olekuga sel määral armastust sisendada, muutuks kogu maailm usklikuks. Kõneldes oli Jack suurepärase, tema silmad olid suured, ta suu oli väga tundlik ning väljendusrikas ja sõnad otsekui voogasid tal suust. Temas oli midagi, tema mõttekiirus oli kuuskümmend miili minutis ning te ei suutnud temaga sammu pidada. Ükskõik millest rääkides pruukis ta vaid huuli avada ning sealt väljus huumor, nii et naera end kas võis surnuks.»

Ta oli õnnelik, kõik armastasid teda ning ta töö edenes suurepäraselt.

Kui ta kõige esmalt Hilli rantšo ostis, kirjutas ta Cloudesley Johnsile: «Ma ei hakka farmindusega tegelema. Ainuke lage väli siin jääb põldheina kasvatamiseks.» Aga peagi leidis ta, et tema huvi farminduse vastu kasvas kiiresti, ning iga uus ettevõetud samm viis teda uutele tegudele. Ta tellis endale põllumajanduslikke ajalehti ja ajakirju, saatis Kalifornia ülikooli ja valitsuse põllumajanduslikele osakondadele kirju, paludes informatsiooni ja nõu. Kuust kuusse hakkas ta üha rohkem mõistma, et põllumajandus ja rantšopidamine on meeliköitvad asjad, ning et ka tema ise sattus nende küttesse. Välismaal ringiseiklemisest tüdinuna alustas ta julget ettevõtmist kodus. Farmindus muutus tema eriharrastuseks. Asudes temale omase agarusega uute toimingute juurde, leidis ta peagi, et on omandanud küllaldaselt teadmisi, et ennast teataval määral autoriteediks pidada.

Mida rohkem ta Kalifornia põllumajandusse süvenes, seda rohkem ta leidis selle viltu olevat ja seda enam jõu-

dis ta veendumusele, et kogu olemasolev põllumajanduse süsteem on õige majandamise süsteemiga vastuolus, et temas on asjatut raiskamist ja et ta vajab otsustavat ümberkujundamist teaduslike meetodite alusel. Tal oli maad, tal oli raha, tal oli teadmisi ja otsustavust. Ta võttis nõuks kõik selle ühendada Kalifornia farminduse päästmiseks. Põllumajanduse tundmaõppimist jätkates ja sellesse üha rohkem süvenedes tekkis tal tasapisi ettekujutus eeskujulikust farmist, seda tüüpi majandist, mida ta kasuisa John London oli tahtnud algul Alamedas ja hiljem Livermore'is välja arendada. Säärane näidisfarm, mida ta aastate jooksul tahtis välja arendada, oleks näidanud teed põllumajanduse kõrgemale tasemele tõstmiseks kogu maal, oleks võimaldanud farmeritel saada kvaliteetsemat toodangut nii oma maast kui ka oma karjast.

Ta sai teada, et Kohleri ja Lamotte'i farmid on kurnatud, kasutuks muutunud, sest nende endised omanikud olid maad nelikümmend aastat ühtejärke harinud, ilma et nad oleksid seda väetanud, ilma et nad oleksid maal lasknud söödis olla. Ta leidis, et ümbruskonna kari on mandunud; paaritamiseks kasutati kängujäänud pulle, kelle kohta polnud mingeid tõuandmeid. Hobused, sead ja kitsed olid kõik alaväärtuslikku tõugu. Kalifornia viljarikkad künkad seisid jumalamuidu. «Peame välja töötama teaduslikud meetodid, et nõlvakud tootlikuks pinnaks muuta.» Ta arutles nii, et kui ta maa viljakuse taastab ja oma karja jälle jõusse saab, et kui ta kõikjal tema ümber pankrotti jäävate farmerite poolt kasutatavad väheefektiivsed ja laastavad majandamismeetodid kõrvale heidab, et kui ta farmist vaid kõrgeima kvaliteediga toodangut saama hakkab, siis on ta maa selle osa põllunduse jaoks päästnud. Selle eesmärgi saavutamiseks panid tema ja Eliza mängu kõik oma ressursid, kogu oma energia ja võimed. Jack arutas kõik kavad läbi koos Elizaga, kes siis omalt poolt käske jagas ja tööd jälgis.

«Praegu olen ma kuue pankrotti jäänud rantšo omanik, mis on minu valduseks liidetud. Kuus pankrotti jäänud rantšot annavad tunnistust vähemalt kaheksateistkümnest pankrottijäämise juhust. See tähendab, et vähemalt kaheksateistkümmend vana kooli farmerit kaotasid oma raha, viidi meeletehetele ning kaotasid ka oma maa. Minu ette tõusnud küsimuseks on nüüd see, kas ma oma pead paremat äratundmist ja kõiki viimaseid farmindusalaseid

teadmisi appi võttes suudan saavutada edu seal, kus need kaheksateistkümmend meest on nurjumisega lõpetanud. Olen iseenda, oma meheea, oma varanduse, oma raamatud ning kõik, mis mul on, selle ürituse sisse pannud.»

Oma puhtaks tehtud põldudele istutas ta vikki ja kanada hernest, et seda kolm aastat järjest mullaviljakuse parandamiseks sisse künda. Tema rantšomaja vastas olid kultiveerimata mäenõlvad. Ta pani mehed nõlvu puhastama ja nendele terrasse rajama, nagu ta seda oli näinud Koreas. Kakskümmend kaks meest rakendas ta tööle viinamarjaistandustes, et viinapuid kärpida ja neid juurevõsundeist puhastada. Ta ütles Elizale, et viinamarjapõõsad hakkavad nende hooldamiseks tehtud kulutusi tasa tegema, ning ratsutas siis Washoe Bani seljas Glen Ellenisse, et kohaliku keeluseaduse poolt hääletada, sest ta uskus, et kõrtsid kujutavad endast ohtu tööliste perekondadele. Veendunud, et paari aasta jooksul kehtestatakse üleriigiline keeluseadus, ning pealegi veel teada saades, et viinamarjaistanduste pinnas on hea saagi andmiseks liiga välja kurnatud, laskis ta oma meestel seitsmesaja aakri ulatuses viinamarjapõõsaid välja kiskuda, põllud väetada ning sinna eukalüptipuud istutada, sest tema uuringud olid ta viinud veendumusele, et eukalüptipuu, mis ka nõndanimetatud tšerkessi pähkleid andis, muutub väga nõutavaks oma kõva puidu pärast, mida nii siseviimistluses kui ka ehitamisel kasutada saab. Esimesel aastal istutas ta kümme tuhat puud, järgmisel aastal veel kakskümmend tuhat ja nii edasi, kuni talle kuuluval maal kasvas sada nelikümmend tuhat eukalüptipuud, mille istutamine läks maksma 46 862 dollarit. «Istutan nad nüüd maha ja kahekümne aasta pärast on nad väärt terve varanduse, ilma et mul oleks vaja nendega midagi ette võtta.» Ta arvestas, et tema investeering on niisama kindel kui raha pangas, tuues talle pealegi veel kolmkümmend protsenti intressi.

Teistele põldudele külvas ta peete, porgandeid, kaera, nisu, otra, põldheina ja lutserni, mille kasvatamiseks Eliza oli Kalifornia ülikooli kaugõppekursustest osa võtnud. Tal pidi endal olema kõik, mis tema arvates esmajärgulise tõukarjarantšo jaoks vajalik oli. Kui Luther Burbank talle oma Santa Rosa katseaiast mõned uudisaretisena saadud okasteta kaktused tõi, istutas Jack, kes

iga asja proovimiseks kohe valmis oli, terve põllutäie loomadele söödaks.

Tõuhobuste kasvatamisele aluse panemiseks ostis ta tuhande viiesaja dollari eest šiiiri täku, kes oli auhinna saanud, ning siis veel neli tõuraamatusse kantud šiiiri mära, seitsesada dollarit tükk. Kuna ta uskus, et suured tööhobused jälle kasutusele tulevad, ostis ta kokku kõik San Francisco veovoorimeeste märad, kelle kabjad olid kivisillutisel haigeks jäänud. Kui ta oma põldude puhastamiseks ja kündmiseks rohkem veohobuseid vajas ning ei leidnud sääraseid loomi, nagu tahtis, sõitis ta neid Lõuna-Kaliforniasse ostma. Kui ta ei leidnud sääraseid lehmi ja õhvakesi nagu tahtis, pani ta kuulutused põllumajanduslikesse ajakirjadesse, läks Sacramentosse loomakasvatuse näitusele ja ostis endale premeeritud loomi — auhinna saanud lühisarvelise pulli kaheksasaja dollari eest oma karja paaritamiseks ja kaheksa head õhvakest, kolmsada viiskümmend dollarit tükk. Ta käis turul ja ostis parimaid tõupõrsaid ja kaheksakümne viie pealise angoorakitsede karja. Mõne paaritamisperioodi järel kavatses ta mõned loomad oma karjast naabruses asuvatele rantšopidajatele odava hinnaga ära müüa, et nende karjade taset tõsta. Ta kavatses ka oma veiste ja sigade hulgas valikut teha — nõnda, nagu John London oli teda õpetanud puuvilja sorteerima — ja müüa San Francisco hotellidele ainult kõige paremat liha. Oma kiiresti kasvava karja ärapaigutamiseks ehitas ta uusi lautasid ja tallisid. Glen Ellenis ostis ta täieliku sepikojasisustuse ning viis selle oma rantšosse. Oma üha kasvava töölistehulga majutamiseks ehitas ta üheperekonnaelamuid ja barakke, et meestel ja nende perekondadel oleks ulualune.

Ta kirjutas artikleid uute põllumajandusmeetodite kohta, tegi märkmeid «mää juurde tagasipöördumist käsitleva romaani» jaoks, vahetas loendamatu kirju põllumajanduslike seltside ja katsefarmidega ning andis uudishimulikele ajalehereporteritele intervjuusid oma uue tegevuse kohta. Kariloomade ostul Los Angeleses, kus ta oma vana kujurist sõbra Felix Piano majas peatus, ütles ta reporteritele: «Hakkan uurima probleemi, miks Kalifornia maa viljakus on neljakümne või viiekümne aastaga hävitatud, sellal kui Hiinas on maad haritud juba aastatuhandeid, kuid ta on ikka veel viljakas. Võtsin omaks põhimõtte, et ma rantšolt midagi ära ei võta. Ma kasva-

tasin haljasmassi ja söötsin ta karjale. Muretsesin esimese sõnnikupuistaja, mida siin on nähtud. Panin mehed võsa puhastama ja võsamaad haritavateks põldudeks muutma. Maal valitseb meeleheitlik olukord, ja kui farmi nagu kord ja kohus pidada, siis võib ka kindel olla, et tulu tulemata ei jää. Nimelt kasvab toitmist vajavate suude arv Ühendriikides lähema kümne aasta jooksul kuuestikümne miljoni võrra. Selle kümne aasta jooksul aga sigade, lammaste, lüpsilehmade ja lihloomade arv tegelikult kahaneb seetõttu, et suured rantšod jaotatakse väikesteks farmideks. Rantšopidaja, kes endale hea karja kasvatab ning kes oma maa viljakuse säilitab ja seda tõstab, võib edus kindel olla.»

Oma tuhandet ühtsada aakrit harides sai ta meestele ka tööd anda, millest nad endale elatist teenida võisid. Ta andis Elizale juhtnöörid, et ta mingil juhul ühtki tööd otsima tulnud meest tagasi ei saadaks, enne kui ta on kolm või neli päeva töötanud ja selle eest tasu saanud ning kolm või neli päeva tublisti süüa saanud. Kui mehe jaoks pole tööd, siis tuleb Elizal see leida, pannes mehe nõlvadelt kive koristama või põldude vahele tarasid püstistama. Fornile, kes «Hundimaja» ehitamist juhatas, ütles Jack: «Forni, ära kunagi lase ühtki meest ära minna, ilma et ta oleks kolm või neli päeva töötanud. Kui ta on aga tubli mees, siis jäta ta paigale.» Vangid Folsomi ja San Quentini vanglast, kes oleksid võinud saada amnestia, kui neil oleks olnud töökoht, kuhu minna, kirjutasid Jackile, paludes ennast tööle palgata. Peaaegu alati teatas ta vangla administratsioonile, et ta amnesteeritud mehele tööd annab, keeldudes vaid siis, kui tal polnud ei aset ega nurgakest majas anda. Üks töö saamist taotlenud vang, kes sai eitava vastuse, kirjutas kohe vastu: «Te võite julgesti lasta mul maja ümber töötada. Ma ei varasta midagi ära, sest olen vaid mõrtsukas.» Enamasti töötas ja elas rantšos kümnekond amnesteeritud vangi.

Kui tema tegevus rantšopidamisel 1913. aastal oma haripunkti jõudis, ulatusid tema poolt väljamakstavad palgad põrutava summani — kolm tuhat dollarit kuus. Tema teenistuses oli viiskümmend kolm meest farmitööl ja kolmkümmend viis «Hundimaja» ehitamisel. Seega andis ta ülalpidamist ligemale sajale mehele ja nende perekondadele ehk ümmarguselt viiesajale inimhingele.

Palgapäeval ratsutas ta Washoe Banil üle põldude ja

küngaste, makstes meestele kullas oma kottidest, mis tal ümberringi vöö küljes rippusid, samadest kullakukrutest, mida ta Klondike'i ääres kandnud oli. Teadmine, et ta meestele tööd annab, valmistas talle sügavat ja ääretut rõõmu, niisama suurt rõõmu kui see, mis ta sai oma eksperimentidest farmis. Ta arvas ka, et on Kalifornia põllumajanduse päästja.

Ümbruskonna farmipidajad pilkasid teda, et ta kolm lõikust sisse kündis, naersid rantšos töötavate «kaheksatunniliste sotsialistide» üle, nagu nad neid nimetasid. Kui tema üle naerdi «Snarki» ehitamise pärast, nii nagu praegu ta üle näidisrantšo väljaarendamise pärast naerdi, kurtis ta: «Kui üks inimene raha tegemiseks ja kulutamiseks puhta ja tulusa viisi valib, siis kargab igaüks talle ninna. Kui ta oleks aga hobuste võiduajamisele või revüügörlide juurde läinud, siis oleksid kõik sellest lõpmata leplikult kõnelnud.» Inimestele, kes teda nii suurte summade eksperimentide sisse matmise eest hoiatasid, andis ta vastuseks: «Ma teenin oma raha ausalt, mitte tööliste turja pealt. Kui ma soovin seda kulutada, et tööd anda ja rantšopidamist Kalifornias jalule aidata, miks ei või ma siis oma raha omaenda lõbuks kulutada?»

Ning lõbu sai ta laialt. Iga uus külaline juhiti uhkelt läbi karjale, et talle näidata lüpsitabeleid, mida iga lehma kohta peeti, näidata lokkavaid lutserni- ja maisipõlde, parandatud tõugu lihloomi, sigu ja kitsi. Kui mõni ta loomadest näitusel auhinna sai, tundis ta ülimat heameelt. Kui ta «Roameril» purjematkal olles või koos Charmiani ja Nakataga neljahobusevankril pikemat sõitu tehes eemal viibis, kirjutas ta Elizale ühtelugu kirju, milles ta nõu ja instruksioone andis. Eliza omakorda teatas Jackile viimase kui üksikasja rantšos juhtunust. Jack kirjutas Elizale: «Vaata, et karjamaal olevaid sigu ka söödetaks. Kuidas odrapõllud üle ujutati? Ära unusta täkule liikumist võimaldada. Kas mootor ja veevoolik on päikeselõõsa eest varjatud? Olen päris meelt heitmas seepärast, et sigadel on kõhulahtisus. Kas kahekümne latriga lauda vundament on parandatud? Praegu tuleb vaadata, et iga töötav hobune ja iga sälg saaks karjamaatoidule lisaks ka sööta. Puuviljaaria äärde kivimüüri tegemisel vaata järele, et mehed tooksid kohale vaid suuri kive, millest nad ilusa müüri üles laduda saavad.» Iga asi pidi olema kõige suurem ja kõige parem — «Hundimaja»,

kivimüür, lutsern ja mais, šiiri hobused, lehmad, sead, kitsed... ikka jälle tekitas tugev ja täisvereline valitseja-kompleks temas tunde, et ta on äravalitu inimeste hulgas. Tema niisama tugev messiasekompleks aga tekitas temas vajaduse vabastada ameerika kirjandus, ameerika majandus ja ameerika põllundus laostumisest ja allakäigust.

Ta teenis oma kirjutistega 75 000 dollarit aastas ja kulutas 100 000 dollarit. Kõik, mis ta omas, oli raskete võlakohustustega koormatud, kaasa arvatud ka ta enda tulevik. Iga kuu esimesel päeval istus ta Elizaga söögitoa nurgas laua taha, pead kontoraamatu kohal koos ning südamed kripeldamas, mida küll ette võtta, et kõigi kohustustega toime tulla. Kord oli ta rahadest niivõrd lage, et Eliza pidi oma Oaklandis asuva maja 500-dollarise hüpoteegilaenuga koormama, et karjale sööta osta. Jacki poolt itta saadetud kirjad on lakkamatu rahanurumine. «Palun saatke mulle 2000 dollarit, mis Te juttude eest võlgnete, sest ma ehitän esimest kivist silotorni Kalifornias.» ... «Peate mulle võimaldama veel 5000 dollarit raamatu kirjastamise arvel, sest mul tuleb ehitada uus lehmalaud.» ... «Vajan kohe 1200 dollarit kivipurustamismasina ostmiseks.» ... «Peate mulle otsekohe saatma 1500 dollarit, sest mul on tarvis oma põllud torutada, et vältida pealmise viljaka mullakihi ärauhumist vooluvetega.» ... «Kui teeksite ette ära lepingu sellele juttudesarjale, võimaldaksite mul minu maadega külgneva neljasaja-aakrise Freundi rantšo ära osta mõõduka hinnaga 4500 dollarit.» Ta jagas oma idas asuvatele kirjastajatele ohtralt õpetust teadusliku rantšopidamise kohta, kuid mõnikord hüüatasid nad ärritatult: «Mr. London, me lihtsalt ei saa sinna midagi parata, et peate veel ühe kurna põrsaid ostma,» või «Meile ei tundu, et Teie uute põldude puhastamine peaks meie kohustuseks olema!» Ühel kirjastajaist jätkus koguni hulljulgest öelda, et «pole paha, kui kirjanikul on farm, kui ta ainult ei püüa seda pidama hakata!». Oli viivitamist, pahandusi, vaidlemist, rahutut ja vahel ka vihast telegrammidevahetamist, kuid ikka sai ta raha, ikka laekusid tuhanded, millega ehitada mitte üks, vaid koguni kaks kivist viljasilo oma maisi säilitamiseks, oma lehmalauda ehitamiseks, kivipurustamismasina ostmiseks, miilide kaupa niisutustorustiku mahapanemiseks ja Freundi rantšo ostmiseks, millega ta valdused nüüd juba tuhande viiesaja aakrini ulatusid. Jätkus raha ka 2500-

dollarise kivikatuse panemiseks «Hundimajale», mille maksumus oli kolm aastat kestnud töödega tõusnud 70 000 dollarini, kusjuures teha jäi veel palju. Mida kiiremini raha sisse tuli, seda kiiremini libises ta Eliza sageli tõrkuvate sõrmede kaudu jälle välja, sest rohkem raha tähendas Jackile seda, et ta võis rohkem mehi palgata, rohkem põlde puhastada, uut karja juurde soetada ning uusi niisutus- ja kuivendussüsteeme rajada. Kunagi polnud tal vähem kui 25 000 dollarit võlga; sagedamini ulatus võlg küll 50 000-ni.

Lisaks töömeestele, kelle ülalpidamine nüüd tema mureks oli, kasvas järjest ka sugulaste, sugulaste sugulaste, sõprade, sõprade sõprade, külaliste, ligimesearmastusest toetatavate, kaelastolkneja ja igat masti parasiitide kildkond. Suuremeelsus tundus talle niisama loomulikuna kui hingaminegi. Iga hulkur Ameerikas teadis, et endistest seltsimeestest kõige kuulsama juures võib julgesti süüa, juua ja peavarju leida, ning suurem osa nendest võttis oma rännuteel külastatavate paikade hulka ka Beauty Ranchi. Jim Tully, kes nagu Jackki oli pärast raudteehulkuriks olekut romaanikirjanikuna kuulsuse võitnud, pajatab, et kui ühel ööl Los Angeleses üks pätt Jacki käest tänaval öömaja eest maksmiseks raha kerjas, pistis Jack mehele viiedollarise kuldmündi pihku. Johnny Heinhold mäletab, kuidas Jack «Viimse võimaluse» kõrtsi tuli, täis viskipudelid ühe lonksu võttis ning siis viiedollarise kuldmündi baariletile jättis, lausudes: «Johnny, ütle poistele, et Jack London oli siin ja teeb neile välja.»

Vangid saatsid talle käsitsi kootud valjaid, millega tal midagi polnud peale hakata. Ta saatis neile kakskümmend dollarit tükist, sest ta ei suutnud ära öelda vangisolijale, kes püüdis mõned dollarid teenida.

Peaaegu kõik ta sõbrad laenasid talt raha, mitte üks kord, vaid ühtepuhku. Kunagi ei tagastatud dollaritki. Post tõi talle tuhandeid rahasaamispalveid, millest ta enamiku rahuldas. Vohivöörad kirjanikud kirjutasid abiraha saamiseks, kuni nad romaani lõpetavad. Ta saatis neile iga kuu tšekke. Kui sotsialistlikud ajalehed ja töölislehed olid finantsilistes raskustes, mida juhtus peaaegu alata, tellis ta neid lehti kõigile oma sõpradele, ning saatis neile ajalehtedele ka tasuta artikleid ja jutte. Kui sotsialiste või tööliste organiseerijaid arreteeriti, saatis ta raha nendele kaitsja võtmiseks. Kui streigid olid rahaliste

ressursside puudumise tõttu luhtumas, saatis ta raha supli-
köökide jaoks. Kui ta kuulis ühest naisest Austraalias, kes
oli maailmasõjas oma mõlemad pojad kaotanud, saatis ta
sellele naisele kuni oma surmani viiskümmend dollarit
kuus, ilma et keegi seda talt palunud oleks. Kui üks vana
naine New Yorgi osariigi mägismaalt talle ängistavaid
kirju oma vaesuse kohta saatis, temal aga ühtki dollarit
pangas polnud, kirjutas ta Brettile, paludes viimast tungi-
valt, et ta naisele raha saadaks ning selle siis tema, Jacki
tulevastest tuludest maha arvaks. Kui San Francisco tah-
tis ooperikooli avada, kohustus Jack iga kuu teatava
summa maksma. Kui üks Oregonis elav sotsialistist seltsi-
mees, keda ta ei tundnud, kirjutas, et ta oma raseda naise
ja neli last rantšosse elama toob, seniks kui ta ise Arizo-
nasse oma tuberkuloosi ravima läheb, saatis Jack vastu-
seks kohe telegrammi, et tal pole praegu ei maja ega voo-
deid, kuhu näist ja lapsi paigutada. Perekond aga oli juba
Oregonist lahkunud. Kui nad rantšosse jõudsid, ei lausu-
nud Jack oma telegrammist sõnakestki, leidis neile maja,
toitis perekonda ning hoolitses selle eest. Naine tõi viienda
lapse ilmale ning Jack andis kogu perekonna isale tagasi,
kui viimane kuue kuu pärast Arizonast naasis.

Sotsialistidest seltsimehed kirjutasid tuhandete kaupa,
et Jack võimaldaks neil enda juurde tulla ning lubaks
rantšos elada. «Anna mulle vaid aaker maad ja mõned
kanad ning ma panen kõik laabuma.» — «Kas sa ei võiks
mulle loovutada paar aakrit ja ühe lehma. See on kõik,
mis mu perekonnale vaja on.» Ta andis Elizale korralduse
enam mitte inimesi palgata, sest töömees naiste ja lastega
tuleb ise rantšosse, kui on kuulda saanud, et mees võib siin
alati tööd leida, ning ta palkab selle siis ise. Eliza, kelle
käes oli raamatupidamine, ütleb, et pool rahast, mis Jack
teenis, anti teistele inimestele. Kui sellele veel lisada raha,
mida ta maksis töö eest, mida tal üldse vaja polnud, siis
kasvaksid need väljaminekud kahe kolmandikuni sisse-
tulekutest. Igaüks võis teda liigutada, kes oskas rääkida
hea loo, kuid poole ajast saatis ta raha välja küsimatagi.
Ainult korra keeldus ta abi andmast. Elukutselise poksija
Bob Fitzsimmonsi naine telegrafeeris talle, et vajab kohe
sada dollarit, kuid ei seletanud, milleks tal raha tarvis on.
Ise pead murdes, kust võtta kolm tuhat dollarit, millega
oma kindlustusmaksu ja hüpoteegiprotsente tasuda, teleg-
rafeeris ta vastu, et on rahast lage. Kaks päeva hiljem

luges ta ajalehtedest, et mrs. Fitzsimmonsit opereeriti
maakonnahaigla juures asuvas vaestekliinikus. Jack ei
andestanud seda endale kunagi. Kui inimesed pärast seda
temalt raha küsisid ja tal seda polnud, läks ta välja ja
laenas.

Enda peale kulutas ta vähe, sõi ja rõivastus lihtsalt. Oma
sõprade peale ja külalislahkuse osutamiseks kulutas ta ära
terve varanduse ja kasutas vaid harva külalislahkust,
mida talle vastu pakuti. Kui ta kellegi juurde õhtusöögile
minema juhtus, sõi ta enne kodust lahkumist pool naela
toorest kotletiliha, sest teiste inimeste valmistatud toidust
ta suuremat ei hoolinud. Rahalistes asjades oli ta niivõrd
peps, et ei lubanud kunagi ühelgi külalisel anda teisele
külalisele võlatähte üle oma kaardilaua. Ta võttis võla-
tähe endale, maksis raha võitjale välja ning pani siis
sedelikese sigarikarpi. Ühel päeval, kui Frolich Jacki
tööruumist mööda läks, lendas pahmakas valgeid paberi-
tükke aknast välja. Mõned tükid üles korjanud, Frolich
nägi, et Jack oli jälle järjekordse karbitäie võlatähti
puruks rebinud.

Oma eluga maalis ta pildi paiksest kalifornialasest, sel-
lest inimsoo ebatavalisest esindajast, kes on osariigi kodu-
mullast välja kasvanud ning keda samasugusena kuskil
mujal leida pole. Väikest viisi suurusehullustuses, nagu
enamik paikseid kalifornialasi, oli ta oma sõprade ja kaas-
laste suhtes lihtne ega tekkinud tal mingeid pretensioone
ka oma edu ja saavutuste pärast. Omaenda hinnangutes
oli ta aga äärmiselt enesekindel. Sadade tulevikus kirju-
tada kavatsatud lühijuttude, artiklite ja romaanide kohta
tehtud märkmetes võib ikka jälle leida rutaka käega visan-
datud sõnu: «Võrratu lühijutt», «Tohutult tähtis romaan»,
«Rabav idee», «Suurepärane materjal töölistküsümuse
kohta», «Kolossaalne lugu». Nagu enamik paikseid kali-
fornialasi oli ka Jack robustne, südamliku olekuga ja tu-
gevate füüsiliste himudega ning jumaldas ilu, tugevust,
osavust ja kehalisi mõnuseid, mis omakorda panid ta kunsti
ja kultuurisaavutusi imetlema. Oma mängu- ja naljatle-
mislusti poolest aga sarnanes ta lapsega. Üle kõige tahtis ta
naerda, mitte vaikselt ja tagasihoidlikult, vaid täiest
kõrist. Nagu suurem osa paikseid kalifornialasi oli ta sun-
dimatu ning vihkas jäiku inimesi, tardunud vaateid ja eel-
arvamusi, ei sallinud traditsioonide kammitsaid ning tun-
dis lõbu sellest, kui võis pühaks peetavaid tõekspidamisi

ägedalt rünnata. Nagu tema hispaanlastest eelkäijatel Kalifornias, oli ka tema enda kodu varjupaigaks kõigile teekäijatele, olgu need siis kõrgelseisvad või väljapaistmatud inimesed. Kedagi ei saadetud tagasi söömata, joomata või ööseks ulualust andmata. Kõige õnnelikum oli Jack siis, kui laua taha istus tükki kakskümmend külalist, et tema söömaajast osa saada. Nagu nood hispaanlastest eelkäijad, tahtis temagi, et ta ümber oleks avarust. Ta ei talunud kokkusuurutud olekut, ta pidi olema isand valduse üle, mis on nii suur, et ühest äärest teise ratsutamiseks kulub rohkem kui päev.

Nagu kullakaevurid, kes Kalifornia asustamisega algust tegid, ei hoolinud ka tema rahast, sest seda võis nii kergesti ja nii suurel hulgal teha. Ta pillas seda, et maailmale näidata, et ta pole selle ori. Ta priiskas oma maa rikkusega, oma mõistusega, oma kukruga, enda poolt ülesnäidatud sõprusega. Nagu enamik kalifornialasi tahtis temagi kõike kõige vägevamini teha, olgu see siis töö, mäng, naer, armastus, lõõgastumine, vallutus või looming. Ta oli sõltumatu ja isemeelne ning talle oli raske oma tahtmist peale suruda. Ta oli tujukas, püsima, sageli põikpäine, kangekaelne, tormakas ja sadistlik. Nagu enamik paikseid kalifornialasi põlgas ta vaimset ja füüsilist argpükslikkust ning oli väga julge. «Tal oli karu visadus,» ütles Ira Pyle, «ta võis igaühe vastu ja kõige peale välja minna.» Nagu enamik paikseid kalifornialasi pidas ta ennast pioneeriks, teerajajaks, uue ja parema tsivilisatsiooni loojaks. Et kõik ta ümber oli nii tugev ja nii tohutu ja nii rikas, tundis ta ka enda vastu piiritut usaldust, kaljukindlalt veendununa, et kõik, mis on Kalifornia pinnasest võrsunud, on võrratuim siin maa peal.

Nii viljakas ja ürgselt vohavas paikkonnas elades hakkas ka temas endas kõik vohama — uued ideed, uued harastused, armastus või viha löid tas ruttu lõkkele. Ta jumaldas ilu ja loodust, sest kõikjal ta ümber oli loodus oma härrandlikus ilus. Läbematu, hoolimatu ning keevaline, uhkeldav ja liialdustesse kalduv, nagu ta oli, tundis ta meeldumust primitiivse tahumatuse ja primitiivsete meeleliigutuste vastu, kuid romantilise ümbruse ja külluse keskel elamine oli tema vägivaldsele elutuksele manustanud peaaegu naiselikku tundlikkust ilu ja valu vastu. Järsuna, ausana, sageli ka lärmaka ja toorena ei kahtlustanud ta kunagi oma ligimesi ning uskus igaühe ausust,

kuni see polnud oma tegudega vastupidist tõestanud. Seetõttu oli ta sageli kergeusklik ning teda sai ka alt vedada, kergesti haneks püüda. Oma kartmatuses, tõrksuses ja mahalöömise ni minna võivas karmuses meenutas ta embleemina osariigi lipul seisvat grislit. Kaljukindlana oma veendumustes ja sõprustunnetes, heldekäelisena ning täiskäredat hukkamõistu vaid inimese vaesuse ja õiglusetuse vastu, oli ta tõeline pagan, panteist, kes austas jumalat teda ümbritsevas looduslikus ilus ja loodusjõududes. Kõigutamatu optimistina, kes uskus inimkonna progressi, oli ta valmis pühendama oma elu sellele, et inimsoole mõistlikku tsivilisatsiooni tuua.

1913. aasta kevadeks oli ta kõige kõrgemini tasustatav, kõige tuntum ja kõige populaarsem kirjanik kogu maailmas, hõivates koha, millel Kipling oli olnud sajandi alguses. Tema juttusid ja romaane tõlgiti vene, prantsuse, saksa, rootsi, norra, taani, hollandi, poola, hispaania, itaalia ja heebrea keelde. Fotosid temast trükiti ikka jälle ära nii järelejätmatult, et tema nooruslik, kena ja ilusate joontega nägu oli miljonitele tuntuks ja armsaks saanud.

Kuulujutud ja anekdootid tema kohta levisid nii kaugemale, et ulatusid otsaga viimaste kolgastenigi. Igast sõnast, mis ta lausus, igast liigutusest, mis ta tegi, heietati ajalehtedes. Kui ta aga midagi ei teinud, mida lehtedes korrutada oleks saanud, siis fabritseerisid reporterid uudiseid ise. «Mäletan, et ühelainsal päeval lasti minu kohta lendu kolm sõnumit: esimene väitis, et mu naine tülitseb minuga Portlandi linnas Oregonis, pakkis asjad oma saratoogakohvrissi ning lahkus San Franciscosse sõitva laevaga, et oma ema juurde minna. Teiseks valeks oli, et ma sain Eureka linnas Kalifornias kõrtsikaklusel ühe miljonärist metsakaupmehe käest kolkida. Kolmandaks valeks oli, et ma võitsin ühes Washingtoni osariigi mägikuurordis 100 dollarit, püüdes kinni täiesti püüdmatut liiki järveforelli. Kõne all oleval päeval olin koos naisega sügaval metsakaitsealal Oregoni osariigi edelaosas, kaugel raud- ja autoteedest, telegraafitraatidest ja telefoniliinidest.»

Olgugi et Jack end nende ajakirjanduslike väljamõeldiste vastu kunagi ei kaitsnud, neile vastamata jättes, oli ta sageli solvunud ja rahuldumatu. «Kas teate, et kui üks tütarlaps ülikoolist Berkeley taha mägedesse jalutama

läks ja talle üks hulgas kallale tuli, ütlesid lehed, et see pidi küll Jack London olema.» Mitte kunagi polnud teda San Francisco pressiklubisse kutsutud, aga kui selle liikmed otsustasid uue klubihoone ehitada, palusid nad teda annetada kaks tuhat dollarit. See oli ainuke kord, kus Jack palve tagasilükkamise üle heameelt tundis.

Nendest valedest ja tavaliselt laimavatest lugudest, mis tema kohta ära trükiti, olid veelgi hullemad artiklid ja brošüürid, mida tema kui autori nime all levitati. Üksikuna äratrükitud leht pealkirjaga «Sõjaväeline ideaal» tegi talle kõige rohkem pahandust. «Noor mees! Kõige madalamaks eesmärgiks Sinu elus on olla hea sõdur. Hea sõdur ei püüa kunagi vahet teha, mis on õige ja mis on vale. Kui talle antakse käsk tulistada oma kaaskodanikke, oma sõpru, oma naabreid, kuuletub ta kõhkluseta. Kui talle antakse käsk tulistada rahvast tulvil tänava pihta, kus vaesed käratsedes leiba nõuavad, kuulab ta sõna ja vaatab, kuidas vanadusest hallid juuksed punaseks värvuvad ning kuidas elumahl naise rinnust välja voolab, ega tunne kahetsust või kaastunnet. Hea sõdur on pime, süd ametu, hingetu mõrvamasin.»

Artikkel on kavalasti seipsetud, sest nii mõttelaadilt kui ka keeleliselt kõlab ta üllatavalt londonlikult. Ühendriikide armee ohvitserid tõstsid kõra sõjaväe isikulise koosseisu solvamise pärast. Kongressile saadeti protestikirju. Postivalitsus otsustas Jacki selle lehekese posti teel levitamise pärast kriminaalvastutusele võtta. Tema äge autorluse eitamine pani kriminaaljälituse küll seisma, kuid tema vastu suunatud rünnakud selle «sõjaväelise pardi» pärast puresid teda kuni surmani.

Teisikuid tuli kui maa alt välja üle kogu Ameerika. Kõik nad kandsid tema hästi tuntud kauboikübarat, kaelärätti ja lahtist kuube, mis kahtlemata andis põhjust paljudeks ajalehelugudeks. Nad pidasid tema nimel loenguid, müüsid käsikirju, väites, et need on tema kirjutatud, juhtisid Mehhikos revolutsioonilisi vägesid Diazi vastu, kirjutasid ta nime võltsitud tšekkidel ning astusid peale selle veel keevaverelise ja jämedakoelise Jack Londonina ka armuseiklustesse naistega. Alatasa saabus kirju inimestelt, kes väitsid, et nad on teda kohanud paigus, kus ta kunagi polnud viibinud. Kõik see tegi talle nalja, kuni San Franciscos ilmus välja teisik, kes ühe Babe'i-nimelise daamikesega armuseiklustesse laskus. Babe saatis Glen Ellenisse

lahtisi postkaarte, küsides: «Kas Sa mind siis enam ei armasta?» ja kirjutades neile alla «Sinu kallike». Et ta päritoluga polnud asjad päris kindlad, pidasid võhivõõrad teda oma pojaks, vennaks, onuks või nõbuks. Ühest perekonnast Oswegos New Yorgi osariigis tõusis kumu, et Jack London on tegelikult Harry Sands, kes neljateistkümnenda aastana kodust ära jooksis. Ajalehed trükkisid Harry Sandsi ja Jack Londoni pildid kõrvuti ära, et lugejatel oleks võimalus sarnasust avastada.

Positiivsete retsensioonide ja heatahtlike lugude hulka segunes sagedasti kirjanduslikke rünnakuid Jacki vastu. Tuldi välja süüdistusega, et ta esitab Alaska-elu väärast valguses, et ta ei tunne seda, millest kirjutab. Fred Thompson, kellega koos Jack oma pambud Jukonile tassis ja kes kahekümneks aastaks Alaskasse jäi, ainult irvitas nende süüdistuste üle, meenutades, kuidas Alaska vanad asukad kannatamatusega ootasid Jacki Klondike'i juttusid, pidades seda kõige autentsemaks materjaliks nende kohta kirjapandu hulgas.

Tema vastu plagieerimise tuvastamiseks esitatud hagid olid niivõrd sagedased, et neil peaaegu vahet polnudki. Juba 1902. aastal süüdistati teda selles, et ta on ühe oma lühijutu süžee varastanud Frank Norriselt. Kui teada saadi, et samal teemal on avaldanud jutu veel kolmaski mees, uuriti küsimust lähemalt ning siis selgus, et kolme kirjanikku oli sulge kätte võtma õhutanud üks ja seesama sõnum juhtumist Seattle'is. Stanley Waterloo, kelle teose «Ab ja tema lugu» oli Jack võtnud oma «Enne Aadamat» aluseks, kutsus pärast viimati mainitud raamatu ilmumist välja rahvusvahelise skandaali. Jack vastas, et ta on Waterlooole paljus võlgu, kuid rõhutas, et ürginimese probleem kuulub nende küsimuste hulka, mille käsitlemine on kõigile vaba. Ringiseigelnud kirjanik ja toimetaja Frank Harris, kelle ühest artiklist Jack võttis «Raudses kannas» äratoodud kõne, mille väidetavasti pidas Londoni piiskop, hakkas endale nüüd avalikku tähelepanu tõmbama sellega, et avaldas väljavõtte oma artiklist kõrvuti väljavõttega Jacki raamatust, näidates, et Jack on kirjanduslik varas. Selle ümber tekkinud kõra vaigistamiseks võis Jack vaid vastata: «Olen hanekeppüütu, mitte aga plagiaator, sest arvasin, et Harris esitas tsitaadi ajaloolisest dokumendist.»

Et katta oma väljaminekuid, samuti toime tulla rantšo

majandamise ja «Hundimaja» ehitamise suurte kuludega, pidi tema sule alt lakkamatu vooluna tulema juttusid, mida sai müüa. Kui ta oleks sõandanud hingetõmbeka peatuda, oleks kogu kohustuste kaadervärk ja võlakoorem talle raginal kaela sadanud. Tema kõige kindlamini minevaks kaubaks olid Alaska-jutud. Ta vehkis neid edasi kirjutada, ise seejuures ägades: «Püüan ikka alles veel Klondike'i tolmu jalgadelt maha raputada.» Tema vaim oli ärgas, kujutlusvõime rikas ja jõuline ning seetõttu õnnestusid tal paljud Alaska-jutud ka hästi, vaatamata sellele, et ta oli alatise pingel all, püüdes kõike kirjutada nii, et see oleks hõlpsasti müüdav. Õnnestumiste hulka tuleb arvata säärased lõunamerelood nagu kogumikus «Lõunamerejutud» avaldatud «McCoy» ja «Vältimatu valge mees» ning «Uhkuse maja» ja «Kona šerif» kogumikus «Uhkuse maja». Ainult Smoke Bellew lood olid rahategemise eesmärgil sepiitsetud. Jutud, mis ta paberile pani, olid tal juba tükk aega mõttes kibelnud, rahavajadus aga oli vahetuks ajendiks, mis nad päevavalgele tõi. Tema varajaste, kõhutäie saamiseks kirjutatud artiklite kõrval olid Smoke Bellew lood tema esimeseks haltuuratööks, millel polnud kirjanduslikku väärtust. Nende abil sai ta tsementi ja puitu ja vaske oma kodu rajamiseks. Nende kaupade eest andis ta omalt poolt ausat, soliidset kaupa vastu. «See kolmeteistkümne Smoke Bellew loo kirjutamine mulle ei meeldinud, kuid ma ei puigelnud nende kirjutamisel kunagi parima andmisest kõrvale.»

Tema lühijuttude meisterlikkuse tase hakkas langema, osalt seetõttu, et ta oli lühivormist tüdinud, leides selle raamid liiga kitsad olevat. Ta soovis kirjutada ainult romaane. Kaks romaani, mis ta sel perioodil lõi — «John Barleycorn» («Kuningas Alkohol») ja «Kuuorg» ei kuulu mitte ainult tema parimate teoste hulka, vaid neid võib õigusega parimate Ameerikas kirjutatud romaanide kõrvale seada. Välja arvatud kolmas osa, mis käsitleb Jacki põllunduslikke tähelepanekuid ning millest pidanuks omaette raamat saama, sisaldab «Kuuorg» suurimat mõtte-rikkust ja parimaid ridu, mida Jack Londoni süda ja mõistus on andnud. Pesumajatüdruku Saxoni ja voorimehe Billy kujud, mis ta raamatus annab, on täiesti veenvad. Müüritööliste Liidu piknikul toimunud löömingu kirjeldust Weaseli pargis, kus Jack poisikesena pühapäevaõhtuti kõrtsi pühkis, võib klassikaliseks ameerika-iiri folklooriks

pidada. Oaklandi raudteestreigi draama ja tragöödia jääb aga ka kaksikümne viis aastat hiljem streigikirjanduse eeskujuks Ühendriikides.

Mõnikord tuli tal meeleheitlikult otsida sobivat sündmustikku ajakirjajuttude jaoks. Ühel perioodil, kus säärane süžee puudumine ennast teravasti tunda andis, sai ta kirja Sinclair Lewiselt, punapäiselt sellilt, kes oli temalt ajalehe «Yale News» jaoks intervjuud soovinud ja kes nüüd püüdis kirjanikuks saada. Lewis saatis talle mitmed sündmustiku põhikavad, millest ta arvas, et Jack saab neid kasutada... 7,50 dollarit tükk. Pärast nendega tutvumist valiski ta välja «Hirmu aia» ja veel ühe teise ning saatis Lewisele tšeki viieteistkümnemele dollarile. Lewis vastas otsemaid, tänades Jacki ja teatades talle, et viisteistkümmend dollarit on nüüd üheks osaks palitus, mis New Yorgi talviste tuulte vastu kaitset pakub.

Hiljem, Ameerika Kurtidele Kõne Õpetamise Edendamise Assotsiatsiooni ajakirja «The Volta Review» juures töötades saatis Lewis Jackile veel kaksikümne kolm sündmustiku põhikava, mida ta nimetas «väga asjalikuks lähetusarveks kaupadele, mis on allakirjutanu poolt sel ja sel kuupäeval välja saadetud koos hindade äratähendamisega», kirjutades alla «Sinclair Lewis, teisiti Hal, alias Punane». Juurdelisatud kirjas avaldas ta lootust, et Jack saab suure osa visandeist vastu võtta, sest kui ta seda teeb, annaks see Lewisile lõpuks jälle võimaluse vabakutselise kirjanikuna tööle asuda. Ta ütles, et seni on ta kirjutada saanud vaid uneaja arvel, uni on aga liiga odav ja tulus meelelahutus, et seda niisama raisata. Jack ostis Lewisilt «Illusioonide maja» idee nimekirjas märgitud hinna 2,50 dollari eest, «Kadunud isa», «John Avery süü», «Seletamised», «Soovitused», «Galantse džentelmeni» ja «Naise, kes mehele hinge andis» 5 dollari eest, «Frakis rusikamehe» ja «Praktilise mõistuse vangla» 7,50 dollari eest ning «Mr. Cincinnatuse» 10 dollari eest, saates Lewisile tšeki 52,50 dollarile. Ükskõik, milleks Lewis raha veel kasutas, kirjutas ta Jackile uhkelt, et ta säilitab oma punast ehk sotsialistlikku liikmekaarti. Nende sündmustikuideede põhjal kirjutas Jack lühijutu «Kui kogu maailm alles noor oli», mille ta «Postile» maha müüs, ja lühiromani «Põrguline», mida hakati avaldama ajakirjas «Popular». Kui ta Lewisile kirjutas, et esmakordselt elus on üks jutt talle vastumeelne ja ta ei tea, mida Lewisi «Mõrvabürooga»

peale hakata, saatis Lewis, kelles professionaalne uhkus tõusis, Jackile ilma lisatasu nõudmata pika sünopsise, kuidas sündmustikku uut moodi üles ehitada.

Jack oli kõige heldemeelsem nende vastu, kes tahtsid kirjanikuks saada ning kes suurtes hulkades talle turjale langesid. Nende käsikirjad sadasid Jackile kaela kui rohutirtsuparv. Ei möödunud päevagi, millal ta poleks saanud käsikirja mõnelt lootusrikkalt autorilt, kes palus temalt kriitikat, ümberkirjutamist või äramüümist. Neid käsikirju, mis ulatusid üheleheküljelisest poemist kuni kaheksasajaleheküljelistele romaanideni ja traktaatideni, luges ta suurima hoolega, ning saatis siis autoritele pikki kriitilisi märkmeid, milles kajastus aastate jooksul välja töötatud kirjanduslik tehnika. Nendele võõrastele inimestele andis ta oma parima, säästmata aega või energiat. Kui ta arvas, et töö on hea, püüdis ta selle mõnele ajakirjale või kirjastajale mäha müüa, kui ta aga arvas, et töö on halb, siis ütles ta autorile, miks ta nõnda arvab. Sageli tõi temapoolne aus kriitika endaga kaasa ägedaid vastusüüdistusi. Kuid teadmise, et teda peaaegu kindlasti ebameeldivate nimetustega tituleeritakse, ei heidutanud teda nendele kirjutajatele näitamast, miks nimelt nende töö halb oli ja kuidas seda parandada tuleks. Üks autor, kellele ta koos palumata saadetud käsikirjaga ka terava kriitika tagasi saatis, kirjutas vastu eriti halvustava kirja. Jack istus suurema osa ööst ülal, lubades endale vaid kolm tundi uneaega, mille järele ta aju otse kisendas, et kirjanikuks pürgijale kirjutada hiilgavas ja rahulikus toonis koostatud seitsmeleheküljelist kirja, mis oli niisama pikk kui lühijutt, mille eest ta oleks võinud saada viissada dollarit. Selles kirjas pani ta autorile südamele õppida, kuidas kriitikasse suhtuda, et selle varal oma tööd parandada.

Ainsateks kirjanikeks, kelle peale ta vihastas, olid need, kes soovisid, et ta neile näitaks kõige lühemat teed kirjanduslikule karjäärile. Nendele kirjanikele Jack ütles: «Mees, kes unistab kunstist, kuid arvab, et keegi teine peab ta vastavasse vormi panema, on mees, kelle kunst jääb lootusetult keskpäraseks. Kui tahate tõelist toodangut anda, peate end ise ka vastavasse vormi seadma. Pea püsti! Julgesti pihta! Ärge virisege! Ärge hakake mulle või kellelegi teisele rääkima, kui heaks Te kõike seda peate, mis Te teinud olete, ning et Te arvate, et see on nii-

sama hea kui ükskõik kelle teise poolt tehtu. Tehke oma töö nii kuradima hästi, et Teil ei jää mahtigi mõelda selle kõrvutamisele teise mehe keskpärase tööga.»

Tema paberite hulgas on kirju peaaegu kõigilt kaasaegsetelt edukatelt kirjanikelt, milles need talle räägivad oma vajadustest, muredest ning oma vaimsetest ja hingelistest ahastustest. Kõigile nendele andis ta tunda oma sümpaatiat, armastust ja seda, et ta nende tööd mõistab. Ta julgustas neid, sisendas neisse meelekindlust ja usku endasse, kirjandusse ja maailma, mida nad haarata püüdsid. Kui mõnda kirjastusse sattus raamat, mis oma sotsiaalse sisu poolest tähtsust evis, saadeti üks eksemplar talle. Ta luges seda hoolikalt ja saatis siis välja heakskiitva telegrammi, mis raamatu käikulaskmist õigustas.

Oma ärilistes asjaajamistes toimetajate ja kirjastajatega oli ta niisama suuremeelne ja aus. Ta armastas asju alati «laialt ajada» ning oli alati hädas teise poollega, ärimees-tega, kes «väiklaselt asju ajasid». Ta oli leebe, viisakas ning temaga oli kerge läbi saada vaid niikaua, kuni ta ei olnud jõudnud otsusele, et keegi püüab teda alt vedada või tema tööd kahjustada. Siis sööstis ta süüdlasele kallale kui metsik ja vihaleaetud grisli.

Pärast 1910. aastat, millal avaldati «Loitev Koit», esitas ta Macmillanile näidendi pealkirjaga «Vargus», lõunamere-juttude kogumiku ««Snarki» merereis» ja neli köidet lühijutte, millest ükski ei läinud hästi. Nüüd teatas Brett talle, et lühijuttude kogumike turu on üle võtnud odavad ajakirjad, mis ilmuvad tosinate kaupa ning avaldavad ohtra sündmustikuga lugusid, mis Jacki kuulsaks teinud jutte hästi matkivad. Brett tegi veel teatavaks, et ta pole enam võimeline rahuldama Jacki alatise avansinõudmisi, millest vaid üksikud olid väiksemad kui viis tuhat dollarit. Pärast kümneaastast edukat koostööd lõi Jack 1912. aastal Brettist ja Macmillanist lahku. Seejärel sõlmis ta lepingu Century Companyga, kes avaldas Smoke Bellew lugusid, «Öösel sündinu» ja «Põrgulise», kuid keeldus «John Barleycorni» kirjutamist kolme kuu jooksul tuhande dollariga kuus finantseerimast. Et Jack end Century juures kunagi õnnelikuna ei olnud tundnud ja tal «John Barleycorniga» viimase kolme aasta jooksul jälle esimene suur edu silme ees seisis, saatis ta neile terve trobikonna käreid telegramme, püüdes end seega lepingust vabaks saada, et jälle Macmillani juurde tagasi minna.

«Kõik kirjastajad möönavad, et võite Barleycorni loovutada. Ainus asi, mis teid takistada võib, on suurte kasumite saamise lootus. Müüte enda ja oma kompanii hea nime käputäie hõbeda eest maha. Palun pidage seda meeles, et ma pole raha kokkukraapija, ning et miljonid, kes Barleycorni loevad, loevad hiljem ka teist. Selle järelkaja vabandab teid paljude päevade kestel maailma ees ning kui olete oma hauas põrmuks muutunud, siis see järelkaja nende ajudes, kes praegu veel sündinud pole, raputab ka teie põrmu üles. Sooviksin, et vastaksite, et olete pigem mehed kui rahatuhnijad... Olen palehigis läbi käinud põrgutest, mille olemasolust teie, vennikesed, pole undki näinud. Mul on kannatlikkust, milleks teie, vennikesed, pole suutelised. Isiklikust heaolust ja omakasust ma ei hooli, mis muidugi ei mahu teie ahtakestesse arusaamadesse. Võin igal ajal peeglis oma nägu vaadata ja sellest rohkem rahuldust tunda kui seda teie, vennikesed, oma nägu peeglis vaadates võite... Ma tõstan oma silmad üles ja vaatan oma raamaturiivile, millel on kolmkümmend neli raamatut, minu kirjutatud raamatut, mis juba on kirjastatud. Terves selles kolmekümne neljast raamatust koosnevas reas on vaid üks kiitsakas köide — «Põrguline», mis on äsja teie poolt kirjastatud. Jälle kord on kirjastaja, kelle mõõtmel on kaks korda neli, püüdnud kirjastada autori materjali, kelle mõõtmel on kaheksa korda kümme... Ootan ikka veel vastust oma pikale telegrammile 10. maist 1913. Teil on olnud mitu päeva aega oma pühapäevase lõuna söömiseks ning oma naistele ja lastele otsa vaatamiseks ning ennast lahkel ja inimlikul kujul näitamiseks. Tulge siis nüüd lagedale ning olge mu vastu lahke ja inimlik ning laske mind lahti. Te teate, et ainsaks asjaks, mis ma uuele kirjastajale viia saan, on Barleycorn. Las läheb see mõnedollarine kasum ja las lähen ka mina teie juurest ära mitte päris purupaljana.» Kui Century Company ei vastanud, saatis ta viimase meeletu telegrammi: «Iga mehe viha võin küll mõista, kuid trots on nii pagana primitiivne tunne, niivõrd lolli perutatavat hobust meenutav, et ma ei suuda taibata säärast suhtumist meeste poolt, kes tahavad ajaga kaasas käia ja end üsna tsiviliseerituseks pidada.»

Kui Century lõplikult keeldus «John Barleycornist» loobumast, kirjutas Jack: «Olen oma elus liigagi palju kordi materdada saanud, et sellepärast viha kanda või

vimma pidada.» Pärast «John Barleycorni» avaldamist läks ta aga Macmillani juurde tagasi ega teinud enam katset ära minna. Ta möönas Brettile, et oli ise teataval määral jõhkard, kui püüdis Century lepingust lahti saada.

1913. aasta suvel veetis ta Charmianiga õnnelikke nädalaid, külastades Sterlingeid Carmelis, kus nad murdlainetes ujusid ja rannaliival peesitasid, abaloone* korjates ning neid rannal lõkketulel praetult süües, lisandades musttuhat värssi humoristlikule poeemile, mille tõttu, nii irooniliselt kui see ka kõlab, Sterlingit kõige rohkem mäletatakse:

On vana jutt: kel laual vutt,
võib pidada peent tooni;
mul rõõmus meel, üür võlgu veel
ja sünnin vaid abalooni.

Varajaste hommikutundide jaheduses jätkas ta Beauty Ranchis tööd oma kavatsesavate pikkade romaanide kallal, kirjutades «Mässu Elsinore'il», mille «Cosmopolitan» avaldas pealkirja all «Mere gangsterid». Pool raamatust, mis vahetut sündmustiku arengut sisaldab, on hästi kirjutatud, eriti see, mis mere taustal toimub ning mille tõttu Londonit ka Ameerika Conradiks on nimetatud. Teine pool aga, kus peategelane sündmustest räägib, on kehvasti kirjutatud ning rikub raamatu sedavõrd ära, et «Mäss Elsinore'il» õigusega unustuse hõlma vajus.

Pärastlõunati ratsutas ta lõomava päikese all valmivate viljakate põldude vahel kulgevaid radu pidi ning lõpetas päeva Boyes Springsi ujumisbasseini juures, kus ta oma sõpradega ujus. Koduteel peatus ta iga baari juures napsi tegemiseks, mõne loo vestmiseks ja naeruhimu rahuldamiseks. Videviku saabudes ratsutas ta «Hundimaja» juurde, et Forni ja töömeestega juttu puhuda. 1913. aasta augustiks oli ta peaaegu lõplikult valmis ehitatud kodu rajamiseks kulutanud kaheksakümmend tuhat dollarit. Ajalehed piitsutasid teda halastamatult kui oma usust taganenud sotsialisti, kes nüüd lossi ehitab. Sotsialistid olid vihased, sest neil oli tunne, et neid on petetud. Pyle ütleb, et Jack läks kohe puheville, kui teda tema suurepärase

* Abaloone — Vaikse ookeani rannikul ohtralt esinev suur tigu. (Tõlke.)

kodu pärast näägutama hakati. Ajalehereporteritele välitis ta aga ikka ja jälle, et ükspuha kui suur tema «Hundimaja» ka pole, ei ole ta ometi kapitalist, sest ehitab maja vaid sellest, mis ta ise teenib. Kui keegi vihjas, et «Hundimaja» on loss, vastas ta, et võrratud mammutipuud ja punased kivid kuulusid talle, et kui paik tõesti Justinianuse või Caesari paleed meenutab, siis on see õnnelik kokkusaatus, mis talle midagi lisaks maksma ei lähe. Kui Harrison Fisher talle ütles, et tal on kõige ilusam kodu Ameerikas, siis ta teadis, et kõik «Hundimaja» ehitamiseks kulutatud raha ja vaev on end õigustanud.

18. augustil saabus lõpuks koristamispäev. Elektrikud olid lõpetanud traatide paigaldamise, töödega olid lõpule jõudnud ka puusepad ja veevärgimehed. Forni mehed käisid ringi ning korjasid kokku kaltsusid, mida nad olid tärpentiniga immutanud, et maja puitosasid üle nühkida. Järgmisel hommikul pidi salk mehi aitama Jackil ja Charmianil oma uude kodusse kolida. Tol ööl töötas Forni koos Jackiga rantšomajas kuni kella üheteistkümneni, siis aga sammus ta «Hundimajast» mööda oma telkmaja juurde. Just enne kella kaht hommikul äratas teda üks farmer, kes sisse tormas ja kisendas: «Forni, ta põleb! «Hundimaja» põleb!» Kui Forni kanjoni juurde jõudis, oli «Hundimaja» üksainus tulemeri.

Mõne minuti pärast tuli hingeldav Jack joostes ja juuste lehvides. Künkal, kus ta itaallastest töömeestega laulu lüües ja veini rüübates istunud oli, peatus ta äkitselt. Tema ees oli kohisev põrgulõõsk, kõik majaosad leekisid ühtaegu. Oli augustikuu keskpäik ning vett polnud. Ta ei saanud teha muud kui vaid seista, pisarad põski pidi alla veeremas, ja vaadata, kuidas üks tema suurimaid eluunistusi hävib.

Viimane kui üks puitosa põles, isegi aknalauad põlesid ebaloomuliku sinaka leegiga. Maja ümbritsevast mammutipuude võõndist väljaspool asus virn mammutipuu-laudu, mis olid ette nähtud Jacki magamisruumide viimistlemiseks. Mammutipuude võõnd polnud tuld võtnud, kuid lauavirn selle taga oli leekides. Paljusid inimesi süüdistati süütamises, suurt osa nendest anonüümkirjades, mis Jackile saadeti. Süüdistati Shepardit, kellest Eliza kavatses end lahutada ja kes samal päeval oli Jackiga tülit-senud. Süüdistati üht töömeest, kelle Jack oli oma naise peksmise pärast rantšost välja visanud ja keda oli lähe-

duses nähtud. Süüdistati üht pahurat kümnikku. Süüdis-tati Forni, süüdistati kadedaid sotsialiste, süüdistati tori-sevaid hulkureid. Forni arvab, et tulekahi tekkis isesüt-timise läbi — tärpentiniga immutatud kaltsud, millega puitosasid nühitud oli, võisid lõkkele lüüa. See aga ei se-letanud, miks terve maja korraga põlema läks. Kui tuli oleks puhkenud mõnes toas, siis poleks ta läbi kivimüü-ride levida saanud. Vigased elektrijuhtmed oleksid võinud küll kõik toad korraga põlema panna, kui vool oli sisse lülitatud... kuid ükski juhe ei ulatunud mammutipuu-laudade virnani, mis asus mammutipuude võõndi taga...

Jack oli veendunud, et maja oli süüdatud, kui mitte inimkäte läbi, siis saatuse käe läbi, kes ei soovinud, et ta oma töö vilja maitsta saaks, kes arvas, et sotsialistile pole sünnis lossis elada. Pika kibeda öö jooksul rääkis Jack ainult kahel korral. Kui tulekahju oli haripunktil, sosistas ta: «Olen pigem mees, kelle maja põlema pandi, kui mees, kes selle põlema pani.» Koidikul, kui püsti oli jäänud vaid väline kivimüür, mis pidi kestma sajandeid, ütles Jack vaikselt: «Forni, homme hakkame seda uuesti üles ehi-tama.»

Ta ei ehitanud «Hundimaja» enam kunagi üles. Midagi oli ta südamest sel ööl välja põlenud ja alatiseks hävitatud.

X

Neli päeva lamas ta voodis putukavõrguga kaitstud magamisverandal, mis avanes troopilisse aeda. Kõik haigused, mis teda kunagi olid tabanud, alates kõige varasematest raudteehulkuri päevadest ja Klondike'ist ning lõpetades Korea ja Saalomoni saartega, näisid jälle platsis olevat, et teda maha rabada. Veendunud, et «Hundimaja» oli põlema pannud keegi, keda ta oli kohelnud kui sõpra, võitles ta närbutava tülgaustunde vastu, mis temas tõusis. Ta oli rusetud mitte ainult seepärast, et ta majast olid jäänud vaid varemed, vaid et ta oli kaotanud usu ja armastuse inimkonna vastu, mis alati olid ta iseloomus selgesti välja paistnud. Ta silmad avanesid korraga nägema paljusid asju, mida ta varem polnud märganud, või kui oligi, siis oli ta neist lihtsalt kui tähtsusetuist mööda läinud. «Hundimaja» põlemine justkui sümboliseeris selle hävingut, mida ta sotsialismi ja kirjanduse heaks oli teha püüdnud. Nende nelja päeva jooksul vananes ta tunduvalt.

Tema esimeseks sammuks pärast voodist tõusmist oli Washoe Bani seljas üle põldude «Hundimaja» juurde ratsutada. Ränkraskeis mõtteis vaatas ta suurepäraselt punasest kivist skeletti, mis oma alasti tornid sinisesse Sonoma taevasse sirutas. Need olid varemed. Kuigi ta oleks võinud

end maksujõuetuks kuulutada, tasus ta ettevõtjatele kogu summa. Seitsekümmend tuhat dollarit oli puhas kahju, samuti nagu olid maha visatud aeg ja energia, mis olid kulunud Smoke Bellew juttude kirjutamisele... See omakorda pani tuhest moraali otsima. Ta kirjutas, et oli nüüd sada tuhat dollarit võlgu, ent ta ei tundnud oma turjal raha raskust; mõte loovale tööle, mis tal teha tuli, et seda raha teenida, rõhus teda kui tina.

Fornile ja Elizale rääkis ta, et ehitab «Hundimaja» uuesti üles. Ta pani Forni varemeid prahist puhastama ja Eliza veel mammutipuid maha võtma, et puu kuivaks. Aga sügaval oma sisimas tundis ta hirmu... maja põletatakse jälle maha. Kui «Cosmopolitan» talle tema kaotuse puhul oma igakuise kahe tuhande dollarise tšeki enne tähtaega välja saatis, tegi ta juurdeehituse oma kitsaksjäänud tööruumile ja siia laiavõralise varjuandva tamme alla tõi ta oma kattega kirjutuslaua, traadist punutud korvid paberite ja postiga, registrid kogutud materjaliga ja kartooteegi pappkarbid, kus oli märkmeid sadade juttude jaoks, samuti ka kirjutustarbed. Siin töötas ta oma elu kolm viimast aastat.

Elu kulges jälle vana rada, kõik oli nii nagu ennegi, ent ometi oli kõik muutunud. Kui ta mööda rantšot sõitis, pani ta paraku tähele, et töölised vedasid siidi, tehes oma palga eest nii vähe kui võimalik. Siin ja seal tasapisi järele pärides sai ta teada, et nad pidasid rantšot rikka mehe tujuks, millesse võis suhtuda niisama kergekäeliselt nagu omal ajal töölised «Snarki» ehitamisega. Ükskõiksed oma töö kvaliteedi suhtes olid ka oskustöölised. Kui ta sepi-koja ees Washoe Bani seljast hüppas ja äsja rautatud hobust kontrollis, selgus, et sepp oli pool tolli kabjast maha viilinud, et rauda sobitada. Ta uuris rantšo arveid ning need tundusid talle liiga kõrgetena. Jack sõitis linna, et kaupmeestega aru pidada. Nende käest ta kuulis, et tööde ülevaataja nõudis ostetud kauba iga dollari pealt kakskümmend protsenti meelega, ja et ei olnud teist võimalust, kui see raha arvele lisada.

1900. aastal kirjutas ta Anna Strunskyle: «Ma ei arva, et oma sõprade puuduste hukkamõistmine annaks mulle põhjust neid mitte armastada.» Armastus, leplikkus ja heldus olid ta loomuse rikkalikuks lätteks. Ent neid omadusi säilitada muutus üha raskemaks. Ta palus oma Oaklandis olevat sõpra Ernestit osta talle mõned tugevad veo-

hobused. Ernest nõudis talt komisjonitasu, lisas veel arve väljaminekute kohta ning saatis siis kaks põdurat ja kaka ettenähtust väiksema kaaluga hobust. Kui ta Ernestile kirjutas, et hobused ei vasta nõuetele, sai ta vastuseks vihase, solvava kirja. Jack kirjutas omakorda: «Sa kaebad, et su tundeid on solvatud, aga mis pean ütlema mina? Kuna mul on julgust sulle öelda, et kaks tööhobust, mis sinu jutu järgi pidid kaaluma tuhat viissada naela, kaalusid tuhat kolmsada viiskümmend naela ja ülejäänud kaka olid haiged ja parajad kanadele söödaks, lähed sa koheville ning tõstad kära, et sind väljapressijaks peetakse. Sa viskasid mu raha kaevu ja tahad nüüd, et ma selle sealt välja õngitseksin. Sa oled haavunud! Mis sa arvad, kui palju sadasid dollareid end mulle valusasti tunda annavad? Nüüd on ainus raha, mis mul hobuste jaoks käepärast oli, kinni pandud, rantšotööde jaoks pole aga nii palju hobuseid kui vaja.»

1904. aastal, kui Noel, ta sõber ajalehe juurest, oli ilma tööta, lubas Jack tal «Merehundi» dramatiseerida ja kaka kolmandikku dramatiseeringu pealt makstavast autoritasust endale jätta. Ent selle asemel müüs Noel dramatiseerimise õiguse edasi ja jättis ostuhinna — kolm tuhat viissada naela — endale. Kui Jack sõlmis Hobart Bosworthiga lepingu «Merehundi» filmi stsenaariumile, pidi ta kirjastajatelt abi paluma, et kolm tuhat viissada naela saada ja dramatiseerimise õigus tagasi osta. Nüüd hakkas Noel Jackile peale käima, et ta paneks raha Millergraph Companysse, mille ta oli organiseerinud, et luua turgu uuele litograafilisele menetlusele. Otsustanud, et ei lase endas tärganud küünilisusel enda üle võimust võtta ega end kalgistada, käskis ta Brettil maksta Noelile tuhat dollarit. Kui Millergraph Company vajab veelgi kapitali, tegi Jack Flora majale nelja tuhande dollarise hüpoteegi, kirjutas Noelile: «Mängin lahtiste kaartidega, usaldan täielikult oma sõpru.» Aktsiad, mis ta sai, osutusid võltsituiks, kompanii läks pankrotti.

Charmian teatas, et tal läheb otsekohe vaja kolmsada dollarit. Jack saatis välja kirjad sadadele meestele ja naistele, kes olid laenanud talt kogusummas rohkem kui viiskümmend tuhat dollarit ja töötanud, et maksavad tagasi iga sendi. Kokku sai ta aga ainult viiskümmend dollarit. Algul mõtles ta, et sõbrad heidavad ta üle nalja. Või pidasid nad teda kogu aeg lihtsalt tobuks, tormakaks iirlaseks,

kes laiutas rahaga nagu purjus madrus? Ikka ja alati oli see äri ühepoolne: tema andis ja andis, teised muudkui võtsid. Varasemate meeleheitehoogude põhjuseks oli olnud ta ise, ja kuna tegemist oli perioodiliste hoogudega, läksid nad ka varsti üle. Nüüd aga muutusid ta mõtted nagu kannu sisse tõmbama pandud tee järjest süngemaks ja mõrumaks.

Mitu aastat oli ta Bessie'le peale käinud, et ta oma kahe tüdrukuga suvevaheajaks Glen Ellenisse tuleks, et lapsed Beauty Ranchi armastama hakkaksid. Ainult kord oli Bessie pakkumise vastu võtnud. Ta oli koos Joani ja Bessie ning mõningate sõpradega rantšosse piknikule tulnud. Vaevalt oldi söömiseks valmis, kui püüdis mütsis ja punases särgis Charmian neist mööda galopeeris ja paks tolumukord toitulede langes. Jack töötas tuliselt, et kui Bessie lubab enda jaoks rantšosse kotedži ehitada, ei lase ta Charmiani tema lähedale. Bessie keeldus. Et ta oli pidanud loovutama Charmianile oma abikaasa, kartis ta, et kaotab ka oma tütre. Jackile lausus ta, et ei pea teist mrs. Londonit sobivaks moraalseks eeskujuks oma kasvavatele tütardele.

Vaatamata Jacki kõigile püüdlustele ei õnnestunud tal kolmeteistkümnepäevaseks Joanilt kuulda saada ühtki sõbralikku sõna ega märgata mõnd helluseavaldust. Ta oli lootnud, et tüdruk on küllalt vana, et olla talle kaaslaseks ja sõbraks. 24. augustil, neli päeva pärast «Hundimaja» põlemist palus ta Joani mitte unustada, et ta on tema isa, et ta toitist teda, riietas teda, andis talle kodu ja armastas teda sellest hetkest peale, kui ta ilmale tuli, ning küsis siis: «Missugused on sinu tunded? Olen ma narr, kes ainult annab ega saa midagi vastu? Saadan sulle kirju ja telegramme, aga sinult ei tule sõnakestki. Kas olen täielikult su põlu all? Kõlban ma ainult söögiraha maksmiseks? Armastad sa mind natukegi? Täheandan ma sulle üldse midagi? Ma olen haige — sa vaikid. Mu kodu on hävitatud — sul ei ole selle kohta midagi öelda. Maailm ei kuulu neile, kes vaikivad, kelle lõputu vaikimise taga on vale ja pettus, kes pilkavad armastust ja näevad oma isas ainult söögiraha andjat. Kas sa ei leia, et sul oleks aeg endast märku anda? Või tahad sa, et loobuksin jäädavalt mõttest kuulda sinu suust mõnd sõna?»

Nüüd, kus ta mõneski asjas selgemale arusaamisele oli jõudnud, häiris teda kõige rohkem veel see, et Charmian

oli oma neljakümne kolmele eluaastale vaatamata jäänud lapseks, kes on hõivatud lapsikutest mõtetest. Ta naabrid jutustasid, et Charmian võis lõpmata pikalt rääkida iga-sugustest tühistest asjadest, nagu oma ehetest, vanaaeg-setest rõivastest ja mütsikestest. Ta tahtis olla igavesti naiselik, kavaldada ja võluda. Jack kannatas kogu hingest, kui ta nägi, kuidas ta tuttavad püüdsid varjata oma hämmeldust Charmiani käitumismaneeride, tema häbelikkuse üle, kui ta püüdis teeselda noort ja võluvut tütarlast, kelleks ta ennast ikka veel pidas, seljas sätendavate vääriskividega ehitud veider punane kostüüm ning peas rüüside ja pitsidega mütsike, mis meenutasid möödunud sajandit. Charmiani kasuõde rääkis, et lapsepõlves olnud Charmianil kombeks pea nurga tagant välja pista, nägusid teha või midagi naljakat öelda ja siis plehku panna, et teised teda taga ajaksid. Ka praegu pistis ta pea nurga tagant välja, ütles midagi naljakat ja ootas, et teised talle järele tormaksid. Ühel õhtul, kui Jack ja Eliza rantšo söögitoas laua taga istusid ja muret tundsid, kuidas võlakohustustega hakkama saada, tuiskas sisse äsja lahtipakitud sametikangasse mähitud Charmian, kõndis uhkeldades mööda tuba ja võidutses: «Kulla mees, eks saa sellest midagi suurepärast! Otsin praegu kaks kupongi.» Pärast tema lahkumist valitses toas pikk ja nukker vaikus, siis pöördus Jack Eliza poole ja ütles vaikselt: «Ta on meie väike laps. Me peame ta eest ikka hoolt kandma.»

Kui Jack oleks jälle läinud lõunameredele või lõbusõidule neljahobuserakendiga või ükskõik kuhu seiklema, oleks Charmian ka praegu olnud ideaalne kaaslane. Jack elas aga nüüd kodus, oli väsinud ja pettekujutlustest vabanenud, ta tahtis küpset naist, kes seisaks kahe jalaga ta kõrval küpsete inimeste maailmas. Ta vajab naist, kes jagaks temaga voodit, keda ta võiks käega puudutada, kui ta muremõtteis keset ööd ärkab.

Kuigi teda ümbritsesid sõbrad ja sugulased ning tal oli sadu tuhandeid imetlejaid, tundis ta end ärarääkimata üksikuna. Ta ihaldas poega — nii võib lihase poja järele igatsust tunda ainult inimene, kes on seadnud sammud surma poole —, keda ta võiks usaldada, kelle tugevatele ja ustavatele õlgadele ta võiks toetuda vanas eas, kes kannaks edasi ta nime ja traditsioone.

Vaatamata «Hundimaja» põlemisele ja vilja kõrbemisele pikal põuasel suvel, osutus 1913. aasta talle kõige vilja-

kamaks. Sel aastal oli ta saavutanud oma karjääri tipu. Neli romaani ilmusid ajakirjades, nende hulgas «Sarlak-punane nuhtlus», milles on juttu sellest, kuidas inimkond pöördub tagasi primitiivse elu juurde, kui katk pühib maa pealt tsivilisatsiooni. Raamatutena ilmusid: «Öösel sündinu», mis sisaldas selliseid põnevaid jutte nagu «Mehhiklane», «Tappa inimest» ja «Kui maailm alles noor oli»; «Põrguline» — jutustus elukutselistest pokist, mis baseerub Sinclair Lewisi süžeel. Kuuekümne päeva jooksul ilmus teineteise järel ka kaks silmapaistvat romaani — «John Barleycorn» ja «Kuuorg». Selline rekordiline teoste arv tekitas kirjastajates imetlust mitte niipalju tema kui inimese, vaid kui loodusjõu vastu.

Saatus, mis võis jagada hävitavaid lööke, kohtles teda veel kord kui oma lemmikut. Aasta hakkas lõppema. Ta oli «Elsinore'i mässu» lõpetamisest väsinud ja vajab elustamiseks värskeid tuuli. Siis lasti San Quentinist vabandusse ta sõber Ed Morrell. Pärast viieaastast üksikvangistust pääses Morrell kartserist ja distsiplinaarsest hullusärgist ning tänu eeskujulikule käitumisele määrati ta vanglas vanemaks. Mitu aastat nägi Jack vaeva, et Morrellile armu antaks, ja lõpuks see tal õnnestus. Jack telegrafeeris: «Soovin õnne ja tere tulemast koju.» Mõlemad mehed kohtusid Oaklandis «Saddle Rocki» restoranis, kus nad kiiresti suurteks sõpradeks said. Nende sõprus oli alanud kirja teel, nagu paljud Jacki sõprussidemed olid alguse saanud. Morrell veetis hulga aega Beauty Ranchis, kus Jack sai vaimutoitu kriminoloogia ja põnoloogia vallas, mis olid teda eluaeg huvitanud — sellest ainevallast oli professor Chaney juba enne Jacki sündimist üht-teist ajalikku kirjutanud. Peatselt hakkas ta tööle oma kaheksanda ja viimase suure romaani «Täherändur» kallal. Romaan on emotsionaalselt jõuline, kui ta kirjeldab kotirii-dest hullusärgkidesse rõivastatud meeste kannatusi, on tunde hell, kui ta jutustab vangide sõprusest nende õhutamise kambreis, ja fantaasiarikas, kui ta räägib nende minevikusündmustest. Romaani kaasahaaravuse, hinge kinnipaneva teadmatuse, lüürilise alatooniga ja sügava humanisuse tõttu võime rääkida «Täherändurist» kui silmapaistvast kirjanduslikust saavutusest.

Teos oli otsekui katarsiseks. Kirjutamine pakkus talle nii suurt rahuldust, et nii vaimne kui füüsiline väsimus tõrjuti tagaplaanile. Nagu kunagi Piedmontis, tundis ta

rõõmu valmis peatükkide ettelugemisest oma külalistele. Noorukile, kes otsis talt kirja teel toetust, vastas ta: «Olen põdenud kuueteistkümnepäevase elutüdimust ja kahekümneaastase oma, tundsin tülpimust, tüdimust ja elu täielikku armetust ka kahekümne viie aastase ja kolmekümneaastaselt, ent ometi ma elan, lähen paksuks ja leian, et naer on terviseks.» Morrell lausub selle perioodi kohta: «Ükskõik mis ta ütles või tegi, kõiges oli tunda tema heasüdamlikkust. Ta võis oma kiitlemistes olla tormakas ja järelemõtlematu, riivata su tundeid, aga sa ei pahandanud ta peale, sest ta ei solvanud sind kunagi isiklikult. Ta oli oma aja armastatumaid inimesi.»

Kuna ta karjäär oli küllalt edukas ja küllalt pikk, kulus üha suurem osa ta ajast oma majanduslike huvide edasisele arendamisele ja kaitsmisele. Ta leppis kokku näitleja Hobart Bosworthiga, et too ekraniseeriks tema raamatuid, mille eest Jack pidi osa tuludest endale saama. Bosworth oli vaevalt tööd alustanud, kui teised filmikompaniid ta jutud röövisid ja need ekraniseerisid. Nii juhtuski, et «Merehundist» jooksis korraga kaks varianti, üks ühel pool ja teine teisel pool tänavat. Autorikaitse ei olnud mitte üksnes segaduses, vaid kohtuotsus oli koguni autori vastu. Kohus leidis, et kui ta müüs materjali ajakirjale avaldamiseks, siis sai ajakiri automaatselt kõik õigused sellele materjalile. Jack koges, et iga ta töö, mis oli kõigepealt ajakirjas ilmunud, kuulus pigem ajakirjale kui talle endale, et piraatlikud filmikompaniid ostsid endale ajakirjadelt autoriõiguse tühistamise eest.

Koos Arthur Traini ja äsja loodud Kirjanike Liiduga võitles ta autoriõiguse eest loomingule, mis on antud ajakirjale avaldamiseks; nad taotlesid selle autoriõiguse seaduse uuesti läbi vaatamist. Sellesse juriidilisse võitlusse, mis kestis mitu aastat, pani ta kõik oma jõuvarud, energia ja rahalised ressursid, ta sõitis New Yorki ja Hollywoodi, palkas advokaate, esines kohtus, saatis välja sadu tuliseid kirju ja telegramme. Olgugi et see pikk ja komplitseeritud lahing toimus kirjanduse arvel, mis ta selle aja jooksul oleks võinud luua, aitas see vähemalt ameerika kirjanike tulevastel põlvvedel saavutada täistulu oma loomingust.

Mais 1914, varsti pärast seda, kui ta oli lõpetanud «Täheränduri», puhkes Mehhikos Villa ja Carranza juhtimisel revolutsioon. Ühendriikide valitsus saatis sõjaväe lahingu-

laevadel vallutama Vera Cruz. 1904. aastast peale, kui tal aeti nurja sõjakorrespondendina töötamine Vene-Jaapani sõjas, ootas Jack päeva, millal ta saaks oma südamesoovi rahuldada. «Collier's» pakkus talle tuhat ükssada dollarit nädalas, lubas peale selle kanda kõik väljaminekud, ning kahekümne nelja tunni pärast sõitis Jack Galvestoni poole ja sealt laevaga Vera Cruz.

Järjekordselt ei saanud temast sõjakorrespondenti... seekord ei olnud sõda, millest kirjutada. Et Ühendriikidel ei olnud kavatsust Mehhikot vallutada ja protektoraati luua, piirduti relvade demonstreerimisega Vera Cruzis. Jällegi kirjutas ta mehiseid artikleid verisest sõjamängust ja Mehhiko armeest, kirjeldas, kuidas Ühendriikide armee Vera Cruz katkypesas korra majja löi ja kuidas revolutsionäärid Tampicos välismaa naftatrustide huvide ründasid. Ligi kaks kuud ajas ta taga sõjauudiseid, kuid kõik, mis ta Mehhikost sai, oli raskekujuline düsenteeria ja mälestus täringumängust, milles ta Prantsuse ja Hispaania korrespondendid ning saatkonna esindajad paljaks kooris. Muidugi sai ta ka hulgaliselt materjali Mehhikoaineliste lühijuttude jaoks, mis teda tõsiselt erutas. Kui «Cosmopolitani» toimetaja asja vastu huvi tundis, hakkas Jack jutte kavandama ja märkmeid tegema.

Düsenteeriast kurnatud, kahvatu ja nõrk, pöördus ta Glen Ellenisse tagasi. Et kiiremini kosuda, läks ta «Roameriga» mõnenädalasele sõidule San Francisco lähel. Ent paranemine võttis aega ja oli küllalt vaevarikas. Kui «Cosmopolitani» toimetaja äsja kavandatud juttude suhtes meelt muutis, leides, et Ameerika üldsus on Mehhikost küllastunud, jättis Jack materjali kus seda ja teist ega kirjutanud enam ühtki sõna. Varasematel aegadel, kui ta oli täis võitlusvaimu, oleks ta oma Mehhiko-jutud valmis kirjutanud ja küllap oleksid ajakirjad need ka vastu võtnud. Kui kavatsetud jutud oleksid olnud niisama head kui «Mehhiklane» — ainuke, mille ta kirja pani —, siis jättis ta nii enda kui ka maailma suurepärasest teosest ilma.

Tervis oli tal ühtelugu halb, üha sagedasemad olid perioodid, mida Cloudesley Johns nimetas vaimse depressiooni perioodideks, kus ta võimas elutahe ta peaaegu täielikult maha jättis. Tsükel oli hakanud kiiremini kulgema. Iga päev tuhat sõna välja pigistada läks tal järjest raskemaks... 1914. aasta sügisel teatas ta siiski oma toimetajale, et on asunud uue romaani kallale, millest pidi

saama kõige mahukam ja grandioossem asi, mis ta iial on kirjutanud, «... ülesehituselt ainulaadsemaid teoseid maailma kirjanduse ajaloos. Võimas kolmik võimsal taustal. Kui ma romaani kavandeid vaatan, olen ma peaaegu valmis uskuma, et see on teos, mille poole ma kogu oma kirjutamisaja jooksul püüdnud olen. See tuleb täiesti värske, hoopis erinev kõigest, mis ma seni olen teinud.»

Selle näivalt tõemeelse veendumuse ja suure innukusega asja juurde asudes — olgugi et tema enda väsimuse ja meeleheite tõttu võis lugu ka nii olla, et ta vaid püüdis nii enda kui ka toimetaja huvi üles piitsutada — hakkas ta kirjutama romaani «Suure maja väike käskijanna», mille juhtmõtteks oli: tagasi maale! Mõeldud oli see maamiljöödi käsitleva romaanina, mille aluseks olid ta ideed eeskujulikust rantšost ja Kalifornia põllumajanduse taastamisest; tegevus arenes armastuse kolmnurgas, mis oli kirja pandud üheksateistkümnendale sajandile omase ülevoolava sentimentaalsusega. Raamat oli niivõrd kunstlik, ülepingutatud ja liialdatud, et hämmastunud lugeja ei suuda mõista, kuidas sellised vildakad mõtted võisid üldse Jack Londonile kuuluda.

Ainult mõned kuud tagasi oli ta lõpetanud «Täheränduri» ja sellised esmaklassilised jutud, nagu «Nõrgamõistuslike varjupaigas räägitu», mille tegevus toimub närvihaiglas, mis paiknes Hilli rantšo naabruses, ja «Jälgedest lõunas», mis on jõuline ja veenev jutustus proletariaadist. Ta eneseusaldus ei olnud teda küll maha jätnud, ta polnud kaotanud ka oma keskendumisvõimet ja enesevalitsemist, endiselt tundis ta loomisrõõmu, kuid see võimas mehhanism, milleks oli Jack Londoni aju, hakkas väsima ja oma haardeulatust kaotama, pärast seda kui oli neljateistkümne aasta jooksul loonud nelikümmend üks raamatut.

Kuigi Joan oli teda eelmisel aastal valusalt solvanud, püüdis ta veel kord otsustavalt oma tütarde poolehoidu võita. Kui Joan, kes oli äsja jõudnud keskkooli kõrgemasse astmesse, saatis talle omakirjutatud näidendi, tundis Jack selle üle niisama suurt rõõmu, nagu oleks ta ise millegagi valmis saanud. «Mulle meeldib näidend üliväga ja ma suudan vaevalt uskuda, et olen tütre isa, kes on juba nii suur, et suudab kirjutada sellise näidendi.» Tema isiklikes ja ärilistes kirjades järgnevatel kuudel kajastub tema uhkustunne selle üle, et tal on tütar, kes õpib juba keskkooli kõrgemas astmes.

Ta tegi tulevikuplaane ja läks siis Piedmonti, kus ta alandlikult esitas oma plaanid Bessie'le. Kui Bessie lubab lastel teda rantšos külastada, et nad isaga uuesti tutvaks saaksid ja temaga koos mööda rantšoteid ratsutades seda armastama hakkaksid, siis muudab ta testamendi, mille järgi pärast tema surma kõik Charmianile läheb, ja jätab varanduse tütardele. Rantšo ühte eraldatud nurgakesse ehitab ta Bessie'le maja, et ta saaks tütardega koos olla. Ta võib tulla koos nendega igal ajal ning olla kindel, et Charmian ei sega... Ta teeb kõik, mis Bessie tahab, absoluutselt kõik, kui ta ainult annab talle tagasi ta kaks tütart. Bessie ei lasknud end ahvatleda.

Mõne päeva pärast kirjutab Jack otse Joanile: «Joan, annan sulle sinu ea kohta raske ülesande lahendada, ja väga võimalik, et lahendades seda ülesannet, mis ma nüüd pühapäeva õhtul sinu õlgadele veeretan, teed sa vea, otsustades jääda väikeseks inimeseks väikeses maailmas. Sa teed selle vea, sest kuulad oma ema, kes on väike inimene selle maailma ühes väikeses nurgas ja kes naiselikust kadedusest teise naise vastu tahab ohverdada sinu tulevikku. Pakun sulle parimat maailmas, sellist elu, teadmisi, tegutsemisi ja mõtteid, mis kajastuvad maailmas kaugele jõudnud inimeste elus.»

Järgnes mitu ärevat ja anuvat kirja. Tükk aega Joan vaikis. Viimaks kirjutab ta isa pealekäimisel ühelehekelise kirja, kus ta teatas, et on oma ümbrusega täiesti rahul, et tal ei ole mingit soovi seda muuta, et ta jääb alati oma ema juurde, et talle ei meeldi isa arvamused Bessie'st, keda ta armastab kui head ema. Joan palus, et see jääks viimaseks neist hirmsatest kirjadest, mida isa on sundinud teda kirjutama. See kirja lõpp oli tegelikult jumalagajätt.

Kui Charmian püüdis teda vabastada «filosoofilistest hulkuritest», keda ta ilmast ilma oma rantšos pidas, siis vastas Jack talle südamepõhjast tuleva karjega: «Tunniajaline vestlus Strawn-Hamiltoniga pakub mulle rohkem siirast rõõmu, kui seda kõik saamatud itaalia töölised mulle kunagi pakkuda on suutnud. Tema tasub omal viisil. Jumala eest, töölised ei ole seda kunagi teinud. Palun pea meeles, et rantšo on minu mure. Igasugused töölised, kes siit rantšost läbi on käinud, on läinud mulle tuhat korda rohkem maksma kui see mõni suutäis ja magamisase, mis ma vaestele hulkuritele olen ohverdanud. Materiaalne

väärtus on siin tühine, mis ma annan, see tuleb puhtast südamest. Mul ei ole just eriti palju õrnemaid tundeid oma ligimeste vastu alles jäänud. Kas pean ka neist loobuma?»

Charmian oli tihti pahur ja tujust ära, segas vahele Jacki asjaajamistesse rantšos, õpetas, missuguseid puid maha võtta, missuguseid mitte, takistas töötamist, kurtes, et ei ole terve öö magada saanud, sest kannatab unepuuduse all, ja ei tahtnud, et töölised, kes tulid kell seitse, tuleksid enne kella üheksat, sest nad ajavad ta üles. Kui Jack kinnitas, et meestel on vaja tööd teha, võttis ta oma voodiriided ja läks küüni magama. Löödult andis Jack meestele käsu majast eemale jääda, kuigi nad peaksid käed rüpes istuma... kuni hommikuni, millal ta kella viie ajal üle põldude minnes leidis oma naise heinakuhjas noore külalisega päikesetõusu jälgimas.

Kunagi süüdistas ta Bessie Londonit, et too on armukade, riietub maitsetult ja on halb perenaine. Saatuse pilkena olid samad iseloomujooned ka Charmianil. Ta ei püüdnudki olla perenaine või majapidamist korraldada; jaapani teenijad tegid kõik ja tema oli lihtsalt külaline oma kodus. Kui saabusid külalised, juhatas Jack või Nakata neile kätte toad. Üks naiskülaline rääkis, kuidas Jack oli kimbatuses, sest ta pidi daamidele kätte juhutama isegi tualetiruumi, kuna Charmian ei teinud endale uustulnukate pärast mingit muret. Kui Bessie ei teinud naistest välja, kui nad end just Jackile kaela ei riputanud, siis Charmian oli armukade igale naisele. Harva võis ta minna kuhugi ilma Charmianita; kui nad olid külas, siis mängis ta laialisaatmise mängu, nagu seda kutsusid teised naised, kes asja jälgisid. Ainult kaks minutit võis Jack võõra daamiga vestelda, arutasid nad siis kas või eelseisvaid valimisi; selle aja lõppedes segas Charmian vahele oma tunnetest ülevoolava monoloogiga.

Kord saatis tema sekretär Jack Byrne talle Los Angelesse telegrammi, lisades lõppu teate, et keegi naine, kelle perekonda Jack juba aastaid tundis ja armastas, tahab temaga kokku saada. Charmian käskis Byrne'il selle osa telegrammist välja jätta, sest ta saatvat hiljem ise niikuinii Jackile telegrammi ja teatavat talle siis sellest. Seda telegrammi ei saadetud iialgi ära. Charmian võis ennast kas või surnuks töötada, kuid ei lubanud Jackil kunagi ametisse võtta naissekretäri. «Ma ei lase siia kedagi,»

ütles ta, «seda asja ei või kellelegi usaldada.» Alles kui Johnny Milleri ema suri ja tema teine abikaasa Jack Byrne ilma tööta jäi, võis Jack endale võtta alalise sekretäri, keda ta nii hädasti vajas.

Charmian sai New Yorgist telegrammi, milles teatati: «Jack veedab oma aja ühe naisega, kes elab Van Cortlandti hotellis Forty-Eight Streetil. Amy.» Jack oli rahutu, tundis end õnnetuna ja otsis seiklusi teiste naistega. Aastate eest oli ta Charmianile kirjutanud: «Lubage mul jutustada väikesest seigast, mis näitab, kui kergesti minus seksuaalne külg võimule pääseb.» Ent tema juhuslike vahekordade põhjuseks näis olevat rohkem abielusidemete katkemine kui kaasasündinud ohjeldamatus. Ta oli truu Bessie'le kuni abiellumiseni, ent nende füüsiline sobimatus viis nad lahku. Ta oli Charmianile üheksa aastat truu, kuid ühist vaimset kõlapinda leidmata jooksis nendegi abielu karile.

Kuigi ta oli mõnikord joonud, et oma perioodilistest depressioonimeeleoludest üle saada, jõi ta enamasti seltskonna pärast, enda lõbuks ja meelelahutuseks. Nüüd hakkas ta kõvasti jooma, mitte et lõbu saada, vaid et valu vaigistada. Harva oli ta joonud rantšos, nüüd juhtus seda sageli. Ei piisanud ühest õhtupoolikust, vaid kolm, neli korda nädalas rakendas ta hobused ette ja sõitis Santa Rosasse. Ira Pyle räägib, et nüüd ei vaielnud ta enam mõnu pärast; ta sai vihaseks, lõi rusikaga letile, väljendas oma põlgust inimeste vastu, kes oma vaidlustes ei lähtunud loogikast, vaid isiklikust huvist. Välja arvatud pummeldamised noore austripiraadina, võis ta hiljem napsi teha või ka tegemata jätta. Alles aasta tagasi, kui ta aurikul «Dirigo» ümber Kap Hoorni ärireisilt naasis, oli ta Baltimore'is pardale võtnud tuhat raamatut ja trükist, mida ta uurida tahtis, ja nelikümmend gallonit viskit. «Kui me Seattle'is randume, siis on mul kaks tuhat raamatut läbi uuritud või nelikümmend gallonit viskit ära joodud.» Laevalt lahkudes oli tal tuhat raamatut annoteeritud, viski seisis aga puutumatuna. Nüüd aga oli kõik muutunud. Nüüd pidi ta jooma viskit, et lüüa surnuks pikki tunde, et suuta neid vähegi taluda. Haigus pani teda jooma, joomine tegi ta haigeks. Vaimne väsimus ja depressioon pani teda jooma, joomine väsis ja rusus teda. Ta ei olnud enam terve, ei olnud noor, tal ei olnud endist värskust ega rõõmu, ja kuna ta töötas väga pingsalt, käis kvart šoti viskit päevas üle

jõu. Varem olid inimesed näinud teda joomas, nüüd nägid nad teda joobnuna.

Tänu sõpradele ja ärikaaslastele muutus ta ellusuhtumine üha kainemaks. Kaks sõpra, kes ta rantšos viinamarjamahla maitseid, soovitasid asutada kompanii selle turustamiseks. Nemat annavad raha, Jack oma nime ja viinamarjad. Ei läinud kaua aega, kui nad juba olid esitanud kohtule hagi, et Jackilt kolmkümmend üks tuhat dollarit välja nõuda. Pärast seda kui ta oli kulutanud kolm tuhat viissada dollarit, et «Merehundi» dramatiseerimise õigust tagasi saada, ja andnud oma parimad jutud filmikompaniidele, teatasid režissöörid, et kasumeid pole ja tal pole midagi saada. Ta ostis hiljaaegu asutatud Oaklandi laenu- ja hüpoteegikompanii «Fidelity» aktsiapaki, mille pärast tal tuli kaks aastat kohtus käia. «Börsitehing, valge mängumark laual või loteriipilet» ei toonud talle kunagi õnne.

Kõige rängema hoobi andsid talle Ninetta ja Edward Payne, keda ta veel praegugi majanduslikult toetas. Nad õhutasid naabreid alla kirjutama petitsioonile, et keelata tal teise tammi taha ülespaisutatud vee kasutamist, sest see pidavat vee ära juhtima jõest, mis nende kodu kõrvalt mööda voolas. Jack oli selle tammi ehitanud talviste vihmavete vaoshoidmiseks. Kuigi teised naabrid ei paistnud oma vee kaotamise üle muret tundvat, viisid Ninetta ja Edward Payne oma tahtmise siiski kohtuga läbi.

Jackini jõudsid kuuldused, et mõned sõbrad, kes talt ühtelugu raha laenasid, rääkisid seljataga, et ta teenib seda hõlpsasti ja et nad oleksid lollid, kui nad ei aitaks tal seda kulutada. Isegi George Sterling, kellele ta äsja oli mittevajaliku süžee eest sada dollarit saatnud, sest ta teadis, et Sterling on kitsikuses, kritiseeris Jacki, et viimane oma sulge «Hearsti kulla» eest müüb. Varasematel aastatel oli rahategemine läinud lihtsamalt ja oli talle ka rohkem rõõmu valmistanud. Saamatusele, laiskusele ja silmakirjalikkusele oli ta seni lohutavalt käega löönud kui mees, kellele inimsoo halvimadki küljed teadmata polnud. Nüüd, kus meeleheide ja haigus teda üha enam vaevas, mõtles ta kibestunult, kuidas kuritarvitati ta heldust selal, kui ta oma vaest aju vaevas, et avitada neid, kes teda teotasid.

1915. aasta veebruaris, pärast külmi ja kõledaid kuid sõitsid nad Charmianiga Havaile. Siin soojas päikesepais-

tes paranes ta tervis igapäevase ujumise ja ratsutamisega sedavõrd, et ta võis alustada uue romaani «Saarte Jerry» kirjutamist. See on Jack Londoni viimaseks teoseks, kus on veel tunda tema loomingulist sädet. «Luban teile juba ette, et Jerry oma harukordses värskuses erineb kõigest sellest, mis seni ilukirjanduses on ilmunud; ta ei ole harulduseks mitte üksi koerajuttude hulgas, vaid ilukirjanduses üldse. See on värske, elav ja uudne materjal ning koera psühholoogiast võivad mõnu tunda nii need, kes armastavad koeri, kui ka psühholoogid.» «Saarte Jerry» on meeldiv lugu koera seiklustest Uus-Hebriididel. Jack istus avaras kimonos lahtisel verandal laua taga, kust avanes vaade palmidega ääristatud laguunile, ja ta mõtted rändasid tagasi lumega kaetud Alaskale, tagasi Buckile jutust «Looduse kutse», koerale, kes tegi temast kuulsuse. Hea oli mõelda nendele ja neist kirjutada, nad olid truud loomad.

Suveks sai «Saarte Jerry» valmis ning Jack naasis Glen Ellenisse. Russian Riveri ääres Boheemlaste salus pidas boheemlaste klubi oma lustakaid olenguid. Siin kohtas ta hulgaliselt oma kunstnikest sõpru, kaitses sotsialismi defitismi vastu, ujus jões ja jõi kõvasti. Pärast lustakaid loenguid võttis ta Sterlingi, Martinezi ja veel mõned tuttavad endaga kaasa rantšosse, kus joomine jätkus. Tema ureemia ägenes, aga ta ei tahtnud joomist nii kauaks maha jätta, et haigusest paraneda. Tollal töötas ta ainult filmistsenaariumi «Lugu kolmest südamest» kallal. Selle tühise ajaviiteloo eest oli «Cosmopolitan» talle pakkunud kakskümmend viis tuhat dollarit. Tal oli hea meel, et pääses tõsisest mõtlemisest ja viskas oma päevaks ettenähtud tuhat sõna poolteise tunniga valmis.

Ta armastas nüüdki naerda, ent harva võis teda näha lõbusana ja ta lõbusus oli teeseldud. Finn Frolich rääkis: «Oma endistest meelelahutustest oli ta loobunud, ta ei maadelnud, ei mänginud, ei ratsutanud hobuse seljas mägedes ringi. Ta silmadest oli kadunud sära.» Ta ei vaielnud enam, et kuulda midagi uut, et vaimukuste vahetamisest rõõmu tunda. Ta vaidles, et võita, ja mõnigi kord noris tühjast tüli. George Sterling laitis maha Upton Sinclairi kavatsuse külastada Beauty Ranchi, sest Jack ei olnud enam see, kes ta oli varem.

Ainsat rõõmu ja rahuldust pakkus talle veel rantšo. Kuigi mehed, kes rantšos töötasid, talle enamasti mee-

härmi valmistasid, ei kaotanud ta kunagi usku maasse. «Kuulun niisuguste farmerite hulka, kes tuhnivad majanduslike väärtuste otsinguil läbi kõik raamatud, et seejärel tagasi pöörduda maa kui kogu meie majanduse allika ja aluse juurde.» Ta haris uudismaad, kasvatas uusi kultuure, laiendas niisutussüsteemi, püstitas uusi kivehitisi karja jaoks. Joe Kingile, kellele ta kuus aastat tagasi edasikabuse publitseerimiseks raha andis ja kelle amnesteerimist ta ikka veel taotles, saatis ta San Quentini vanglasse kirja, milles ütles: «Lõpetasin sigala ehituse, mis peaks tähelepanu äratama igas inimeses Ühendriikides, kes on sealiha tootmisest huvitatud. Säärast sigalat ei ole varem kunagi ehitatud. Selle tegemine läks mul maksma kolm tuhat dollarit, kuid juba tema juures tarvismineva tööjõu pealt hoian kokku kaksteistkümmend protsenti. Mul on rantšos ainult registreeritud sead. Varsti kavatsen ehitada tapamaja koos külmhoonega.»

Ta ei liialdanud oma sigade paleega, nagu sigalat varsti nimetati. Iga seapesakonna jaoks oli oma siseruum ja välisõu kahe veekraaniga. Forni oli sigala ehitatud ringikujulise, keskel oli kivihoone sööda hoidmiseks. See oli kunstitöö, arhitektuuriliselt laitmatu. Ta kavatses Forniga ehitada lehmade jaoks ka ringikujulise loomalauda, mis oleks niisama vastupidav ja tööjõudu säästev. «Cosmopolitani» toimetajale kirjutas ta: «Rantšo on mu silmatera, palun seda meeles pidada. Tahan, et mu töö kannaks vilja ja vilja ta kannab, mis ühel päeval raamatutes kajastub.»

Tema mõttes küpses tasapisi idee mustermajandi edasiseks arendamiseks. Ta rajab valitud liikmeskonnaga ühismajandi. Ta praagib välja halvad töölised ja võtab tööle ainult neid, kes maad armastavad ja aususe poolest välja paistavad. Igale töölisele ehitab ta üheperekonnaelamu, avab kaupluse, kust saab osta kaupu nende tegeliku hinna eest, ja kooli tööliste lastele. Mustermajandi perekondade arv sõltub ainuüksi sellest, kui palju maa toita suudab. «Minu palavaim soov on, et kuue-seitsme aasta pärast suudaks rantšo ennast ise majandada.» Ta ei tahtnud mingit kasumit, mingit tagasilaekumist oma veerand miljoni dollariselt kapitalimahutuselt, ta tahtis ainult omadega välja tulla, luua tõelise tööliste ühismajandi, keda ühendab armastus maa vastu.

Teda seiras ebaõnn, mis tõmbas ta plaanidele üsna varsti kriipsu peale. Kuigi ta oli käinud Kalifornia ülikooli

põllumajandusteaduskonnas sigala suhtes nõu küsimas, said kõik ta registreeritud sead kivipõranda tõttu kopsupõletiku ja surid. Ta auhinnatud lühisarveline pull, karja alustugi, libises karjataras, kukkus, kaevus sarvega maasse ja murdis kaela. Angoora kitsekari langes epideemia ohvriks. Šiiri täkk, kes oli toonud talle mitmed esimesed auhinnad ja kes oli talle niisama kallis kui inimene, leiti põllult surnuna. Kapitali paigutamine šiiri hobustesse osutus üldse veaks, sest karvaste jalgade tõttu oli neid raske talvekuudel puhastena ja töökorras pidada. Otsustamine suurte veohobuste kasuks oli samuti eksitus. Neid asendasid kergem rakend ja traktorid. Sada nelikümmend tuhat eukalüptipuud, mis pidid kasvama ja talle kahekümne aasta pärast varanduse tooma, osutusid korraga kasutuks, sest huvi tšerkessi pähkli vastu oli kadunud. Jäi ainult üle neid põletuspuudeks tarvitada.

Ta oli löödud, teadis, et on löödud, ei tahtnud aga seda endale tunnistada. Kui keegi oleks ta juurde tulnud ja öelnud: «Jack, rantšo on kulukas ebaõnnestumine, ning juba iseenda pärast jäta ta kus seda ja teist,» oleks ta hüüdnud: «Ma ei suuda!» nagu siis, kui talle soovitati loobuda «Snarkist». Et rantšot säilitada, tuli rohkem raha teenida ja tuhat sõna päevas välja pigistada. Kirjutamine, mis oli olnud vereks ta soontes ja õhuks kopsudes, oli nüüd talle mürgiks. «Ainuke põhjus, miks ma kirjutamist jätkan, on see, et ma pean. Kui ma ei peaks, ei kirjutaks ma enam ühtki rida. Mõtlen seda tõsiselt.»

Mitte ainult tema polnud väsinud oma tööst. Väsisid ka kriitikud ja lugejad. Lõpetanud «Loo kolmest südamest», kirjutas ta: «See on juubeliügu. Selle valmisaamisega pühitsen ma oma neljakümnendat sünnipäeva, oma viiekümnendat raamatut ja kuueteistkümnendaastast kirjutamispraktikat.» Mõni päev hiljem nurises ta: «Ma ei ole ilmatu aeg näinud mõnda oma raamatut hästiminevate teoste hulgas. Kas teised autorid kirjutavad paremini kui mina? Võib-olla on lugejad minust tüdinanud?» «Kuuorg» oli viimane raamat, mis võeti soojalt vastu. Kuigi «Tugevate jõud» tema parimaid proletaarseid ja prohvetlikke jutte sisaldab ning teda mitmekülgselt andeka kirjanikuna näitab, vaadati sellele väljaandele kui järjekordsele Jack Londoni jutuvalimikule. Üksikule sõbralikule arvustajale kirjutas ta: «Te olete ainus mees Ühendriikides, kes «Tähe-

rändurist» vähegi hoolib. Teised arvustajad ütlesid, et «Täherändur» on mul järjekordne tuntud lugu täis ürgset pusklemist, kaelani täis verd ning liiga kole, et seda võiks lugeda naised, ja liiga kole lugemiseks ka meestele, degenerandid välja arvatud. Kui mu jutud on julmad, siis on seda ka elu. Arvan, et elu on jõuline, mitte julm, ning ma püüan, et minu jutud oleksid niisama jõulised kui elu ise.»

Tal oli «Cosmopolitaniga» leping sõlmitud, mille alusel ta pidi ajakirjale andma kaks romaani aastas, kuid nõrgenev hiiglane oli nüüd sedavõrd käsist-jalust seotud, et tema sekretär Byrne kirjutas ühele mehele, kes oma uue idee teostamisel Jacki kaastööd soovis: «Mis laadi tööd ta nüüd tegema peab, selle kohta annavad talle näpunäiteid tema kirjastajad, kellega teda seob leping mitme järgneva aasta peale.» Kahekümne nelja aastase tõi ta ajakirjadesse uut elu, andis endale ise reegleid. Nüüd aga vastas ta ühele kirjanikuks pürgijale: «Kui soovite kirjutada ajakirjadele, siis peate kirjutama seda, mida ajakirjad soovivad. Ajalehed mängivad oma mängu. Kui tahate kaasa lüüa, peate mängima nende moodi!»

Ta ei olnud enam võimeline võitlusse astuma. Ühele Kalifornia väikelinna keskkooli naisõpetajale, kes talt korruptiivse poliitilise masinavärgi vastu kirja teel abi palus, vastas Jack: «Kaunike hulk aastaid on möödunud sellest, kus ma lahingusse kargasin, et poliitilisi asju õigeks seada, et kõik mehed ja naised ausa kohtlemise osalisteks saaksid. Tunnen end tõepoolest veteranina, kui ma pikkadele võitlusaastatele tagasi mõtlen. Ma pole küll just löödud veteran, kuid erinevalt verivärskest nekrutist ei looda ma enam vaenlase positsioonile tormijooksu ette võttes seda juba järgmisel koidikul vallutada. Olen veteran, kes ei looda enam näha, millega võitlus lõpeb ega tee ka enam ennustusi võitluse lõpu tähtaegade suhtes.» Ühele teisele sõbrale, kes tahtis, et ta kaasa lööks ühises rünnakus religiooni vastu, ta kirjutas, et «religiooni vastu peetav lahing näib nii kaugena, nii väikese ja unustuse hõlma vajunud lahinguna, mida ikka veel peetakse kuskil maailma salasopis. Arvan, et võitlete vastastega, kes intellektuaalselt on juba löödud.» Mary Austinile, kes talle kurtis, et tema kõige õnnestunumaid töid ei mõisteta, vastas ta roidunult: «Minu südame ja pea parimad püüded ei kutsunud tegelikult ühegi lugeja juures tuld esile ning

ma ei muretsse selle üle. Jätkan oma teed, rahul sellega, et nüüd imetletakse mind täisverelise brutaalsuse ja mitmete teiste asjakeste pärast, mis hoopiski pole mu tööle tõsiselt omased. Need, kes istuvad omaette, peavad omaette istuma. Niipalju kui mäletan, on kõigi aegade prohvetid ja nägijad olnud sunnitud omaette istuma, välja arvatud juhud, kus nad kividega surnuks visati või tule-riidal ära põletati.»

Ta tõmbus oma tööruumi tagasi nagu haavatud grisli, kes oma koopasse tõmbub, et haavu lakkuda. Kui ta hakkas on austajatelt «Suure maja väikese käskijanna» pärast solvunud, vihaseid ja pettunud kirju saama — need, kes ajakirjanumbrid tulles pildunud olid, anusid teda jälle maa peale tagasi tulema —, andis Jack neile vastu kui nõelast torgatu: «Lubage mul teile pikemata öelda, et olen pagana uhke väikese käskijanna üle.»

Mida aga keegi peale Eliza ei teadnud, oli see, et Jacki piinas hirm hulluks minna. Tema aju oli töötamiseks ja loomiseks liiga kurnatud ning ometi pidi ta kõik oma elupäevad kirjutama. Ta kartis, et tema mõistus lakka-matu ja ränga surve all üles ütleb, ning seda hirmu süvendas veelgi tema veendumus, et ta ema polnud täie aruga. Ikka ja jälle palus ta: «Eliza, tööta, et sa mind vaimuhaiglasse ei pane, kui ma hulluks lähen. Tööta!» Ka Eliza ei suutnud tema hirmu vähendada. Iga kord pidi ta Jackile pühalikult kinnitama, et ta teda avalikku vaimuhaiglasse ei pane, vaid ise tema eest hoolt kannab.

Jack klammerdus veel ainult ühe lootuse külge: leida küps, tõeline naine, keda ta võiks armastada, kes ka teda armastaks ja talle poja kingiks. Ta teadis, et Charmian ei saa talle kunagi kinkida poega, keda ta nii väga ihaldas. Ta oli nii nukker selle üle, et tema, kes oli trükitud lehekülgedel nii ohtralt inimkujusid loonud, läheb nüüd last saamata vastu oma surmale, et töötas «saada poja, mitte hoolides, missugusel moel ta selle saab. Ta läheb ja leiab naise, kellelt saab poja, ning toob ta rantšosse.» On küllaldaselt tõendeid, et ta leidis naise, keda otsis, et ta seda naist sügavasti armastas ning et see ka teda armastas. Ta ei viinud oma otsust aga kunagi täide. Ta ei suutnud end nii kaugele viia, et Charmianile haiget teha. Ta oli tema vastu leebe, nagu ollakse leebe lapse vastu, ta jätkas tunnetest õhkuvate pühenduste kirjutamist nende

oma raamatute eksemplaridele, mis olid määratud Charmianile... sest viimane oli talle aastaid seltsiks olnud ning Jack oli täis tänumeelt.

Charmian oli üpris rõõpast väljas ja närviline. Ta teadis, et mees pole talle truu, et teda tõsiselt ähvardab mehe kaotamise oht. Oaklandis liikusid kuuldused lahkuminekukohta. Charmian kannatas kestva unepuuduse all ning rääkis rantšos igäühele, et Jacki surmale järgnenud ööl magas ta esmakordselt pärast paljusid kuid.

Jack teadis, et ta on ummikus. Oma hingeahastuses jõi ta alalõpmata. Tema kirjatöö oli nüüd vaevalt midagi rohkemat kui kord nii jõulise organismi refleksi. 1915. aastal avaldas ta peale «Suure maja väikese käskijanna» vaid ühe lühijutu — «Hüperboreaalne pruul», kusjuures nii üks kui teine olid kirjutatud juba aasta varem. 1. detsembril 1914 kirjutas ta: «Eile lõpetasin oma viimase romaani «Suure maja väikese käskijanna», homme hakkavad kavandama oma järgmist romaani, millele arvan pealkirjaks panna «Kaaneta kast».» See raamat jäigi kirjutamata. «Mõrvabüroo» jättis ta pooleli kui lootusetu asja.

Lootes, et päike veel kord ta haiguse terveks ravib, sõitis ta 1916. aasta jaanuaris koos Charmianiga Havaile. Päril oma karjääri alguses oli ta eksalteeritult hüüdnud: «Sotsialism on suurim, mida kogu maailmas leida võib!» Alles kuu aega tagasi oli ta alustanud oma kirju sõnareaga «Kallis seltsimees» ja lõpetanud «Revolutsiooni nimel Teie...». Alles mõned kuud tagasi oli ta kirjutanud tulise sissejuhatuse Upton Sinclairi antoloogiale «Hüüd õigluse järele», mis oli maailmas esineva «ebaaususe, julmuse ja kannatuse» hukkamõist. Ta polnud lasknud sõprade või mitteusaldusväärsete tööliste poolt sooritatud pettustel kõigutada oma usku sotsialistlikku riiki. Veelgi sõjakamalt kui varem uskus ta sotsialismi majandusfilosoofiat ja inimlikku loogikat. Ta oli aga inimkonna suhtes täis kibedust selle letargia pärast, mis ei lasknud ahelaid minema heita. Laeval oma kajutis istudes ta kirjutas: «Astun sotsialistlikust parteist välja seepärast, et tal pole küllaldaselt tuld ja võitlusvaimu ning et ta on klassivõitlusest irdunud. Olin algselt vana, revolutsioonilise, kindlalt oma jalgadel püsti seisva, võitleva sotsialistliku tööerakonna liige. Klassivõitluse vaimus kasvatatuna arvan, et tööliklass võib end vabastada võitluse teel, kui ta milalgi ei kaota monoliitsust, kui ta kunagi ei lähe kokku-

leppele vaenlasega. Et aga sotsialism Ühendriikides kaldub viimastel aastatel aina rahumeelsuse ja kompromissi poole, siis leian, et mu meel keeldub minu edasist partei liikmeks jäämist kauem heaks kiitmast. Seepärast esitangi avalduse väljaastumiseks.»

Ta oli sotsialismiürituse heaks palju ära teinud ning ka sotsialism oli palju ära teinud tema heaks. Et ta arvas end parteist lahku löövat rohkem vasakule suundumiseks, see ei muuda asja. Oma väljaastumisega pärast viisteistkümmend aastat kestnud lojaalset koostööd andis ta parteile ränga hoobi ja endale surmahoobi. «Martin Edenis» laseb ta Brissendenil Martinit hoiatada, et tal oleks parem end sotsialismiga tugevamini siduda, sest muidu ei jääks tal edu saabumisel enam elumõtet. 1912. aasta detsembris vastas ta ühele austajale: «Nagu ma «John Barleycornis» ütlesin, olen mina ise Martin Eden. Martin Eden suri, sest ta oli individualist, mina elan seepärast, et olen sotsialist ja evin sotsiaalset teadlikkust.»

Sedapuhku ei ravinud Havai ei tema hinge ega ihu. Ta kirjutas «Jerry venna Michaeli», mõned jõuetud jutukesed Havaist ja alustas tööd romaaniga Cherry-nimelisest Euraasia tütarlapsest, mida ta aga kunagi ei lõpetanud. Ta jõi kõvasti, et oma kindlusetust ja õnnetut olekut viinasse uputada... kuid nad ei tahtnud kuidagi uppuda. Kui ta Glen Ellenisse naasis, tundsid ta sõbrad teda vaevalt ära. Eliza ütles, et ta polnud enam see mees, kes ta oli varem olnud. Ta oli paksuks läinud, pahkludest paistes, tema nägu oli tursunud, helk ta silmis oli kadunud. Tema, kes alati oli olnud nii noorusliku välimusega, näis nüüd oma east aastaid vanemana. Ta oli pahur, julgusetu ning kannatas ühtelugu. Ainult puhuti kutsus ta vanu sõpru rantšosse külla, et neid lõunalauas pardiga kostitada. Teelt hälbinuna ning tašakaalu kaotanuna nähti teda purjuspäi Oaklandis, kus ta avalikes paikades skandaalitses.

Varsti pärast naasmist läks ta Bessie poole Piedmonti, sest lõpuks oli ta jõudnud arusaamisele, et ta oli olnud julm, et oli lapsed kaotanud omaenda süü läbi. Ta palus kaks väikest varalist annetuskirja, mis pidid alles mitme aasta pärast kehtima hakkama, endale tagastada, pakkudes selle eest kaks korda suuremat igakuust toetusraha. Bessie nõustus. Kunagiste abikaasade kokkusaamine oli õrn ning Jack ütles: «Kui sul mind kunagi tarvis peaks minema,

olgu ma kas või teises maailma ääres, tulen ma su juurde tagasi.» Bessie vastas: «Ma ei arva, et mul sind kunagi vaja oleks, Jack, aga kui see juhtuma peaks, siis saadan ma sulle sõna.»

Peale Eliza oli vaid üks inimolevus, keda Jack armastas ja täielikult usaldas. «Nakata, kuus või seitse aastat oled sa minuga koos olnud kõik päevad ja ööd. Sa oled minuga koos olnud igas ohus, mida ma kuskil maailmas olen kohanud. Torm ja vägivaldne surm on sinu ja minu kogemustes tavalisteks asjadeks olnud. Mäletan tormi, kus sa mind üllalt abistasid. Mäletan tõvetunde, kus sa mind põetasid. Mäletan naljatamistunde, kus sa naersid koos minuga ja mina naersin koos sinuga.» Nakata, kes «här-rast» lahkus, et Honolulusse stomatoloogiat õppima minna, vastas: «Teie andsite mulle peavarju ja toitsite mind, teie olite terve öö ülal, et mind päästa, kui ma abitult kalamürgituses olin. Teie kulutasite oma väärtuslikku aega ning õpetasite mind lugema ja kirjutama. Teie tutvustasite mind oma külalistele ja sõpradele kui oma sõpra ja poega. See kaunis vastastikune suhtumine sai teoks teie suuremeelse südame läbi.» Nõnda leidis Jack oma jaapani teenri Nakata näol oma ainsa poja ja ainsa pojaarmastuse, mida ta tunda sai. Kui Eliza talle ütles: «Jack, sa oled kõige üksildasem mees kogu maailmas. Neid asju, mida su süda ihaldas, pole sul kunagi olnud,» küsis Jack vastu: «Tont võtaks, kust sina seda tead?»

Ta oli ikka öelnud, et soovib lühikest ja lustakat elu. Ta tahtis üle kaasaegse taevakaare tormata kui valge tulejutt, mis oma mõttekujutused viimasesse kui ühte inimhinge põletab. Ta tahtis tugevasti ja heledalt loita ja iseennast lõpuni põletada, kartes, et surm võib teda ootamatult oma haardesse võtta, kui veel üks dollar on kulutamata või mõni idee edasi andmata. Tema ja George Sterling olid alati olnud ühel nõul, et nad kunagi ei jää omaenda laiba sisse kükitama, vaid kustutavad ise oma eluküünla, kui töö on tehtud ja aeg on täis saanud.

Oli veel raamatuid, mida ta soovis kirjutada — tema romaan «Kristus», tema autobiograafia «Meremees sadulas» ning jutustus «Kaugeim distant», mis pidi käsitlema päevi, kus meie planeet külmaks muutub. Kui Jack alles täies jõus oli, polnud ükski raamat küllalt suur, et endasse ära mahutada kõike seda, mis autoril oli antud asja kohta öelda. Ka polnud tema viiskümmend raamatut suured kül-

lalt, et neisse kütkendada kogu seda jõudu, mida ta endas tundis. Kuid ta oli väsinud. Kui ta oma tööruumis möödus ridamisi asetatud valgetest kastidest, milles tal oli märkmeid veel paljude juttude jaoks, ütles ta endale veel kord, et ta pole enam verivärske nekrut, vaid veteran, kes teab, et vaenlase positsiooni ei vallutata koidikul ega ka terve sajandi koidikute kestel.

Ta oli oma võitluse võidelnud, oli oma osa andnud, oli öelnud, mis tal öelda oli ja oli oma puhkuse ära teeninud. Ta oli palju kordi eksinud ning arvutute meeletustega hakkama saanud, kuid lõpuks tundis ta rahuldust teadmisest, et need olid suured meeletused. Ta polnud elus kunagi «väikesel viisil» kaasa mänginud. Oli kätte jõudnud aeg teha ruumi noorematele meestele, kes ülespoole pürgisid. Nagu elukutselistel poksijatel, kellest ta oli kirjutanud, muutusid temalgi jalad nõrgaks, tema võhm oli läinud ning ta pidi teed andma nendele, keda ta sageli oli nimetanud «kustumatuks ja vastupandamatuks nooruseks, nooruseks, kes peab saama oma tahtmise ja kes iial ei sure».

Ta mõtiskles, kui naljakas see on, et inimesed saavad tuntuks selle läbi, mille eest nad hoopiski seisnud pole. Kriitikud heitsid talle ette hingelisuse puudumist — temale, kelle kõik teosed olid filosoofiast ja inimesearmastusest läbi imbunud. Ta oli alati kirjutanud nii, et kõlama jääks kaks motiivi — pinnapealne jooksev motiiv ning sügav alatoon, mida vaid vähesed tabanud olid. Kui ta Vene-Jaapani sõjast reportaaži saatis, tuli keegi ametiisik hotelli ja ütles talle, et kogu elanikkond on alla väljakule kogunenud, et teda näha. Ta oli kangesti meelitatud mõttest, et tema kuulsus on levinud Korea kolgastessegi. Kui ta aga tema jaoks ülesseatud tribüünile ronis, palus ametiisik teda nii kena olla ja omad kunsthambad suust välja võtta. Pool tundi seisis ta siis seal, rahvahulga aplausi saatel oma hambaid välja võttes ja suhu tagasi pannes. Tookord turgatas tal esmakordselt pähe arusaamine, et inimesed saavad harva kuulsaks nende asjade läbi, mida nad teha püüavad ja mille eest nad surevad.

Ühele noorele tütarlapsel, kes talle kirjutas, et julgust saada, vastas Jack: «Oma praeguses küpses eas olen veehõdunud, et meie olemasolu on väeva väärt. Mul on olnud väga õnnelik elu, olen olnud õnnelikum kui sajad miljonid inimesed minu põlvkonnast ning palju kannata-

nuna olen ma ka palju elanud, palju näinud ja palju tunda saanud seda, millest keskmine inimene ilma peab jääma. Jah, tõepoolest, asi on vaeva väärt. Seda tõendab kõigi mu sõprade jutt, et ma muutuvad lihavaks. See iseendast kuulutab ju vaimset võitu.»

Pikk lahing oli olnud isegi meeldivam kui võit. Oma ema vastutustundetuse läbi päris hädaoru põhja vajununa oli ta end jälle üles võidelnud, kelleltki abi saamata. Professor Chaney oli talle pärandanud hea aju ning olgugi, et ta oma ebaseadusliku päritolu üle sageli ängistust tundis, oli see ühtlasi ka tähtsaks ajendiks, mis teda edasi rühkima pani. Tal oli tunne, et professor Chaney oleks oma poja üle uhke olnud.

Talle näis, et ka maailm vananeb. «Seikluste maailm on praegu niisama hästi kui lakanud olemast. Isegi ahvatlevad sadamad seitsme maailmamere ääres on hääbunud ja proosaliseks muutunud.» Hulk aega tagasi ta ütles: «Olen idealist, kes usub reaalsusesse, ning seetõttu püüan ma kõiges, mis ma kirjutan, olla reaalne, hoida maa küljes nii omaenda jalad kui ka lugeja omad, et ükskõik kui kõrgele me unelmad ka ei lendaks, nad ikkagi reaalsuse pinnale jääksid.» Ta oli oma unistused unistanud ning need olid olnud kõrgelennulised. Nüüd aga pidi ta otsa vaatama reaalsusele, et tema unelmateaeg ja elu on mööda läinud.

Enne lõppu ajas surev organism end veel kord püsti viimseks jõunäitamiseks. Ta kirjutas ühe oma meeldivamaist Alaska-juttudest «Nagu Argus muiste» ja «Printsessi» — ühe oma parimaist raudteejuttudest, viies sündmustiku tagasi oma nooruse metsikute seikluste päevadesse ja oma esimese edu saavutamise aegadesse. Ta käskis Fornil alustada tööd ringikujulise kivist lehmalauda püstitamiseks. Mööda pikka teed hakatigi tsemendikotte üles tassima. Ta tahtis kõige paremat J. L. piima, võid ja juustu San Franciscosse saata... nii et ka vana John London võiks oma poja üle uhke olla. Ta läks Elizaga Sacramentosse, et osariigi näitusest osa võtta, ning ütles talle, et nad jätkavad kõiki oma rantšo väljaarendamise plaane, et kolm tara on neil juba valmis ning peagi valmib ka neljas ning nad muutuvad majanduslikult sõltumatuteks. Kolme kataloogi järgi tellis ta New Yorgist ja Inglismaalt välja «Rochelle'i piiramise», «Rassilise allakäigu», «Abieluõnne» eksemplari, Dreiseri «Geeniuse» eksemplari, Stanley

«Kongo» ning pool tosinat teist raamatut — botaanikast, evolutsiooniõpetusest ja Kalifornia taimedest, ahvidest ja New Yorgi rajamisest hollandlaste poolt.

Ta kavatses idamaid külastada ja pani kinni piletid aurulaevale, siis aga ütles neist ära. Ta kavatses üksinda New Yorki minna, kuid Ninetta Eames pani rattad käima, et tema vastu esitataks hagi vee kasutamise keelamiseks, ning tal tuli Glen Ellenisse jääda. Peaaegu kõik möönsid, et tal on õigus vett kasutada. Asja kohtuliku arutamise viimasel päeval tuli tal neli tundi tunnistust anda, siis aga lahkus ta kohturuumist koos Forniga, kellelt saadi kuulda, et Jack kannatas ureemia all ja tal olid suured valud. Mõned päevad hiljem kutsus ta kõik hagiavaldusele allakirjutanud naabrid lantšile. Sõbralikus vestluses laua taga kinnitasid nad talle, et nad polnud kunagi soovinud, et tal vee kasutamine keelataks.

Teisipäeval, 21. novembril 1916. aastal lõpetas ta kõik ettevalmistused New Yorki sõiduks järgmisel päeval, vestles Elizaga rahulikult kuni kella üheksani. Ta rääkis, et teeb peatuse Chicago karjandusnäitusel, ostab mõned head loomad ning saadab nad koju. Eliza nõustus Pendletonis (Oregon) korraldatavale näitusele minema, et leida lühikeste sarvedega lihaloomi. Jack käskis iga töömehe perekonna käsutusse anda aaker maad ja lasta sellele maja ehitada, valida välja asukoht kogukonna kooli ehitamiseks ning esitada avaldus õpetaja saamiseks. Eliza pidi leidma koha ka kaupluse jaoks. Jack tahtis kasvatada kõike rantšos, muuta selle iseennast varustavaks, nii et künka otsa poleks tarvis vedada muud kui vaid jahu ja suhkrut.

Õiseks puhkuseks valmis, jalutasid nad üheskoos mööda pikka halli Jacki kabineti juurde. Eliza ütles: «Selleks ajaks kui sa tagasi tuled, on mul kauplus valmis ehitatud ja kaupu täis. Ka koolimaja on valmis ja talle õpetaja leitud. Esitame valitsusele taotluse postkontori saamiseks ning ma panen üles lipuvarde ja meil saab siin üleval olema omaenda väike linn, millele anname nimeks Independence*.» Jack pani oma käe tema õlgade ümber, pigistas rohmakalt ning ütles surmtõsiselt: «Lähem nüüd su juurest, vanatüdruk,» ning sammus jäbi oma kabineti magamisverandale. Eliza läks voodisse.

* Sõltumatus. (Tõlk.)

Järgmisel hommikul kell seitse tormas jaapanlasest teener Sekine, kes oli Nakata asemele tulnud, Eliza tuppa ja hüüdis hirmunud näoga: «Missie, tulge ruttu. Härra käitub naljakalt, ta nagu purjus.» Eliza jooksis magamisverandale, nägi kohe, et Jack on teadvuseta olekus ning telefoneeris Sonomasse, et doktor Allan Thomson kohale tuleks. Doktor Thomson leidis Jacki narkoosiseisundis. Ilmselt oli ta juba mõnda aega teadvuseta olnud. Toa põrandalt leidis ta kaks tühja rohupudelikest siltidega «morfiumsulfaat» ja «atropiinsulfaat». Öölaualt leidis ta ploki mõningate arvudega, mis näitasid narkootikumi surmava annuse väljaarvutamist. Siis helistas arst Sonoma apteekrile, et see valmistaks antidooti morfiimimürgituse vastu, ning palus oma assistenti doktor Hayesi see endaga kaasa tuua. Kaks arsti tegid Jackile maoloputuse, manustasid stimulantide ning masseerisid ta jäsemeid. Ainult korra kõigi nende menetluste kestel näis Jack reageerivat. Tema silmad avanesid pikkamööda ning ta huuled sosistasid midagi, mis võinuks olla «Halloo». Siis vajus ta jällegi teadvusetusse.

Doktor Thomson teatab, et murest murtud Eliza töötas temaga koos kui põetaja, ja et «minuga päeval toimunud vestluses ütles mrs. Charmian London (kellele Jacki poolt 1911. aastal koostatud testamendi põhjal läks kogu varandus), et olevat väga tähtis, et praegu juba tõenäoline Jacki surm ei kirjutataks mitte millegi muu kui ureemia arvele. Ma ütlesin talle, et oleks raske seda vaid ureemia arvele kirjutada, sest iga sel hommikul pealtkuuldud telefonikõne või iga informatsioon, mida annab apteeker, kes antidooti valmistab, paneks tema surma morfiimimürgituse arvele kirjutama.»

Jack suri veidi pärast kella seitset öhtul. Järgmisel päeval viidi ta põrm Oaklandi, kus Flora, Bessie ja tema kaks tütart lasksid jumalateenistusi pidada. Kogu maailm leinas tema lahkumist. Euroopas anti sõnumile tema surmast rohkem ruumi kui Austria keisri Franz Josephi omale, kes suri päev varem. Ameerika kurbust näitas kõige paremini Luther Burbanki abikaasa, kes ajalehe kätte võttis ja ülikooli poole kepsu lüües teeale asuvale noorukite rühmale hüüas: «Ärge naerge! Jack London on surnud.» Edwin Markham oli teda nimetanud maailma nooruse ja kangelasmeele osaks. Tema lahkumisega oli maailm leegist ilma jäänud.

Öösel tema põrm põletati ning tuhk viidi tagasi Beauty Ranchi. Ainult kaks nädalat enne seda, Elizaga üle ühe majesteetliku künkatipu ratsutades, oli Jack oma hobuse valjastest tõmmates peatanud ja öelnud: «Eliza, kui ma suren, siis soovin, et sa mu tuha sellele künkale matakaid.» Eliza panigi ta tuha kastikesse, kaevas augu päris künka tippu, mida maasikapuud ja mansaniidid päikese eest varjasid, mattis tuha maha ja valas tsemendiga üle. Sinna ta paigutas suure punase kivi, mida Jack oli nimetanud «kiviks, mille ehitajad kui kõlbmatu ära on heitnud».

Стоун Ирвинг
МОРЯК В СЕДЛЕ
Биография Джека Лондона
На эстонском языке

Издательство «Ээсти Раамат»
Таллин, Пярнуское шоссе, 10

Toimetaja R. Mägi
Kunstiline toimetaja A. Raja
Tehniline toimetaja L. Kann
Korrektorid E. Toots ja A. Kiho

Laduda antud 31. VII 1967. Trükkida antud 24. V 1968. Trüki-
paber nr. 2 — Kohila Paberivabrik, 54×84/16. Trükipoognaid
19,75 + 9 kleebist. Tingtrükipoognaid 17,5. Arvestuspoognaid
18,75. Trükiarv 24 000. Tellimise nr. 2079. Trükikoda «Ühiselu»,
Tallinn, Pikk t. 40/42.

Hind rbl. 1.16

9-1-2